

# השכלה אינטלקטואלית

חינוך אמנותי לילדי הגן  
מדרייך לגננות



# **הבעה ויצירה בחומרים**

## **חינוך אמנותי לילדי הגן**

# הבעה ויצירה בחומרים

## חינוך אמנותי לילדי הגן

מדריך לגננת  
לגן הממלכתי והממלכתי דתי



האגף לחינוך קדמי-יסודי

משרד החינוך התרבות והספורט  
המנהל הפדגוגי

התשנ"ה

**תל** האגף לתוכניות לימודים

**כתבה** — ציפוי באב, רעה אגם  
**עריכה** — רעה אגם, ציפוי באב, דליה לימור  
**איסוף חומר, הכנה ראשונית וארגון צילומים** — חייה זוסמן

**יעוץ פדגוגי, ריכוז והפקה** — דליה לימור

**השתתפה בכתיבת הפרק כיר ופישול** — יעל הירש  
**הגאה** — אכיבת סברדלוב  
**קראו והעינו** — נאות סגן, רחמים מלמד, יפה כהן

**הערכה**

**ריכוד** — יהודית ולף  
**השתתפות בניסוי** — רחל גולן, מיקי גמליאל, ליאורה יהושוע, פנינה לוטם,  
שרה מוסן, שריית ספקיני, תמי רוזנטל

**גופיקה** — אלונה דגנית-שדה  
**עריכה לשונית** — ליאורה הרציג  
**צילום** — אבי משולם, רעה אגם, ענת סקיל  
**הבא לדפוס** — ציפוי פסחובי

**תודה לאנוניות שקראו והעינו**  
עדיה גיל דיל, זהבה ליברמן, ישראלת תעוז  
**תודה לנעמי געש על הייעוץ למילון המונחים**  
לחנה מרון על השימוש בספרייה למילון מונחים  
**למרם סנפיר, עפרה קורת ואתי בכור על שימוש בפרק:** מעורבות הגנתת.

## תוכן העניינים

6	פתח דבר .....
7	מבוא כללי .....
<b>חלק ב: פעילויות</b>	
59	מבוא .....
62	1. ציור ורישום .....
	פעילותות 10-1 .....
96	2. קירען, ציור והדקה בניר .....
	פעילותות 13-1 .....
146	3. ציור בעב우 לח .....
	פעילותות 1-7 .....
166	4. הדפסה .....
	פעילותות 1-6 .....
182	5. ציוו ופיסול .....
	פעילותות 13-1 .....
215	6. צירוף, פיסול ועיצוב .....
	פעילותות 16-1 .....
251	נספח .....
260	ספר עיון מומלצים .....
<b>חלק א: רקע תיאורתי</b>	
15	1. אמונה בחיי הילד ותchromה להתרפותו .....
18	2. מטרות החינוך להבעה ויצירה בתחום האמנות .....
18	א. טיפוח יכולת ההבעה והיצירה בחומרים .....
20	ב. פיתוח מיומנויות וشكلון .....
21	ג. טיפוח התמייחות אסתטית .....
22	ד. הרחבת עולם המושגים .....
23	ה. טיפוח הרשות השתיכיות והודחות עם ערכי תרבות .....
24	3. התרפות יכולת הגרפית של הילד הגן .....
36	4. דרכי הוראה – עקרונות .....
36	א. אוירית קבלה .....
37	ב. מעורבות והתערבות של הганמת .....
39	ג. דרכי הכוונה ייחודיות להפקת הבעה .....
41	ד. התמייחות לעבודות הילד ווערכתה .....
42	ה. הצגת עבודות .....
44	5. דרכי עבודה – ארגון פעילות הבעה והיצירה בחומרים .....
44	א. הצעות לארגון המקומות .....
46	ב. עקרונות בבחירה חומר עבודה לילדים .....
50	ג. הקצאת זמן .....
51	ד. סדר וניקיון .....
52	ה. הצעות לארגון הפעלה .....
53	ו. משימה קבוצתית .....
54	6. טיפוח מודעות חשאית ורגישות אסתטיות .....
56	5. הערכה .....

"המציר לוקח את השם והופך אותה לכתם צהוב;  
האמן לוקח את הכתם הצהוב והופך אותו לשמש".

## פִּיקָּסְטִּים

### פתח-דבר

לפעליות ההבעה בתחום האמנויות מקום נכבד ביותר בתחום החינוכית של גן הילדים. היוצרת בחומרים מאפשרת לילדים להביע מחשבות ורעיוןות, לבטא רגשות ולחשש את הספיק שבטהליין היוצרה, בשכלולה וב להשלה.

התנסות באמנויות הגרפיות פותחת בפני הילד אשנב אל עולם החווית האסתטיות של האמנות  
ואל הערכים הטמונה בה.

העשיה החינוכית בתחום פעליות ההבעה זוכה למשומת לב רבה בגין הילדים, והגנות משלבות פעוליות מסורתיות בצד פעוליות חדשניות המהוונות לצירותיות.

החברת הבעה ויצירה בחומרים מתייחסת לשני כיוונים אלה גם יחד – לחידש ולישן. היא תורמת בהצעה ובעצה לשיפור ורענון דרכי העבודה המקובלות. יש בה כדי להפוך את פעוליות ההבעה בתחום האמנות למקור הנאה מוחודש לגננת ולילד.

לחברותי הגנות אמי מאהلت הנאה מן העיון בחברות והצלחה בעשייה בגן.

# מבוא כללי

## חינוך אמנותי בגיל הרך – מהו?

התכוית לטיפוח התרבות והיצירה בחומרים, המוגאת בספר זה, היא חלק בלתי נפרד ממכחול הפעילות וההתנסויות לטיפוח חינוך אמנותי בגיל הרך. הגישה המוצגת בספר זה תואמת את מטרותיה של תוכנית המסגרת לחינוך הקדם-יסודי<sup>\*</sup> וכן את המטרות הייחודיות של החינוך האמנותי על פי תוכנית המסגרת.

החינוך האמנותי המתייחס לאמנות החזותיות-פלسطית מוקף שלושה תחומיים: תחום ההתבוננות וההערכה, תחום היצירה והתחום ההיסטורי (תולדות האמנות). חלוקה זו לתחומים מבוססת על גישתו של אליאט איינר. <sup>\*\*</sup>

- בגיל הרך עוסקים בשני התחומיים הראשונים בלבד:
  - תחום ההתבוננות וההערכה, המתבסא בגיל הרך בפעולות המתבוננת.
  - תחום היצירה, המתבסא בגיל הרך בפעולות יצירה בחומרם.
- שני תחומיים אלה נגזרים מיעדי המרכזיים של החינוך האמנותי בגיל הרך, יעדיהם המתמקדים בפיתוח ובפיתוח של:
  - התיאচשות אסתטית ורגשות למראות. המראות יכולים להיות מן המציאות. במציאות הם מופיעים בטבע, במעשה ידי אדם בכלל ובמעשה האמנות בפרט.
  - יכולת הבעה באמצעות חזותיים ופלסטיים לשם ביטוי אישי ותקשורת.

\* – – – – –  
תוכנית המסגרת لأن הילדים הממלכתי הנמלכתי-דתי, העברי והודתי, משרד החינוך, התרבות והספורט, המינהל הפלדיגוג, האגף לתוכניות לימודים, האגף לחינוך קדם-יסודה, המזכירות הפלדיגוגית, 1994.  
\*\* Eisner, E.W. (1972). *Educating Artistic Vision*, Macmillan Pub. New York.

ספר זה מתמקד בפעולות יוצרת בחומרים. במציאות קיימת דקה בין הקליטה (Impression) ובין הבעה (Expression), ולכן לא ניתן להפריד בין תהליכי הקליטה החושית ותהליכי היוצרה בחומר. ואכן מומלץ לשלב בפעולות היוצרת התנסויות, שעיקרן קליטה של מראות מן הסביבה ומן הדמיון. עם זאת, במה שנוגע למראות מעולם האמננות – מומלץ בಗיל חך להפריד בין התנסויות של התבוננות וחקירות יצירות אמנות לבין התנסויות הבעתית יצירניות של הילד. שכן חיבור של התנסויות, הכווכות יחד חשיפה ליצירות אמנות עם יצירה בחומרים, חייב להיעשות מתוך ידע ושיקול דעת מקריםיים ובצורה מבוקרת.\*

התכנית המוצגת בספר זה עוסקת בפעולות הבעה ויצירה בחומרים, שהן יכול להיות משולבות תוך סיפור אישי. אין התכנית מטפלת בפעולות, שהן אפשר לשלב תוכן מונשאים למורים הנלמדים בגן, כמו חגים.

### למי מיועד הספר?

הספר מיועד לגן ילדים ומתאים להפעלה של ילדים צעירים גם במסגרת חינוכיות בלתי פורמלית, לרבות פעילות בביתו של הילד. כל המבקש לעודד את הילד הצעיר, כדי שיפתח את כוחותיו הפנימיים האישיים והיחודיים, ימצא בספר בסיס עיוני והצעות מעשיות לתכנון, לביצוע ולהערכתם של פעילותות הבעה ויצירה בחומרים מגוונים.

אף על פי שהספר כתוב ספציפית לגן הילדים (בנוי 3 עד 6), אפשר ליעוד אותו גם לתלמידי כיתות א' – ב', מפני שבchein התפתחותית מתקיים רצף בין אופן הבעה שלהם ושל ילדי הגן. בפעולות המוצעות מצוינת מידת התאמתן לילדים גן צעירים 3/4 ו/או בוגרים 5/6, שכן למורות הרצח, קיים הבדל בין מאפייני התפתחותן יכולת הבעה היוצרת של ילדי הגן העזירים ובין אלה של הבוגרים. בהתאם לכך גם יש להבדיל בין שתי קבוצות הגיל במה שנוגע לציפיות, למהות הפעולות ולהערכתן.

\* מרון, ח. (1991). דיאלוג בין ילדים לבני אמונות מודרנית, הוצאת את, חיפה.

## על מה מתבסס הספר?

הנחה, שקיים אצל כל ילד צורך בסיסי להבעה עצמית, והנחה, שהיכולת לעשות כן באמצעות יצירה בחומרים קיימת אצל כל הילדים, הניתן נקודות המוצא לגישה החינוכית, העומדת בסוד הספר. תכנון התנאים ותוכנן העבודה, הרץ, הארגון, דרכי ה嚮ונה וההטבות כמו גם היציפות לגבי מהותה ואיoctה של עבודות הילד מובוסטים כולם על הידע המזוי בידינו מן המחקר – הן הממחקר העוסק בבדיקה התפתחותה של הבעה בחומרים אצל כל הילדים (על פי המאפיינים המשותפים לעכודתם בשלבי התפתחות קבועים) והן המחקר הבזוק את הבעה האישית והיחודית לכל ילד. גם חשוב לציין, כי הפעולות המוצעות מבוססות על המחקר העוסק בתהליכי יצירה ובדרךים לפיתוחה וקיומה בתחום האמנויות החזותיות.

## עבודות ילדים – אמנות?

התיחסות לפעולות יוצרות בחומרים של ילדים צעריהם כאלו עבודה באמנות היא סוגה, שבבה מתחבטים כל העוסקים בנושא. לעומת זאת השונות יש השלכות מעשיות על היציפות, על אופן הערצת עבודות הילדים ועל קביעת דרכי ההתערבות של המচנכת. קיימת קשת רחבה ומגוונת של גישות, המנסות להגדיר את היוצרה של הילד בחומרים. על פי גישה קיזונית אחת, שבסטה זו אמיתית, \* "יצירתו של הילד וזה של האמן הן שתי קטגוריות שונות, ורק התופעה החיזונית והשם 'אמנות' משותפים להן." \*\* גישה אחרת מבטאים רודולף ארנהיים \*\*\* והרולד גרדנר, \*\*\* הטוענים שניהם, שבעבודות ילדים נגלים באופן ברור המרכיבים הבסיסיים של היוצרה האמנויות הבשלה.

— — — — —

\* אפיתי, ד. (1972). *ילדים יוצרים*, הוצאת נבנה, תל-אביב.

\*\* Arnheim, R. (1974). *Art and Visual Perception*, University of California Press, Berkeley, Chapter IV.

\*\*\* Gardner, H. (1980). *Artful Scribbles*, Casic Books Pub., New York.

גם הפילוסוף האנגלי הרברט ריד מודגש את האיכות האסתטית המצויה ביצירתו של הילד, כמו גם ביצירתו של האדם השבטי.

אמנים ידועים במאה ה-20, כמו פאול קלִי, פיקאסו, מירו, ג'קסון פולוק ואחרים ניסו לאמץ לעצם רעיונות, שנבעו מן ההתבוננות באיכות האסתטיות הראשוניות והטבעיות שנגלוות בעבודות ילדים. ספר הדרכה זה מבוסס על הגישה הטעונת, שעובדות הילד בחומרם היא סוג מסוים של אמנות, כפי שניסחה זאת ננסי סמית: "עובדות של הילד העציר היא התנסות וארסונית, בבחינת דרעים או ניצנים, שהם עשויה בבואה הזמן לצמוח אמנות."\*. לאור גישה זו מוגדרות ההתחנויות כפעילות א'אמנותיות', כאשר השימוש במראות מבטאת את הבדיקה בין אמנות של ילדים לאמנות של אמנים. עיקר הבדיקה בין שני סוגי האמנות האלה הוא בעובדה שהילד יוצר אמנות באופן לא מודע ולא מבוקר ושיצירתו נובעת מהתפתחותו הכלכלית. ואילו אמנותו של המבוגר נובעת מתוך בחירה מבוקרת ומוחוך מודעות מה שהוא יוצר, לאמצעים אמנותיים, לסגנון וכדומה.

-----  
Smith, N. (1983). *Art and Experience*, Teacher's College Press, New York. \*

## **הבעה באמנות – מה?**

בתהליכי יצירה באמנות חזותית פלسطית מתרחשת הבעה, שימושעה מתן צורה חזונית להתרחשויות פנימיות, כגון גשות, מחשבות, חלומות, דמיונות וכדומה. היא יכולה להיות גם 'תרגום' של מראות מן המציאות וגם המצאת כזרת או תרגום של מראות מן הדמיון. היצורה המתקבלת עשויה להיות פיגורטיבית, סיפורית או מופשטת. עבודה פיגורטיבית ועבודה מופשטת – אלה הן שתי דרכי יצירה מקבילות ושונות ערך.

כל אחת מן האמנויות, כמו מוסיקה, דרמה ותנוועה, אינה שפה או דרך הבעה, המאפשרת לאדם ליצג ולהעביר לזרתו משמעותו, שלא תמיד ניתן לתיאור מילולי. כמו בשפה המילולית כך גם בשפת האמנויות דרוש לימוד 'קריאה וכ כתוב' (אוריינט – Literacy), אשר יפתח את יכולת הביטוי הすべית והספונטנית של הילד. ספר הדרכה, שמטרתו לפתח את יכולת ההבעה, יעodd אפוא את יכולת הטעיבה הגלומה בכל ילד ובבה בשעה ימليץ על הקניית מיומניות, מושגים ועקרונות, שבuzzורתם תהיה הבעה זו משמעותית ואיכותית. פעילות אמנותית צריכה אפוא לכרוך יחד מטרת הבעתיות (אייזנר) ומטרות הוראיות. פעילות אמנותית, המתכוונת באופן שיטתי, ניתן לקשרו עם תהליכי המשגגה ועם רכישת ידע ומיומנויות כלליות. כך הפעולות האמנותיות הינן דרך נוספת לרכישת מושגים ומיומנויות חשיבה, לחקר ולגלוי תופעות בסביבה ולפיתוח כשרים בתחום האישיות.

## איך מתכנים פעילותות?

חלוקת היישומי של ספר הדרכה זה מציע פעילויות המתאפיינות בתכנון וביצום גמישים; גישה גמישה מעודדת 'המצאות' וגיון על פי רעיונות של הילדים. נושאי הפעילותות, התוכן, הסדר והרכף מתחווים במידה רבה מתוך העומת המבוגר למתרחש בתהליך העבודה של כל ילד.

ציור (או אופן עבודה אחר) על פי נושא סיורי שמצוינה הגנתה היותר מקובלת כוים לתכנון וביצוע יצירה בגין. ואולם אם נניח את ההנחה הבאות: 1. ילדים שואבים די והותר נושאים ורעיוןות לציור ולהבעה מתוך חייהם בבית ובגן; 2. ילדים צעירים הם ספונטניים מטבעם והבעתם הגרפית היא ישירה ומשוחררת – כי איז ברוב המקדים ילי הэн אינס זקוקים להכוונה על ידי נושא סיורי, שהגנתה בוחרת ביזמתה היא. אם מעודדים הבעה ספונטנית וחופשית ותומכים בה, הילדים מציררים, מכיררים ובונים הן על פי גירויים פנימיים והן על פי גירויים הנובעים מן החומריים המזמינים להם. התכניות מתפתחים אפוא מתוך צירוף, שילוב ומארגן של האיכותי הבהירויות, הגלומות בחומר העבודה המוגשים בפועל מסויימת, עם המרכיבים הסיוריים האישיים של כל ילד.

הפעילותות המוצעות בספר זה הן בגדר דוגמאות והצעות מסורת בלבד, היכולות להתבצע באופנים שונים ומגוונים. כל פעילות כזו מהווה פתח לפעילויות נוספות ונספות. כוונתנו היא, שהחENCת תפוץ את המסגרות המוצעות על פי נטיותיה ועל פי היעונתה לנטיות הילדים. גם התמונות (איורים וצלומים) המלצות את ההצעות הן בגדר אפשרויות ביצוע ולא דוגמאות לחיקוי. ככל שימושת יותר הבעה אישית מצד ילדים, כך התוצרים מגוונים, אישיים ומעניינים יותר.

בתכנון וביצוע של פעילותות יוצרה בחומרם קיימת בעית ההערכה. למרות הקשי בהערכת מידת השגתן של המטרות הבהירויות, אנו ממליצים לנקוט הערכה מעצבת, המתיחסת לשני תהליכי: 1. תהליכי ההוראה של הגנתה; 2. תהליכי הלמידה של הילד. אין מדובר בהערכת כמותית או במתן ציונים, אלא בCAPE, במקבב ובסיכום ענייני של הפעולות מצד הגנתה, כדי לוודא, שהפעולות אכן השיגו את מטרתן וכי לתוכן פעילויות נוספות בהתאם למסקנות.

## לסיכום

התפתחות הכללית באמצעות אמנות עשויה להיות תהליך חוויתי, מהנה וקונסטרוקטיבי, לכל ילד ולילד. התפתחות באמצעות פעילויות אמנותיות היא תהליך אישי ביוורו, תהליך המפעיל את כוחותיו הפנימיים של כל ילד, המבטאים את אישיותו הייחודית. חינוך אמנותי חיוני להתפתחות ולצמיחה האישית של כל ילד, מפני שהוא מזמן התנסויות, המשלבות מעצם טבען את ההיבט הקוגניטיבי וההיבט הרגשי. החוויה האמנומתית, לדברי הפילוסוף האנגלי רוברט ריד\*, משמרת את "אחדות התודעה", כלומר את אחדות הכוחות הרגשיים והקוגניטיביים, הפעלים בכל אדם ואדם. על פי ריד, אחדות זו היא חיונית לקיום הרוחני של האדם והוא קיימת באופן טבעי אצל הילד הצער ו אצל האדם השבטי. בתחום החינוך בתוכניות המערביות, טוען ריד, הולכת ומתפרקת האחדות זאת, בגין הדגשת היתר של פיתוח ההיבט הקוגניטיבי בחינוך של האדם.

עוד טוען ריד, שהדרך היחידה להשב לאדם, ולפרקי זמן בוודים בלבד, את התודעה האחדותית היא באמצעות החוויה האמנומתית. חווית האמנות של האדם — הוא כיווצר והן כקளט — משיבה לאדם את האחדות והשלמות של כוחותיו הרגשיים והקוגניטיביים, ומכך חשיבותה בתהליכי החינוך.

\* Read, H. (1958). *Education Through Art*, Faber and Faber, London.

הנתק

רקע תיאורתי

---

# הבעה ויצירה בחומרים בגן הילדים

## 1. אמנות בח'יל ותרומתה להפתחות\*

### אמנות כפערית רבת-חישית

החוויים הם האמצעים שבuzzותם קולטים הילדים העזירים את העולם מסביב. הם משתמשים באופן פעיל בצליל, במרקם, ב感触, בריח ובטעם, כדי לחשול ולהתפנס יחסים מסוגים שונים, כמו יחס גודל, ומותר וrukע, יחס סיבת ותוצאה ועוד. החווית החושית מובילות לרגשות מסוגים שונים ולארגון מבנים קוגניטיביים.

החויה האמנותית מעצב טיבה קשורה בהתנסות חושית. הלמידה המשולבת באמצעות החושים היא אמן טבעיות, אך העשרה וטיפוחה מותנות בהתרבויות מודעת של המבוגרים. ה הבעה באמצעות יצירה היא מקור להתנסות חושית, ריגושים וקוגניטיביות, החיניות להפתחות הכלולות של הילד. משום כך יש להתחיל בהתנסות אמנותית כבר בגיל הנק ולהכיר בכך, שהතנסות בחומרים מיועדת לכל הילדים ולא רק למי שנחשים מוכשרים.

\* בסותרים בעיקר על הספרים הבאים:

- Lowenfeld, V., Brittain, L. (1964). *Creative and Mental Growth*, Macmillan Pub. New York.  
Lark Horowitz, B., Lewis, H., Luca, M. (1973). *Understanding Children's Art For Better Teaching*, Bell and Howell Comp., Columbus, Ohio.  
Eisner, E.W. (1972). *Educating Artistic Vision*, Macmillan Pub., New York.  
The Getty Center for Education in the Arts 1987-1994. Santa Monica, California.

### **אמנות – דרך ייחודית של קליטת ידע ועיבודו**

ילך, כמו מבוגר, חושב לא רק באמצעות מילים, אלא גם בדימויים חזותיים. הפעולות היוצרת בחומר אמנות והפעולות המתובננת מפותחות ומשכילות תהילci תפיסה וחשיבה חזותית, כמו הבחנה מדויקת ומוחכנת (דיפרנסיאציה) של צורות, צבעים וקוים, גמישות בהבחנה החזותית ובבנת מסרים ומשמעותם המופקים באמצעות חזותיים ופלסטיים.

### **אמנות – אמצעי לפיתוח כשרים קוגניטיביים ואישיותיים**

באמצעות פעילות אמנותית הילדים –

- מבטאים מחשבות ורגשות באפקטים יוצרים.
- משיגים תחושת סיפוק, שmagיברה את הערכתם העצמית ובכך תורמת לדמי עוצמי חיובי.
- מפתחים את יכולת הייצוג הגברי והפלסטי.
- לומדים על חומרים ותהליכי.
- מפתחים מוכנות לקראות אותגים חדשים.
- מעיימים לעשויות דברים בדרכים חדשות.
- מתנסים בבחירה ובבחירה.
- מתפתחים לקראות עצמאות ואוטונומיה.
- לומדים לקבל ולהעיר עבדותם של אחרים בעקבות ההתנסות העצמית באותו הפעילותם ובעקבות ההתבוננות בעבודותיהם של אחרים.
- מפתחים רגשות חזותית והתייחסות אסתטית.

### **אמנות – גשר בין העולם החיצוני והעולם הפנימי**

התפתחות אישיותו של הילד ניזונה גם מן המתרחש בעולםו החיצוני – עולם של עצמים, של מאורעות ושל מפגשים עם הסביבה האנושית – וגם מן המתרחש בעולםו הפנימי – עולם של תחושות, של רגשות ושל משמעותות, שהילד מעניק למתרחש בעולםו החיצוני. חשיבות הפעולות האמנותית בהקשר זה היא ביצירת גשר ויחסים גומליים בין שני העולמות.

### **אמנות – הבעה אישית**

הפעולות היוצרת בחומרים מעודדת ילדים להתבטה באופן אישי מוקורי ולהתנסות בחוויות של חקר, גילוי ויצירה: לחשוב ולפעול באופן יצירתי. הבעה היוצרת בהקשר של הפעולות בחומרים משמע – מתן צורה להתרחשויות פנימיות, כמו רגשות, מחשבות, שאלות, רעיונות או דימויים חזותיים. עידוד מוקדם לניסות אפילו מה שנראה בלתי אפשרי ממריץ את יכולת ההמצאה הטבועה בכל ילד. הבעה היוצרת מלאה בהרגשת סיפוק, הנובעת מן הפעולות עצמה.

### **אמנות – שפה**

יחודה של האמנות הוא בהיותה שפה בלתי מילולית, המאפשרת לאדם לייצג ולהעביר לזרלו המשמעות, שלא תמיד הן ניתנות לתיאור מילולי; בכרח חשיבותה לאדם ולחינוכו.

ילדים מסוגלים להביע מחשבות ורגשות באמצעות אמוניותם, כשם שהם מפתחים אפקטי הבעה מילוליים. ציורי ילדים הם מעין שפה של סימנים, המופיעים כבר בשנות החימר הראשונות. מחקרים הראו, כי סימנים אלה משותפים ללדי כל העולם בכל התרבותות. העיסוק הספונטני והמנוחה בחומרים בכלל ובחומרים גראפיים (כמו עיפרון, לוז, גיר) בפרט, תור התיחסות לתהווות, למחשבות ורגשות – תורם להתגבשותה של שפה זו. מגיל 3-4, בערך, ילדים מתחילה להשתמש בסימנים אישיים שלהם, שהנום יציג המציאות על פי תפיסתם. תהליך ייצור הסימנים עוזר לילדים לתת משמעות לתופעות סביבם. משמעות הסימנים הגרפיים של הילדים לא תמיד מובנת או מוכרת למבוגרים. להדגמה: ציור של עיגול, שמננו 'ויצוים' ארבעה קווים, נראה למבוגר כציור של שם. אצל ילדים רבים בגיל 3-4 צורה זו מייצגת למשל דמות אדם. בגילאים בגאים יותר יציג הדמות מתקרב והולך למראה הדמות במציאות, אף שהוא עדין בגדר תיאור סמלי ולא תיאור ריאליסטי.

## 2. מטרות החינוך להבעה ויצירה בתחום האמנויות

לחינוך אמנותי בגין הילדים כמה מטרות. מטרות אלה הן ייחודיות ללימודיו האמנותיים, אולם הן תורמות להשתתפות אישיותו של הילד ולכשר הלמידה שלו בכלל. חשוב לציין, כי מטרות החינוך האמנותי לילד הגן ולתלמידי היכרות הנגוכות בቤת הספר היסודי הן אותן המטרות עצמן; ההבדל הוא ביעדים האופרטיביים ובפעליות, המותאמים לשלב השתתפות הספציפי לכל שכבת גיל. (על שלבי השתתפות נרחיב בפרק 3.)  
מטרות החינוך האמנותי משותפות לכל מערכת החינוך בישראל והן מאפשרות לכל מגזר לבטא את ייחודה במידה מרבית.

פירוט המטרות והתנאים ליישום:

### א. טיפוח יכולת הבבעה והיצירה בחומרים

ישום מטרה זו מחייב גישה חינוכית, הכוללת דרכי הוראה פתוחות, עדות חינוכיות גמישות, מתן הזרםוניות לפעולות חופשיות ויצירת אווירה משוחררת מלחצים של הישגיות ושל עשייה 'נכונה'. גישה זו תואמת את תפיסתו של אליאס אייזנר, מומחה לתכניות לימודים בכלל ובחינוך אמנותי בפרט. היא כוללת טיפוח סקרנות, יצר חקירה, גילוי ודמיון, המובילים להבעה אישית יוצרת.

התנאים לפיתוח הבהה אישית:

- אווירה חופשית ומשוחררת, ההופכת את תהליך היצירה לעיסוק מהנה. אין הכוונה להיעדר גבולות, אלא לאיזון הנאות בין הגבלות הנבעות מקיים כלים קבועים, מצד אחד, ובין מתן אפשרות ליצירה חופשית, מצד אחר.
- **זמן פעילות המערזרת גיריה וענין.** מומלץ להפיגש את הילד עם חומרים שונים, בחלוקתם אף חדשים עבורי, או עם צירופים שונים של חומרים וכן עם טכניקות ואמצעים חדשים. עם זאת, יש לאפשר לילדים לבחור וליצור בחומרים אלה לפי ראות עיניו.
- **טיפוח התבוננות במראות והתקינות אחר תופעות.** בדיקת התופעות תהיה ללא עמדות מוסכמת מראש, אלא מתוך סקרנות להתוודע אל התופעה, אל מרכיביה וסיבותיה. לשם כך יש להימנע מקביעות סטריאוטיפיות ומודעות קדומות. יתר על כן, מומלץ לעודד את הילד לחקור ולגלות בכוחות עצמו, למשל את תוכנות הניר ואת האפשרויות המוגנות לעובוד נייר בדימויו ובתלת-ממד. לגילאים קטנים כ אלה רצוי שהילד ישמש בדרך ייצוע שהוא מוצא ומגלה ונסה למצוא פתרונות לביעות שמעוררות במהלך העבודה.
- **הכוונה והודרכה.** גם בתנאים של יצירה חופשית ובowiירה משוחררת דרישים נוכחות הגנתת וסיועה. הכוונה מתבטאת בכך לבלוט ורשות ודמיון ובהיינון למתרחש בתהליך העבודה. (על דרכי הסיום תבאו הרחבה בפרק 4 סעיף ב'). מ\_digits כאן, כי לא זו בלבד שאין לעשות את העבודה במקום הילד, אלא יש אף להימנע מלחתטיב הילד תכנים וreuונות. גם 'תיקון' שהגנתת יוזמת אינו מוצדק מלכתחילה; עצם האפשרות שהמבחן רשאי 'لتיקן' בולמת את כושר ההבעה והיצירה של הילד ומתקסלת אותו.
- **יעידוד גישות בלתי מקבילות ומקוריות אל חומרה האמנות ואל השימוש בהם.** חשובים טיפול יזמה והבעת הערכה חיובית לכל עשייה (במסגרת הגבולות וככל' המשמעת שנקבעו), לרבות אלתורים ופתרון בעיות הנוצרות בתהליך היצירה — גם אם הילד אינו מפיק תוצאות.

## **ב. פיתוח מיומנויות ויכולות**

להפקת המיטב והמרוב בתחום הhabeva בחומרים יש להקנות ליד מיומנויות, המתאימות לגילו ולשלב התפתחותו. המיומנויות אינן נלמדות לשם עצמן, אלא ככלי להבעה. המיומנויות כוללות:

- הרגלי עכודה, הקשורים בסדר ובארגון הפעולות.
- טכניקות של עבודה באמנות, הנרכשות על ידי מפגש חוזר ונשנה הן עם החומרים לסוגיהם והן עם תהליכי העבודה של החומרים, למשל התהליכי הקשורים בעריכוב צבעים וגונוים. השליטה בטכניקות לעיבוד החומרים מביאה את הביטחון העצמי בשימוש בחומרים ובכלי ומובילת לחיזוק יכולת ההבעה ביצירה.
- שימוש מקורי בחומרים ובחפצים, הנובע לעיתים מתוך התנסויות ספונטניות ומתוך גילוי אפשריות חדשות.
- דרכי שימוש מגוונות בכלים מגוונים (ולאו דווקא הדרכים המקובלות והמכורחות).
- חשיפת תכונותיהם ההבעתיות של חומרים.

בכל תהליכי פיתוח מיומנויות מומלץ להיות ערים ורגשים להבדלים האישיים שבין הילדים. הבדלים אלה מתגלים בצורת החזקת כל הפעולה, בקצב העבודה, במנדי העכודה, בהתייחסות לפרטים, בהתייחסות לצבעוניות ועוד.

### ג. טיפול בת"חשות אסתטי

המודגר הוא בפיתוח רגשות ורכחות לסביבה והת"חשות אסתטית לסייע: לטבע, למשה ידי אדם בכלל וליצירות אמנות בפרט. ילד פותח מטבעו לקלות, להתרשם ולהגיב החוויה החושית-רגשית, שמקורה בהתרומות אישית מן המגן העשיר וחמותק של צורות, צבעים, צללים, תנועות וריחות, מעשר את עולמו הרוחני של הילד.

בטיפוח הת"חשות האסתטי רצוי למלא אחר העקרונות הבאים:

- לאפשר לכל ילד לבטא התרומות אישיות, אף אם אין תואמות מוסכמת או התרומות מקובלות.
- לעודד את הרצון והדחף להתבונן, לגעת, למשש, לגלות, להרגיש ולהגיב בצורות שונות (לאו דווקא מילוליות).
- להימנע מכללים ומהעמדת נורמות ביחס ל'יפה'. תחוויותיו של הילד הן הקובעות מהו יפה בעיניי. אין לקבוע חוקים, אלא לעורר תשומת לבו של הילד, להקשיב לתגובהיו מתוך הידיעה שלא כל ילד מתרשם באותו אופן הדברים.
- להרכות ביציאה אל הטבע, בביקור אתרים מעניים בסביבה ובביקור במוזיאונים – כל זאת כדי להפגיש את הילד עם חוויות חזותיות ופלסטיות אונטניות (לא להסתפק ברופוזוקציות למיניהם).

#### **ד. הרחבת עולם המושגים**

הרחבת עולם המושגים משמעה תחייתות לתופעות בסביבה הפיזית והאנושית. הן הפעולות היוצרות והן הפעולות המתבוננת מהווים מרחב פעולה עשיר לפיתוח מושגים ולהעמקתם וכן לרכישת מושגים חדשים. העמקת המושגים תעשה תוך יצרת הקשרים חדשים.

כדי להביא את ההתנסויות לרמת המשגאה, רצוי שהילדים יגיבו באופן מילולי על עבודותם במחלה או אחרת. תנאי חינוך הוא, שההתבטאות תהיה באוירה מקבלת, סובלנית וסובלנית. אין הכוונה להפוך את הפעולות היוצרת לשיעורי לשון, אלא לאפשר אינטראקציה מילולית פתוחה בין הגנתת ילדים ובין הילדים לבין עצמם: התיחסות לפרטים, לתהליכי של רצף ושל סיבכה ותמצאה, להכללה, למילוי ולתופעות של יחסים מרחב.

יות שהפעולות האמנוגטיות (גם יצירה וגם התבוננות) עוסקות ביצוג חזותי ופלסטי של תכנים ומושגים, היא טובה ללימוד מושגים הנלמדים בגין לא פחות מאופני ייצוג אחרים – מילולי, תנוגתי וכדומה, שבאמצעותם מוקנים מושגים. נושאים ומושגים, הנלמדים באמצעות אופני ייצוג מגוונים, מרחיכים את האופקים ומעシリים את חווית הלמידה. ברוח זו אפשר לשלב בין הביטוי החוזמי-פלסטי לבין ביטויים אמנוגטיים אחרים, כמו שירה, מוזיקה, תנוגה ודרמה.

#### **ה. טיפול הרגשת השתייכות והזדהות עם ערכי תרבות**

האמניות הן ביטוי לתרבותה של כל חברה אנושית, לדעת הפילוסוף הרברט ריד<sup>4</sup>. לדבריו, אף על פי שהיצירה האמנויות היא יוצרתו של היחיד, היא אינה יכולה להתרחש בלי הקשר חברתי. ריד מגדיש שוב ושוב, שאין אמנות בלי חברה ואין חברה בלי אמנות.

בגן הילדים מתרכזות התנסיות בחוויה האמנותית-חברתית סביב החג. החג והחגגה מהווים ציר מרכזי בתכנית הלימודים של הגן, ולפיכך תכנים וחוויות הקשורים לחג עשויים להוות חלק נכבד מהתכנים הספריים שהילד מביע בציור, ברישום ובשרה. התנסיות חמישות של מגע, מראה, צליל, ריח וטעם מהווים את לב החיים החג הילדי. מכיוון שמקורו כל חוויה אמנותית הוא התנסיות חמישות כ אלה, ניתן להבין את חשיבותן ותורמתן של האמנויות בעיצוב ההיבטים האסתטיים של חג בכלל, וזה של הילד העציר בפרט. פעילויות בתחום האמנות החותית-פלسطית, המודיקה, התנועה, הדרמה והספרות של יידי הגן הן בסיס להבנת משמעותם של ערכים ומסרים תרבותיים, המפתחת עם צמיחתו הרוחנית של הילד.

לאור דברים אלה, אין ספק שהחינוך האמנותי בגן הילדים (גם במישור של קליטה וגם במישור של עשייה), צריך להשתלב בכל תהליכי ההוראה-למידה של נושא החג, ביצירת אווירה של חג וכדומה.

אף על פי שבחיי הגן לא קיימת הפרדה בין פעילות יצירה והבעה בחומרים בכלל וכן אל הקשרות בחגים בפרט, מתחמצת התכנית המוצעת בספר זה בטיפוח ההבעה הטבעית והילדית.

— — — — —  
• Read, H. (1974). *The Necessity of Art* Hardiman, G.W. Zenrich, F. Foundation for Curriculum Development and Evaluation in Art Education, Stiped Pub. Company,inois.

### 3. התפתחות היכולת הגרפית של ילדי הגן

הביטחוי הגרפי (ציור ורישום) הוא רק חלק ממכלול אפשרות הביטוי וה הבעה היוצרת בחומרים (בדוד ממד ובתלת-ממד), שבהם עוסקת התכנית. ההתפתחות הגרמנית כחלק מהביטחוי האמנות נבדקה ונחקרו כבר למשך מוחמים שנים. הדברים המובאים להלן הם תמצית של ממצאים הנוגעים לילדי הגן, המסתמכת בעיקר על מאמרו המנסכם של יוסף שווץ.\*

על פי המחקרים ידוע כי:

- הביטוי הגרפי מתפתח בשלבים באופן טבעי.
- מאפייני השלבים מסווגים לכל ילדי העולם, ככלומר ההתפתחות השלבית היא טبيعית ודומה אצל כל הילדים.
- במקביל להתפתחות השלבית המשותפת, יש הבדלים ניכרים בביטחון האישני של כל ילד וילד על פי נתיוותו, תפיסתו ואישיותו.
- אף על פי שההתפתחות היא טبيعית, יש צורך בעידוד והכוונה לטיפוח יכולת הבעה.

לסיכום נאמר, שהעידוד והכוונה על פי הגישה המוצגת כאן מבוססים על הידע המתychיס להתרפות המשותפת ועל הידע המתychיס לייחודיות ולשונאות של הביטוי האישני של כל ילד. מאפייני הביטוי הגרפי מהווים אפוא בסיס לגנטה לתכנון הפעילותות ולדרכי ההכוונה שתנקוטו.

בהתפתחות הביטוי הגרפי המתגלה בציורי ילדים בגיל הרך נוהגים להבחין בשלושה שלבים עיקריים: א) שלב השרבוט; ב) שלב התיאור (טרומ-סכימטי); ג) שלב המושגים החזותיים (סקימטי). מינוח זה של השלבים הוא על פי יוסף שווץ,\*\* המציין במאמרו את תרומתו של וונפלד כמניח היסודות המוצקם לתיאוריה של השלבים בהתפתחות הביטוי האמנותי.\*\*\*  
להלן תיאור מאפיינים של שלב השרבוט ושלב התיאור, שלבים שבהם נמצאים רוב ילדים הגן. שלב השלישי – מושגים חזותיים – אופייני יותר לילדי כיתות א' ב' ג', אף שכיצינים של שלב זהה מתגלים גם אצל ילדים בני חמש. תיאור המאפיינים בשלושת השלבים בצורה מabbrevית ניתן למצאו בתכנית המוגדרת לענין הילדים (תשנ"ד).\*\*\*\*

-----

\* שווץ, י. (תשלו). היחסים בין ההתפתחות השלבית והביטחוי האישני בציור של הילד, הילדי הגן, כרך מ', א.

\*\* שם.

\*\*\*

Lowenfeld, V., Brittain, L. (1964). *Creative and Mental Growth*, Macmillan Pub. New York.

\*\*\*\* תכנית המוגדרת לענין הילדים (ב-6), (1994). משרד החינוך, התרבות והספורט, תל אביב, ירושלים.

למוכר לציין, שהלה התפתחות נוספת בגילים הבאים אחרי הגיל הרך עד שלב הベンנות, שאינה מוגדרת כאן. התהמלה שלבי ההתפתחות על פי גיל היא סכימטיות וכולקטיבית מאוד. למשל, כאשר מצינים גיל 3 הכוונה היא גם ל-½ וגם ל-¾ ואך לאפשרויות בסבירות גבוהה גודל יותר. כמו כן רצוי לציין, שבבבב עם השינויים החלים במאפיינים במעבר משלב לשלב, ממשיכים המאפיינים הקודמים להופיע בציורים. בכל שלב של ציור מוטמע השלב הקודם. כך אפוא בכל שלבי ההתפתחות ממשיכים ילדים (ואך מוגרים) לשרבט שרבותים, אף על פי שהשרבות הוא המאפיין העיקרי של ילדים בני שנתיים-שלוש שנים, וגם כאשר הילדים מציריים באופן תיאורי, מופיעים בציוריהם שרבותים המשמשים להם אמצעי אמונתי.

### שלב השרבות

שלב השרבות מתחילה בערך בתקופה שכן גיל שנה ורבע עד שנתיים ואףלו עד גיל שלוש. הציור בתחילתו הוא פעילות תנעוטית-מוסטורית, שמקורה בזרע ורק לאחר זמן הוא נובעת מן המופק, אחר כך מפרק כף היד ומהצבעות. כשהילד מחזיק بيדו חומר או כל', תנעוטיו מותירות עקבות על גבי נייר או על גבי כל מצוע אחר. השרבות בתחילתו הוא ביטוי למאפיין מרכזי בהתנהגותו של הפעוט – תנעוטות.

בתחילת השרבות הוא בלתי רצוני, ובהדרגה הוא מתחפה לשרבוט נשלט, שבו קובע הילד את תוכזאותו רישומיים בחומר על גבי מצוע. המחקן והחוקר יקוטר לוננפלד<sup>\*</sup> דזהה שלוש צורות יסוד, המופיעות בכל שרבותיהם של ילדים: קווים מאוזנים, קווים מאונכים, עיגולים. כל הצורות שהילדים משרבתים ומציירים הין וויאציגות של שלוש צורות יסוד אלה.

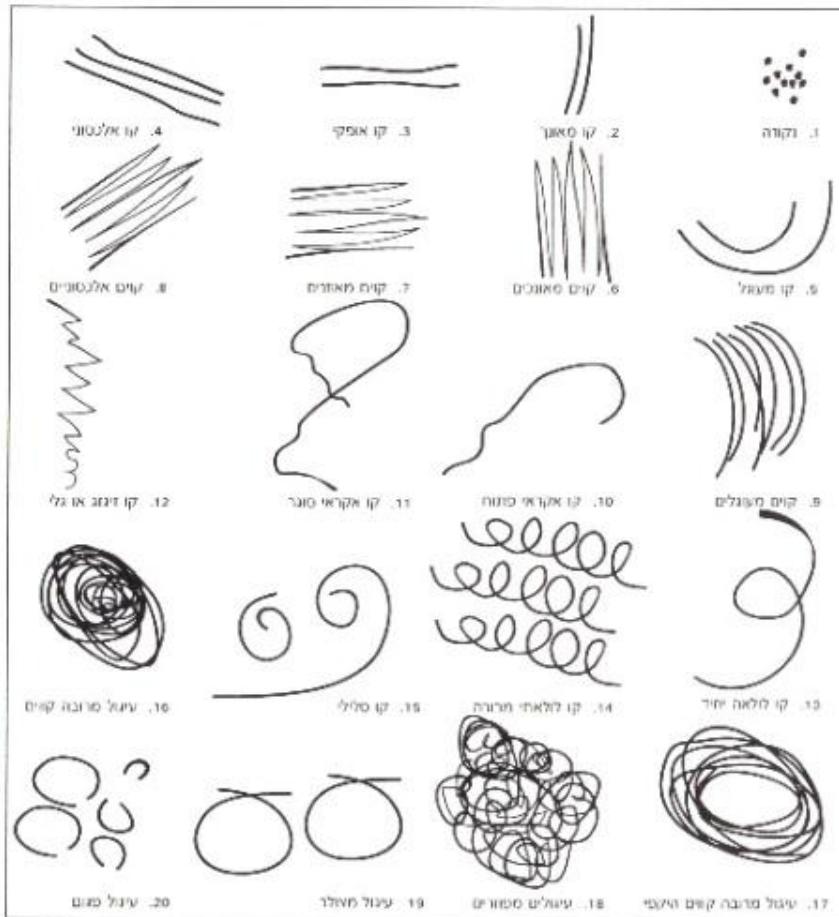
החוקרת דזהה קלוג<sup>\*\*</sup> התמקדה בחקירה מפורטת של צורות היסוד שהבן משתמש הילד בציוריו. על פי התיאוריה שלה מצויות עשרים צורות יסוד פשוטות, והילד בתקופה זו מתנסה בציור הרכבים מגוונים מצורות היסוד ומגבש אותם. המכනת הישראלית מלכה האס<sup>\*\*\*</sup> הולכת בעקבותיה של קלוג ומתארת בצהרה מפורשת את החלבים, שעלה פיהם מגבשים ילדים צורות והרכבים מצורות היסוד. אלה נעשים משוכלים ומורכבים בהדרגה ויכולים להתפתח לצורות "צוג". בין הרכבים האלה מציינת האס את ה"מבנהות" שמן מפתחים ילדים צורות "צוג לדמות אדם ולאובייקטים אחרים.

\* Lowenfeld V., BriHain W.L. (1970). *Creative and Mental Growth*. McMillan Limited, London, 5th ed.

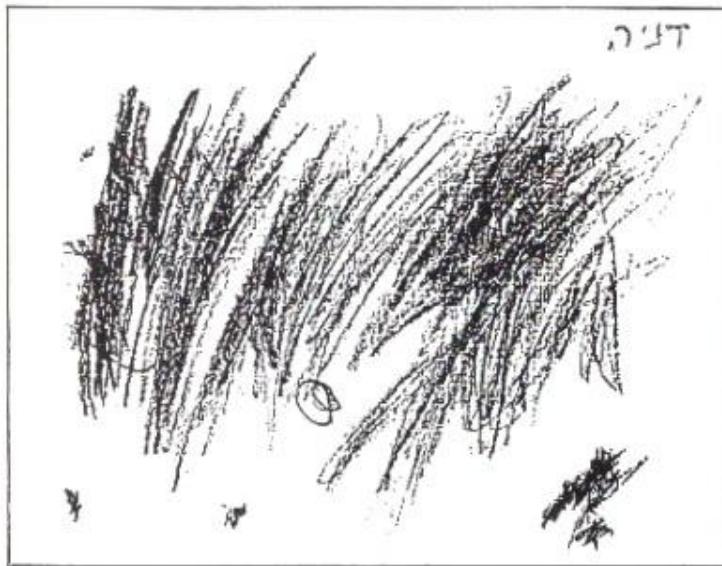
\*\* Kellogg, R. (1969). *Analyzing Children's Art*. Mayfield Pub. Company, Palo Alto, California.

\*\*\* האס, מ. (1986). *ילדים מתחילה לסתם צייר*, הסיכון להוראת המדעים ולשיפור דרכי הוראה ע"ש ספינגר, סמינר אורנים,

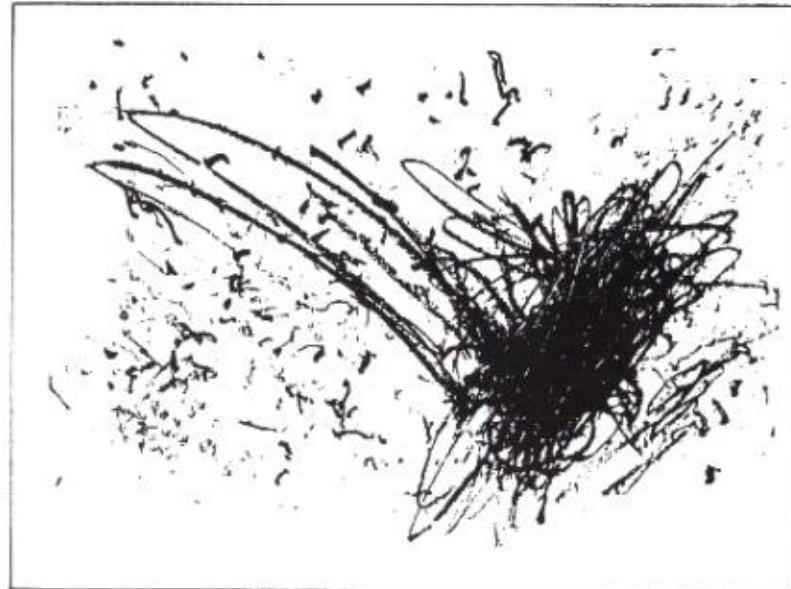
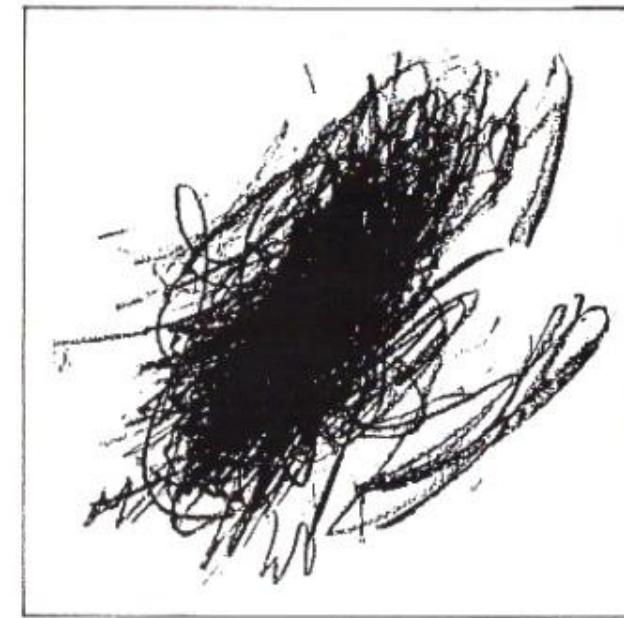
קרית סבעון.

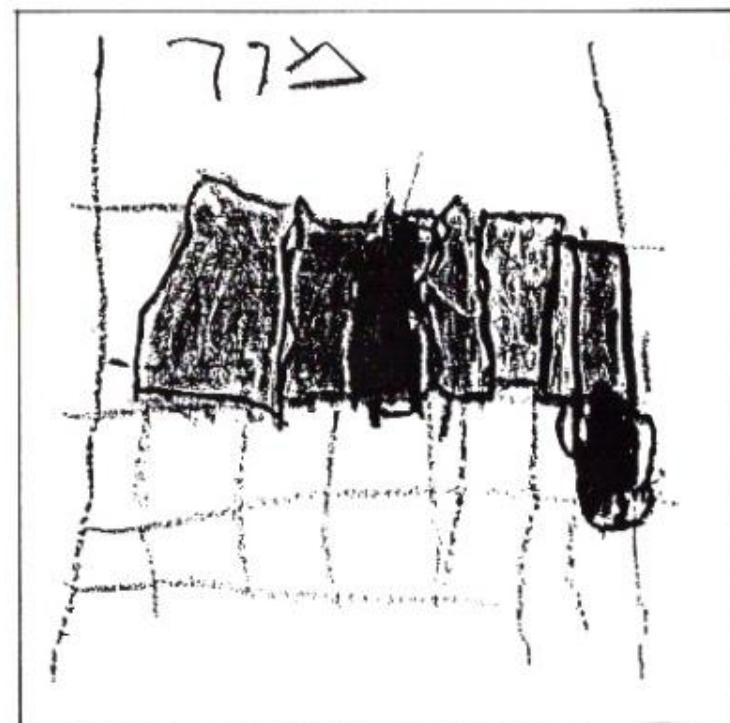
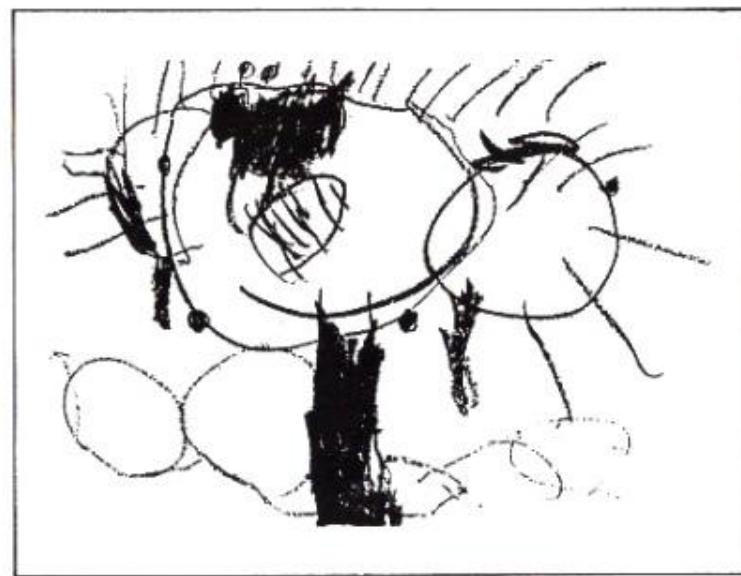
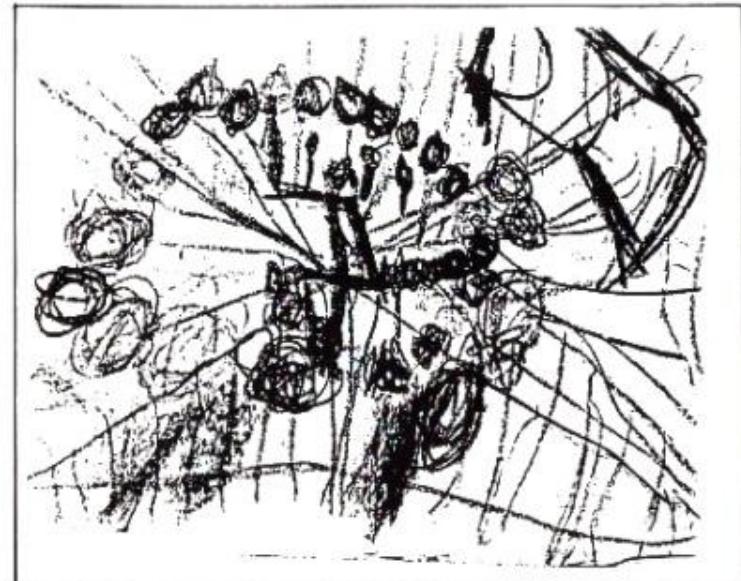
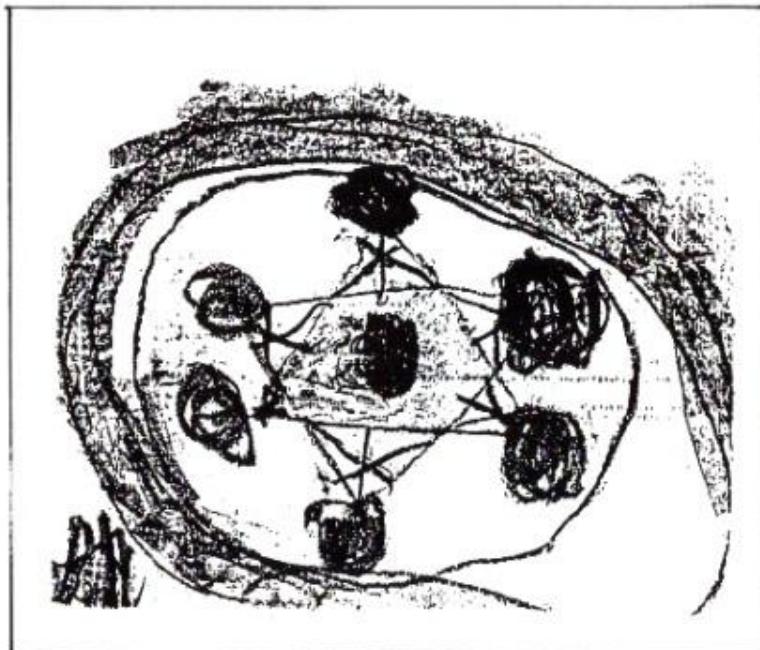


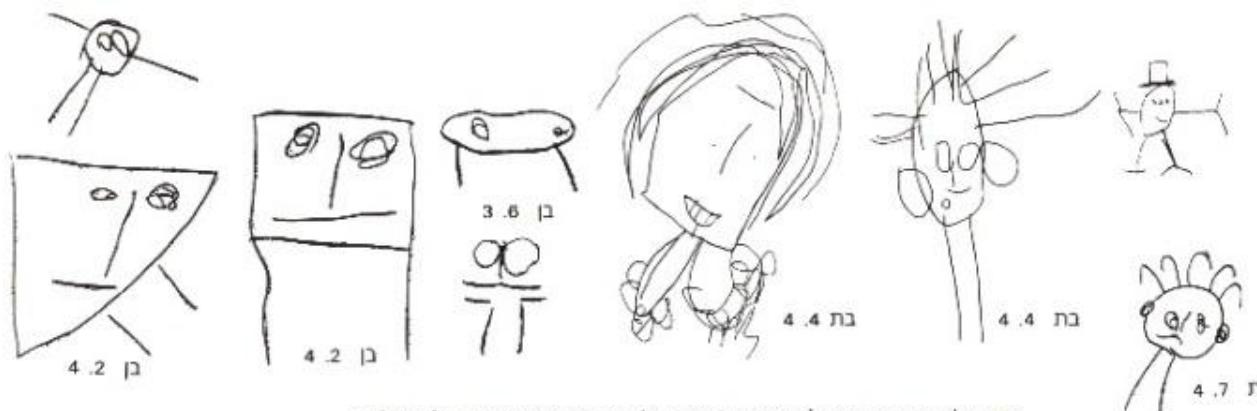
בשלב השרבונם אנו יכולים גם את צורת הביטוי התנועתית וגם את התהוניות החוזרות ונשנות של ילדים בפיתוח הרכבים של צורות. צורת ביטוי זאת היא מופשטת, ואין צורך לחפש בה את מה שאינו בה — אין בה ביטוי סמלי, אין בה ייצוג מודע לתוכנים סיפוריים. משחקי הקווים, הצורות והצבעים הם הם מרכיבי הציור. בסידור ובארגון המרכיבים האלה שורת חוקיות אסתטית, העשויה להתאפשר בסימטריה, בקצב, בחזרה ריתמית, באיזון, וכדומה. שרבונם של ילדים זכו להערכת רבה מצד זרים בחשובים באמנות המאה ה-20. אמנים כמו ג'קסון פולוק, חואן מיר, פאול קלוי ואחרים העבירו על האיכות האסתטיות וה הבעתיות הטעמונות בעבודות של ילדים וקבעו הם עצם צורת הבעה כזאת, אם כי מתוך גישה אמנותית בוגרת ומודעת.



שרבוסים ראשונים, גיל 2-3.







מבחן של ציורים ראשוניים לדמות אדם (ראשון), גיל 3-5, הדגמאות מספורה של קן גולומב.

### מהשרבות לשלב התיאורי

המאפיין המרכזי של השלב התיאורי הוא, שהילד מייצג בציור אובייקטים מעולם בצורה סמלית. אופן ציור זה נקרא ציור ייצוגי. ציור ייצוגי הוא ניסיון **לציג באופן גרפי דמיות, חיות ו עצמים מהסביבה או מהדמינו**. הציור הייצוגי של הילד הוא מותן סימן חזותי למושג או לאובייקט, למשל עיגול עומד במקומו – מייצג – כדור או ראש או בלון. ככלומר, המ Engel שוצר בתקופת השרבוט ציור מופשטת הופך עתה לראש, לסימן גרפי סמלי. הילד עבר מרשרבות של קוים וצורות מופשטות לציור צורות ייצוגיות. מצורת השימוש, המנדלה או הרדיאל יכולה להתפתח לצורת דמות אדם. לדוגמה: הילד מוסיף בתוך המ Engel שני עיגולים קטנים, המכיצגים עיניים. הוא מאריך את הקווים היוצאים מצורת השימוש, ועל ידי כך מייצג ידיים ורגליים. מצורת הייצוג הראשונית לדמות אדם נקראת ראשן. **קיימות וראיציות רבות להתרחשות ייצוג דמות האדם מצורות היסוד ומונרכובים שלן.**

רוב הילדים עוברים לשלב התיאורי בערך בגיל 3 עד 4-%. הנושא החביב על רוב הילדים בשלב זה הוא דמות האדם, והוא גם המשמעותי ביותר בחיהם. בנוסף לכך מופיעים ייצוגים של צמחים, בית, חיות ואחר כך גם שמיים, אדמה וכדומה. ראיו להציג, שהמעבר בין השלבים אינו חד. הילד חזר מדי פעם לשרבוט ומשכל לו אותו. בהדרגה הצייר מתקדם לקרות צורות תיאוריות ומוכרבות יותר ויתר. הצייר בשלב התיאורי מתאפיין בכך, שהילדים אינם מנסים להעתיק את המציאות. כך אפוא הם משמשים חלקים ומוסיפים אחרים, הנראים להם חשובים. כך גם לגבי הפרופורציות, הנקבעות לפי דרגת החשיבות שהילדים מייחסים לחלק זה או אחר ולא תמיד לפי הנתונים למציאות.

הצבעים שהילד בוחר, לפחות בתתנסיות הראשונות, הם מקריים. בשלב השירותים משפיעים על בחירת הצבע גורמים כמו סקרנות, נוחיות האחיזה והעדפה זמנית. בשלב התיאורי המתקדם לklärat של המושגים החזותיים בחירת הצבע עשויה להיות סמלית (ע"ז יירוק, גג אדום וכו'), או נובעת ממנייע ורשי או אסתטי. אז יתכן שימוש בצבע שאיןו תואם את המציאות (ע"ז כחול). המאפיינים והמרכיבים של ציורי ילדים וعبادותיהם בחומראים אינם אם כן תולדות טעות, אלא פרי תפיסה של העולם, השונה מתפיסה המבוגרים. על כן אין לפשר את ציורים על פי אמונות פניהם של מבוגרים ואך אין לשפוט אותם ולהערכם באמצעות ביקורתוינים היפים לעבודות של אמנים.

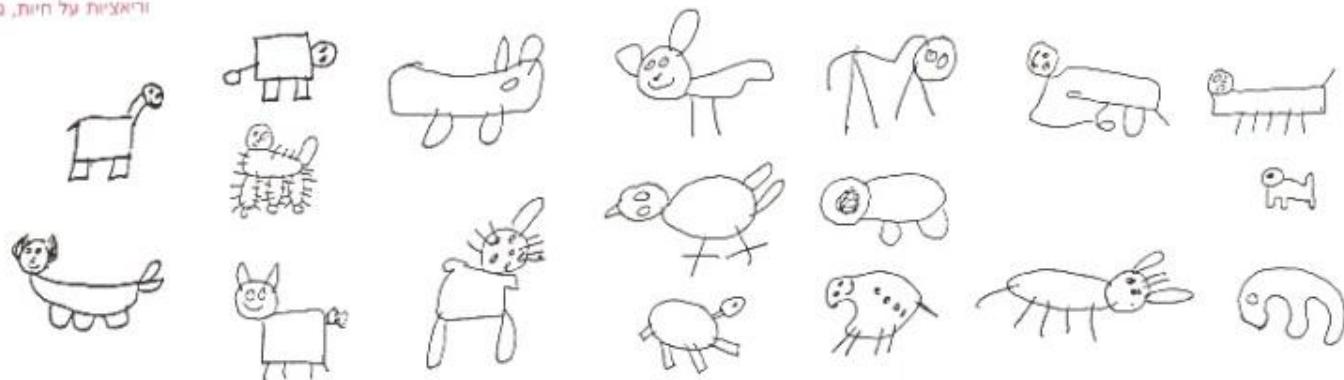


ויראיות על דמות האדם (בנ"ס-7)

הדוגמאות מבוססות על לקט מספורה של רודה קלוגן:

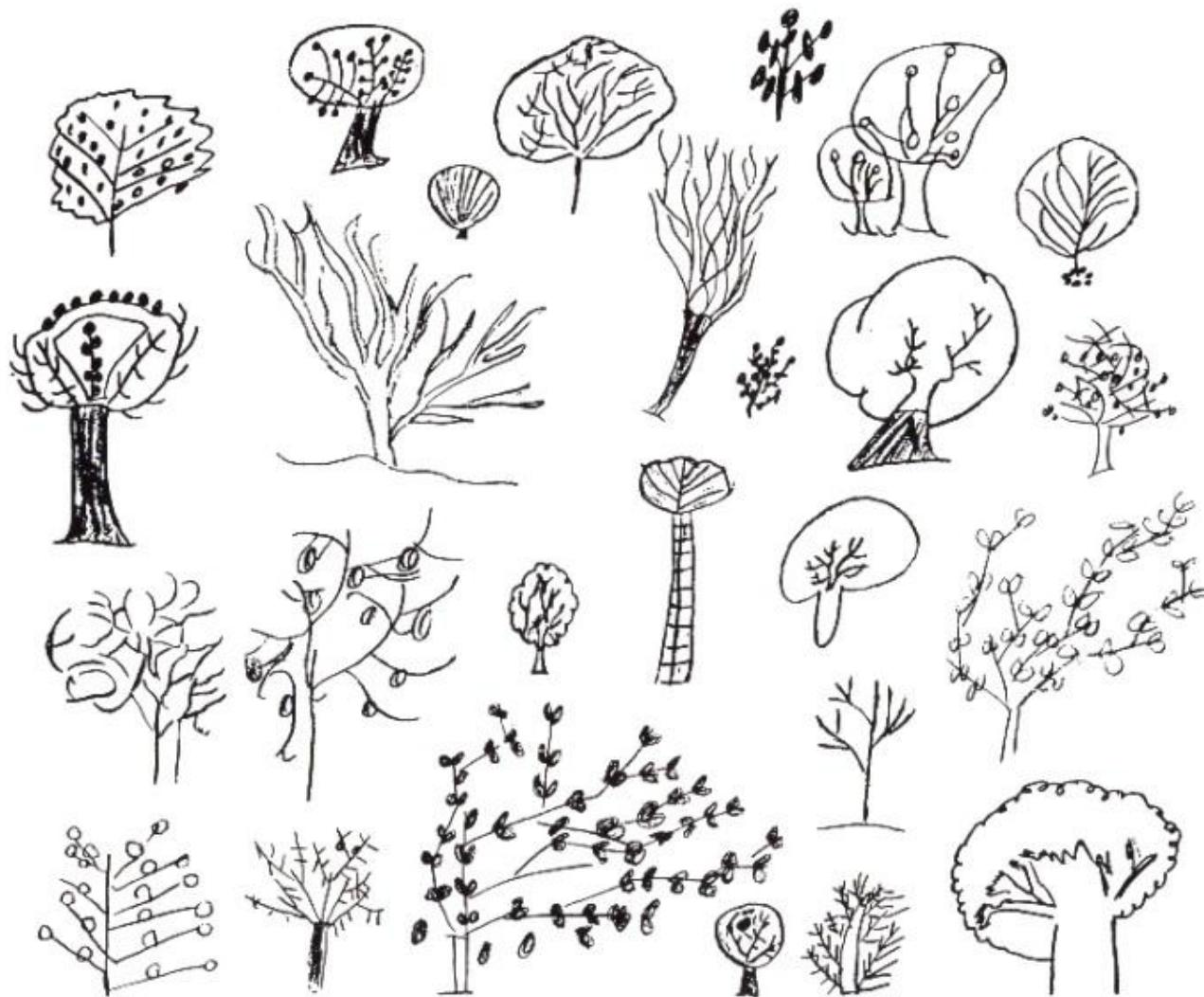
Kellogg, R. (1969). *Analyzing Children's Art*, MayGield Pub. Company, Paeo Aeto, California.

ויראצויות על חיתות גל 5-7.



ויראצויות על בתי גל 5-7.





### **השלב התיאורי (טרום-סכימטי)**

- סביב גיל  $\frac{1}{2}$ , 5 מגעים רוב הילדים לאופן ציור תיאורי. המאפיינים הבולטים של שלב זה מתומצאים במדירן לצריכת ורבות לגיל הור:
- יכולת ליצור צורות באופן מודע (להבדיל מרובות).
  - יכולת לתאר צורות מיצוגות של דמיות ואובייקטים המצויים בסביבה תוך התייחסות לראליה (ציור דמות, בית, עצמים מהסביבה, צמחים, אנשים).
  - התחלת של ארגון יחסים בסביבה: בין אנשים, בין איש ובית, עזראישיבית וכדומה.
  - שינוי מתמיד ביצירת הצורות המיצוגות והסמלים בעקבות תהליך של חקר מושגים וגילויים, כלומר שינוי מתמיד והמצאות חדשות בצורה העז, הפרת, הבית והדמות.
  - התחלת המודעות לתקפидם הקומוניקטיבי של סמלים גרפיים; הבנה לגבי שימוש בסיסי של סמלים, דרך יצירתם ודרך קריאטם; הילדים מתחילה לבדוק אם חברים או המבוגרים מבינים מה התוכנו להביע בציור (בערך מגיל חמש ומעלה).
  - רעננות, מקורות ושותות; הבדלים קיצוניים בתוצרים של ילדים; ילדים בגיל זה פתוחים להבעה, מתלהבים לחזור ולנסות חומרים. תקופה זו מצטיננת בעושר רב של צורות ביצירת הילד, כי הילד מנסה ליצור כל יום צירופים חדשים. סקרנות ופתיחות להtanנות בכל דבר ולגלות את סודות העולם ניכרות אצל הילד בכל תחומי החיים וمتבטאות בציור, בהמצאות, בעשר צורות ובצירופי צבעים. הציור מאופיין ברובו של קומפוזיציות דינמיות, שלולות להיחס בטoutes כאיסודה.
  - תפיסת חלל; הכל מתרחש סביב ה"אני", לפיכך עדין אין חשיבות לשמים ולאדמה ולסדר שבעולם. הדמיות וחפצים 'שיטים' בדרך כלל בחלל הרף. לקרה המעבר לשלב הבא — הסכימטי — מופיע ציון השמים והאדמה כסיימון לסדר בעולם.
- 

\* אגם, ר./ נווה, ע. (1991). "טיפוח היצירה וה הבעה בחומרים בגיל הור", פריפרב, נ', יונסר, ז' (עורכות), מהירן לצריכת ורבות לגיל הור, משרד החינוך והתרבות, תל אביב.

לéricom נאמר, שהבנת התפתחות הציור הילד' היא חיונית לכל מבוגר מלאוה את הילד בהתנסיות ההצעויות שלו. חשוב להבין את ההשת�性ות הדידקטיות הנובעות מן הרקע הפסיכולוגי, כדי לדעת מה אפשר לצפות מהילדים בכל שלב התפתחות ועל פי זה לקבוע יעדים לפעילויות ולתכנן אותן. כמו כן, על פי הבנת הרקע ההתפתחותם בציורי ילדיים אפשר יהה בהתאם את דרכי ההוראה ואת התייחסות לתוצר ולתהליך.

אמנם מצאנו לנכון להרחיב בתיאור התפתחות הביטוי הגרפי, אבל אנו מיחסים חשיבות רבה גם למחקרים הנוגעים לביטוי בכיר ובפיסול בחומר חרסיתי\*. מחקרים אלה עוסקים בתרומת אופן הביטוי הזה להתפתחותו הכללית של הילד. אף מתארים התפתחות שלבית, שעליה כבר הצבעו בזמן ויקטור לוונפלד והרחה החוקרת קליר גולומב\*\*. באשר לאופני העבודה נוספים, כמו עשיית קולאז' ויצוב אסטמבלאד, גם ביחס אליהם מציה ספרות מקצועית, אם כי מצומצמת, הדונה בהיבטים התפתחותיים. בתכנון פעילויות באופני עבודה שאינן ציור וכיר נקבעו שיטת "העברה" והתאמנו את הידע על הביטוי בציור ובכיר לביטוי באופני עבודה אלה.

\* סמילנסקי, ש. "ניסוי לבחינת אפשרות קיימות קוגניטיביות של ילדים צעירים באמצעות ציור בחומר", נבו, ד. (ערוך).

\*\* המעשה החימטי: עין ומחקר (1977), אוניברסיטת תל אביב, ת.א.

Golomb, C. (1974). *Young Children's Sculpture and Drawing*, Harvard University Press, Mass.

ויראצקה ליצוג דמות בחומר הרסני (גול 3-5).  
מתוך ספרם של לונפלד, נ' למברט.



## 4. דרכי הוראה – עקרונות

### א. אווירה קבלת

התפתחות נאותה של ילדים באמצעות יצירה יכולה להתארח רק באווירה של ביטחון. אווירה של אדישות או של פחד בולמת כל הבעה יוצרת, כמוות אווירה של שיפוט וביטחון. יש ליצור אקלים תומך לילדים, והכוונה היא בעיקר לשולש מרכיבים הקשורים זה בזה: קבלת הילד ופיתוח תחושת אמון; בניית ביטחון הילדVICOLT; יחס של הערכה כלפי הייחודיות של כל ילד.

אקלים תומך משמעו קבלת הילד על כל רגשותיו וקבלת מוחלטת של הקצב האישי של התפתחותו. כשליך מבע באמצעות בעודתו רגשות קשים, למשל כאס, הוא יחווש פורקן והקללה. גנטת המקבלת מציאותם של רגשות אלה, תוכל להיטיב להבין את הילד ולעוזר לו. גנטת צאת תגב באהודה על רגשות כאבים ונעיםים אחד. על ידי ביטויים גלויים וסמיים של קבלת תחזק הגנתת את אמונה של הילד בה ובד בבד את ביטחונוVICOLT שלו וכוכחותיו בכלל.

יש ילדים המגיבים על פעילות אמונתית בטענה: "אני לא יודע לעשות את זה." במקרים אלה הגנתת לא תעשה את העבודה עבורם, אלא תסייע בשאלות מינחות, בהצגת אפשרויות שונות וביצימן פעילות שהם מסוגלים לבצע.

לסיכום: קבלת בלתי מותנית של הילד, השתתת יחסית אמון עמו וחיזוק ביטחונו של הילד בכוחותיו הם הדורך לגילות כבוד והערכתה לייחודיות שלו ולאופני הבעתה. (להבהרות נוספת, ראה סעיף ד' בפרק זה).

## **ב. מעורבות והתערבות של הגנת**

סעיף זה מועד על פי הចוררת התפתחות השפה הכתובה בגין הגן ואפשריות טיפולה\*, ומותאם לנושא התכנית המוצגת בספר זה.

מעורבותה של הגנת (involvement) מתחבطة בנסיבות, במקוב ובתמייה בתפתחות הילד. תוך כדי המעורבות מתרחשת התערבות (intervention). התערבותה של הגנת היא ביישן למעורבות, הממוקד במקום ובזמן, ומטרתה לכוון את הילדים בסיטואציה ספציפית לחשכה ולהבנה בדרך גבוהה יותר. מעורבותה של הגנת בטיפול ההבעה והיצירה היא פרי גישה כללית, שעקרונותיה, מטרותיה ודרך נידונים בהרחבה בפרק זה. בהמשך נרחיב את הדיבור על דרכי התערבות ספציפיות ואופרטיביות, להברת הנושא נארגן את התערבות בשלוש רמות נפרדות, אף כי בתחום החינוכי קורה לא אחת, שכן שלבות זו בזו: א. ארגון הסביבה והגשת חומרים; ב. היענות בסיטואציות מודמדות; ג. יזמה ותוכנן מוקדם.

### **רמה א' – ארגון הסביבה והגשת חומרים**

רמה א' של התערבות הגנת מתחבطة בארגון הסביבה והחומרים וכחצבת גירויים. גירויים בהקשר זה הם חומרים, מכשירים וכליים וכן ארגון פיזי של מקום פעילות מתאים. ארגון המקום והגירויים והאינטראקטיה ביניהם ובין הילד מהווים בסיס יצירה. בפעולות יצירה בחומרים יבוא לידי מימוש פוטנציאל הידע, המימונת והיצירתיות של הילד; יתנהל משא ומתן בין הילדים לבין עצמם ובין הילדים והחומר.

היקירון המנחה בארגון הסביבה לפעולות יצירה והבעה הנה מותן אפשרות בחירה בין פעילויות שונות על פי אופניות עכודה באמנות: ציור, כירוף ופיסול, צירוב צבע לח, קירוע/גיזור והדבקה, עשיית מצרפים ופיסול בחומרים מהסביבה. הילד עצמו קובע באיטה סוג של אופנאות עכודה יבחר בכל פעם. הגשת חומרים היא שיטת הכוונה, שבה הגנת קובעת מהם החומרים המוגשים בכל מוקד עכודה על פי שיקולים פסיכולוגיים, אמנותיים ואחרים (ראה פרק 5, סעיף ב'). בחירת החומרים על פי השיקולים הללו קובעת מהם תוכני הפעולות הצורניים ולעתים גם הסיפורים. שינויים וגיוון בחומרים יכתיבו שינויים גם בתוכני הפעולות וגם בטכניקות העכודה.

-----

\* סנפיר, מ., קורת, ע., בכיר, א. (1991). התפתחות השפה הכתובה בגין הגן ואפשריות טיפולה, מכללת לוינסקי, תל אביב.

#### **רמה ב' – היענות בסיטואציות מודמדות**

רמה ב' של התערבות היא שלב נוסף בהגשת החומרם. היענות הגנתה מתאפשרת על ידי עצם נוכחותה בשדה הפעילות של הילדים. הילדים פונים אליה בשאלות, לעיתים הם מבקשים אישור לדעתם במצבים של איזודהות, של קשיים טכניים וכדומה. היענות הגנתה לשאלות ולביעות המתעוררות תורמת תרומה נכבדה לקידום הלמידה של הילד. היענותה יכולה להתבטא בהדגמה של טכניות, בהברחת בעיות ובעיקר בעידוד לחיפוש פתרונות חלופיים ובחיזוק ביטחונו של הילד ביכולתו למצוא פתרונות משלו.

#### **רמה ג' – יזמה ותוכן מוקדם**

רמת התערבות זו משמעה חשיבה מוקדמת ותוכנן של פעילויות יומיות. יזמת הגנתה מתבטאת בעיקר בבחירה התוכן – הרצוני והסיפור. תוכנים סיפוריים יכולים להיות תכנים אישיים ויכולים להיות קשורים לנושאי הלימוד בגין. כל תוכן לימודי אפשר שילוב של פעילויות אמנותיות (הבעה ויצירה, התבוננות), אבל בספר זה איןנו עוסקים בפתרונות פעילויות אמנותיות המשתלבות בחזראת נושא לימודי. בתכנית המפורטת בספר זה רמת התערבות ג' מתבטאת בהכוונת הילדים לעסוק במרכיבים צורניים, כגון צבע, קן, מרקם, ובמרכיבים סיפוריים הנובעים מעולמו האישי של הילד (ולאוז דזוקא גוזרים מהנושא הלימודי). המרכיבים הסיפוריים האישיים קשורים לעולמו התרבותי של הילד, ולפיכך ילדים מקבוצות אוכלוסייה שונות יש להם עולם תוכן ודימויים שונים.

### ג. דרכי הכוונה ייחודיות להפקת הבעה

ילדים בגין הגן חוקרים ומגלים את סכיבתם מתוך דחף של סקרנות. גנטה המתיחסת בהתלהבות לגילוייהם של ילדים ולהתעניינות שלהם, תריהו מופתעת משפע הרעונות המקוריים ומכשור ההמצאה של הילדים. אבל לא כל הילדים משוחרים. לדוגמה: אצל ילדים שהוגלו לקבל דגמים מוכנים לצביעה או הוראות מדויקות, או אצל ילדים עצורים והסנסניים מטבעם, יעצרו פרק זמן עד שיוכלו לפעול בספונטניות.

להלן כמה דרכים לעזרה ולעוזר ילדים להתנסויות הבעתיות:

— עידוד על ידי העלאת הצעות או שאלות; לדוגמה: "מעניין מה יצא, אם תצייר עם כל רוחב הגיר הצבעוני ולא רק עם החוד?"

— התעניינות בתgalיות ושיתוף ילדים אחרים בהן על ידי ניסוח מיולי בקול רם; לדוגמה: "שימו לב, ילדים, איך נוצר צבע סגול בציור של עומר!"

— שיחה קבוצתית קצרה כגירוי לתיאור של חוותה בעכבר, בחומר חרסיתי או בחומראים אחרים; בשיחה מתארים באופן מיולי מראות מן הסביבה אומן הדמיון ומספרים על חוותות חוותות בכלל וחוזתיות בפרט תוך התיחסות להיבט הרגשי.

— טוילים כגירוי להבעה; חשוב שלטיוול תהיה ממשמעות אישית כלשהי עבור הילד, כדי שתתתעורר בו תגובה הבעתיית. טוילים הכלולים קשר פעיל עם אנשים מעוררים עניין רב יותר. טוילים מסוימים יכולים להיות בסביבה הקורתבה לגן, או במקומות מרחוקים יותר, כמו גן חיות, קרקס, תיאטרון בובות, מוזיאון וכדומה. בעקבות הטוויל יכולת הганנת להציג פעילות יוצרת פתיחה, המעודדת תשובות שונות. לדוגמה: "מי רוצה לצייר משהו, שמצא חן בעיניו בטוויל?", או: "לפני שנתחול לצייר, נשוחח על דברים שרואינו בטוויל". מומלץ שהפעולות היוצרת תיערך מיד אחרי שחוזרים מהטיול, ואז אין אפילו צורך בשיחה מקדימה.

— קריית סיפורים, דפחו בספרים מאיריים (גם בציורים וגם בצלומים), צפייה בשקיופיות ובסרטים — כולל פעילות המעוררת מוטיבציה חזקה ליצירה.

- שירים ומשחקים מעוררים ילדים להגיב ביצירה בחומר אמנות, בעיקר כשהנושא קרוב לעניינים המעניינים אותם.
- עידוד לתאר בציור או באופנות אחרות מראות ודמויות בלתי מציאותיים, מזרים, מסתוראים או דמיוניים, דרך להביע רעיונות בלתי שגרתיים. בכרך נכללים, למשל, בניית וציור של יצורים דמיוניים סוכב אחר, מפלצות, רוחות או דמויות אנטומיות כמו נגניות ורימוארים.
- האזנה למודיקה.
- פעילות בתנועה ובריקוד.
- שימוש בחומרים ובأובייקטים שלילדים מבאים מן הבית. על ידי כך מתאפשרת הפעילות בגיןחוויות משמעותיות בחוג משפחתו של הילד.
- התווית צורה בחומר על ידי הגנתן כנקודות ההתחלת. הגנתן יכולה, למשל, לצויר ליד צורה מופשטת על הדף ולהגיד: "בא נמשך לצויר..." או "מה זה מזכיר לך...". בחומר חרסיתי אפשר להציג גוש חומר מעוצב ככדור או כגליל ובשתיוף עם הילד לשנות את הצורה. 'תחבולת' נוספת היא להציג לילדים התחלת פעולה בעדרות פרט מוקן מהסבבה ולעורר את הילד להמשיך אותה. למשל: גוזרים או קורעים תמונה מתוך זורעל, מבדיקים אותה במקום כלשהו על הדף וממשיכים אותה על פי דמיונו של הילד. סוג זה של הכוונה מותאם במיוחד לילדים מהססים ועצורים.
- מפגש עם יצירות אמנות (בעיקר אמנות מודרנית) מסיע לילדים להשתחרר מתייארויות סטריאוטיפיות ומעודד הבעה יהודית. חשוב להדגיש, כי השימוש בתוכנות באמנות עם פעילות יוצרת צורך מצריך שיטות הוראה מיוחדות, כמו אלה המפורטות בספריה של המכונכת חנה מרון.\*

\* מרן, ח. (1991). *דיאלוג בין ילדים לבין אמנות מודרנית*, הוצאה אה, חיפה.  
מרן, ח. (1994). *ילדים נפצעים עם יצירות אמנות*, משרד החינוך, התרבות והספורט, האגף לחינוך קדם-סוציאלי, האגף לתוכניות למדדים, ירושלים.

#### **ד. התייחסות לעובdot הילד והערכתה**

הmonoח הערכת בהקשר עם יצירות של ילדים ממשמעו מתח ערך ולא הערכה באמצעות ציונים ומודדים. רצוי שהגנתה תביע את הערכתה גם במיללים וגם בדרכים לא מילוליות ותתייחס באופן פעיל לעובdot הילדים, הן לתהילך והן לתוצר.

אף שאחד מעקרונות ההוראה באמנות הוא קבלת הילד, אין להסיק מכך, שעל הגנתה להגביל על כל עכודה של ילד במיללים כמו: "יפה מאד!"; בכרך מעותאים את עקרון הקבלה ומוטעמים מהיבט חשוב: איות עבודתו של הילד. חזרה על היגדים, כמו: "יפה", "טוב מאד" וכדומה יוצרת במשך הזמן חוסר אמון מצד הילד, הרואה בהם ססמות ותו לא.

כיצד אם כן יכולה גנתה להביע הערכת ועידוד אמיתיים? לעיתים ניתן להגביל באופן לא מילולי — במבטים מעודם, המלווה חיוך ונידר ראש הערכת. לעיתים אפשר להסתפק בלבד או ב涅גטיבheid קלה. ניתן להגביל באמצעות המתיחסות לעכודה עצמה, כשהן מתאימות לרמה התפתחותית של הילד. לגבי הילדים הצעירים, שעדין משחקים בחומרה היוצרה ו'מגלים' אותו, אפשר להעיר על התהיליך עצמו ולא על התוצר, למשל: "רואים שאתה נהנה לצבעו!"; "הספקת לעשות המון צורות בחומרה".  
כשהילד מגע לשלב התייאורי הייצוגי והתוצר נעשה חשוב לו, הגנתה תוכל להעיר הערות הרלוונטיות לצבע, לצורה או לתהליכי העבודה. חשוב יותר מכל לתת הילד הרגשה, שאכן תשומת הלב היא אמיתיים. אפשר לעשות זאת על ידי חזרה מילולית, שמצוינת מה נמצאה בעכודה, למשל: "בציור שלך היום רואים הרבה קווים"; "רואים שאתה הצורת על פניו כל הדף". סוג אחר של הערות הערכת יכול לחזק את חשויו של הילד לעקרונות אמיתיים, למשל: "הדמיות במרקץ הדף — בולטות. היא כנראה חשובה"; "הצבעים הבהיירים נעימים"; "הקוים החזקים גראים שמחים". אפשר לנחל شيئاً חופשיים, אם וכאשר הן מתבקשות מן הסיטואציה. מדי פעם אפשר גם לשאול את הילד מה יש לו להגיד על הציור, או אם הוא רוצה לספר משהו על הציור וכדומה.  
התיחסות של הגנתה נוגעת למזה שנמצא בציור: לתווך הציור, להבעתיות של הצבע, של הקנו, של החומר ולכל אסוציאציה שמקורה בילד.

## ה. הציגת עבודות

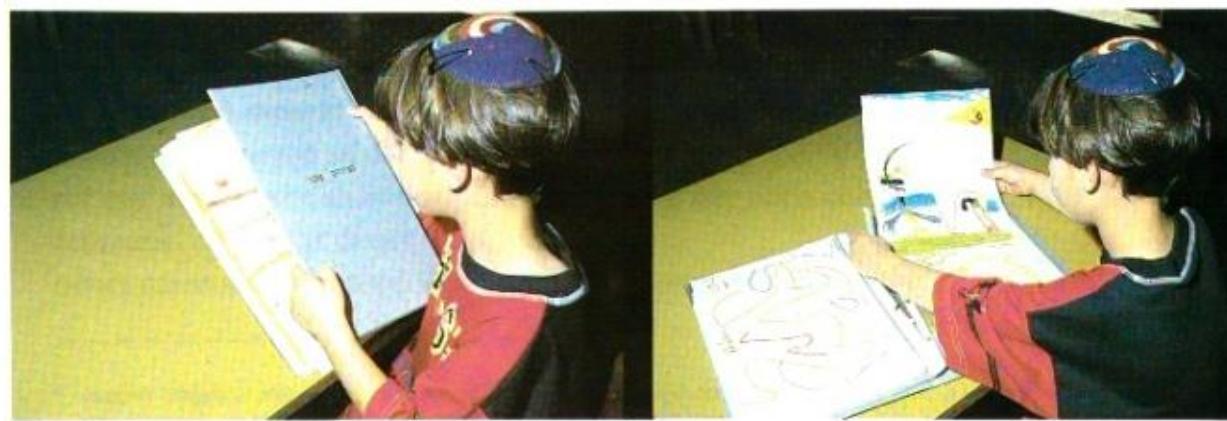
אחד האמצעים לעידוד הילדים ולהבלטת הכבוד שהוא חולקים לעבודות הוא הצגת עבודות. הצגה זו אינה מטריה בפני עצמה. על כן יש להקפיד שלא להפריז בךר' ולא להפוך עניין זה למרכזי. גנטת הבוחרת להציג עבודותיהם של ילדים, תעשה זאת בזיהירות תוך הקפדה על העקרונות הבאים:

- אין להעדיף עבודות ייל' אחד על פני עבודות של ילדים אחרים.
- התצוגה אינה עדות להישגים (כמו בגליה או במוזיאון), אלא לפעולות ותוצריה. (לכן הגנתת לא תכונן את הילדים לצירר יפה', רק משומ שצורך להציג את העבודות על חיקוי!)
- התצוגה היא ארעית ומתחולפת. על כן, גם אם אין די מקום לעבודותם של כל הילדים בויזמתה, תוצג כל עבודה בתורה.
- כאשר ילדים מסרבים להציג את עבודותיהם, יש לכבד את רצונם ולנסות לבקשו שוב בפעם אחרת.
- כדי לשחרר את הילדים בהציגת העבודות.

### אפשרויות להציג עבודות:

- להתקיןلوح, שהילדים תולים עליו את עבודותיהם במועד הנראאה להם (בלי להקצתות לכל ילד וילד מקום מיוחד).
- להתקיןلوح מאורגן, שבו הגנתה היא שמתכוננת ומציגה את העבודות. אפשר ורצוי לשלב באותוلوح תצוגה עבודות בחומרים שונים ובטכניקות שונות, למשל צירום ורישומים בשחורילבן, צירום בעץ גואש, קולאדיים ועוד.لوح כזה מבטא את הגישה, שהכוונה אינה לייצר עבודות 'ביסרט נע', אלא שה העבודות הן אישיות ומוגנות — גם מצד התכנים הספרתיים, וגם מצד התכנים הczorניים וגם מצד טכניקות הביצוע השונות.
- להקצתות לכל ילד מקום קבוע לתליית העבודות; הוא יחליט מתי לתלות את העבודה ומתי להחליפה באחרת. החיסרון בשיטה זו הוא, שלא כל עבודה מתאימה בגודלה למוקם המיעוד, ועל כן הכרח יהיה להציג חלק מן העבודות במקום אחר. למשל, צירום גדולים מאוד בעץ גואש יתלו במקומות נפרדים וכן עבודות תלמידים מודדים.

בכל צורת הצוגה שהגננת תבחר, חשוב להקפיד על ניקיון וסדר. תליהת עבודות על לוחות הצוגה בצדקה נקייה אך פשוטה מבטהה הערכה לעבודות הילד מבלי להתיימר להופכן ליצירות אمنות.



אפשרות להציג עבודות

## 5. דרכי העבודה

### ארגון פעילות הבהעה והיצירה בחומרים

#### א. הצעות לארגון המקום

עוצם זמינותם של חומר האמננות, המגון שלהם והדרך שבה הם מוגשים מעוררים ליצירה. חשוב ליצור בין חלל מושך, מסודר ומצומן לעבודות היצירה. ניתן לעשות זאת בדרכים שונות ומגוונות, כל עוד הן שיטתיות ותואמות את עקרונות הגישה החינוכית של הגננת. להלן שתי אפשרויות ארגון, שתיהן אינן מחייבות. רצוי שכל גננת תארגן את הפעילויות במקום ובסדר המתאיםים למבנה הגן, לאישיותה ולסיטואציות המשתנות במהלך חי' הגן.

ש לדאוג לתאורה נאותה במקומות העבודה ולהשיג שהילדים לא יעבדו מול קירינה 'שירותה של אור המשמש.

#### הצעה 1

הכנת 'מרכזים' (או 'פינות' או 'מוקדים') על פי אופניות העבודה. במקומות אלה הרהיטים והציוד, המתאימים לכל אופניות העבודה, ערככים בנפרד. למשל: מארגנים מוקד ציור בצבוע יבש בנפרד ממועדן ציור בצבוע לח; מוקד כירוף פיסול בנפרד ממועד בנייה בחומרים מהתעשייה ומהטבע וכן חלאה. מיקומו של כל מוקד הוא בהתאם לפונקציה שלו. למשל, עבודה בחומר חרסיטי ועבודה בצלבי הגואש תמוקם בסמוך לבגד ולכירוף.

ניתן להפריד בין המוקדים על ידי מחיצות, מדפים וכדומה. **למרות הה הפרדה, כדאי לאפשר זרימה חופשית ממועדן למועדן.** למשל, אם הילד עבד במוקד פיסול וכיור והוא רוצה להמשיך את העבודה בצבוע גואש, יש לו האפשרות הטכנית לעבור למוקד הציור בצבוע לח. לאחר קביעת מיקום של המוקדים השונים מארגנים את הרהיטים והציוד בהתאם לפונקציה של המוקדים ולנוחות העבודה. בכל מוקד ומוקד מארגנים את כל החומרים והכלים **הספציפיים** בתוך מכלים בזרה זמינה ומושכת לב כל האפשר. רצוי לסמן על כל מכל מה נמצא בו.

העיקנון המנחה את ארגון החומרים והכלים בכל מוקד הוא לאפשר ליד בחירה אישית.

---

\* אופניות (אפקחות) – אופן עבודה באמנות, סוג של עבודה שבה חברים שלושה מרכיבים: חומר, סכיקיות ועקרונות אמנותיים. ציור הוא אופנות כמו פיסול, כמו הדפסה, כמו עשיית קולאז', כמו עשיית מצורף וכדומה.

## הצעה 2

הказאת מקום אחד קבוע לכל מבחן הכלים והחומרים לפעילויות היוצרות באופניות השונות. מקום זה הוא מעין 'סופרמרקֵט' שבו מדפים ו/או עגלות ו/או משטח אחר פתוח ועליים מבחר של חומרים. הגישה לחומרים ולכלים היא חופשית ונוחה. 'סופרמרקֵט' מכיל חומרי עבודה מקובלים, כמו נייר ציור, נייר צבעוני לסוגיו, צבעים מסוגים שונים, חומרים מן התעשייה והטבע, דבק, מספריים, 'שדכנים', מכחולים וכדומה. כל החומרים והכלים מנוהים מכלים בצדקה מסוימת, גישה ומושכת לב. עם זאת, רצוי שהחומרים לא יהיו מעובדים מדי: למשל חומרים מההתעשייה — אין להחזר אותם ולהכינם לעבודה, אלא להניחם בצדקה שבה נאספו מהסבירה. נוסף לסופרמרקֵט קיימים בחדר שולחנות עבודה — כל שולחן מיועד לעבודה באופנות אחרות, למשל שולחן לציור בצעע לח (גואש), שולחן לעבודת גיזור, קירוע והדבקה (קולאַז'). הילד בוחר את החומרים והכלים בסופרמרקֵט ומביא אותם לשולחן העבודה המתאים. בכל פעם שהוא זוקק לחומרים ולכלים, הוא חוזר לסופרמרקֵט. אפשר גם להעמיד ליד הסופרמרקֵט שולחן מיוחד לפעילויות, המכלה חומרים ותהליכיים אחידים. לדוגמה: ילד בוחר לצייר בצעע גיר בשולחן הציור; לאחר מכן הוא רוצה ליצור מעבודתו מגזרת נייר והוא עובר אל שולחן הסופרמרקֵט ומושך בעבודתו בעדרת הכלים שהוא בוחר בסופרמרקֵט. שולחן הסופרמרקֵט מיועד גם להדרכה. כשהганנת רוצה לזמן טכנית, נושא ועבודה חדשים, היא תעשה זאת בשולחן זהה.



## **ב. עקרונות בבחירה חומרי עבודה לילדיים**

### **1. היבט בטיחותי**

חשוב לוודא, שהחומרים היצירה הם בטיחותיים, ככלומר אינם רעלים, אינם גורמים לגירוי עור או לפצעה (זוככית, למשל).  
באשר לכלים העולאים לפצע, כמו מספריים ופטיש, הגנתת תבahir את הסכנות ותדריך את הילדים בשימוש זהה.

הגנתת תקיף להשתמש בכלים, שאינם מעמידים מכשולות בזמן העבודה. למשל – כדי שכל הימים יהיה יציב וגדול די הצורך, כדי שהמכלול לא יפל אותו. כמו כן חשוב שהכל יהיה מוחמר בלתי שביר.

### **2. היבט התפתחותי ואישי**

חומרים יצירה, המתאימים לצרכים ההתפתחותיים, הם אלה המספקים התנסויות יצירה בהתאם לצורכי הילד, ככלומר על פי שלב ההתפתחות שבו הוא נמצא ועל פי נטיותיו האישיות.

להלן דוגמאות אחותות לבחירת חומרים על פי הנמקות התפתחותיות:

— גיר צבעוני: כל סוג גיר השעווה מאפשרים שרבות חופשי (היבט ריגושי – בעיקר) וייצוג חזותי של דמיות ומראות (היבט קוגניטיבי – בעיקר). אך גיר השעווה הוא חומר יסוד לככל פעילות החבאה והיצירה.

— צבעים לחים: צבעי אצבעות וגואש הם אמצעי חינוך לילדי גילך, מפני שהם מאפשרים שחרור, פורקן, עידון ושטוף של ביסוי ריגושי.

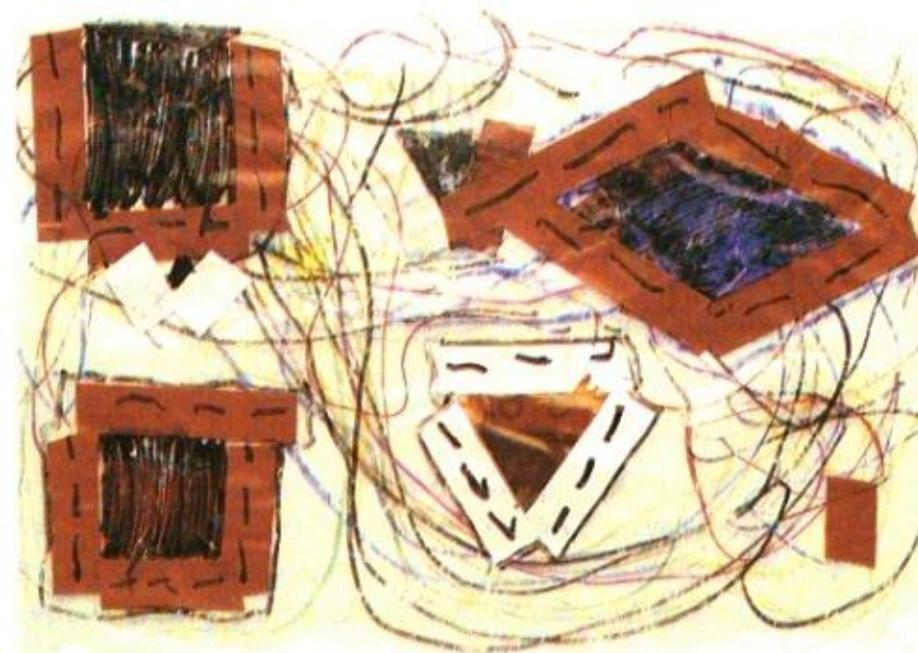
— חומר כירור ורכים: פלסטילינה, חומר חרסיתי וויסת ניראפשרים הפקת הנאה חזותית. פורקן, עידון והפעלת השירים גדולים והקטנים של הידיים, וכן גם הם אמצעי חינוך לילדי גיל הרך.

— ניר לסוגיו ומגוון של חומרים ופריטים מהסבירה הטבעית ומהתעשייה: אלה הם חומרים ה'מזמינים' הכרת תופעות כימיות ופיזיקליות הקשורות בחומרים, התנסויות של חקר וגילוי, של הסקת מסקנות ופתרון בעיות. התנסויות אלה מאפשרות התמודדות עם שינויים והמצאות, וכן הן עשוות לפתח דמיון ויצירותיות.

נוסף להתאמה על פי היבטים התפתחותיים כלליים, יש לשקל התאמה אינדיווידואלית. לא כל החומרים המתאימים לקבוצה ככלל מתאימים לכל ילד כפרט. הганנת תבחן בנטיטוי האישיות של הילד ותודע מי מהילדים יכולים לתרומות עם חומר מסוים וזקוק לשיער או לחומר אחר. למשל, ילדים שנרגעים מעבודה מילכנית בגין שעווה שמנוני ונמרח (פנדרה) אפשר להציג גיר שעווה קשה (פוליכרום). יש ילדים, שמבחר גודל של חומרים מבבל אותם, והם מסתפקים בחומר אחד או שניים.

אבל ילדים אחרים — המבחר מחיה את פעילותם וספירץ אותה. כשלדים מאבדים עניין בחומרים מסוימים, או חוזרים על אותן התוצריים באותו החומר תקופה מסוימת, הганנת תציג אתגר חדש באמצעות חומר חדש.

לסיכום: למרות הנטיה לגיוון ולשפע יש לזכור, שאלה הם רק אמצעים ולא מטרה בפני עצמה. דוגמא ההתנסויות החוזרות ונשנות בחומר היסוד ובכמות מואצת של חומרים חשובות לביסוס המימוןיות ולרכישת ביטחון בעבודה האישית.



תמונה, בת % 4

### **ג. היבט אפנומי**

קיימת זיקה בין החומר לבין האיכות החזותית, הפלסティות וההבעתיות המופקות ממנו. הכרת זיקה זו תכוון את הגנתת בבחירת החומרים שהוא מומנת לילדים. להלן דוגמאות אחדות:

- צבעים לחימם אפשרים ביטוי בכתמיות ובצבעוניות.
- עפרונות, לווחים וצבעי גיר אפשרים ביטוי קומי וייצוג סמלי.
- גירי שעווה אפשרים ביטוי קומי גם כתמי.
- חומר חרסיטי ופלסטילינה, שם חומר כיור ופיסול, אפשרים התווודעות לתלת-dimensionיות הן על יד עקרון ההוספה והן על ידי עקרון הגראעה.
- חומרים מן התעשייה אפשרים התנסויות בתלת-יממד על ידי הפיסול והבניה לגובה.
- נייר לסוגיו בעבודות קירוע, גיזור והדבקה אפשר ביטוי כתמי וצבעוני בדיזיין, בתלת-יממד ובשילוב ביליהם.

לטיכום: כל תמונה (דיזיין) היא מעין 'דו-שיח' או משחק בין קו, כתם, צורה, צבע, מרקם וחומר. כל עבודה תבליטית ופיסולית (תלת-יממד) היא דו-שיח של חומר, מסה, נפח וחלל והחיבורים ביניהם. כאשר בוחרים את החומרים לפעולות, צריך לבדוק אם לפחות שניים או שלושה מן המרכיבים הצורניים האלה ניתנים להפקה בעודרם. האיכות החזותית וההבעתיות של החומרים מפורחות בחלוקת היישומי של הספר לפני כל קבוצה של פעילות.

#### **4. היבט כלכלי**

משמעות וחשיבות גדול של חומרים איננו בהכרח יקר יותר. יש פריטים שיכולים להחליף מוצרים יקרים, וחולקים נמצוא ממש בהישג יד. הילדיים עצם יכולים יכולו לאסוף חפצים מסביבתם הקרובה הניתנתם למייחזר, וכך תגדל הערכתם לחפצים אלה ותגדל תרומותם לשיפור איכות הסביבה. להלן רשימה לדוגמה של חפצים לאיסוף ולמייחזר:

ספרדים, אבנים, קונכיות, נזמות, כפתורים, חוטים, חלקו תכשיטים, נרות, קופסאות, מכסים בקבוקים, סרטוי אריזות-מתנה, ניירות אריזה, זרועים, מכל' פלסטיק שלழן, עיתונים צבעוניים ועוד. הגננת תוכל להשיג חומרי עבודה שונים ומפעלים ממפעלי תעשייה, כמו בתים דפוס, מפעלי טקסטיל, נגריות ועוד. מחומרם כאלה אפשר ליצור עבודות רבות עניין. באיסוף החומרים אפשר להיעזר גם בחורפים.

אפשר לחסוך בהוצאות על ידי התאמת הדבק לחומרים. למשל: לעבודות קירען, גיזור והדבקת נייר לסוגיו יתאים דבק טפטים או דבק מבושל, שהם זולים בהרבה מדבק פלסטי.

לסייעם: חומרים מיוחדים ('פטנטים'), הנמכרים בחניות התחריב למיניהם, אמנים מפתחים ומושכים, אך עלותם גבוהה והוא אינו הכרחיים כלל. חשוב לרכוש כלים וחומרים בסיסיים (נייר, מספרים, מכחולים, צבעים, חומר חרסית, פלסטילינה וכדומה) באיכות טובה ולגון בעורות חומרים שאספינים מן הסביבה.

### ג. הקצאת זמן

ילדים זוקקים לפרק זמן, כדי לפתח שליטה ומיומנויות, כדי לחקור ולגלות חומרים ואופני עבודה בצורה יסודית ולהגיע ליצירה הבעתית. דרוש זמן גם לחזורה על תהליכיים, כמו גזרה, חיתוך, הדבקה, הדפסה

וכביעה, כדי שהילד יוכל לשימוש בחומרים ובכלים מתוך שליטה וביטהון. עם זאת, ילדים רבים אינם מסוגלים לעסוק זמן ממושך בסוג פעילות אחד, לא כל שcn הצעירם שבhem (בנ-3-4). על

כן רצוי לאפשר החלפת סוג הפעולות על פי ראות עיניו של כל ילד ועל פי נטיית לבו.

יש בעבודות מורכבות, ש杂志社 ביצוע בהמשכים. עבודה בהמשכים מתאימה לילדים בוגרים בלבד, וגם בגילים אלה רצוי שכל שלב בעבודה המורכבת יהווה פעילות בפני עצמה. כך הילד יהיה פטור מן התחווהה, שהוא עושה משהו חלק.

באופן כללי רצוי לזכור, שאין לקטוע את העבודה יש לאפשר משך זמן סביר לילד להתחיל בעבודה וגם לסיימה.

קשה לקבוע במדויק כמה זמן נדרש לפעולות היצירה. בדרך כלל ילדים בוגרים עוסקים בפעולות הבעה ויצירה במסגרת זמן גמישה של רביע שעה עד שעה לכל היוטר. בתוך המוגרת הזאת יש לאפשר משך זמן אישי לכל ילד. מומלץ לחזור שוב על 'שעת' היצירה במהלך היום (אפשר גם בחצר), כדי להיענות לצורכי הילד. ילדים בגיל הגן זוקקים להזדמנויות אחדות במהלך היום ליצירה בחומרים, זמן קצר בכל פעם, ולא לפעולות מתמשכת לאורך זמן.

## **ד. סדר וניקיון**

**צבע איננו לכליור!**

כדי לעבוד עם חומרים, ילדים צריכים להיות פוטרים מהחשש שלכלכו את ידיהם, את בגדייהם ואת סביבתם. עם זאת לא מותר על עקרונות חינוכיים הקשורים בהקנית הרגלי סדר וניקיון. להלן המלצות אחדות:

- להגנה על הבגדים כדי להשתמש בחולצה גדולה ושנה בתור חלק עבדה. גוזרים ומקצרם את השרוולים, תופרים בשני צדי הצווארון. שרוכים לשירות החולצה, כדי שתכסה היטב את הבגד שלווש הילד. מקבלים חלק נוח לעבדה. מתאימה גם חולצה ישנה של אבא.
- שימושתמים בדקן לסוגיו, אפשר לכסות את משטח העבדה במפת פלסטיק עבה בצעב אחד ניטרלי או במפה שקופה. ציר בגיר שעווה ראו שייעשה על שולחן קשיח וחילק ללא כיסוי. קל מאוד לנוקות פורמייקה שהתכלכה בצעבים בעדרות ריסוס קל של חומר ניקיון. (רישום נגד חרקים ממש מיד את הצעב!)
- למחוץ לעבדה מסודר ונקי (אך לא פונטי מדי) יסייעו אבזרים, כמו מטליות ניקי או מגבות ניר, שקיות אשפה, מכלים גדולים לפסולת ולשאריות וכדומה.
- מומלץ לארגן את הסדר והניקיון לאחר העבודה כפעילות חוויתית קבוצתית בעלי ערך חינוכי.

### **ה. הצעות לארגון הפעולה**

יש גישות שונות לחולקת סדר היום בגין. כל אחת מהגישות הללו מזמנת אופרטוריות שונות לארגון פעולות יצירה בחומרם. בתחילת השנה תקדים הגנתת את משך הזמן הדרוש להיכרותם של הילדים עם מוקדי העבודה וסדריה. היא גם תקדים זמן להקנית הרגלי עבודה לילדים והרגלי בחירה. פעילות חדשה מומלץ לאחר שהילדים כבר רכשו הרגלים בסיסיים. פעילות חדשה אפשר לזמן בכמה דרכים. מוצעות שתי דרכים כדוגמה.

#### **הצעה 1**

בכל בוקר הילדים מגשים אל מוקדי יצירה על פי בחירתם. הגנתת נמצאת עם הילדים במהלך העבודה וועברת ביניהם. נוכחות חשובה ביותר ומעורבותה בעבודת כל ילד היא חיונית, כדי שההתנסויות תהיוינה שימושיות. דימון העבודה חדשה, המתבטה בטכניקה או בנושא, נעשה כהיענות למתרחש במוקד זה או אחר. הגנתת תוכל להציג דרכי עבודה חדשות מתוך עירנות לפעולותם של הילדים בעבודות השונות.

#### **הצעה 2**

הגנתת יוזמת פעילות חדשה ומיצגה אותה בפני קבוצת ילדים. בהציג הפעולות תעוזד הגנתת את הילדים לחקור ולגלות את החומר החדש, תנחל שיחה ובמקורה הצורך אף תציג דרכי עבודה אחדות. אחר כך יעבדו הילדים בכוחות עצמם בשולחן הסופרמרקט או בשולחנות העבודה הרגילים.

## ו. משימה קבוצתית

עיקר העבודה של ילדים בגן הוא אינדיוידואלי. עם זאת, יש גם אפשרות לעבוד בקבוצה ברמות שונות של שיתוף; במהלך העבודה בקבוצה הילדים לומדים זה מזה וכן לומדים להערך את העבודה של אחרים. העבודה יצירה בקבוצה, שמסתרת התיחסות חברתית ושיתוף פעולה, מתאימה, בעצם, יותר לילדים בכישור הבינוני של בית הספר היסודי ולא לילדי גן. ההבעה האישית הספונטנית היא טبيعית לילדי הגן; העבודה בקבוצה, המדגישה את השיתוף, פוגמת לפחות באופן חלול, מתחם אפסואיה. כל עוד ניתן לשמור את ההבעה האישית הספונטנית, אז להחיש את התהיליך שבו הולכת ופוחתת ההבעה האישית, תהיליך המתארח ללא היכי בבית הספר.

לעתים ילדים מארגנים ספונטנית בזוגות או בקבוצות קטנות לביצוע משימה. התארגנות יזומה כזו יכולה לזכות להכרה ולעידוד, אך רצוי להימנע מההפק אותה לנורמה ולהרגל.

מדי פעם אפשר לארוך עבודה קבוצתית, שבה אין שיתוף בעצם העבודה, אלא רק בתוצר: כל ילד יוצר את חלקו בעבודה אישית, והגנתה (עם הילדים) עורכת את כל החלקים לשלהמת אחת. דוגמה: כל ילד מציר דמות (או כל נושא אחר שמחילתיים עליו) וגוזר אותה. הילדים בעזרת הגנתה עורכים תמונה כללית על גבי מצע גדול ומודבקים בעזרת הגנתה את עבודותיהם במקום שנקבע לכך. לעיתים אפשר לארון עבודה על פורטת מאד גודל, המשתלב בסביבה. כל ילד יוצר באופן אינדיוידואלי קטע אחד של עבודה. כיוון שכולם עובדים על המצע הענק, תיראה העבודה משותפת, אף על פי שככל ילד עובד על חלק אישי במעט הכללי. דוגמה: מותחים יריעות נילון לאורך הגדרות או בין שני עצים. כל ילד מציר אובייקטים או דמויות או צורות מופשטות — הכל לפי רצונו, ובסיום מתקבלת תמונה קיר גודלה.

## 6. טיפוח מודעות חושית ורגישות אסתטית

ילדים מכירים את סביבתם באמצעות החושים. על כן למידה בדרך של התנסות חושית פעילה היא הלמידה המשמעותית. הגנתה יכולה להפנות את תשומת לבם של הילדים לעושר ולמורכבות של המראות בעולם מסביב. פירוט של פעילות ודרך הכוונה מובאים בחוגורת **לראות ולהתבונן**, וছצ'ר הגן.<sup>\*\*</sup>

למרות שספר זה מתמקד בתחום ההבעה והיצירה בחומרים, לא ניתן לנתק פעילות כזו מפעילויות מודרוכות לטיפוח הקלייטה החושית. אלה מותבטאות בתתבוננות ובמיושש ועשויות לתרום לרגישות אסתטית.

להלן דרכי פשוטות ומוגנות לטיפוח הרגישות האסתטית:

- **מרכז אוסףים:** הפינה תכלול חפצים שהגנתה, הילדים וההורם יאספו במשך השנה. במהלך השנה תעדד הגנתה את הילדים לצרף לאוסף הגן עצמים שונים מהטבח ומסביבת הבית, כמו קונכיות, אבניים בעלות צורות שונות, חולקי נחל, קליפות, כלי בית מעניים, כלי גינה, בובות מארצות שונות וכדומה.
- **יציאה לטבע והתבוננות:** הגנתה תסב את תשומת לבם של הילדים לשינויים במרקם הטבע עם חילופי עונות השנה. אפשר להתרכז בעץ, בפרחים, באבנים, בשוליות, בעלי חיים, בענפים וכדומה, להתבונן בהם ולעקוב אחר השינויים החלים בהם.
- **טיולי תגליות:** כדי לטייל עם הילדים במקומות בהם אינם רואים يوم — בכפר, לחוף הים, בפרדס, בגן בוטני וכדומה. אפשר גם לצאת לטיולי תגליות בסביבה הרחבה, כדי למצוא פריטים שונים, להבאים לנו ולצרף לאוספים. בין התגליותמן הסביבה כדי לכלול מבנים בתהיליך בנייה, מנופים גבוהים וכל מבנה צורני מעניין אחר, כזה שקיים בסביבה אך 'שוכחים' להתבונן בו; במילים אחרות: "לגלות את הנסתור מעינו".\*
- **צלום:** ילדים מגיל 5 ואילך יכולים לצלם במכשירם פשוט. בעת הצלום הילדים מתמקדים במרקם, שהם אינם שמים לב אליהם בחיי היום-יום. פירוט של התנסויות בצלום בגין הילדים מובא בחוגורת הצלום של משדר החינוך.<sup>\*\*</sup>

\* שביד ס' (תש"ט), לראות את הנסתור מעניין, משדר החינוך והתרבות, תiel, ירושלים.  
\*\* רוקה, ר., ליסטמן, ת., ליד הגן מצלמים, משדר החינוך והתרבות, ירושלים.

- **פעילותות עם חפצים שקופים:** זכויות או שקפים צבעוניים, זכויות מגדלת, פרספקטן צבעוני  
וכדומה הם עוד אמצעי לתגליות בתוכנות. הגנתה תעודד את הילדים להתבונן דרכם  
באובייקטיבם ובנוסף ולשוחח על מה שהם רואים.
- **בנייה נוספת:** תמונות מירוחנים, מעיתונים, מלוחות שונה וכדומה. חיפוש בתמונות מחודד  
את התפיסה החזותית. אפשר להשתמש באוסף תמונות להציג נושא מסוים, או להתבונן באוסף  
באופן חופשי. דפוח בוסף תמונות הוא פעולה בפני עצמה. כדאי גם לארגן אוסף של  
רפרודוקציות, שהילדים יוכל לעיין בו באופן חופשי ולאו דווקא מכoon.
- **מרכז ניחוחות:** אפשר להכין מצלים קטנים סגורים, שבתוכם צמחים וחפצים הנוגנים ריח מיוחד,  
כמו תבליני קינמון, ציפורן, וניל ודפנה, בשום, סבון וכדומה. מחררים את המכסה, וילדים מorigים  
ומזהים את תוכן המכל על פי הריח.
- **אוספים מן הבית:** אלה הם אוספים של ילדים ושל הוריהם, שבמביאים מן הבית אל הגן. האוספים  
י>Show בgan כתצוגה מתחלה. הילדים או ההורים יספרו על האוסף. לדוגמה: בולים, בובות מארצאות  
העולם, מפיות, מחקים, כלי בית מיוחדים, מטבחות, דגמי מכוניות ודגמי מטוסים ועוד כהנה  
וכהנה.
- **פעילות במקומות (טקסטורות):** הגנתה והילדים יאספו חפצים בעלי טקסטורות שונות ויינחו  
אותם בקופסה סגורה בעלת פתח להכנסת היד. הילדים ימששו את החפצים ויזזו אותם על פי  
המגע.
- **פעילות בклиידוסקופ:** שעשויים בклиידוסקופ גורמים לחוויה חזותית עשרה ולהנאה רבה.  
קלידוסקופים מצויים כיום בשפע בשוק. מומלצים גם משחקים ועשויים עם מראות.
- **מרכז התבוננות בשקפים ובקופיות:** מוקן קופיות ומטל שקפים הם חלק חשוב בצדיו של  
גן הילדים. מכשירים אלה תורמים תרומה משמעותית לפעילויות התבוננות. ילדים יכולים לפעול  
בעצם את מוקן השקופיות ולצפות בתמונות. גם המטל מזמין חוות חזותיות מריהבות: ניתן  
להניח עליו חפצים שונים ולהקறן את צלליותיהם, להניח עליו ניריות צלופן ולהפיך כתמי צבע.  
את המטל ניתן לקרב ולהרחיק מן הקיר, למקץ ולטשטש את התמונה. האפשרויות הטכנולוגיות  
האלה תורמות לחידוז ולעידן ההסתכלות, מזמן עשיר של מראות חוות חזותיות המשלבות  
תנועה ואור.

## 7. הערכה

המונח 'הערכתה' בסעיף זה משמעו: **הערכתת תהליכי הלמידה ותוצאותיה בתחום העשייה האמנותית.** מטרת ההערכתה אינה מוגן ציונים בלבד. עם זאת, חשוב שהגנטה תהייחס לתהליכי ההוראה-לימידה בתחום האמנות באופן ביקורתי, הן כדי לאמוד את התקדמות הילד והפתחותיו ביחס לעצמו והן כדי להעריך את תהליכי עבודתה והתרverbותה שלה עצמה. בדיקה כזו באה לאודה, שההתנסיות שאנו מזמינים לילדים הן אכן בעלות משמעות חינוכית ואין בידור או ביטול זמן גרידא. התנסות אמנותית מכוונת להעניק הילד סיפוק והנאה, אך אינה בגדר בילוי בלבד. לפיכך אין להעריך ולאמוד את הפעולות רק על פי הנאותם של הילדים.

ההערכתה המומלצת היא הערכת מעצבת, שעל פיה הגנטה מתאימה את המשך הפעולות.

הערכת הלמידה מתוך ההתנסות תיעשה בדרך של צפייה בתהליכי העשייה ובדיקה עבודותיהם של ילדים. ההערכתה יכולה להיעשות על ידי השוואה בין הידעים המוצרים ובין העבודה המוגמרת – הן בתהליך והן בתוצר. כל להעריך, כאשר המטרות הן הוראתיות ונוגעות למילויים ולהכרת מושגים, אך כאשר המטרה היא אקספרסיבית, הדבר קשה ומעט בלתי אפשרי.

מטרות הוראתיות מגדירות ומציינות במפורש את ההישג המצופה (יעד, מילויים וכדומה) ברגען למטרות אקספרסיביות, שהן המרכזיות בהבעה ויצירה על פי הגישה המוצגת כאן, אך אין מגדירות הישג ספציפי. מטרה אקספרסיבית היא משוערת ואניינה קבועה; היא מובללה לכיוון משוער, אבל אצל הלומד יכולה הפעולות לקרויה המטרה להתרובה, להפתחה ולקבל צבון מיוחד. היטיב לתאר ולהסביר את מטרות המטרה האקספרסיבית החוקר אליטו אייזנר, שקבע את המושג 'מטרה אקספרסיבית' ועמד על יהודה לעומת מטרה לימודית: "מה שנדרש במטרה אקספרסיביתינו אחדות בתגובהם של התלמידים, אלא זוoka שונות. בנסיבות האקספרסיבית מנסה המורה ליצור מצב, שבו נעות המשמעות אישיות ושבו מייצרים הילדים מוצרים שונים. לסיום, הערכה במקרה זה איננה לפי אמת מידת איחידה; מתקידה לגלות את המיחוד שביצורה. בנסיבות האקספרסיבית יהיה המוצר הפתעה הן ליוצר עצמו והן למורה."\*

\* אייזנר, אל. (1979). *מטרות חיסכיות – הוראתיות ואקספרסיביות, יישום ו שימוש בתכנית הלימודים*, עלון היחידה לתוכניות ללימודים, משרד החינוך והתרבות, ירושלים.

כשאנו ממליצים להעיר את המוצרים שהילדים יוצרם, אין הכוונה להפעיל הערכה אסתטית. אמןותית, כזו המקובלת לגבי עבודות של אמנים. הערכה כזו שנייה במחולוקות גם כשהמדובר באמנים. חשוב שהאגנטה תיעקב אחר עבודותיהם של כל הילדים תקופה מסוימת ותנסה להעיר, אם הילדים קיבוצה התקדמו ברכישת המיומנויות. במקרים אחרים, האם בעקבות התהנויות חל שיפור ביכולת הטכנית, בשימוש המתאים בחומר לשם הפקט הבעה וכדומה. בנוסף לכך אפשר ורצוי להתחקות אחרי ילדים מסוימים ברציפות ולעקב אחר ההתפתחות האישית של הילד כפרט. באופן עקרוני אין להשוות עבודות של ילד אחד לעבודות אחרים. כל ילד מושווה לעצמו בלבד.

כדי לבצע הערכה מעצבת, ניתן לאמץ מודל הערכה של שבח אדן\*. על פי מודל זה הגנתת העיריך בסוף כל יום את הפעולות האלה:

מה עשו הילדים?

מהו למדו הילדים בתהליך העשייה?

מהו ערך הדברים שלהם?

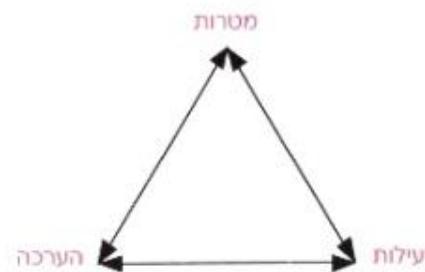
מה עשייתי אני?

מה למדתי?

מה בכוונתי לעשות בעתיד?

אפשר להוסיף שאלה: מה הקשיים שבהם נתקלתי?

התשובות לשאלות אלה רצוי שינויו את הגנתת יום בוງע לפעילויות ולהתנויות שהיא מתוכננת ובמצעת. בכר נשלם תהליך ההורותה, המורכב מתוכנן, מבוצע פעילות ומהערכתן. את הזיקה שבין שלושה מרכיבים אלה ניתן לתאר בסכימה הבאה:



\* אהן, ש. (1987) תכנית למדוים בהפעלה, האוניברסיטה הפתוחה, תיא.

המקבץ

פנילוויות

---

## מבוא

חלק זה הוא מעשי וישומי בעיקתו, אך גם בו משלבים קטעי מידע עיוניים, החינניים לשימוש ממשמעותי של הפעולות.

חלק ב' עורך בשישה פרקים על פי אופנויות העבודה באמנות. **אופנות העבודה באמנות** (Mode of Art) הוא מושג מפתח בתכניות לימודים באמנות, מושג השאל מבית מדרשו של איינזיגר (1972). אופנות באמנות היא סוג עבודה, כמו ציור, פיסול, הדפסה וכדומה, והכוונה היא לצירוף של טכניקה, חומר ועקרונות אמנותיים, שבuzzותם מכuzziים עבודה באמנות. הגדרה זאת מסמנת ראייה רחבה ועמוקה יותר מאשר תפיסת הצירור או הפיסול כטכניקה גרידיא (שhai'a רק אחד מן המרכיבים השותפים בתהליך העבודה באופנות מסוימת). תהליכי העבודה בכל אופנות גם מותנים בהכרת איקויתיהם של החומרים ודיקתם לצורה ולתוכן ובשימוש רלוונטי בעקרונות אמנותיים. כל אלה חוגרים יחד ומזהווים אמצעים אמנותיים להבעה. אופנויות העבודה בספר זה הן אופנויות יסוד באמנות החזותית והן מתאימות גם לילדי הגן. מתוך ההכרה, שהדגש בעבודות ילדים הוא על התהילה ולא על התוצר האמנותי, מוגדרות האופנויות על פי הפעולות שהילדים מכuzziים. כך אפוא השתמשו בפעלים כיוון, פיסול, קירוע, גיזור, הדפסה — ולא בשם החומר (כי הוא עשוי להשתנות), גם לא בשם התוצר האמנותי, כמו פסל, קולאז', הדפס וכדומה.

לכל אופנות מוקדש פון נפרד המורכב מאובעה חלקים: 1) תיאור האופנות; 2) הרצינול החימוכי העונה על השאלה: מדוע ראוי ורצו למן את האופנותليلי הגן; 3) מידע על החומרים והקלים ועל הצורה הפיזית של ארגן העבודה; 4) אוסף הצעות לפועליות אפשריות.

### מטרות ותכנים לפועליות

מטרות הפעילותויות מוצגות בספר זה כרשימה של תכנים, כצורה המאפשרת למחנכת לבחור את המטרות הנראות לה בכל פעילותות ופעילותות. במקום לנוכח מטרות בדרך המקובלת – "הילד ידע...", "הילד יהיה מסוגל..." – מופיעות שתי רשימות תכנים בכל פעילותות ופעילותות, שמהן תוכל הגננת לבחור את תוכני הפעילותות ואת מטרותיה. הרשימה האחת (בצד ימין של דף הפעילותות) כוללת מרכיבים צורניים ועקרונות אمنותיים. אלה הם מושגי יסוד בשפת האמננות החזותית והם מהוותה של יצירה האמנותית. لكن הכרחי לכלול אותם בציורים שונים בכל פעילותות. במקרים אחרים, בלבדם אין קיום פיזי של עבודות יצירה חזותית פלسطית. הרשימה השנייה (בצד שמאלי של דף הפעילותות) כוללת מרכיבים סיפוריים, המופיעים מהשלב התיאורי ואילר בציורים ובעבודות של ילדים בגיל הגן. (ילדים בשלב השרבוט אינם מתאימים בדרך כלל מרכיבים סיפוריים בעבודותיהם). מרכיבים אלה יצירופים שלהם עשויים להופיע בעבודות הילד על פי נטיתו, אבל תיתכן גם עבודה, שבה אין מרכיבים סיפוריים כלל, כפי שהדבר קיים גם באמנות.

כל יצירת אמננות היא שלמות, הנוצרת מהפרטים המרכיבים אותה. שלמות זו, קובעת הפסיכולוגיה התבניתית, איננה סך הכל של הפרטים הללו, כי אם תבנית בעלת איקות חדשה. מרכיבי היצירה הם בראש וראשונה מרכיבים צורניים, כמו שמרכיבי המזינה הם הקולות והצללים. במקרים רבים, המרכיבים הצורניים עצם הם תוכן היצירה (למשל באמנות מופשטת). במקרים אחרים משתלבים במרכיבים הצורניים גם תכנים סיפוריים ועלילתיים, היוצרים יחד איחדות. איחדות זו היא לב בה של היצירה. החוויה האמנותית (הן של היוצר והן של הקולט) אינה מפרידה איחות זו למרכיביה. הפרדה כזו היא מלאכותית ועל פי רוב היא נעשית לצורך למידה וחקירה בלבד.

**אחד המאפיינים הבולטים של האמנות הילדיות הוא אחדות של תכנים סיפוריים ותכנים צורניים בעבודתו של הילד.**

בכל דף פעילות מודגשת בראשית התכנים הצורניים אותו המרכיבים, העשויים להיות רלוונטיים לפעילות הספציפית. לדוגמה: בפעילות "לצייר בגיר ישב" (ציור ורישום 2, עמ' 37) מודגשת בראשיתה שמיינן הדף: קנו, סוג, קווים, צבע, מושג, מקום, צורה וחומר לייצוג ההדשה מצינית, שמרכיבים אלה עשויים לשמש מטרת הפעולות. אלה הם התכנים והמושגים הצורניים. ההדשה אינה מחייבת ניתוח להוסיף, לשנות או לגרוע מן הצעות המסתומנות. בראשית התכנים הסיפוריים (בצד שמאל של דף הפעולות) אין הדgesות כלל, כי הם נקבעים על פי הילד.

התכנים הסיפוריים של הילד קשורים לשלי התפתחותו, לרקען האישי והמשפחתי וגם לרקען החברתי-תרבותי. למשל, יש להניח של הילד מסבבה דתית יהו תכנים סיפוריים הקשורים לחוויות של חגים, לתפילה בבית הכנסת, להדלקת נרות וכדומה. לצד הגדל בתרבות העברית יהו תכנים סיפוריים הקשורים לחודש رمضان, לחג המולד וכדומה.

תפיסת מהלכה של הפעולות כהיענות לנטיותיו של כל ילד, כמו גם לנטיותיה של המenchact, מעודדת תהליכי הבעותים ויצירתים. ברוח תפיסה זו, גם הרצף והסדר של הפעולות נתון לשיקול דעתה של המenchact ויכול להיות שונה מזה המוצע בחוברת. מדי פעם יש לחזור לפעולות, שהילדים כבר התנסו בהן, כדי לחזק ולהעמיק את ההתנסויות הלימודיות. החזרות יכולות להיות ברצף של זמן או לאחר הפסקות. ביסוס ותחזוק המימוניות והידע חשובים אף יותר מגיוון ומגוון הנטייה הרווחת ל'הרבה'. הנוסף שבסוף החוברת כולל הסברים על המרכיבים הצורניים ועל עקרונות חדשים בשפה החוזותית.

# 1. ציור ורישום

ציור ורישום בהקשר זה, משמעו מכלול של אפשרויות ביתוי, המתבצעות בגין שעה שמנוגן ורף, בגין שעה קשה, בגין יבש, בעפנותם ובלורדים. צורת הביטוי באמצעות אלה היא ראשונית וכיסית, ولكن יש להעמידה בראש סולם העדיפויות בעת תכנון פעילותות של הבהה ויצירה.

## ציור ורישום – למה?

ציור בגין, בעיפרון או בלורדים, או שילובם, מאפשר ביתוי בקווים, בשטח ובצבע. ניתן להפיק בעזרתו ציור תיאורי עם פרטים רבים, כיוון שאיןנו מצריך לשילוח טכנית מסוימת (כמו צייר בגואש). דוקא הציור באמצעות אלה מקודם את יכולתו של הילד לתאר תכנים סיופורים. لكن אמצעי זה הוא המתאים ביותר לפיתוח היכולת לצויר דמיות, חיות, בתים, צמחים, מכונות וכל שאר הנושאים המורכבים את עולם הילד. קביעה זו אינה גורעת מחשיבותם של צבעי הגיר והעפנות כאמצעים לשרבוט, לפורקן, ולהתנסיות תונעתיות בלתי אמצעית, המבאות דינמיות פנימית. הציור התיאורי של ילדי הגן בגין, בעיפרון ובלורדים הוא ביטוי שבו **היסוד הרגשי והיסודות ההכרחי (קוגניטיבי)** אינם ניתנים להפרדה; הבעת הרגשות מושלבת בפעולות קוגניטיביות של הצגת סמלים וצורות מעולם המציאות ו מעולם הדמיון.

הפעילויות השונות שנציגו כאן הן תוספת וгиון לצורת הציור הספונטנית של הילד. ילד רגיל מתחילה לצייר בכוחות עצמו בגין או בעיפרון בסביבות גיל שנתיים ועד שלוש. על מנת לטפח את יכולתו הפעטיבית של הילד לצייר, אנחנו מומנים לו אמצעים וಗיריים. אלא שאנו ללחוץ את הילד להשגת תיאור ריאליסטי דוקא בציור הייצוגי. יש להעניק הילד תמיכה וידוד ליציג את רגשותיו, רעיונותיו ומשאלותיו על פי דרכו בהתאם לשלב התפתחותו ובהתאם לנטיותיו האישיות.

## ארגון פעילות הציור והרישום

### איזה נייר?

הנייר המתאים ביותר הוא נייר לבן גסול עץ 70-90 גרם. כדי לחסוך בהוצאות, אפשר להשתמש בנייר ממוגנים שונים המוצעים בסביבה: נייר מחשב, נייר שכפול, נייר של מכונת צילום. יש להציג, שהנייר לא יהיה דק מדי או נקרע בקלות, כדי שהילד יוכל להפעיל כוח. בנוסף לניר הלבן הבסיסי מומלץ לספק גם ניר צבעוני. ניר צבעוני מותוצרת "חן" מתאים מאד לכל סוג גיר השעווה ולגיר יבש. ניירות עבים, כמו בריסטול, טובים לעבודה, אך יקרים מדי. אם יש שאריות, כדאי להשתמש בהן. ניר ארזה חומר-קרפט מתאים מאד לציור בגיר. ציור בגיר על קרטון ניתן ביצוע טרייה הפקת אפקטים חזותיים ומרקם מיחזות.

מתאים ביותר לשימוש הוא הניר בגודל של 1/8 גילוון (25 ס"מ × 35 ס"מ), עד 1/4 גילוון (35 ס"מ × 50 ס"מ), או בגודלים דומים. מומלץ לגאון את הփורות של הניר: פסי ניר ברוחב 10 ס"מ לפחות, צורות שאין מלכניות (ריבוע, עיגול, מעוין) ושאריות בגודלים שונים מבית הדפוס.

## **אילו צבעים?**

**גיר שעווה שמנוני וنمורה**

"פנדה" תוצרת טלנס, "הולביין" תוצרת יפן, "פנארט" תוצרת עפרונות ירושלים.

## **גיר שעווה קשיח**

"זוקו" תוצרת טלנס, "רינגו" תוצרת עפרונות ירושלים, "פופאי", "טוטו", "גלובוס" ודומיהם.\*

אין להעדיף גיר שמנוני על גיר קשיח ולהיפך. יש לזמן את שני הסוגים, וכל ילד יבחר את המתאים לו; לעיתים הוא יעדיף גיר קשיח ולעתים ירצה למרוח צבעים וילכלך, ולכן מותאים יותר צבעי הגיר השמנוני. מובן שאפשר לשלב בצעיר אחד את שני סוגי הצבעים, שהם בעלי אפקטים שונים. קיימים גיר שעווה בעובי שונה. ילדים צעירים קל יותר לעבוד עם גירם עבים; הם נוחים לאחיזה בשלב שבו השליטה בתנועת השרירים הקטנים עדין אינה מפותחת. ילדים בגרים מדדיים צבעים דקים. מומלץ להציג לילדים בכל גיל את שני הסוגים גם יחד. מומלץ לרכוש קופסאות בננות תריסר גוונים ובמקביל לרכוש כמות גדולה יותר של גיר לבן לשם ערבות וגיוון של צבעים. כמו כן מומלץ לזמן ציר בגיר לבן בלבד על נייר כהה.

בגיר שעווה מציריים ורושמים ישירות על הניר ללא הכנה בעיפרון.

## **גיר יבש**

גירלווח לבן; גירלווח צבעוני; גיר פסטל צבעוני.

השימוש בגיר יבש אפשרי רק על גבי נייר מחוספס. רצוי שהנייר יהיה בצבע כהה (שחור, כחול, סגול, אדום, ירוק), כי הגיר היבש מופיע בגומי פסטל. נייר גוויל (4/1 או 8/1 גילוון) הוא המתאים ביותר וגמ נייר צבעוני תוצרת "חן" – רק מהסוג שבוצד אחד חום הצד השני צבעוני. צדו הצבעוני של נייר כהה הוא מחוספס יותר.

## **עפרונות**

עיפרון רגיל; עיפרון 89, שהוא רך ונמורה וניתן ליצור בו קוים בעלי איקיות מגוונות; צבעי עיפרון; גրפים.

הציור בעיפרון הינו אופן עבודה עצמאי בעל חשיבות רבה לפיתוח יכולת הייצוג ולא כל עזר לציר בגיר שעווה.

### **לודדים**

- א. לודדים על בסיס מים – עבים ודקים. מצויים בהם על ניר חלק. לילדיים צעירים מומלץ לעבוד רק באלה.
- ב. לודדים על בסיס כחול – עבים ודקים. אינם מהיקים. סוג זה אפקט עד יותר ומרשים. אפשר לצויר בהם על ניר, והם מתאימים בעיקר לצויר על שקפים, על נילון ועל חומרים שkopים אחרים. מתאימים לבוגרים (קשה להסיר את כתמי הצבע מהעכודה או מהבגד).
- קיים מבחן גדול של לודדים, השונים זה מזה בגוונים, בהרכבת הכספי ובוובי החוד. איכותם החזותית של הלודדים מבדיקה את השימוש בהם למטרות הגבהת יחסית והתייבשותם מהירה. ציור בלודדים מבטיח תוצאה מהירה ובulant אפקט עד, ולפיכך הוא מהוועה חוויה חזותית עשויה. כיוון שהlodדים אינם ניתנים למחיקה, הם מהווים אמירה חרמשמעית וברורה, ללא ערפל וטשטוש. בغالל התוכנות האלה מומלץ לזמן עבודה בלודדים במקביל לצויר בגין שעווה ולא במקומם. הציור בלודדים הוא עדין ומדוין יותר מצויר בגין שעווה (ሚלו שטחים גדולים מתאים לעשורת בגין). לפיכך דף הציור יהיה קטן יחסית: מ-8/1 גילון ומטה. מתאים מאוד לצויר על שאריות ניר מבית הדפוס.

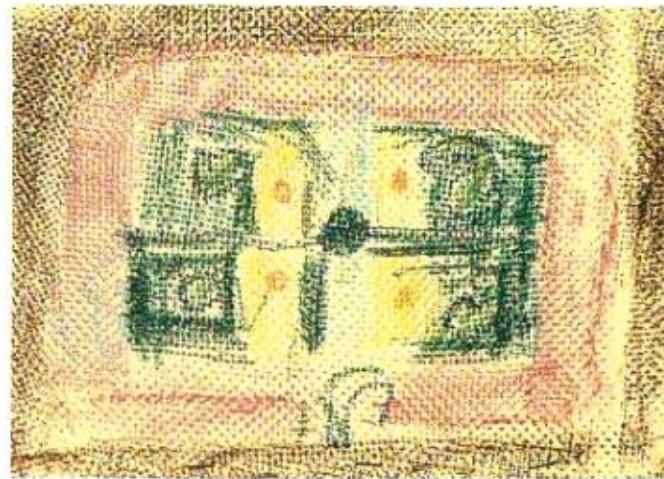
### **היכן מצויים?**

בדרך כלל מומלץ לעבוד ליד שולחן. השולחן צריך להיות בעל משטח קשיח וחלק. כיסוי השולחן בשעונית או במפת פלסטיק מפרק את המשטח ומפריע לעובודה. משטח השולחן המומלץ לצויר הוא של פורמייקה בעלת צבע אחד ונייטרלי. לניקוי השולחן, המתלבך מטבח הדברים בעת כל פעילות אמנותית, אפשר להשתמש בחומר הנקוי המציגים. כשמצויים בלודדים, מומלץ להניח על פני השולחן דפי קרטון ביצוע או אחר, או לכוסות במפת פלסטיק בצבע אחד ונייטרלי, כדי שהצבעים לא יכתמו את השולחן מעבע לניר.



מצירום על משטח קשיח בעל צבע אחיד וביצורי.



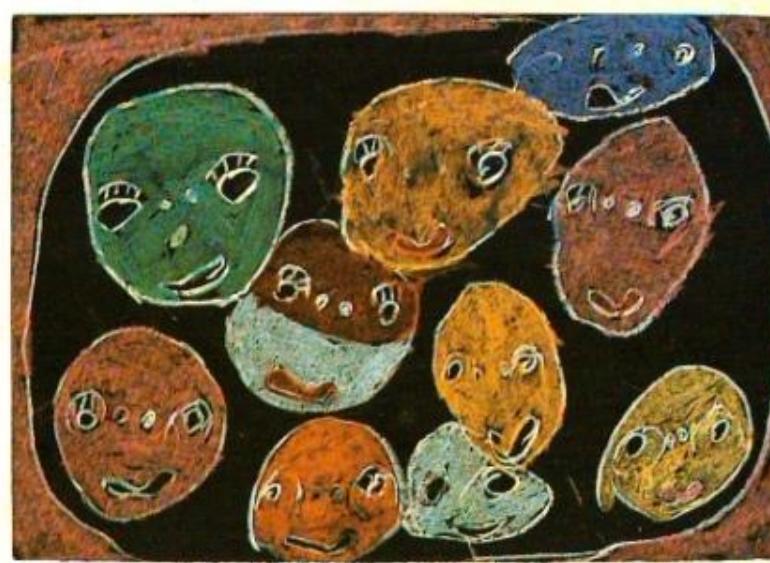


שיטויים בCTYPE הציגו (מרקם, צבע וצורה) משפיעים על האיכות האמנותית.





שינבי בצורת המצע מגרה לגיון ולרעיון חדשים.





## התנסויות בסיסיות: לצייר בಗיר שעווה

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעכורה – נייר צייר לבן בגודלים שונים, בין 8/1 גילון ל-4/1 גילון.  
גיר שעווה קשיה – "פוליכרום", "וסקו" (של חבי טלנס), "רינגו" (של עפרונות ירושלים);  
גיר שעווה שמנני ונמרח – "פנדה" (של חבי טלנס) "פנארט" (של עפרונות ירושלים),  
הולביין (חברה יפנית).

עוביים ליד שולחן.

### גיל

צעירים וכוברים.

### מהלך העבודה

פעילות זו אינה חד-פעמית, אלא היא חוזרת ונשנית במשך כל שנת הלימודים.  
רצוי להגשים את כל סוגי הצלבים בויזמות, כדי לגאון את ההתנסות ואפשר לילד  
לגלות את ההבדלים בין הצלבים ואת העדרותיו.

hilid bohor nivir vitzbeim vomeizir.

**לצעירים:** הנגנת מאופורת התנסויות חופשיות בסוגי הצלבים השונים מבלתי שתדגים  
טכניקות למיצוי אפשרויות הציור בגין.

**לבוגרים:** הנגנת מצינית, כי אפשר לצבוע בצבע על גבי צבע ולקלב על ידי כר גוונים  
שונים. היא מציעה להשתמש בצבע לבן, כדי לקבל גוונים חדשים ולהבהיר גוונים  
קיטיים.

הנגנת מראה, איך אפשר למורח צבע על צבע באצבעות; איך אפשר למורח צבע  
ולשפוח אותו (כמו ב"ספר זיכרונות"); ואיך עושים מיחי: מניחים מתחת דף חפץ  
בעל טקסטורה בולטת ומשפשפים על גבי הדף.

הציור יכול להיות מופשט, למשל סוג שרבות שונים, צורות יסוד, מבניות, דגמים.

הציור יכול להיות תיאורי – הכל לפי רצונו של הילד.

### תכנים לפעלויות

#### חומרים סיפוריים

#### אופניים לילדים בגיל הגן

יכולת להמעצא במרחב  
או בחריפות מוגנים ואישים  
בכל פעולה

איי  
— משפחתי...  
— ובית...  
— ובחורים...  
— ואוכג, פפה...  
— חולם,  
— שונה, מקאן...  
— בחרים וגומחות...  
— מושיות  
— חיית  
— צמחים  
— מבנים  
— כל תחבורה  
— מכונות ומכשורים  
— עצמים

כל אלה מהסבירה או מההדרין

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקרונות ומכריכים צווניים

אחד או יותר מהם  
צרכיים להיפצא  
בכל עבורה,  
בז-סמד או בתלת-סמד.

### קי

סמי קויום  
קי – צורה

### אזור

בקן כתאר  
כתמתימת  
במושת

### עצם

חוור  
חומרות  
טרקם

### מרחב וחלל

קונספטואיזם  
תבונעה, מ Krakow

### איון

סימוריה  
חיבורם

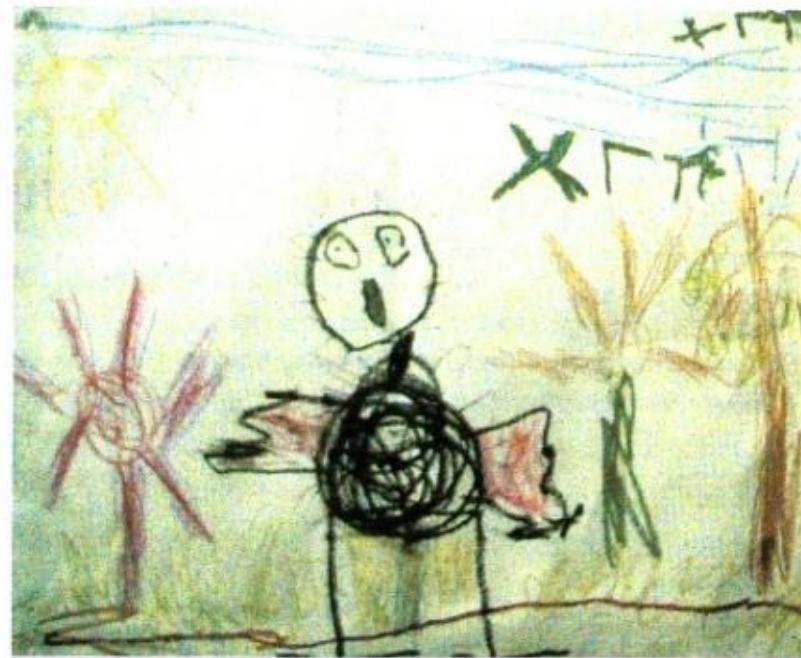
מקן, מזרחה ומזרומו לייצוג

**תכנים לפעילויות**

**מורכבים סיפוריים**  
אופיינם לילדים בגיל הקטן

יכולם להימצא בנפרד  
או ביצירות מוגנות ואשיות  
בכל עבדה

איי  
— ומשבחתי...  
— נוכית, בסביבתי...  
— ותברות...  
— אובך, מפוח, חולם,  
שוכן, מkeleton...  
— בחגים ומונחים...  
דמויות  
חיות  
צמחים  
نبטים  
כל תחבורת  
סוכנות ומוסחרים  
עגמים  
כל אלה מהסביבה או מההדרין



## הערה

בפעילויות בסיסית זו יש להקפיד להתאים את ההוראה לשלב ההתקפות של הביתו' הגברי האישי של כל ילד וילד. למשל, — אפשר לשאול את הבוגרים: "מה מזכיר לך הוקו?" או "מה מזכירים הכתמים הצבעוניים?" ולעורר את הילד להעלות אסוציאציות.

## הרחבה — וריאציות בנייר הציור: סוג, צבע, צורה, מרשם

נוסף לננייר ציור לבן או במקומו אפשר לזמן מכצע ניירות מסוימים: נייר שכפול צבעוני, נייר צילום צבעוני, נייר גויל צבעוני, נייר צבעוני מס ("חן"). קרטון צבעוני. קרטון גלי, בד — גם אלה הם מעוצעים מתאימים.

קרטון ביצוע הוא מעץ בעל איקונות מיוחדת, שקולות את הצבע הנמרח בצורה טוביה במיוחד. גם פיסות بد לבן בגודלים שונים (מתוחים על משטח עץ או קרטון) קשיח בעדרת העצים) הם גיוון מעניין לציור. התנסויות על גבי קרטון גלי מאפשרות גילוי מוקמים. נייר ציור צבעוני מס מאפשר הפקת איקונות מעניינות. צורת המצע יכולת להיות גיאומטרית — עיגול, משולש, מעין וצדומה, או צורה חופשית כלשהי.

מושגים ותוכנים

לפעילויות

עקרונות ומורכבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפגש  
בכל עדרה,  
בדו-פעמי או בתלת-פעמי.

ק

סמי קווים

קו — צורה

פורה

בקס סתאור

בכתחות

בגושיות

צע

חומר

חומרים

מרקם

מרוב וועל

קוטופחיזיה

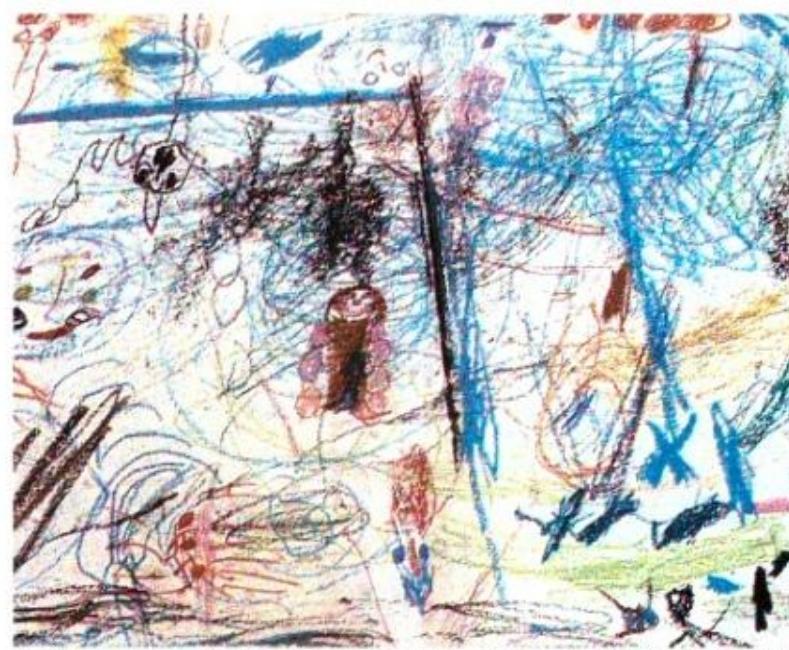
חומרה, מוקם

איזון

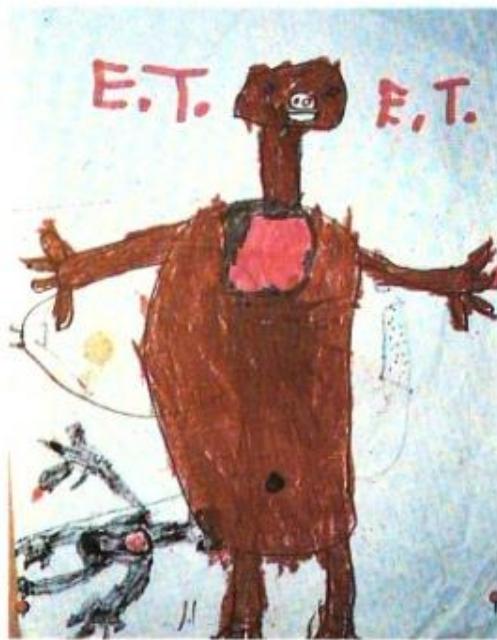
סימטריה

חיבורים

מקו, מצורה ומוחומר לצייר



ויראיציות לכיסוי בבר שעווה שמנוגן וקשיית, הציורים יכולים להיות שרביוטיים, מופשטיים ותיאוריים, גיל 4-6.





# טיול וטיולים 2

## לטייר בגיר יבש גיר-לוֹחַ

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה — נייר גויל בצבעים שונים או נייר מחוספס אחר בצבעים כהים, נייר אריזה חומפּיקרטֶט. גודל הנייר — 8/1 גילוֹן ומעלה.

גירלוֹח בצבעים שונים.  
עוגדים ליד שולחן.

#### תכנים לפעילותות

#### מרכיבים טיפוריים אופניים לדידם בגיל הגן

ישולים להסازה בנפרד  
או ביצוחים מנוגדים ואישיים  
בכל עבדה

**אני**  
— ומשפטתני...  
— נכית, בסכנתתי...  
— ותחרט...  
— אובי, מפה...  
שנוא, מקנא...  
— בחגים ובמונדייע...  
דסניות

חיות

צמחים

מבנים

כל תחבורת

מכונות ומachinery

עצמים

כל אלה מהסבינה או מהדסין

עריםם לקראת גן חובה, בגרים.

### מהלך העבודה

— הילד בוחר צבעים ומציר.

— הѓננת מדגימה איך לנצל את רוחב הגיר למירה על הדף ווליצ'ר פסים ברוחב  
שונה ואיך למרוח את הצבע על הדף באמצעות. אפשר לטעש חלקים בצייר בעוזרת

צמר גפן או ספוג.

— רצוי שניר הצייר יהיה כהה, מפני שצבע גירלוֹח הם פסטליים ובהירים.

— ניתן לטייר ייחד ביגרלוֹח וביריר שעווה.

### הערה

אם רציש לשמר את העבודה ולמנוע מחיקת הציור, אפשר להתייעץ עליה פיקסטיב, או  
לטבלו את הגיר בתמיסה, כדי שלא יימחק מהגניר. את התמיסה מרכיבים ממים + סוכר  
(2/1 כוס סוכר ל 1 כוס מים).

#### מושגים ותכניות

#### לפעילותות

עקרונות ומרכיבים צורכיים

אחד או כמה מהם  
צריכים לhimatzא  
בכל עבדה,  
בד-סמד או בתלת-סמד.

ק

סמי קווים

ק

צורה

בקן שתאר

בכתמיות

במשותת

צבע

חומר

חומריות

ס

מרקם

מוחב וחלל

קיטופובזיה

תנוועה, מקצב

איון

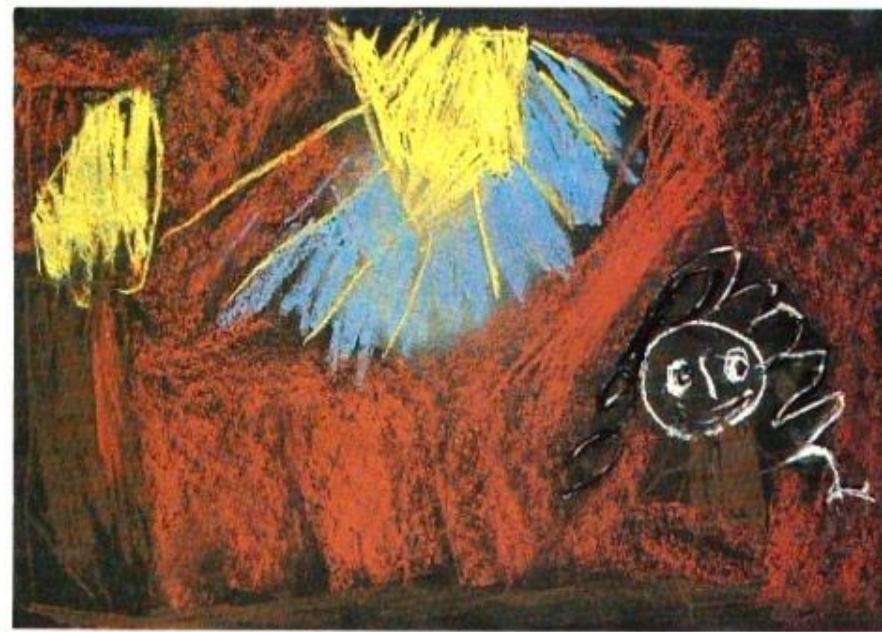
סימסורה

חיבורם

מקן, מזרקה ומחומר ליצאג



ציור בגיר יבש על פצע מחוספס וכחה, גיל ½, 3, גל ½, 4.



# 3. צייר וריגום

## צייר בלודים

### א. על מצעים אוטומטיים

תכנים לפועלות
מרכיבים טיפוחיים
אפשריים לילדים בגיל הקטן
יכולם להימצא ברגע או בנסיבות מגוונות ואישיות בכל עבורה
איי — ומשמעותי... — וכיתת, בסביבתי... — וחברם... — אותג, מפהו, חולם, שואן, מקאן... — בחגים וגמועדים... דמיות חיות צמחים מבנה כל תחבורת מכונות ומachinery ענטמים
כל אלה מהסבינה או מההסבינה

**חומרים, כלים וארגון סביבה**  
מצע לעבורה — נייר צייר לבן, נייר צבעוני, נייר מתקת בעכבר כסף, זהב או אחר, פוליגל, פורניר ועוד. גודל מצע העבודה — עד 1/8 ג'ילון. מצעים מתאימים במיעוד הם שאריות נייר מבית דפוס, פסי נייר, כרטיסיות ועוד. רצוי שפנוי המצע יהיו חלקים. אפשר גם לצייר על بد או על חולצה. לוודין מחיקים ולא מחיקים, עבים ודקים, בשל צבעים. עובדים לד שולחן. רצוי להניח משטח מבודד קשיח, כמו קרטון ביצוע, כדי להגן על משטח השולחן מפני הכתמה.

### גיל

צעירים ובוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד בוחר מצע עבודה וצבעים ומציר.
- הגנתת יכולת לכוון ולהציג ילדים לצייר עיטורים חזורים — כדי לנצל את האפשרויות ההבעתיות של הלודים. כמו כן לעזר ילדים (גבוגרים בלבד) אסוציאציות המכונאות לצייר תיאורי של דמיות, חיות, נוף, בניינים, צמחים וכל מה שמתבקש בו תיאור צבעוני ומריהיב.
- צייר בלודים אינו מצריך דף גודל, כי העבודה היא גרפית בעיירה. ילד שצובע בלודים שטחים גדולים — יש להציג לו לעבד בגיר שעווה ור' ונמרות.
- הצייר יכול להיות מופשט או תיאורי לפי רצונו של הילד.

### מושגים ותכניות

#### לפעילות

עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צרכיס להימצא  
בכל עבורה,  
בז-הממד או בתלת-ממד.

קן

סוי קאים

קן — צורה

בקן סתאור

בקטניות

במשנית

גבג

חוור

חווריות

סראם

מורט ומלל

קומפוזיציה

תנועה, מלקב

איון

סימטריה

חיכורום

מקן, מזורה ומחמוד לייצוג

**תכנים לפעילויות**  
**מרכיבים סופריים**  
**אופניים לילדים בגיל הגן**  
 יכולם להימצא ב\_nfud  
 או בחרופים מגוונים ואשימים  
 בכל עבודה  
 אני  
 — ומשפחתי...  
 — נכית, בסביבתי...  
 — וחברים...  
 — אוחב, פחד, חולם,  
 שונא, מוקט...  
 — בחינם וכמעטם...  
 תחושות  
 חיונות  
 אמונות  
 מנגנונים  
 כל תחобра  
 מכונות וכசשיים  
 עפמים  
 כל אלה מהסבינה או מהדמינו!

**ב. על מצעים השקופים**

**חומרים, כלים וארגון סביבה**

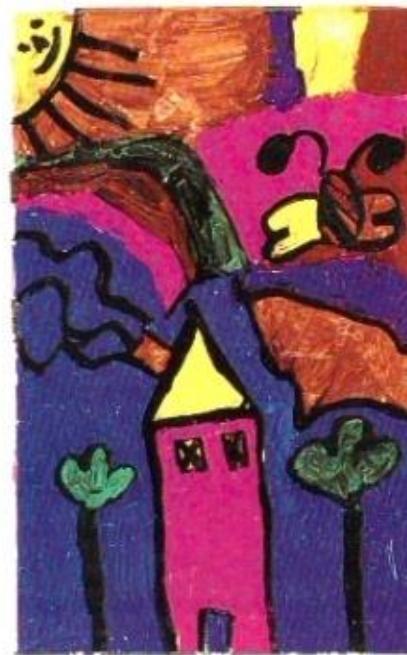
מצע לעבודה — השקופים בגודל עד 1/8 גילין, נילון שקוף עבה (שקיות מרדיות). ניר צלופן צבעוני, פיסות השקופים צבעוניים.  
 לורדים לא מחיקים עבים ודקים, 'שדן', סלוטיפ.  
 עבודות ליד שולחן או על פני שימושת החלון, מומלץ בעמידה.

**גיל**  
 ערים לקראתן חובה, בוגרים.

**מהלך העבודה**

- הילד מציר על השקוף. (יכול לצויר צורות גיאומטריות וחופשיות; יכול לתאר כל תוכן שיבחר.)
- הילד מחבר למצע פיסות ניר צלופן, או פיסות של השקופים צבעוניים, בעדרות 'שדן' או סלוטיפ, כדי לקבל כתמי צבע. התהילה יכול להיות הפר: קודם לחברים פיסות צלופן על השקוף יוצרם כתמי צבע ואחר כך מציריהם על פניהם בלורדים (צייר קוו).
- מומלץ להציב את השקוף בזמן העבודה על פני שימושת חלון, כדי שהילד יוכל לבחוייה החזותית, או לעבד ליד שולחן בסמוך לחלון ומודיע פעם לבדוק על גבי המשמשה 'מה יצא'. אפשר גם להזכיר את השקופים המועובדים באמצעות מטלול עילוי, ואד החוויה החזותית מרהיבה במיוחד.

**מושגים ותכנים**  
**לפעילות**  
**עקרונות ומרכיבים Zusammensetzung**  
 אחד או כמה מהם  
 צירcis להמציא  
 בכל עבודה,  
 בדו-ספס או בתלת-ספס.  
  
**קי**  
**סובי קווים**  
**קי — צורה**  
**צורה**  
**בקן פתארא**  
**בכתמיות**  
**בגאומטריות**  
**אבע**  
**חויבור**  
**חויסרויות**  
**פרקם**  
**מרוחך ומלול**  
**קיטומוחיציאת**  
**תנעונו, מקטב**  
**אייזן**  
**סימסומה**  
**ທיבוריים**  
**תקן, מסורה ומוחומר ל"זאגן**



### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיוריים

#### אפקטים לילדים בגיל הנק

אפשרם להפיצו נפרד  
או ביצירופים מגוונים ואישיים  
בכל עבורה

**אבי**

... ומשמעותי ...

... בכיתת, בסכנתה ...

... וחבריהם ...

... אהוב, מפחד, חולם,

שונאי, מתקאן ...

... בחגים ובמועדים ...

**דמויות**

**חיות**

**צמחים**

**טבבים**

**טבבים**

**כל תחבורת**

**מכונות ומוכרחים**

**עוצמים**

כל אלה מהסבוכה או מהדרין

### מושגים ותכנים לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צווניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בזו-סמד או בתלת-סמד.

**קי**

סמי קווים

קי – צורות

**אזור**

בקן סתואר

בכתמיות

במושיות

**אבע**

חוור

חווריות

מוחוקם

מרוחך ומל

קונפונציה

תנוועה, מקבב

**איון**

סימטריה

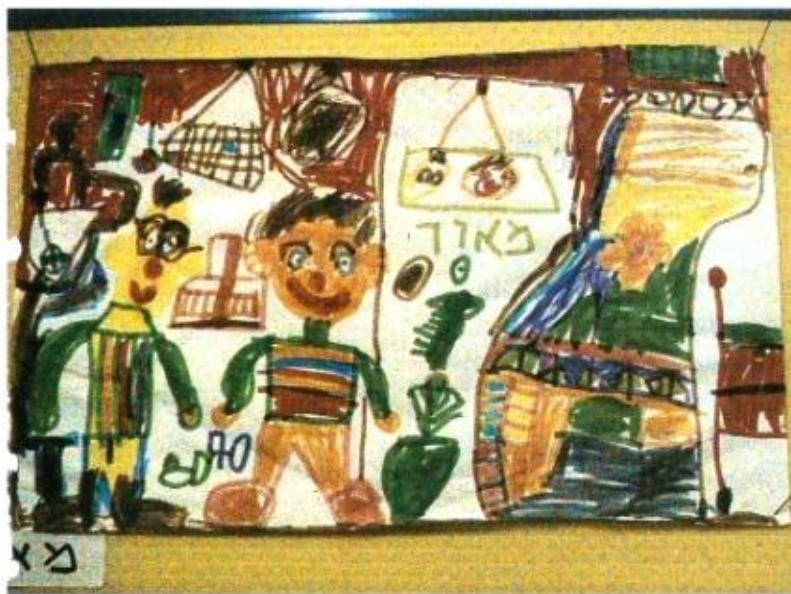
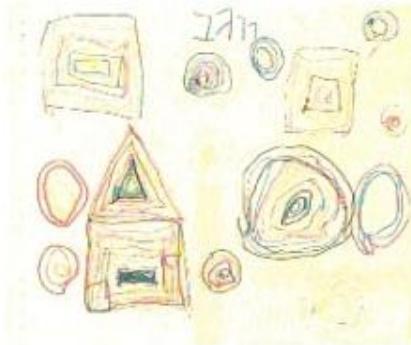
חיבורם

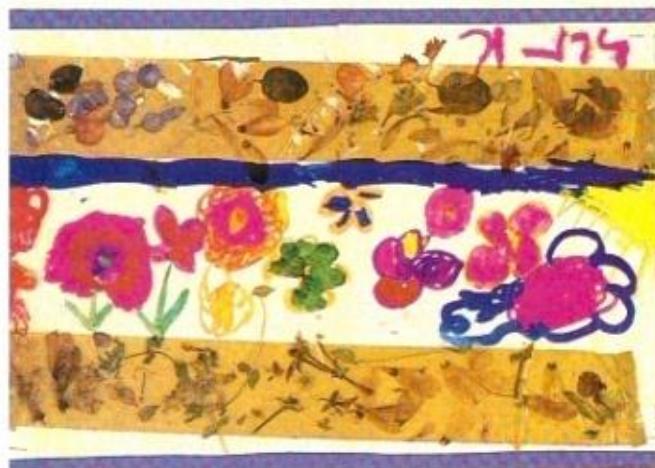
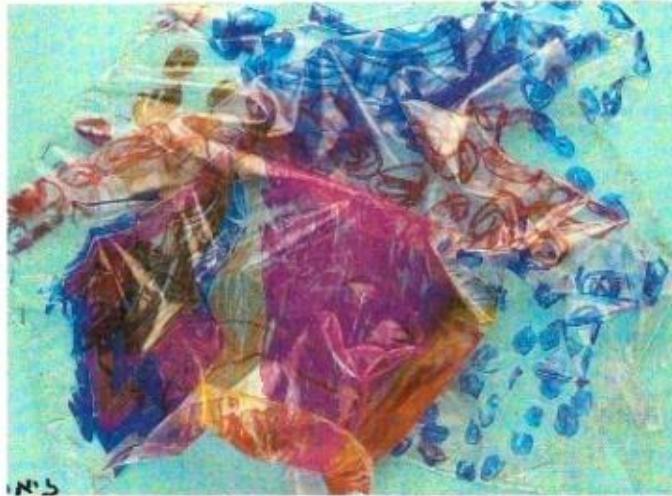
מרק, מצורה ומתחום ליצוג

- ציור על ירעות נילון בגודלים שונים: חשוב שהנילון יהיה שkopf ועבה די הצורך.
- אפשרית עבורה משותפת של כמה ילדים בגין שיקופה בגודל של כ- 1/8 גילון.
- שימוש בשקיות נילון: הילד מכניס לשקית נילון שיקופה בגודל של כ- 1/8 גילון חומרים שkopfים צבעוניים, פיסות ניר צלופן או נילון צבעוני ומחרבים זה לזה ואל השקית ב'שדקן'. הוא סגור את השקית ומוציא עלייה עליה בלוידים. את העבודה מצמידים לשימוש החלון, כדי לקבל את אפקט השקיפות הצבעונית, או תולים מן התקורת.
- אפשר לנפח את השקית ולהעמיד אותה או לתולתה כubahoda תלתית-מדנית.
- ציור על מראה המשמשת מצע: קובעים מראה גודלה על התקור כטוקד קבוע לציפוי מעיצירים ומוחקים לחלוון בלוידים עבים ודקים על בסיס מים. מוחקים בעודרת מטלית להעה. עובדים בעמידה. ילדים בכל הגילאים ייצרו את בבאותם הנשקיפת ולמחוק בצדקה חופשית. לבוגרים (בלבד) אפשר להציג לציר את בבאותם הנשקיפת במראה או חלקים ממנה. ניתן גם לעבוד במסגרת של קבוצת ילדים (2-4), כאשר גודל המראה מותאם לגודל הקבוצה.

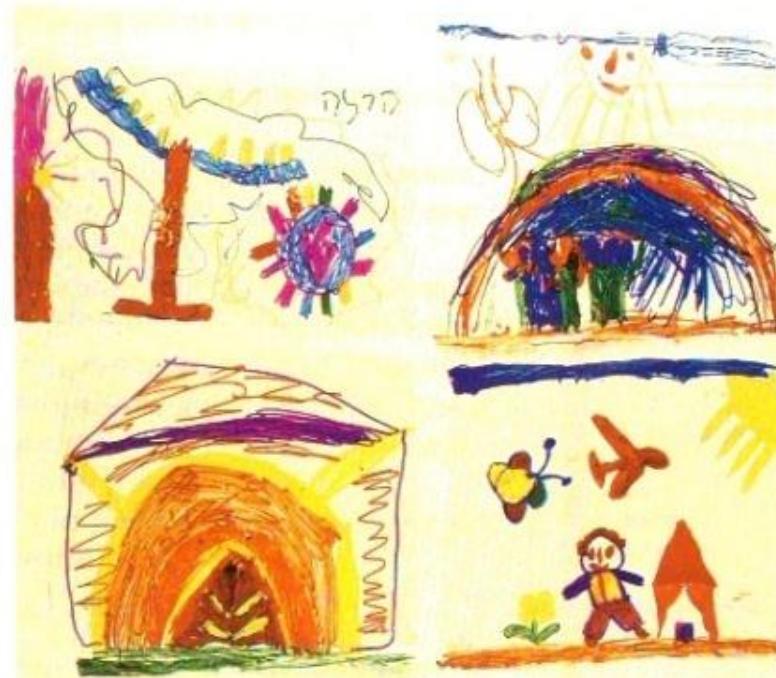


צייר בלודים, גיל 5-6





ציור ילדים על מצעים שkopים, גיל 5-6.



# 310 ו- 410

## משחקי שרבוט (בכל שלבי התפתחות)\*

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובדה — ניר ציר לבן בגודל 4/1 גילון ומעלה; ניירות ציר צבעוניים — ניר "חן", גויל צבעוני, גיר שעווה מכל הסוגים, עיפרון 8B, לודדים. עובדים ליד שולחן או על הרצפה, או על ניר המוצמד לקיר. אפשר לעבוד בעמידה.

### gil

צערירים ובוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד בחור ניר וצבעים. הוא 'משחק' בצבעים על פני הביר באופן חופשי. רצוי לעודד אותו לתනועות גדולות וחפשיות ולהתנתק מהדורשה לציר דבר מסוים. כדי לעודד לציר גם בשתי ידיים.
- הגיון בזימון מציעים צבעוניים מאפשר התנסויות חזותיות בלתי שגרתיות ומעניינות במיוחד, למשל — שרבוט בצעב בהיר על גבי ניר כהה.
- הגנת יכולת יכולן לזריזות ורבות של שרבוט. למשל, לשרבט בעינים עצומות, לפחות אונן ולשאול: "מה זה מזכיר לך?" — ולהמשיך לציר; לשרבט ביד שנייה דומיננטית, למשל יד ימני כדי שייתנסה בשרבוט ביד שמאל.
- לבוגרים: לשרבט בעינים עצומות ולהשוו תוך ידי השרבוט על אובייקטים מסוימים. לפחות עיניים ולראות מה יצא. אפשר להמשיך ולהעדר את היצור שציר בעינים סגורות.
- בעקבות השרבוט הגנתת יכולה לשאול את הבוגרים: "אילו מחשבות הקנו מעורר בר?", "מה הוא מזכיר לך?", "לאיזה מקום הקנו מוביל?", "לאן היה רצחה לטיל עם הקנו זהה?". השאלות יעוררו את דמיון של הילד, והוא ישלים את היצור בהתאם להתחזונות הפנימית שלו,>Create תיאורי או מופשט.
- ילדים קטנים — הגנתת תחילת את היצור בקנו סתמי על הדף, והילד ימשיך אותו.
- אפשר לשרבט לצילוי מוזיקת רקע.

### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיורים אופניים לילדים בגיל הגן

יכללים היוצאים בוגדים או ביצוריים מלבנים ואישים בכלל העבודה

או

... ומשפחתי...

... ביתית, בסביבתי...

... וחברתי...

... אהוב, מפתן, חולם,

שואן, מקא...

... בחגיגים ובפערדים...

דמויות

חיות

אטמים

מבנים

כל תחבורות

טכניות וככשרים

עצמים

כל אלה מהסבינה או מהודסין

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקרונות וmericבים צווניים

אחד או כמה מהם  
crcis להימצא  
בכל עכבה,  
בזמן או בתלת-טמד.

#### קי

סובי קווים

קי — צורה

#### צורה

בקן פתא

בכטמיות

במשמעות

#### צבע

חוואר

חווארות

מרקם

מרקם וועל

קונפיחקייה

תגובה, מקצוע

#### חומר

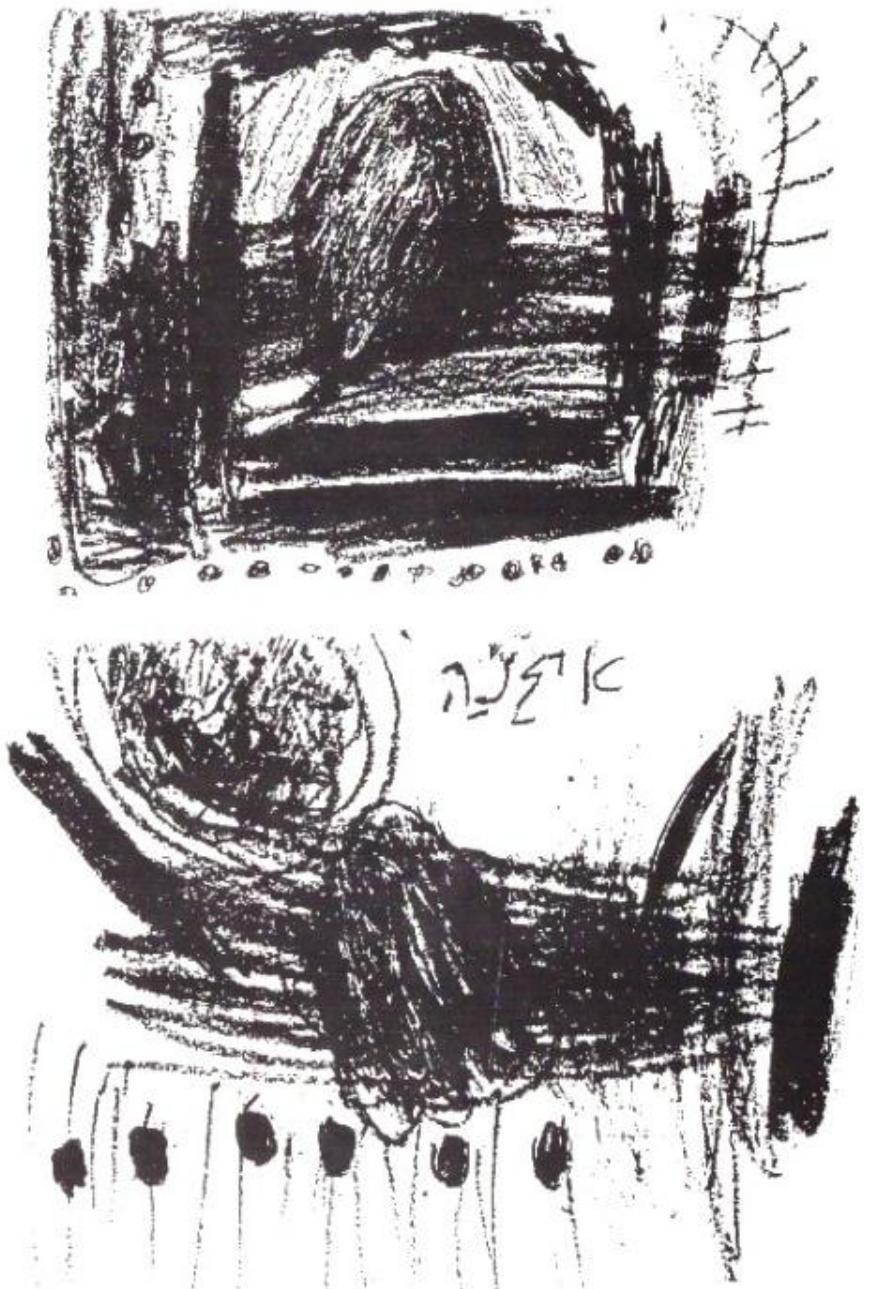
אינון

סימטריה

חרברים

מקן, צורה וsoftmax ליצוג

\* שרבוט הוא פעילות אומנותית בכל גיל (גם אצל אספנים) ואינו אופיינןเฉพาะ לילדים בני 2-4. רצוי לעודד ילדים לשרבוט להדמנויות שונות ורבוכות, כי השרבוט הם בסיסי פיזי וראשוני, תונומי, המאפשר שחרור ופורקן.



מבחן טרבורן, גול 5-6.

## לרשום בעפפוןות וגם 'סרטט'

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – נייר ציר לבן עד 1/8 גילוון, נייר מחשב.

עפפוןות מס' 28 48, 68, מקלות גומיים, עפפוןות צבעוניים, עפנוןת צבעונית הנמשים בנים (תוצרת קרנדש או פברקסטן).

### תכנים לפעילויות

**מוכרחים סיורים**  
אופניים לילדים בגין הגן

בגדים להימצא נגוף  
או בחרופים מנוגדים ואישים  
בכל עבדה

איי  
...ומפתחת...  
...וכית, בסביבתי...  
...וחברים...  
...אהוב, פחד, חולם,  
...שואג, מתקמן...  
...בחגים ובמועדים...

דושיות

חיתות

צמחים

מבנה

כל תחבורת

מכונות ומachinery

עצמם

כל אלה מהסבגה או מהרמיין

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד מציר בעפנוןות בצורה חופשית, ציר מופשט או תיאורי. הוא יכול לשרבט קווים וצורות, לציר אנשים, ילדים, חיות, צמחים, עצים ועוד.
- הганנת מדגימה לילדים אפשרות לניצול האיכות הגרפית של העפנוןות: ציר בכוונים שונים לציר כתמים וליצירת הבהרה והצללה.
- מיחוי – הганנת מראה לילדים, שאפשר למורח ולשפוך את הצבע על גבי הניר, כשמתחתיו חוץ בעל טקסטורה בולטת כמו מטבח, תחרה, עלה.
- בעפנוןות צבעוניים הנמשים בנים אפשר לפזר את הצבע על הניר במטלית או בספוג, הטבולם במים. התוצאה היא בדיקן כמו צבעי מים.

### הרחבה – 'סרטוט'

- מוסיפים מבחר של סרגלים באורךים שונים, משלשים בגודלים שונים, מוד דזינה, שבлонות לעיגולים, לאיליפסות וכו'. כל דגם מופשט, שאינו מייצג דברים ריאליים, מתאים לעבודה. אין להשתמש בדגמי בעלי חיים, בתים, אנשים, צמחים וכו'.

**מושגים ותוכנים  
לפעילות**

עקרונות ומורכבים צוותיים

אחד או כמה מהם  
צרכים להימצא  
בכל עבדה,  
בוח-טמוד או בחלות-טמוד.

קו

סדי קוויים  
קו – צורה

צורה

בקן פתקא  
נכחות  
במושיות

כבע

חוואר  
חומר  
טהור

טהור וועל  
קיומיניות

תונעה, מתקבב  
איון

סימטריה  
חיכורים

מקום, מקוםה ומתחום ליציג  
מונחים ותכנים

### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיפוריים אופיינים לילדים בגיל גן

יכולם להימצא בנוף  
או ביצירופים מגוונים ואישיים  
בכל עובודה

אני

— ומשפחת...  
— אכיה, בסביבה...  
— ותחים...  
— אואה, טהה, חולם,

שונו, מקא...  
— בחפים נסועעים...

דפיות

חיות

צמחים

מבנים

כלי תחבורה

מכונות וכישוריים

עצמם

כל אלה מהסבירה או מההדרין



### מהלך העבודה

- הילד מצירר בעזרת הדגמים,>Create situations such as 'Sports'.
- הגנתה מעודדת לשלב צורות וליצור קומפוזיציה מעניינת.
- הגנתה יכולה גם לעודד את הילד לשנות את הצורות, להוסיף להן קוים וצורות مثل ולחפות את הצורות המופשטות לתיירות.
- הגנתה יכולה גם לכוון ליצור ציר עיטורי על ידי חזהה על צורה כמה פעמים בוויאציות שונות.

### הערה

- אין הכוונה כאן לעבודת סרטוט מודיקת. כל הסרטוט משמשים לגירוי ולפיתוח הדמיון ולא כדי לפתח את מיומנות הסרטוט.

### מושגים ותוכנים לפעילויות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפגZA  
בכל עובודה,  
בדוגמא או בתלת-סמל.

עקב

סמי קווים

קף – צורה

אזור

בקן סתאי

כתמיות

במושית

צעב

חומר

חומרות

סרגם

מרחב ומול

קומפוזיציה

תבואה, מזגב

איון

סימטריה

חכורים

מקן, מזורה ומחומר לייצוג

# שחור על לבן או לבן על שחור

## תכנים לפועלות

## מרכיבים סיפוריים אופיינים לילדים נגל הענ

יכולים להימצא ב\_nfנד  
או ביצירותיהם מבוגרים ואישים  
בכל עכיה

איי  
— ומשפחותי...  
— וכיתת, בסביבתי...  
— וחברם...  
— אהוב, מphant, חולם,  
שונה, מקדר...  
— בחגים ובמולדינים...  
דסניות  
חוות  
צמחיים  
מנבים  
כל תחבורת  
מכנות ומכשורות  
עוצמים  
כל אלה מהסביבה או מההדיין

**חומרים, כלים וארגון סביבה**  
מצע לעבודה — ניר ציר לבן בגודלים שונים — עד 4/1 גילוון, פיסות קרטון ביצוע, ניר גויל או ניר "חן" שחור עד 4/1 גילוון.  
גיר שעווה שחור/פחם סינטטי, עיפרון 68, לודדים שחורים, גיר שעווה לבן, גירלווה לבן.  
עבדדים לדף שלוחן.

## גיל

בוגרים.

## מהלך העבודה

- הילד בוחר מצע עבודה: ניר לבן או ניר שחורה. בהתאם למצע הוא בוחר את אמצעי הציור. לדוגמה — לפיר בצע שחור מתאים מגיר הלבן; לניר הלבן — גיר, לודד או עיפרון 68 שחורים.
- הילד מצייר ציר תיאורי או מופשט — על פי התוכנות.
- הגנתה מעודדת לעשות שימוש מגוון באמצעי הציור, כמו הפקת כתמים ושתחים על ידי שימוש בצע הגיר לרוחבו ולאו דזוקא בחוז, על ידי מרחת הצבע באצבע ועוד.
- רצוי מraud להתנסות בצייר לבן על שחור, שהוא ההיפוך מהציגו המקביל, שכן מצירום על מצע לבן. התופעה החזותית מדגישה יגידותם וכן משחק של פוזיטיב'
- ונגטיב בין הדמות והרקע. חשוב שהילד יהיה מודע למתרחש בתתנסות זאת.

## מושגים ותכנים לפעילות

## עקרונות ומרכיבים צורניים

אתוך או כמה מהם  
צריכים להיפacea  
כל עבודה,  
בוח-סמד או במלת-סמד.

קי  
סובי קווים  
קי — צורה  
צורה

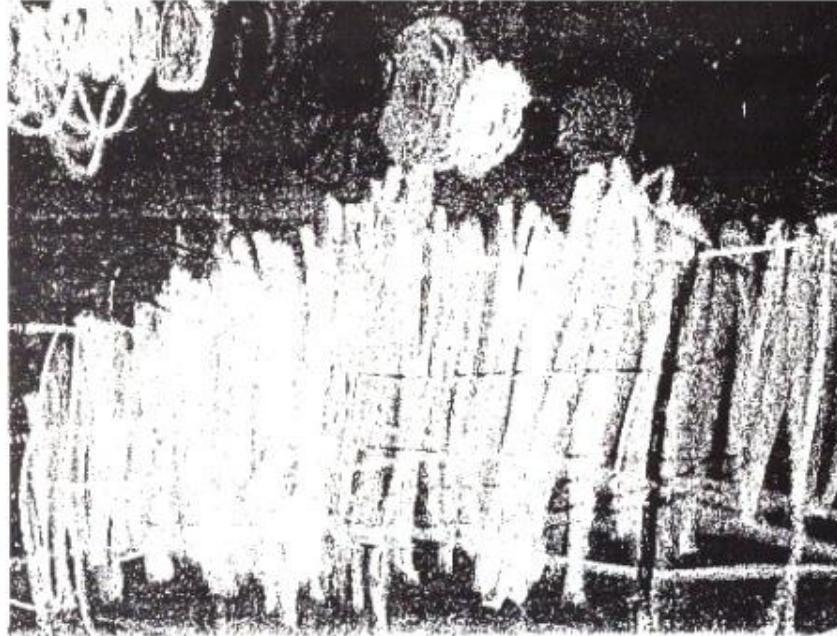
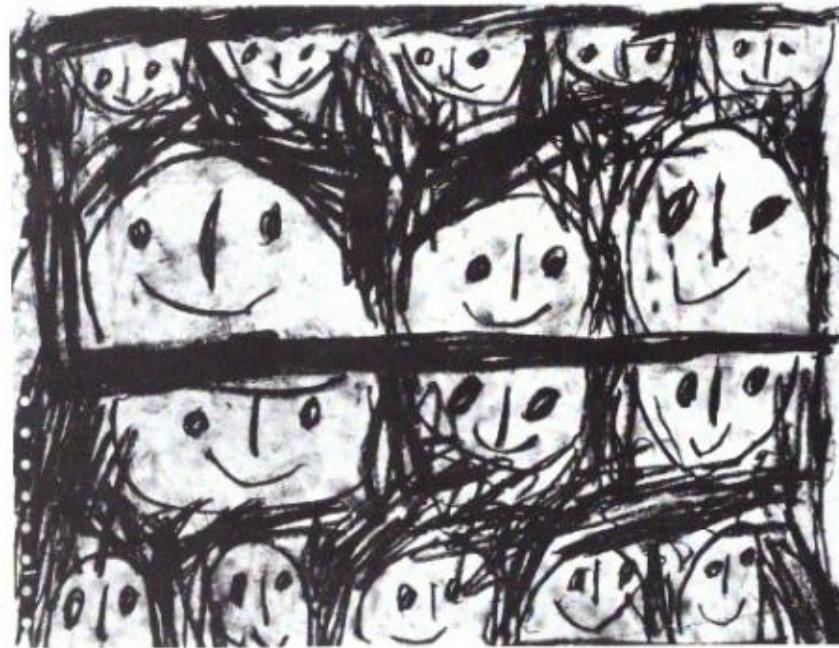
בקן מתחאה  
בכתמיות  
בגאומיות  
צבע  
חומר

חומריות  
סודום  
סודום  
מרוחך וחלל  
קוטופיזייא

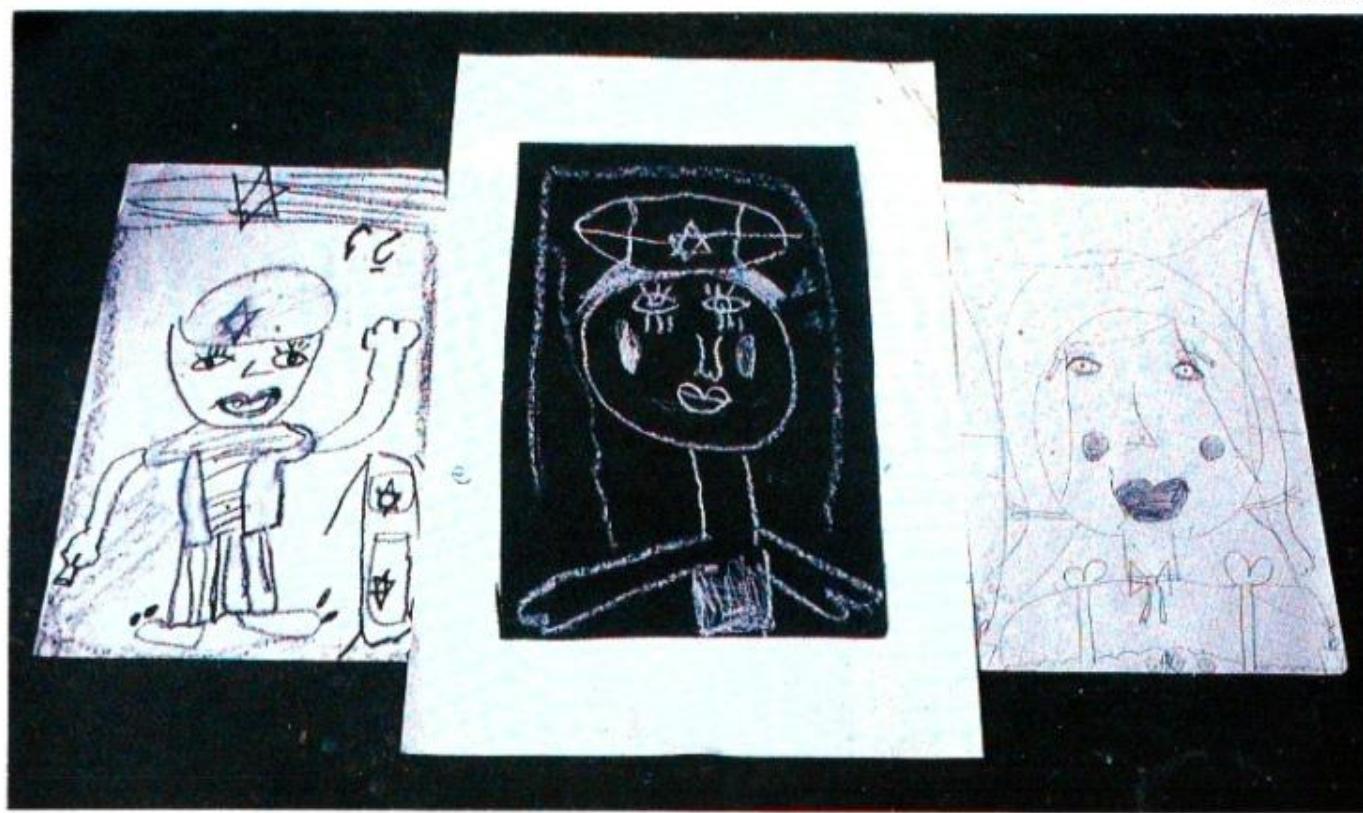
תבואה, מקבב  
אץין  
סימטריה  
חיבור  
מקן, מצורה ומוחומר ליצג



שחור על לבן – לבן על שחור



רישום גל 5.



# 3 יואכ' וויליאם 7

## להפיק מוקמים – מיחוי

תכנים לפעילויות
מרכיבים טיפוריים אופייניים לילדות גביל הנק
יכלils להיפצא בנפרד או ביצירופים מוגנים ואישיים בכל עבדה אף – ומשפחתי... – גיבית, נסכמת... – וחרמת... – אובי, מתח, חולם, שומר, מקנא... – בחגיג ובקומודים... דמותיות חיות צמחים מבנים כל תחבורת מכונות ומכשירים עצמים כל אלה מהסבוכה או מהדמן

מצע לעבודה – נייר ציור לבן או נייר אריזה חומק-קרפט בגודלים שונים – עד 1/4 גלilon. עפרונות, גיר שעווה מכל הסוגים. עצמים בעלי מוקמים שונים, כמו רשת, נייר זכוכית, תחרה, עלים, אבניהם, קליפות עץ, ארגזים גסים.

**גיל**  
צעירים לקראת גן חובה ובוגרים.

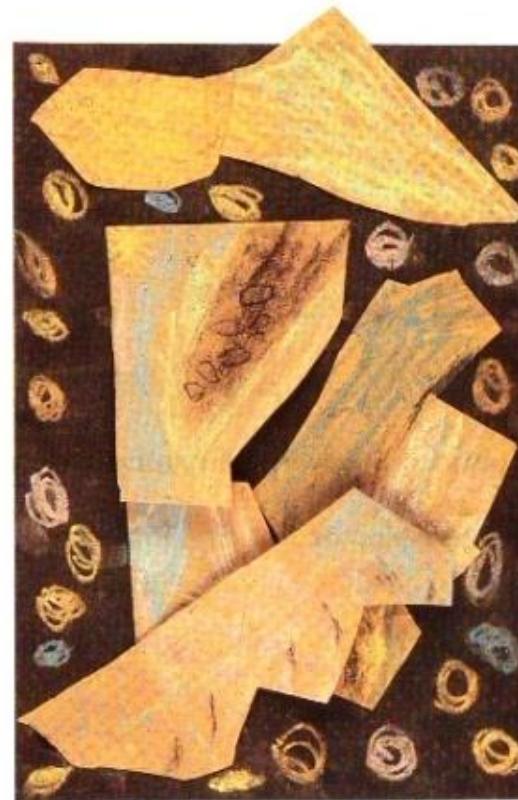
**מהלך העבודה**  
בעלות המיחוי משפשפים עיפורן או צבע על גבי נייר, המונח על משטח בעל מוקם. עקבות המוקם עוברים לדף על ידי פעולה השפשומי-מיחוי.

- היגנת מכינה בכל חפצים שונים בעלי מוקמים שונים ומוגנים.
- היגנת מכונות את הילד למשש את החפצים (גם בעיניהם עצומות) ומעוררת את סקרנותו לפיצוא דרכים להעברת המוקם לניר בעזרת העיפורן או הצבעים.
- הילד מניח את גילון הניר על המשטח בעל המוקם ומשפשף על פני הניר בגין השעווה או בעיפורן.
- הילד יכול להחליף את הצבע או את החפצים כרצונו.
- >Create the imagination: מעודדים את הילד להמשיך ולעבד את כתמי הצבע והמורקם שנוצרו – לציור אישי.

מושגים ותכנים  
לפעילות

עלחנן ומרכיבים צורניים  
אחד או כמה מהם  
צרכים להימצא  
כל עבדה,  
בדו-סידור או בתלת-סידור.

קי סוגי קווים  
קו – צורה  
צורה בקן מתח  
בכתמיות  
בגושיות  
צבע חומר  
חווארות  
שרה  
מרחבות וחללים  
קוטופדייה  
תנועה, מ|  |  |  |  |
| --- | --- | --- | --- |
| אין | סמסטריה | חבורים | מקן, מצורה ומתחום ליצוג |



### הרחבה

**תוכנים לפעילויות**

**מרכיבים סיופוריים**  
אופניים לילדים בגל הקן

אפשרים להמציא ביצירתם  
או גירוחים מגוונים ואישיים  
בכל עכוהה

אבי  
— ומשפחת...  
— וויתר, בסביבתי...  
— וחברים...  
— אובי, מפחח, חולין,  
שוכן, מנקה...  
— בחנים ובמuditים...  
דמויות  
חיות  
צומחים  
מבנים  
כל תחכורה  
מכונות ומachinery  
עצמים  
כל אלה מהסביבה או מהדרין

- הגנטת מציעה לילד לחתך נייר ציר ו"אלסוף" בגין ובחר הרובה ממרקמים שיופיעו אוטם על ידי פועלות המיחוי: על קיר, על רצפה, על רהיטים ואובייקטים אחרים מהסביבה.
- בפעם אחרת אפשר לגזר פיסות מ"אלסוף" המרקמים ולצףן לעבודה חדשה. היצורFu "ישנה בהדבקה או בהידוק ב'שדקן'. אחר כך יבוא UIBOD בציור.
- הילד ייצור הרובה "עלים" על גבי הכיר בטכניקת המיחוי ויתחבר מעליים אלה דמיות או חזות.
- רצוי לעודד את הילד למשחקים מגוונים של חיבור תוצרת המיחוי של הכיר לעכוהות בדז'מוד ובתלת-ממד.

### מושגים ותכנים לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אתוך או כהה מהם  
צריכים להמצאה  
בכל עכוהה,  
בdzi-mod או בתלת-ממד.

**קן**  
סוגי קנים  
קי – צורה  
**אזור**  
בקון שטחים  
ככתמיות  
בנישאות  
**צע**  
חומר  
חומריות  
מרקם  
מוחב וועל  
**קמטחיצות**  
תמונה, פלקוב  
איין  
סימטריה  
תבוריום  
**מקום, מזורה ומתחום ליצוג**

# 310 ו' ו' יג' 8

## ציורי קסם

תכנים לפעילויות
מרכיבים סיפורים
אופיינם לילדי בית הגן
יכולות ליחסן בפנורם או ביפורים פנומניים ואישיים בכל עכודה
איי — מושחתת... — ובית, בסוכנות... — וחברים... — אהוב, ספהח, חולם, שונן, מלהגן... — בחפים ובטעודם...
דמויות חיות צמחיים מגנים כל תחורה מצאות וכשרים עיגנים
כל אלה מהסבוכה או מהדרין

### א. להפוך ולצייר

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצוע לעבודה — נייר ציר לבן, קטן יחסית, עד 8/1 גילון. ביר שעווה שמנוני בצבעים שונים, עיפרון 2B, H2 או עט כדורי. עובדים ליד שולחן, אפשר גם בעמידה.

#### גיל

צעירים לקראת גן חובה, בוגרים.

#### מהלך העבודה

- הגנתת מציעה ליד לкопל את הנייר לשניים ולפתחו אותן.
- הילד צבע בצבעים שונים את מחיצית הדף, אגב לחיצה חזקה של הצבע על פני הגוף. הוא שב ומ קופל את הדף לשניים, כך שהחלק הצבוע נמצא עכשו בפניים.
- הילד חורט בעיפרון או בעט על חלקן החיצוני של הדף. אם יפתח את הדף, יגלה בצד הפנימי הלבן את ציר החירותה, המופיע עכשו בצבעים.
- אפשר לקפל שוב ולהמשך בתהליך כמה וכמה פעמים.
- הציורים יכולים להיות משחק של צורות גיאומטריות וחופשיות, של עיטורים, או של ציר תיאורי מעולמו של היד.
- אחרי כמה התנסויות בתגלית ובקסם, אפשר להציג הילד לציר חיות, כמו דגים, פרפרים וציפוריים, או חיות דמיוניות מקושטות בפרטים עיטוריים, גם עצם, פרחים ואובייקטים אחרים.

#### מושגים ותכניות לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עכזה,  
בדו-סמד או בתלת-סמד.

#### קי

סמי-קווים

קי — צורה

צורה

כך – מתחאר

כתמיות

בגשיות

#### אבע

חוואר

חויפות

מוחם

מרוח וחלל

קונפדייציה

תמעעה, מקטב

איון

סימטריה

חיבורם

מק, מצורה ומתחזק ליצוג

## ב. לכסות ולגלות

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – ניר ציר לבן – 8/1 גילון וקטן ממנה. גיר שעווה שמנוני בצבעים שונים, צבע גוаш שחור או לבן בתוספת מעט מאוד סבון נוזלי. כלי חיריטה, כמו מסמר וסיכה. עובדים ליד שולחן, אפשר בעמידה.

#### תכנים לפניות

##### מורכבים סיפוריים אופייניים לילדים בגיל הגן

ילדים להטזאה בפוד איזורם או ביצירוף מוגנים ואישים בכל עבדה אמר ומשפטה... ניתן, בסביבתי... וחרבם... אוכב, מפחד, חולם, שואג, פקאר... בחגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
מבנים  
כל תחכורה  
מכונות ומachinery  
עצמים

כל אלה מהסבינה או מהדרין

#### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד צובע את כל הדף בגין שעווה שמנוני בצבעים ובצורות שונות. יש להקפיד שהצביעה תעשה תוך כדי לחיצת הצבע על פני הדף.
- הילד מורך במקחול או בספוג צבע גוаш שחור על כל הדף הצבע, או צובע על פני הדף בגין שעווה שמנוני שחור. הוא מניח לדף להתייבש.
- אותה פעולה בדיקן אפשר לבצע בצבע גוаш, לבן או בגין שעווה שמנוני לבן.
- הילד חורס קווים על הדף המכוונה בצבע. מתקבל ציר קווים צבעוניים על הרקע השחור או הבהיר הלבן. ככל שהחרטים יותר קווים וצורות – הציגו מעניין יותר, שכן נשפחת הצבעוניות של השכבה התחתונה. ככל שהചביעה בשכבה הראשונה סמוכה יותר, התוצאה המתקבלת מפעולות החירטה מריהיבה יותר.

### הערות

- אם מכים בצבע שחור, אין משתמשים בשחור בשכבה הראשונה וכן לגבי הצבע הלן.
- במקום צבע שחור אפשר לכסות בצבע כהה אחר.
- יש לערובב את צבע הכספי במעט סבון, כדי שיקלט על גבי שכבת הצבע השמנוני.

#### מושגים ותכנים

##### לפעילות

##### עקרונות ומורכבים צווניים

אחד או כמה מהם  
ऋיכיס להימצא  
כל עבודה,  
בזמן-המד או בטל-המד.

סוכן קיום

קו – צורה

צורה

בקן מתחאר

נכסייתי

בגשיות

צבע

חוואר

חווארות

מרקם

מרקם וחלל

קוטופצייה

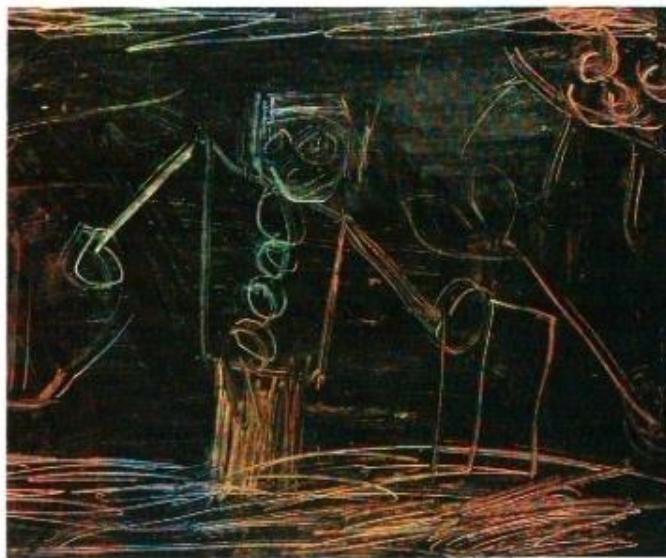
תנועה, מילוט

איון

סימטריה

חיבורים

מקן, מצורה ומוחומר ליצירוג



קופם של ציור, לכחות ולגמות.



## לצייר ולרשום בחוטים ובחומר טקסטיל

<b>תכנים לפעילות</b>	
<b>מרכיבים סיפוריים</b>	
<b>אופיינים לילדים בגיל הגן</b>	
יכולים להימצא בgefוד או בעריכאים מנגנונים ואישים בכלל עובורה.	
<b>אני</b>	
— ומשפחתי... — וביתה, סביבתי... — וחברם... — אהוב, פחדן, חולם, שוכן, סקמן... — בחומים ובסודותים...	
<b>דמויות</b>	
<b>חיה</b>	
<b>צמחיים</b>	
<b>מכנינים</b>	
<b>כל תחכורתה</b>	
<b>מכנות וכசירויות</b>	
<b>עוצמים</b>	
כל אלה מהסבוכה או מהדרין	

מצע לעובודה — נייר ציור לבן, קרטון ביצוע או נייר בריסטול. גודל המצע: 1/8 ועד 4/1 גילוון.

חוטים מסוגים שונים, כמו כותנה, חבל, צמר וניילון באורךים שונים; שאריות כדימ' בסוגים, בצבעים ובגדלים שונים — פיסות بد קטנות וגדלות ורצועות بد. דבק פלסטי, מספריים.

עובדדים ליד שולחן, ממולץ בעמידה.

### גיל

צעירים לקראת גן חובה, בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד מתנסה בימוש ובהתבוננות בחוטים, מגלה את העובי השונה, את המורקמים והצבעוניות השונות.
- הѓננת מוכנות את הילד לשלוח בחוטים ולעשות תנועות באוויר ועל גבי המצע.
- הילד מגלה שהחוט 'מציר' בקוויים.
- הילד מורה לדבק את מצער העבודה שלו. הוא 'מטיל' עם החוטים על מצער העבודה כמו ברישום, והם נדקיקים ברגע שהם נוגעים במצער. ההתנסות ביצורי בחוטים ממשחק של קו ותנועה על גבי המצע הביש (לא הדבקה) היא הכרחית. רק בשלב השני של התהליך מוסיפים את הדבקה.
- הѓננת יכולה להציג ילדים לגזר את החוטים, כדי שיופקוו קוויים באורךים שונים.
- אחרי התנסויות אחדות ביצורי' כזה אפשר לעצב על המצע ציור תיאורי של תכנים שונים, כמו סירות בים, צמחים, בעלי חיים מקושטים ועוד.

**מושגים ותכנים  
לפעולת**  
עקרונות ומרכיבים צווניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עובודה,  
בדומם או בתלת-פמד.

**קו**  
סווג קוויים  
**קו — צורה**  
צורה  
**בק� פתארא**  
בקטניות  
בגשיות  
**ցես**  
ջօմը  
**ջօմը ջօրիուն**  
ջօրիուն  
**մրկն**  
մրկն  
**քոմովիչիա**  
תցւուն, מէקב  
**պէճն**  
պէճն  
**հարշակ ուղև**  
հարշակ  
**գոյութեան**  
պէճն  
**սպասրա**  
սպասրա  
**հիւօրիս**  
հիւօրիս  
**տէքո, մցորա ու մհօրո լ'ցոց**

## מושגים ותכנים לפעילות

### עקרונות ומרכיבים צווגניים

אחד או כמה מהם  
אריכים להיצאת  
כל עבודה,  
בזמן-מה או בטלת-מה.

קי

סובייקט  
קי – צורה

קרה

בקן פתאום  
ככתמיות  
בגשיות

צבע

חוור  
חווריות  
מרון

מרחב ומל

קונספטואית  
תבונה, מקבץ

איון

סימטריה  
חיבורים  
מקן, מצורה ומוחדר ליצוג

## תכנים לפעילויות

### מרכיבים סיפוריים օפיינים לילדים בגיל הקן

יכולים לhimצא נספוד  
או ביצירופים מוגנים ואישיים  
בכל עבודה  
או  
...  
... ומשפחתי...  
... ובית, בסביבתי...  
... וחברם...  
... אהוב, מפחת, חולם,  
שואן, מקא...  
... בחגים ובמועדים...  
דומנות  
חוות  
אתמים  
מבנים  
כל תחבורת  
騰conjunctio וקשריהם  
עצמם  
כל אלה מהסבוכה או מהՃימון

אחרי התנסויות אחדות בעזיר בחוטים אפשר להוסיף פיסות בז:

- הילד בוחר פיסות בז.
- הילד 'משחק' בבד ובחוטים ומתרנס בהתבוננות ובמימוש.
- הганנת מעודדת לסדר ולארון בדים וחוטים על גבי מצע ישב על פי התוכנות של היל.
- הганנת מציעה דבק ומצע עבודה נוספת, שעליו יודבקו חבדים וחווטים.
- הילד מורה את המצע בדק ומודבק עליו את פיסות החדים וחווטים. ארנון הקומפוזיציה לא חייב להיות זהה לארגון שקדם להדבקה.
- הганנת מודגימה צורות טיפול בבד: הדבקה שטוחה, כיווץ הבד, גלגול, קשירה וכו'.
- הганנת מסבנה את תשומת לבו של הילד לכך, שהבדים הם 'כתמים' בקומפוזיציה, שהחווטים הם קווים ושהמתורחש על גבי המצע הוא משתק ביניהם.

## הערות

- \* גזרת בדים היא פעולה לא קלה ונדרשת לביצוע רק כאשר המספרים חדשים. לפיכך הילדים העצים לא יגזרו בעצמם, אלא יתנסו בהדבקת פיסות בד חתוכות מראש, ובגלבד שצורת החיתוך תהיה אקרואית והגדלים מוגונים.
- \* לבוגרים אפשר למן גם התנסות בגזרת הבד, אך בסיעע הганנת.
- \* 'ציור' בחוטים ובדים אפשר לכלול בקטגוריה של עבודות קולאי' אסומבלאז'.

## לצייר על דפי חומרן או נחושת חריטה וריקוע

### תכנים לפעילות

**מרכיבים טיפוריים**  
אופניים לילדים בגיל הנק

סילילים להימצא בגוף  
או ביצירותיהם מזגונים ואישיים  
בכל עובודה

אני  
— ומשפחות...  
— נכית, בסכבות...  
— וחברים....  
— אותג, פחדה, חולם,  
שונא, מסקנא...  
— בחוגים ובסעודים...

דמויות  
חיות  
צמחיים  
מגנים  
כל תחכורה  
מכונות ומוצרים  
עצמים

כל אלה מהסבב או מההדרין

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובודה — דפי חומרן, דפי נחושת דקה בגודלים שונים — עד  $15 \times 15$  ס"מ בערך.  
(מוצעים למכירה בחניות תחביב וחוואר מלאכה).  
כל חרטה, כמו מסטרים או מברגים קטנים או עט כדורי.  
משטח העבודה המתאים ביותר להנחת המצע הוא קרטון ביצוע.  
עבדים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.

gil  
בוגרים.

### מהלך העבודה

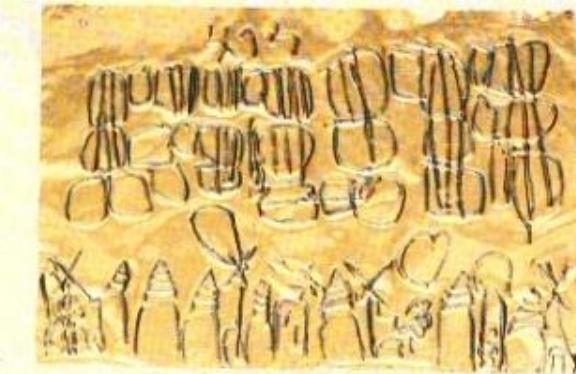
- חננת מתינה פיסות חומרן או נחושת בגודלים שונים (כמו  $10 \times 12$  ס"מ,  $15 \times 15$  ס"מ) ובצורות שונות.
- הילד בוחר מצע העבודה ומשתמש בכלים החרטיטה.
- הילד מציר בחריטה על מצע המתקת, תוך כדי ליהיצה, כמה וכמה פעמים לאורך כל קו.
- הילד מתנסה באפשרויות שונות של עבודה: ריקוע, חריטה. אפשר להזמין איך רקיעים ואורן חורטינים.
- בסיום העבודה אפשר להצמיד את העבודה לקרטון ביצוע על ידי קיפול השולדים.
- אם רצויים, אפשר להדקם ולציגו בעיפרון על נייר שקופה, להצמידו אלلوح החומרן ולעבור בחריטה על פניו הקווים. כך תהיהليل שליטה רבה יותר על מה שברצונם לתאר. אחרי כמה התנסויות של חריטה לשם אפשר להגיע לצירור תיאורי עם פרטיהם.

**מושגים ותכנים  
לפעילות**

עקרונות ומרכיבים צורניים  
אחד או כמה מהם  
צריפים להימצא  
בכל עובודה,  
בד-סמד או בתלת-סמד.

קו  
סוד, קווים  
קו — צורה  
צורה  
בקן כתאה  
בכתמיות  
במושיות  
צעב  
חוור  
חווריות  
טוקם  
טוקם  
מרחב וחול  
קומפוזיציה  
תבעה, מסקב  
איון  
סימטריה  
חרחים  
מקון, מבוצרה ומחומר ליצוג

ציור בחומרם מודפס: חומרן (דף חמוץ), נור, בד, חוטים.



## 2. קירוע גיזור והדבקה בנייר

עשית קולאדי

הקולאדי הוא אופנות עבודה באמנות, שבה פיסות נייר מסוגים ו揆בים שונים משלבותן לכל תמונה. הקולאדי הוא בעיקרו יצירה דוימודית, אולם הוא עשוי להיות בעל אפקט פיסול תלת-ממדי, כאשר מלביקים את הנייר בשכבות או כאשר מעניקים לניר נפח ומבליטים אותו. כדי להקל על הגנתה ברגון מוקדי העבודה, מומלץ להגביל את מוקד הקירוע, הגיזור וההדבקה לניר מסווג בלבד. באמנות אין מפרדים בchnerה חותכת בין הקולאדי והאסטבלאדי. כל עבודות קולאדי יכולה להתרחב ולהיות אסטבלאדי. מטעמים דיקטיטים מומלץ להפריד את שתי צורות העבודה, כך שהקולאדי מתייחס לעבודות נייר, ואילו האסטבלאדי נעשה על ידי שילוב הנייר עם חומרים אחרים מן התעשייה ומהטבע ובכך הוא מצטרף לעבודות הפיסול והעיצוב (עמ' 212).

## קירע, גיזור והדבקה בנייר – למה?

העבודה בנייר מזמנת לילדים חוותית גילוי של תכונות ואיכותי הנייר לסוגיו – דק, עבה, רך, קשיח, חלק, מבrik, גמיש. לאחר שהנייר הוא חומר זמין ביותר ואנו נתקלים בו בכל פעילות ופעילות בחינינו, חשוב שהילדים יכירו אותו.

בזמן העבודה הילדים לומדים להכיר פעולות ורבות שאפשר לבצע עם נייר ועל נייר, כגון מעיכה, קימוטן, גלגול, קיפול, קירע, גיזור וסלסול. מן התנסות המגוונת הם מסיקים, שככל פעולה מניבה תוצאה הייחודית לה; במילים אחרות – הילד מתרשם בגלוי תופעות של סיבת ותוצאה.

גיזור נייר והדקתו מזמינים לילדים התווודעות לתופעות, כמו סימטריה, פירוק השלם ושינוי מודוס מודוס לתלת-מודוס.

עבודת הקולאָד' מאפשרת ביטוי בכתמיות ובצבעוניות. העבודה מהווה התמוהדות עם צורה וצבע, המאוחדים והמשולבים בויזמתה: כשגוררים צורה מן הנייר 'גוזרים' בויזמתה גם צבע.

הרכבת התמונה מנקה מזונות בעריכת קומפוזיציה: כיוון שהקומפוזיציה מורכבת מפייסות נייר צבעוני, ניתן להזיז אותן וילשחן בהן עד שמליטים להדבקן. המשחק 'זהה חושף את הילד' למצבים, שבהם נדרש גמישות ויכולת החלטה. בעת המשחק הזה הילד גם מתמודד עם שאלות הנוגעות לייצוג דו-ימדי של מושגים מרוחב במשמעות: לעלה, למטה, בתווך, מעלה וכדומה.

כדי לזכור, שעבודות נייר מעצב טיבן הן התנסויות במימוניות ובקשרים פיסיים-טוריים ושבגורו במספריים מפתחת את התיאום בין שתי הידיים ותיאום עינית. פעילות זו גם תורמת לשכלול מימוניות יומיומיות, כמו גזירה, קיפול וחיבור חומרים (הדבקה, הידוק במחזקים, ב'שדקן' וכו').

## ארגון פעילות הקירען, הגיזור וההדבקה

### איזה נייר?

נייר ציר לבן, בריסטול בצבעים שונים, גויל בצבעים שונים, נייר צבעוני משי (סולפוי), נייר צבעוני מבrik, נייר צבעוני מס (חן), נייר צלופן, נייר צבעוני מתכתית, נייר אריזה חום (קרפט), נייר קרפ (סרטים בלבד), נייר לאריזת מתקנות, קרטון ביצוע ואחר, קרטון גל, נייר תחרה, שאריות נייר גזרות בצורות אקריאיות, כל שאריות הניר מפעولات קודמות שנעשו במקד.  
חשוב לגאון בסוגי הניר, מפני שלכל סוג תכונות מסוימות. המפגש עם סוג נייר שונה מזמן יליד היכרות עם מגוון גדול של תכונות חומרים ומאפשר להפעיל טכניקות מגוונות של עבודה.

### איזה מצע?

מומלץ להשתמש בסוגי נייר מגוונים למצע ולעכודה עלי. חשוב לא להזכירילד מה יהיה מצע העבודה. הילד בודק את סוג הניר, 'משחק' בהם ובחירה את הנייר שהווה מצע. רצוי אפוא להגשים את כל סוגי הניר שנזכרו בגדים שונים, מ-8/1 גילון ועד פיסות קטנות, ובצורות שונות – מלבן, ربובע, עיגול וצורות אקריאיות. רצוי להזכיר רצעות דקות של נייר להדבקה של 'קווים' ברוחב 1.2 ס"מ.  
שאריות נייר קטנות כדי לשמרם בפועל מותאמים. מומלץ למין את הניריות בקבילים לפני הסוג או לפני הגודל, או על פי כל קרטרין אחר. במקביל יש לייחד מכל אחד למגוון של סוג נייר בלתי ממוינים, כדי שהילד יוכל לנברר ולהתפשט ביניהם. כך יוכל לגלוות בעצמו דברים אודוט הניר ולבחו לפניו ראות עיניו.  
פיסות נייר צבעוני חתוכות מראש לריבועים קטנים מגבילות את הייצירה ולא מאפשרות התמודדות עם שטח צבעוני ועם ביטוי כתמי.



### במה חותכים?

חותכים נייר בקירע או בגזירה.

חשוב שתהיה בגין כמות מספקת של מספרים, כדי שהילדים לא ייאלצו להמתין לשימוש בכל עוזר כה בסיסי. ילדים בגיל הגן מומלצים מספרים בעלי להבים קצרים ועיצוב פשוט, ללא קישוטים, העולים להפריע לפעולות הידיים. יש להשಗיח שהלהבים יהיו הדוקים זה זהה.

רוב הילדים רוכשים את מיומנות הגירה בגיל 4 עד 5. ילדים לומדים לגזר במספרים תוך כדי התנסויות חוזרות ונשנות. מומלץ לא לזרז ילדים המתקשים בגזירה, אך עם זאת הגנתה צריכה להיות אמינה ולהושיט עזרה בעת הצורך. אין לתבעו ביצוע קפפני ומודיק של גזרות הצורות או של גזרת קו ישיר.

קירע של נייר חשוב גם לשחרור ולפורך. כדי לעודד את הילדים להמשיך בקירע נייר, גם כאשר הם שלוטים בגזירה. קירע הניר יכול להוות אמצעי אמנותי לביטוי מסרים שאינם מתאימים לגזרה. למשל, נוף אורבני מותאים לתאר בצורות גזרות, כדי לחתת ביטוי לאופי המכני של המראת. נוף של טבע פראי מותאים לתאר בצורות קרוועות, כדי לחתת ביטוי לאופי האמורפי והאורגני של המראת.

## **במה מבדיקים?**

לפערת הבדיקה שתי מטרות נפרדות: האחת – פעילות תחומרית מישושית; השנייה – חיבור נייר אל נייר או אל חומרים אחרים.

המשחק בדיק מאפשר עידן (סובלימציה) של התנהגות לא מקובלת (התלככות) בדומה לעיסוק בעכבי אצבועות. צורת עכובה זו, שבה עיקר הפעולות היא הדבקת נייר בשכבות, מעיצת נייר ולא יצירת קומפוזיציה מאורגנת, מתאימה בעיקר לצעירים. במימוש המטרת השנייה – חיבור – מתנסה הילד (בעזרת הגנטה) בבחירה נייר ובחיבור באמצעות שונים ומותאמים. בדק אינו האמצעי היחיד; זמינים לשימוש גם אמצעים אחרים: 'שדן', מהדקים, סלוטיפ ומסקינטיפ. חשוב שהילדים יתנסו בכל אפשרות החיבור ויגלו, שלבסוף החיבור השפעה גם על אופי התוצר.

סוגי הדבק המומלצים הם:

- דבק טפיטים – מתאים לעכודות נייר, אינם מלכלך, אינם מדיף ריח רע, ניתן לאחסנה לתקופה ממושכת. במקורה של התיבשות, יש להוסף לחומר הצמיג מים וולרבב. ניתן לרכישה בחניות לחומרogenic.
- דבק מבושל – (ראה פרק 5) לא ניתן לאחסנה.
- דבק פלסטי – מתאים לקרטון ולנייר עבה. מומלץ להשתמש בו באופן מוגבל, מפני שכמתים של דבק פלסטי אינם ניתנים להסרה. דבק פלסטי הוא גם יקר יחסית.

## **איך מבדיקים?**

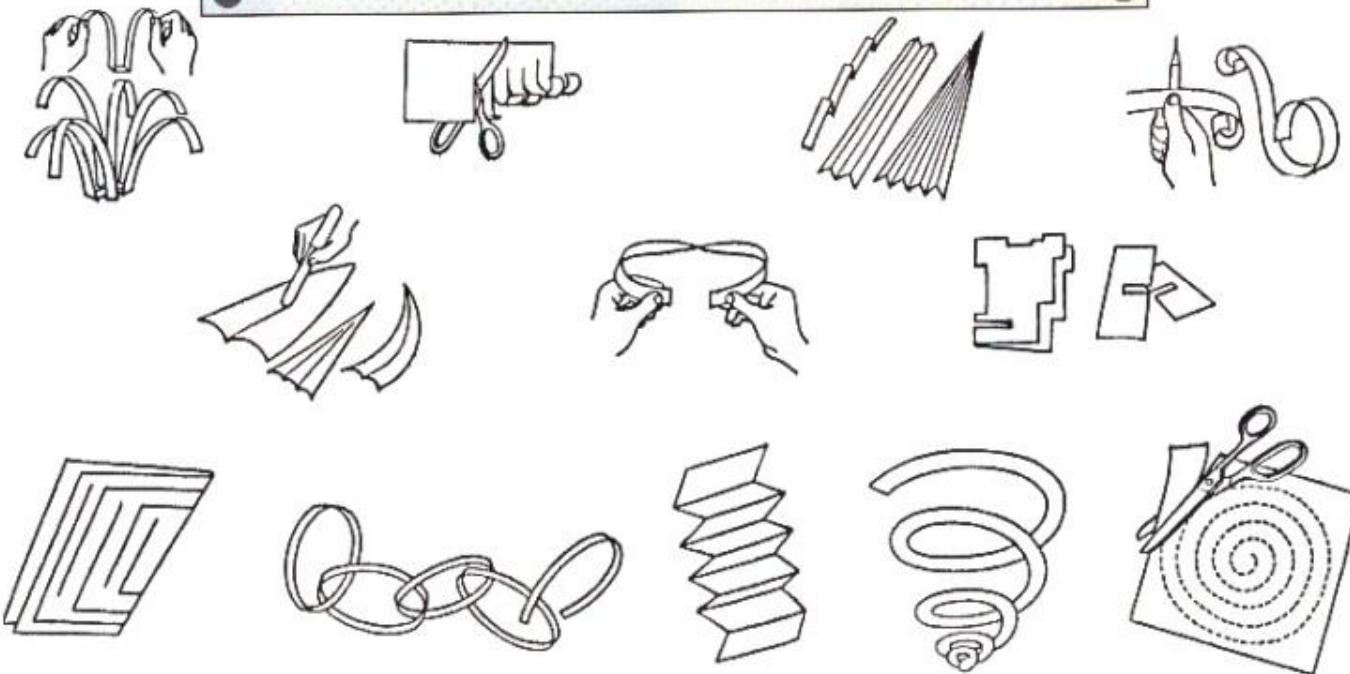
מבדיקים נייר באצבע טבולה בדיק או במכשיר עור, כמו מכחול רחב, מקלונים ואף רצעת קרтонן קשיח.

מומלץ להרשות לילדים להתנסות במרקחת הדבק בדרך בלתי אמצעית, בידיהם בלבד. גם אצל מבוגרים הדרישה לקבלת תוצר נקי אינה מתיישבת עם עכודות אمنות. דרישת כזו מתאימה לעכודות של עיצוב גוף מקצועי, אבל לא ליצירת אمنות חופשית וילדית. באמנות אין להדבקה נקיה ערך אסתטי, ולפיכך אין צורך לכונן את הילד 'להדבק נקי'.

יש להקפיד לשטוף את המכחים המשמשים להדבקה לאחר השימוש, כדי שלא ישארו נזקים, וכן מומלץ לשורותם בקביעות במים. כמו כן חשוב להציג במטליות וכיסופים לחום לניקיון הידיים.

גלאל אותו... קפל אותו... סלסל אותו, קרע אותו, גזר אותו,  
סובב אותו, הדבק אותו, מתח אותו, כווץ אותו.

אותו - את הנייר, כמובן!

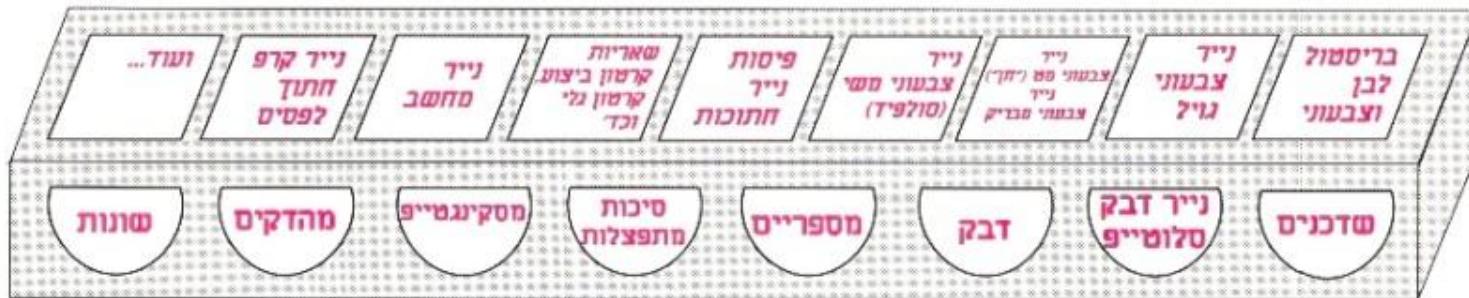
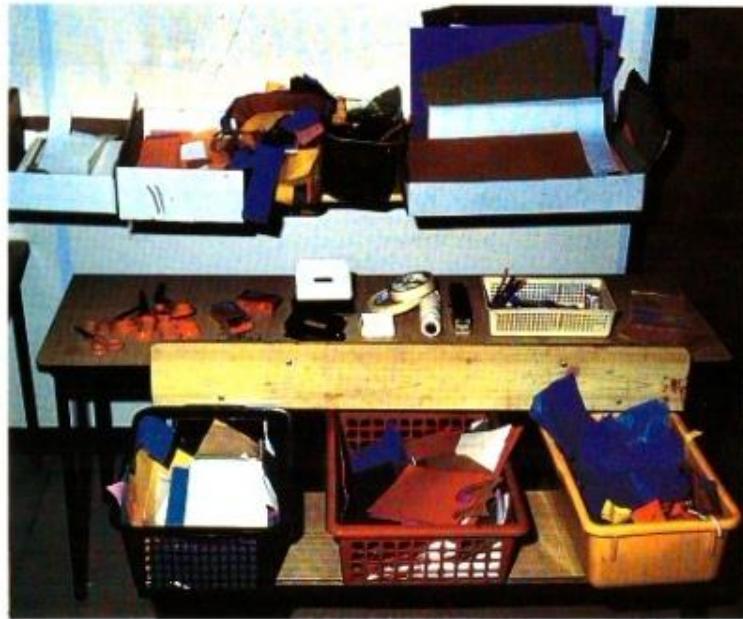


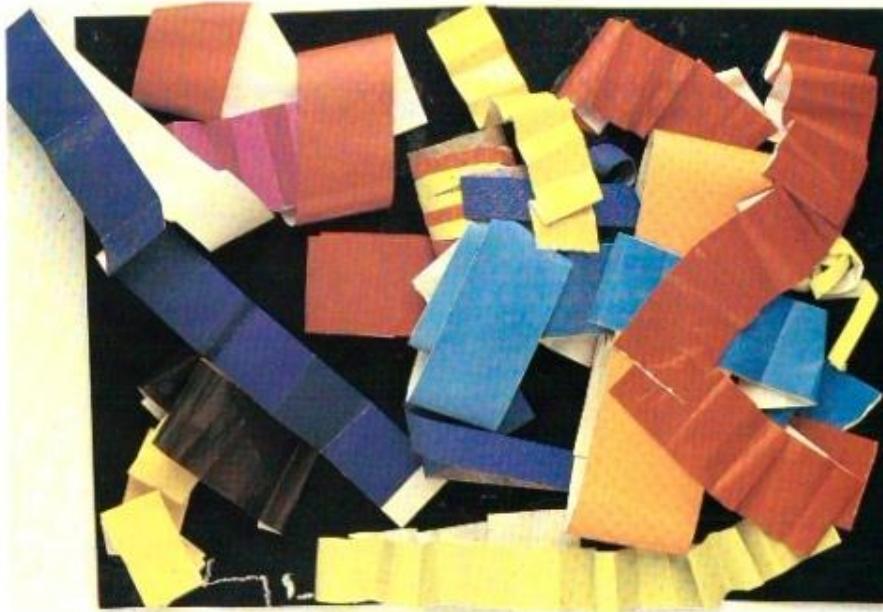
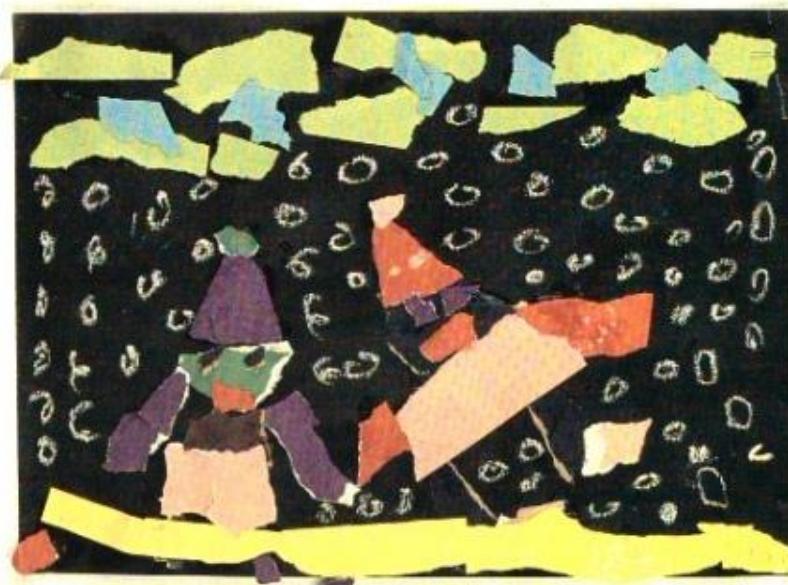
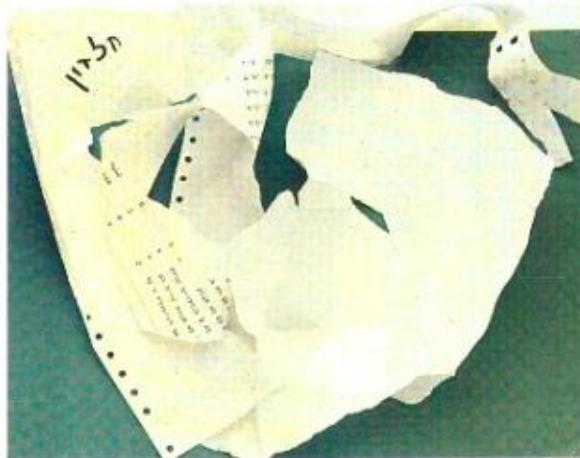
### היכן עובדים?

מוקד הקירוע, הגידור וההדבקה מורכב משולחן העבודה ובצדיו מותקן, שבו הניירות לסוגיהם ערוכים  
ומוצגים בצורה זמינה ומושכנת.

רצוי שהשולחן יהיה עטוף בכיסוי ניילון או בכיסוי אחר, בעל צבע אחיד ונייטרלי. על השולחן יהיו  
מנוחים מספריים ואמצעי חיבור אחרים. מותקן לניריות יכול לשמש כל אחד מהרהיטים הבאים: מדף,  
עגללה עם מקלים, כוננית או ספסל. עליהם יונחו המכלים עם הנייר. בעת הפעילות הילד ניגש  
ל'סופרמרקט' הניירות ובוחר לעצמו גם נייר למיצע וגם נייר להדבקה על המיצע. הגישה לחומרים היא  
חספית, וכל בחירה של הילד מתקבלת על ידי הגנתה.

ארגון החומרם לבחירתו והאיסת של הילך







לקחו... למדו... והריכב קומפוזיציה.



# קייזר, איגוד והגבקה /

## להרכיב קומפוזיציה

### א. לכרע או לגזר... ולהרכיב קומפוזיציה

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – קרטון ביצוע, גויל צבעוני, בריסטול, נייר ציר רגיל, כולם בגודל 8/1 גילין בערך.

נייר לחיתוך – נייר צבעוני מס' ("חן"), נייר צבעוני מבריק, נייר צבעוני משי (סולפיד). גודל פיסות הנייר: 16/1 גילין, 8/1 גילין וארוחת.

מספריים, דבק ספכיים (אפשר גם מכחולים לדבק או ספוג או מקלונים לשימוש דבק).  
עובדים ליד שולחן, אפשר גם בעמידה.

#### תוכנים לפעילויות

##### טרכיבים סיופויים ଓপିନ୍ସ ଲିଲ୍ଡିମ ବାଗି ବନ

יכולים להיפצא בנוף  
או ביצירות מגוונים ואשימים  
בכל עבורה  
אני  
— ומשפחתי...  
— זיבית, בסבבתי...  
— וחברים...  
— אהוב, שףח, חולם,  
שובא, מלקט...  
— בחגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
അମ୍ବିମ  
ମବିମ  
କଲି ତଥବା  
ମହିମା ଓ କେଶିରିମ  
ଉଦ୍ଧବମ  
କାଳୀମାର୍ଜନ

כל אלה מהסבירה או מהדרמן

#### גיל

צעירים ומבוגרים. (ראה הקדמה לאופנות זו, "במה חוטכים?" עמ' 99)

#### מהלך העבודה

– הילל קורע נייר צבעוני או גזר אותו במספריים.

– הילל בוחר מצע עבודה ועורק עליו את הצורות שחתן, בוון אפשרויות שונות לארגון פיסות הניר החתוכות.

– הוננת מעודדת את הילל להמשיך וילשחק בפיסות הניר מבל' להדביק עדיין –  
שינוי הקומפוזיציה מבול' למיניות החשיבה.

– כשהילד מרגע שהוא מיצא את ה'משתק', הוא מורה דבק על הצורות החתוכות  
ומדביך על מצע העבודה.

– בזמן העבודה הילד יכול לנקוט את הניר, לגלגל אותו ולהשתעשע בניסיונות שונים  
עם הניר ועל הניר.

#### הערה

– בהתחלה כדאי להציג מבחר קטן של נייר צבעוני, 3-4 צבעים בלבד, כולל לבן ושחור,  
וגם להסתפק בסוג אחד של ניר.

**מושגים ותכנים  
לפעילות**

**עקרונות ומרכיבים צורניים**

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבורה,  
בזה-מדוד או בתלת-סמד.

סמי קווים	קו – צורה
בקן פטאר	בקטמיה
במושיות	ცבע
חומר	חומריות
טורבן	טורבן
מרקם וחלל	କୋମପୋଡ଼ିଆ
תונעה, מקאכ	ଆଜିନ
ສିମ୍ପରୀତି	ଚିବରି
ମକ୍କା, ପ୍ରସାରା ମହିମାର୍ଜନ	

**תכנים לפעילויות**

**מרכיבים סיפוריים**  
אופיינם ללידים בבלען

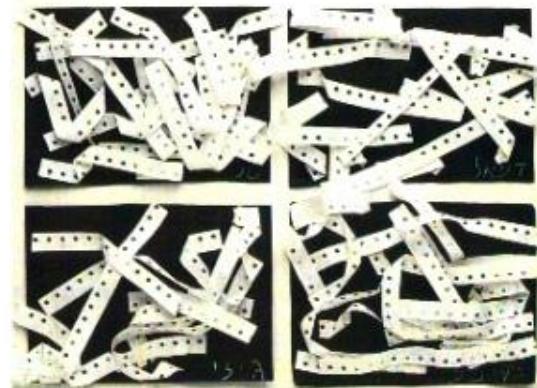
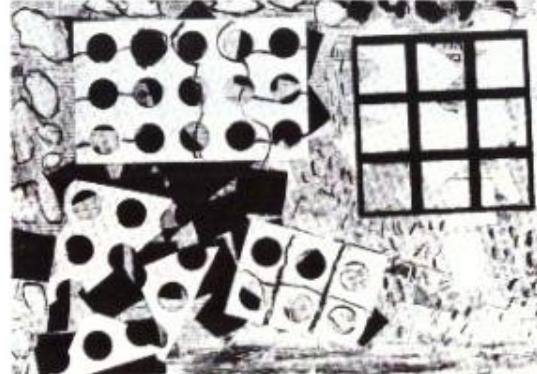
יכללים להמצאה בנפרד או ביצירופים מגוונים ואישיים בכל עבורה:

- איי
- ומשפחתית...
- ביתית, בסביבתי...
- וחברתיים...
- אהוב, מפוחה, חולם...
- שואו, מקנא...
- בחינות ומטודים...

**חומרים**  
חיטת  
צמחים  
מבנה  
כל תחבורת  
מכונות ומcsrירים  
עצמים

כל אלה מהסביבה או מהמודיעין

קומפוזיציה מצורות מוכנות.  
קומפוזיציה מרצועות נייר מוכנות.



### ב. להרכיב קומפוזיציה מצורות נייר מוכנות

מצע לעבודה — נייר ציר או לבן ונייר צבעוני בגודל 8/1 עד 1/4 גילון. רצוי לגונן בצורות המצע (לאו דזוקא מלבן).

נייר להדבקה — שאריות נייר מבטי דפוס, דבקיות (בצורות, צבעים וגדלים שונים), מדבקות פרטומות, שאריות נייר צבעוני הגדומות בצורות מגוונות, ולא תיארויות, לורדים, גיר שעווה, דבק טפטים.

עובדים ליד שולחן.

### ג'ל

צעירים וכוגרים.

**מושגים ותוכנים  
לפעילות**

**עקרונות ו邏輯ים צורניים**

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבורה,  
בדו-פמד או בתלת-פמד.

קן  
סגי קווים  
קד — צורה  
צורה  
בקן פטאר  
כתמיות  
במשית  
אכע  
חומרה  
מרקם  
מרחב ומלל  
**קומפוזיציה**  
תבונעה, מיקבז  
איון  
סימטריה  
יחסורים  
מקן, מצורה ומחומר ליציג

## תכנים לפעילויות

טרכיבים סיוריים  
אופיינים לילדיים בגיל הגן

בשלים לחיומא בגן  
או במקומות מוגנים ואישיים  
בכל עובודה  
אני

— ומשפחתי...  
— נגיון, בסביבתי...  
— ותברים...  
— אוחה, מפה, חולם,  
שווין, מוקם...  
— בחגים וגופיעדים...

דסניות  
חנות  
אמחים  
מנובים  
כל תחכומה  
מכונות וכשירים  
עוצמים

כל אלה מהסבוכה או מהדרין

## מהלך העבודה

- הגנת מזיעה מגון של ניר צבעוני להדקה. חשוב שהצורות לא תהינה תיאוריות, אלא מופשטות.
- הילד בוחר ניר מתאים עבודה — לבן או צבעוני.
- הילד מארון ומודבק את הקומפוזיציה של הצורות, הקווים והצבעים ממגרר הניר החתום.
- הילד יכול להוסיף ציור קווי בלודדים או ביגר שעונה.
- הילד יכול ליצור ציור תיאורי, מופשט או עיסורו.
- רצוי לעודד את הבוגרים לנצל את הצורות לתיאור דמיות, חיות, מבנים ותכנים אחרים מן המציאות או מן הדמיון. למשל, מדקמת עיגול יכולה להפוך לגלאל, לראש או לירוח.
- היצירות מותבטאות במשמעות החדששה שהילד מעניק לצורה הנתונה.
- עבודותיהם של הצעירים הן בדרך כלל מופשטות. עבודה בקורס מחייבת ליצור תמונות קישוטיות של אובייקטים, שבונן המשתקק בצורה המופשט ובצבע הוא העיקרי.

## הרחבנה

- אחרי התנסויות רבות אפשר להציג הילד להוסיף ציור בגין שעונה או בלודדים. מתבלטת עבודה מורכבת יותר, שימושבת משתקוי כתם, קו וצבע. תוספת הציור הקווי מאפשרת לעבד את העבודה ולצייר פרטיטים תיאוריים.
- לבוגרים אפשר להוסיף גם גזרת ניר צבעוני מדוונלים.

מושגים ותכנים  
לפעילות

עקרונות ומרכיבים צורניים  
אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עובדה,  
בדוג-טיפס או בתלת-טיפס.

קי

סוגי קוואים

קו — צורה

צורה

בקני פתארא

בכתמיות

בנושיות

אבן

חומר

חומרים

סולקם

מרוב וחל

קומפוזיציה

תמונה, מכך

איון

סימטריה

חיבורם

סקן. צורה ומתחoper ל"צוג

# קייזר, איזור והגבקה 2

## לשכפל צורה בגזירה

תכנים לפעילות
מוכרחים סיפוריים
אופיינם לילדים בגין הגזירה
באים להימצא ברגעם או בנסיבות מוגבלות או אישיים בכל עכבה
או – ומשפחותי... – נכית/ בסביבתי... – וחברות... – אהוב, מפחד, חולם, שואוג, פקאה... – בחגים ובמועדים... דסוטות חיות צמחים מנבים כל תחבורת מכונות ומוצרים עצמם
כל אלה מהסבירה או מהדרומין

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – נייר ציר לבן או צבעוני בגודל עד 8/1 גילון גזירה – נייר לבן או צבעוני, נייר צבעוני מס ("חן") או מריק בגודל 10x10 ס"מ בערך ועד 15x15 ס"מ.

מספריים, דבוק טפטיים. עשויים לזר שולחן, אפשר בעמידה.

**גיל**  
ערים שיודעים לגזרו, בוגרים.

### מהלך העבודה

- הගנטת מדגימה אך מניחים 2-3 ניירות צבעוניים זה על גבי זה וגוררים צורה בידי אחת, כשתהיד האחרות מחזיקה יחד את כל הניירות. מתקבלות צורות גזרות רבות כמספר הניירות שהונחו זה על זה.
- הילד חזר ומתנסה בפעולה ולומד לשכפל את הצורות. (לילד יהיה קשה לגזר יותר מ-3 ניירות בבת אחת).
- הילד מבדיק את הצורות על מצע. מומלץ לזמן רציפות נייר כמצע להדבקה, ואז הילד ידביק את הצורות בשורה, כפי שהרצועה מכתיבת. רציפות מצע מוכנת את הילוד לעבד בקცב חזור, ליצור דגם חזור. על יצירת דגמים בקცב חזור מומלץ לחזור פעמים רבות במשך השנה.
- בעקבות ההתנסויות הילדים יכולים להרכיב קומפוזיציות מודרכבות, להחליף ביניהם את הצורות שכפלו ולהרכיב גם עבודות תיאוריות.

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### ឧחרנות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם צרכיס להימצא בכל עכבה, בוד-מוד או בתלת-מוד.

קי

סוי קווים

קי – צורה

צורה

בקן מתקאר

בכתמיות

במשניות

אבע

חומר

חומריות

מרקם

מרקם ומלל

קומפוזיציה

תמונה, מרכיב

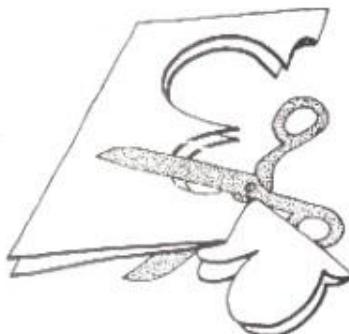
איון

סימטריה

חיבור

מקן, מצורה ו וחומר | ליצען

# קילוף, איקז והבקה 3



## מזרות ניר

### א. קראת מזרות ניר

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – ניר צוואר לבן או צבעוני עד 1/8 גילון.

לזרה – ניר צבעוני מס ("חן") או מריבוק חתוך לריבועים בגודל 18×18 ס"מ, 15×15 ס"מ, 12×12 ס"מ ו- 10×10 ס"מ בערך, או לעיגולים או למלבנים.

דבק טפטיים, מספריים.

עובדים ליד שולחן, אפשר בעמידה.

#### גיל

צעירים לקראת גן חובה, בוגרים.

#### מהלך העבודה

– הגנטת מצעה ניר צבעוני בגודלים שונים ובצורת מלבן, ריבוע או עיגול.

– הילד בוחר ניר. הגנטת מוגנינה את הקיפול הניר לשניים. הקיפול לא חייב להיות באמצע הניר.

– הילד קורע או גוזר במספריים צורה כלשהי מכיוון הקיפול.

– הילד פותח את הקיפול ופורס את הניר ואחר כן פותח גם את הצורה שגזר. הוא מגלה שני דברים: הצורך שגזר היא חצי מהצורה השלמה שהתקבלה אחרי הפרישה והיא זהה בבדיקה לצורה החסרה בנייר (פוזיטיבמנטיב).

– הילד מדריך את הפעולות הגזרות בויראייזות שונות יכול גם להוסיף ציר לולדים על פעלויות זו יש לחזור שוב ושוב כמשך השנה, כי הביצוע משתככל עם הניסיון.

#### תכנים לפעילויות

#### חומרים סיופרים אופייניים לילדים בגיל הנק

יכלולים להיפיצא בנצח או ביצירופים מוגנים ואישיים בכל פעולה

אני  
— ומשמעותי...  
— וכתיבתי...  
— וכתבם...  
— ואובי, מתח... חולם,  
שונגן, מתקאר...  
— בחגיהם ובסעודיהם...

דפסיות  
חיתת  
צמחים  
טבבים  
כל תחבורת  
מכונות ומושגים  
עצמם

כל אלה מהמקבינה או מהמדמיין

**מושגים ותכנים  
לפעילות**

**עקרונות ומכריכים צווגים**

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפיצא  
בכל עכבותה,  
בדומם או בתלת-סძם.

#### קי

סובי קווים  
קי – צורה

#### צורה

בקע מתרז  
בתתמיות  
בגושים

#### צבע

חומר  
מרקם

מרוחב וחלל

קונפונציה

תמונה, מקבץ

#### אין

סימטריה

חיבורים

מקן, מצורה ומוחמור לייצוג

**gil**

בוגרים.

**מהלך העבודה**

לביצוע עבודה מסווג זה הכרחיות התנויות קודמות בקיפול ובגזרה בצורה פשוטה, כפי שתואר בסעיף א'.

- הילד בוחר נייר צבעוני.
- הילד מ קופל את הנייר לארכע. הגנתה מדrica ואך מדינה: קיפול לשניים ועוד פעם קיפול לשניים.
- ש להקפיד, שביד אחת הוא יחזיק בקדקוד הנייר המ קופל ושבמקומו זהה הוא לא יחתוך את הנייר.
- הילד גוזר ומסיר צורות שונים צדי הנייר.
- הילד פותח את הנייר המ קופל ומגלה, שככל צורה שנגזרה הוכפלה גם נמצאת בנייר הגזoor.
- הילד מבדיק על מצוע העבודה כל חלק שהוא – או את מה שגזר והסיר, או את הנייר הגזoor, או את שניהם בנפרד או יחד.

**הערה**

\* כדאי להראות לילדים מבחר ופרודוקציות של מגזרות נייר באמצעות עממיות בכלל ובאמננות יהודית בפרט.

**הרחבה**

- אחריו שהילד רכש את טכניקת היסוד של קיפול וגזרה, אפשר להציג מגוון רחב של וריאציות:
- שילוב המגזרות עם ציר בלודים או בגיר שעווה;
- הדבקת המגזרות כתבליט;
- חיבור כמה מגזרות זו על גבי זו;
- חיבור המגזרות ותליין בשרשראת. (כדי ליזור שרשרת, רצוי שהמגזרות תיעשה מניר nisi סולפייד.)

המגזרת מתאימה לקישוטי סוכה, לקישוטי דגל של שמחת תורה, לקישוטים לחג השבעות – כל אלה כנהוג במסות ישראל. מובן שאפשר לקשט במגזרות נייר גם בחגים ובאירועים אחרים.

**תכנים לפעילויות****חומרים סיורים**  
**אופןים לילדי בית הספר**

נכלים להמצאה ב:red  
או ביצוריים מגוונים ואושיים  
בכל עבודה

- אנו
- משפחתי...  
— ניביתי, בסביבתי...  
— וחברים...  
— אהוב, מפחד, חולם,  
— שונאי, מקר...  
— חתנים ובכובעים...  
— דמויות  
— חיות  
— צמחים  
— מבנים  
— כל תחבורת  
— מכונות ומכשורים  
— עצמים

כל אלה מהסבירה או מהדרין

**מושגים ותכנים  
לפעילות****עקחות ומרכיבים אוצרניים**

אחד או כמה מהם  
crcis להמצאה  
בכל עבודה,  
בד-ספוד או בתלת-ספוד.

**קי**

סובי קווים  
קי – צורה

בקן פתא  
ככתמיות  
בגושים

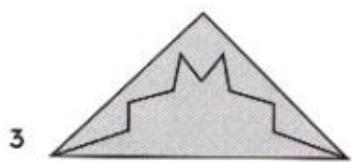
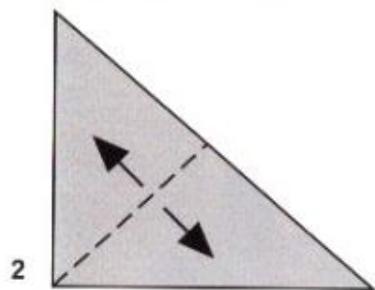
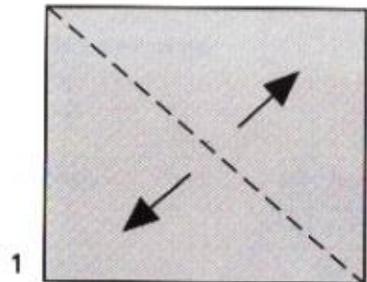
**גביע**

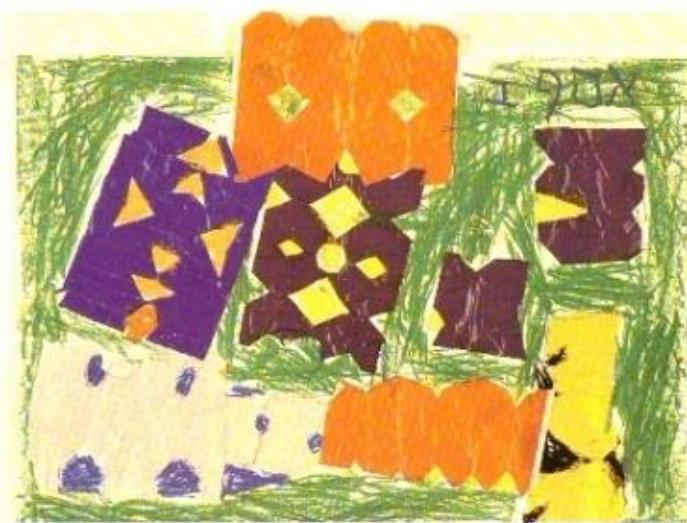
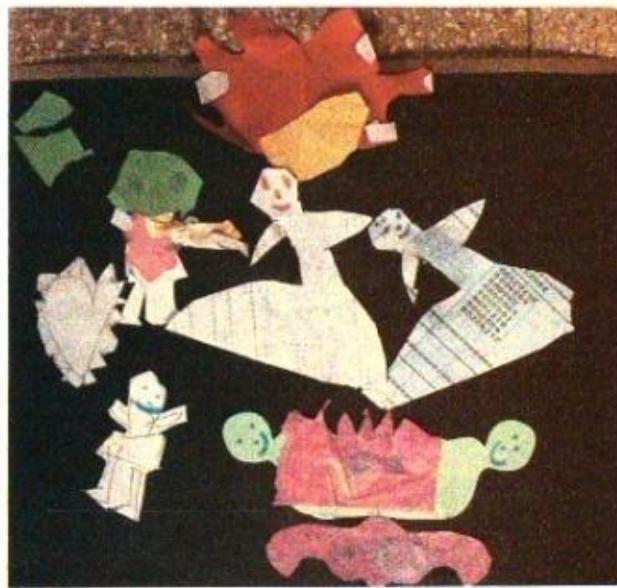
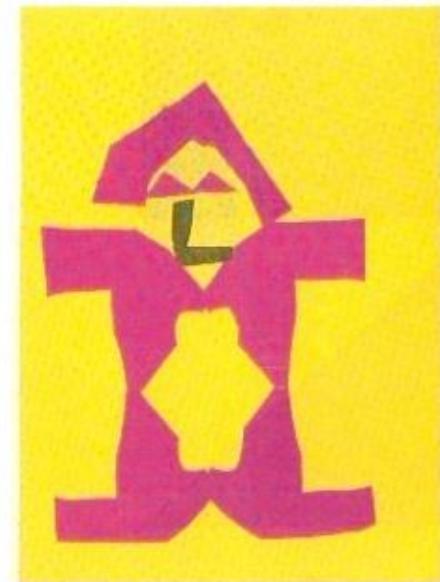
חוואר  
חומר  
מתקן

מרוח וולל  
קופסת יצירה  
תמונה, מקסם

**איון**

ספטריה  
חיכרום  
מקן, צורה ומוחומר ליצוג





# קייזר, איזיג ומדבקה 4

## מה אפשר להפיק מהמרובע?

### חומרם, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – נייר ציר לבן או נייר צבעוני עד 1/8 ג'ילון.  
להדבקה – מבחר של נייר צבעוני מט ("חן") או מבריק חתוך למורבעים ובגדלים שונים  
(בערך 8×12 ס"מ, 10×15 ס"מ, 15×15 ס"מ).  
דבק טפסים, גיר שעווה, לודדים.  
עובדים ליד שולחן.

### מושגים ותכניות

#### לפיעילות

#### עקרונות ומכrcיכים צווניים

אחד או כמה מהם  
צריכים לחיישנא  
כל בזוזה,  
בדו-פמוד או במלת-פמוד.

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד בחור מרובע ממבחר הנירות ומניה אותו על השולחן.
- הגנתת מכוננת את הילד למשש באצבע סביב קצות הניר המרובע ומסבירה מה זו פינה ומה זו צלע.
- הגנתת מכונחת להחזיק את אחת מרובע צלעות המרובע ולקראע ממנה צורה חופשית (ambil לצייר שם צורה על הניר). אחר כך פועלים באותו האופן ביחס לצלעות האחרות. מתאפשרת צורה חדשה מהניר הצבעוני המרובע: צורה חופשית, אקרטיות ומעניינת.
- הגנתת מכונחת להניח את הצורה על גבי נייר מצע, המונוגד בצבעו לניר החתום, ומכוונת את הילד למצוא מה מזכירה לו צורה זו. ההכוונה עוזרת לפיתוח הדמיון. אפשר לשאול את הילד: "איזה היה זה מזכיר לך?", "איזה דמות דמיונית זה מזכיר לך?".
- רצוי גם לעודד את הילד לשחק ולסובב את הצורה החתוכה בכיוונים שונים. הילד יוווכח לדעת, שככל צורת הנקה מעלה אסוציאציה אחרת.
- הילד ידבק את הצורה החתוכה יימשך לעבד פרטיטים בגין שעווה או בלודדים ובתוספות של נייר צבעוני מגוון, כדי ליצור את הדמות הרצiosa לנו.

### קי

#### סובי קווים

#### קי – צורה

#### צורה

#### בקן מתחאר

#### בכתףית

#### בגושית

### צעב

#### חומריות

#### מרקם

#### מרוחב וחלל

#### קומפוזיציה

#### תנועה, מקצב

#### איון

#### סימטריה

#### חיבורים

#### סקוק, מסורה מוחומר ליצוג

### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיופוריים אופניים לילדים בגיל הגן

יכלום להמצאה בנפרד  
או בעזרה מפה מגוונים ואנשיים  
בכל עכודה

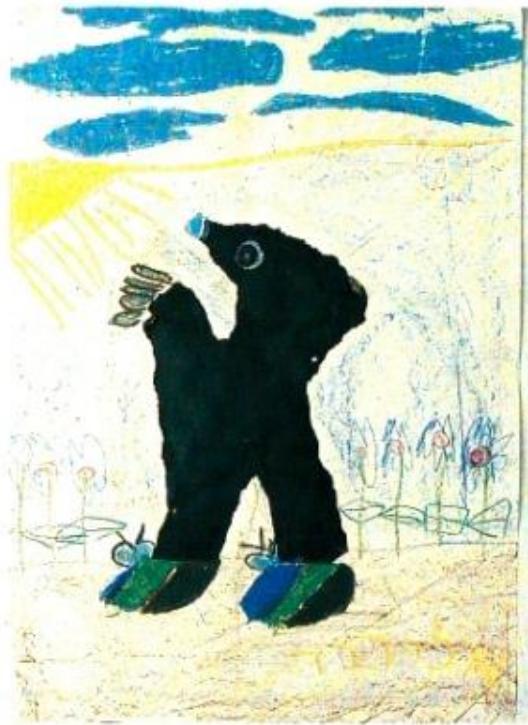
איין  
— ומשפחתי...  
— וכיתוי, בסביבתי...  
— וחברים...  
— אהוב, מפוד, חולם,

שואוג, מוקאג...  
— בחנים ובמושגים...  
ושמיות

חיות  
צמחים  
מבנים  
כל תחבורת

מכנות ומכשורים  
עצמם

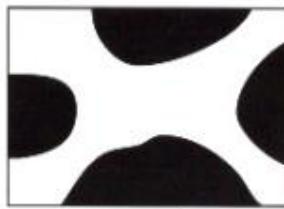
כל אלה מהסביבה או מההדרין



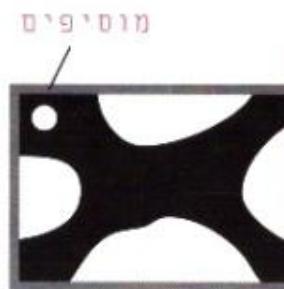
בְּנֵי



1



2

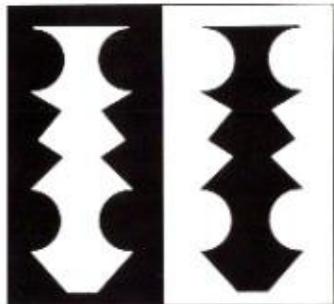


3

קַרְבָּנִים או גַּתְוִים

# קייזר, איזור והגבקה

## ניגודים – פוזיטיב-נטטיב



### תכנים לפעילויות

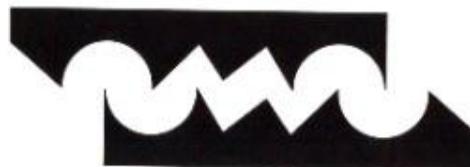
**מרכיבים סיפוריים**  
אופיינוס לילדים בגיל הקן

ילדים להימצא בפרד  
או בעצוריהם מוגדים ואישיים  
בכל עכודה

או  
— וופחתות...  
— ובית...  
— וחברים...  
— אהוב, מפחר, חולם,  
שונה, מקנא...  
— בחגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
מכבים  
כל תחורה  
מסמות ומושרים  
עצמם

כל אלה מהסביבה או מהמדמיין



### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובודה — ביר ציר לבן, ביר גויל או ביר אחר, הצבע משני צדדי בצבעים עדינים:  
שחור, אדום, כחול, ירוק וסגול. גודל — עד 8/1 גילוון.  
מספריים, דבק פלסטי, מכחול או ספוג לדבק.  
עוגדים ליד שולחן, אפשר בעמידה.

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד לוקח שני דפים, האחד לבן והשני צבעוני, מביא אותם זה על זה ומצמידם במחוקקים.
- הילד נזר באופן חופשי ומקבל שתי צורות זהות בשני צבעים שונים. הילד מגלה את 'הקסם': הצורה שגור הוכפלה!
- הילד לוקח שוב שני ניירות — האחד לבן והשני בצבע שהבחר קודם. מכוונים אותו להניח את הצורות שגור באופן זה: צורות לבנות על גבי הניר הצבעוני החלם וצורות צבעוניות על גבי הניר הלבן; הוא מגלה את הקקסם של פוזיטיב-נטטיב.
- הילד מבדיק את הצורות הלבנות על גבי הניר הצבעוני ואת הצורות הצבעוניות — על גבי הניר הלבן.

### הרחבה

- כלייו לעובודה זו מומלץ לזרן פעילותות של התבוננות וחקירה של פריטים מהסביבה, המדגימים את תופעת הפוזיטיב-נטטיב: לוח שחמט, אריגים, צילומים בשורולבן.
- גם כדי להציג רפרודקציות של יצירות אמנות המתייחסות לתופעה (למשל יצירות מאט אשר ומאטיס) וכן רפרודקציות של חיתוכי עץ.
- אפשר להתחילה את הפעילויות בהתבוננות ובחקירה ורק אחר כך לעבר לפעילויות ייצור.

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
אריכים להימצא  
בכל עכודה,  
בזמן-ספוד או בתלת-ספוד.

#### קי

סובי קויים

קי — צורה

צורה

בקן סטאר

בכתמיות

בגניות

צבע

חוור

חווריות

מרחב

מרחב וחלל

קונטראיזיה

תמונה, מוקבב

אין

סיטטריה

חיבורים

מקן, מצורה ומוחדר ליצוג

# קיילס, איזואן והבקשה 6

## לשחק בנייר משי

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה — נייר ציור לבן עבה, קרטון ביצוע או בריסטול עד 4/1 גילוון.  
להדרכה — נייר משי צבעוני (סולפיט) בצבעים שונים, רציפות אורך יחסית של נייר  
קרפ' ברוחב מ"מ ס"מ עד 3 ס"מ בצבעים שונים.  
דקק טפסים או דבק פלסטי, ספג או מכחול לדבק.  
עובדים ליד שולחן, אפשר בעמידה.

### תכנים לפעילויות

#### טרכיבים סיופוריים אופיינים לילדים בגיל הגן

עצלים הימצא ב\_nfud  
או בצחירפים מגוונים ואישיים  
בכל עבודה

אני  
— ומשפחתי...  
— נכיה, בסביבתי...  
— וחברים....  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שונה, מקאו...  
— בחגיג ובעודים...

משמעות

חיות

צמחיים

מבנה

כל תחבורת

סכנות ומקרים

עצמם

כל אלה מהסבינה או מההדרין

### מושגים ותכנים לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צווניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפגא  
בכל עבודה,  
בוז-סמד או בתלת-סמד.

קי

סובי קווים

קי — צורה

אזור

בקן סטאר

בכתמיות

במושיות

צעב

חוורר

חווריות

סוקם

מרוחב וחלל

קונפיזיה

תנועה, מכבץ

איון

סימטריה

חיבורם

מקום, מזרחה ומזרמר ליצוג

מהלך העבודה  
— הганנת מעודדת את הילד למעוך נייר משי, לנקוט ולקרוע אותו. מקשיבים לרחשים  
ולרשושים של הניר.  
— הילד מורה לדבק על המצע בידיים (אפשר גם בעוזרת ספג או מכחול לדבק).  
— הילד מנקט, מכוח ומווער את הניר על גבי המצע, ואגב קר הניר נדבק למצע. רצוי  
לעוזד את הילד לגלוות אפשרויות קיימות שונות — שטוח יותר, בולט יותר וכדומה.  
רציפות נייר הקרפ' מאפשרות להפיק 'קווים' תבליטים: הילד 'מטיל' עם הרציפות  
ומניח אותן על המצע הדבקן.

ערכה של הפעילויות הוא בגיוון העיבוד של הניר המנקט והמעור. העבודה — גם  
התהילה וגם המוצר — מעניינת ומשמעותית יותר, ככל שההתנסות מזמנת פתרונות  
איסיים לעיבוד התבליטים על פי נסיבותו של הילד. יש ילדים המעדיפים גושי ניר גדולים  
ונוחים, יש המעדיפים שניר המשי או הקרפ' יהיה כמעס שטוח, ולאו דזוקא מען  
ומוגלגל לכדרום. אין כל ערך להדבקן דזוקא כדורים מגולגלים מניר משי או קרפ'.

# קייזר, אילו והבקה 7

## כמו יিיראץ'

### תכנים לפעילות

### מרכיבים סיופרים אופיניים ללדיים בגיל הגן

יכלום להסצאה בפרט  
או ביצירות מוגשים ואישים  
בכל עבדה

אני  
— יומשפטה...  
— גיבתי, בסביבתי...  
— חברים...  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שואג, מקם...  
— בחגיגות ומוחמדים...

דומיניות  
חיות  
אחסמים  
מכבים  
כלי תחבורת  
מכונות ואנשי מקצוע  
עאנטס

כל אלה מהשכינה או מההדרין

מצע לעבודה — נייר nisi לבן, נייר פרוגמנט או צלופן שקווי — עד 4/1 גילין.  
להדקחה — פיסות נייר nisi (סולפיט) בעבעים ובגדלים שונות — כמו 10x12 ס"מ ועד  
20x20 ס"מ, נייר צלופן חתוך לפיסות בגודלים שונים (לא גדולות).  
דבק טפסים, נייר דבק שקווי, מספרים.  
עובדים מסובב לשולחן או ישירות על שמשת חלון. אפשר להציג את נייר המצע  
לשימוש בסלוטיפ.

### גיל

צעירים לקראת גן חובה, בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד קורע או גוזר צורות מניר nisi ומונח על המצע. הוא יכול גם להציג את פיסות הנייר כפי שהוא, בלי לגזר או לקרוע אותן.
- הѓנתת מכונת את הילד לגלות, שהנחתת ניירות צבעוניים זה על גבי זה יוצרת צבע חדש.
- הילד משתמש עם הותיפות (שקיפות הנייר/יצירת צבעים ומונחים) פעמים מספר בהסתכלות מול האור.
- הילד מודבקת את הנייר הצבעוני על נייר המצע.

### מושגים ותוכנים לפעילות

### עקינותות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להנפצא  
בכל עבדה,  
בוח-טמוד או בתלת-טמוד.

### קז

סובי קווים

קז — צורה

### צורה

בקו סטאר

בכתמיות

במשית

### צע

חומריות

מרקם

סorang וועל

קונפדרציה

תנועה, פקאנט

אייזן

סימטריה

חיבורם

מקו, מצורה ומחומר ליצוג



### תכנים לפעילויות

**מוכרבים סיפוריים**  
אופניים לילדים בגיל הגן

יכולים להימצא בगוף  
או ביצירוף מוגנים ואישיים  
בכל עבודה

איי  
— משפחתי...  
— נכית, בסכיכות!...  
— וחברם...  
— אוגב, פוחה, חולם,  
שואג, מקרח...  
— בחגים וגומחות!...

דמויות  
חיות  
צמחים  
בניינים  
כל תחורה  
סכנות ומקרים  
עצמים

כל אלה מהסביבה או מהdomain

### הערות

- ככל שהזורדים על הפעילויות, משתכלה הרכבת הצבעים החדשניים והחויה החזותית מתחזקת.
- רצוי לצרף לפיסות נייר המשי פיסות צלופן ולהרוחב בכך את מעגל הצבעים.
- אפשר לבדוק את הניר הצבעוני בניר דבק שkopf. אל מול האור אין רחאים את פיסות ניר הדבק.

### הרחבה

- תוספת ציר קווים בלודדים — ציר תיאורי או קישוטי.
- תוספת קווי תבליטים מצוענות ניר קרפ (מצוענות דקota ברוחב של 1 ס"מ בערך). על גבי ניר המצע, שמודבק עליו ניר צבעוני, אפשר ליטיל' עם מצוענות ניר הקרפ, לקפטם ולהדביק אותן.
- תוספת של צורות גזרות מניר אטום לבן או שחוור על גבי העבודה. הצורות יכולות להיות מופשטות או תיאוריות. נוצר ניגוד בין הצורות האטומות לבין המשטחים הצבעוניים השkopפים.

**מושגים ותכנים**  
**לפעילות**

עקרונות מושגים צורניים

אחד או כמה מהם  
צרכים ללימודו  
כל עבודה,  
בדו-ממד או בתלת-ממד.

**קו**  
סמי קווים  
**קו — צורה**  
בקני פתאואר  
בכתמיות  
בגושיות  
**עב**  
**חומר**  
חוויות  
סדרם  
**מרוב וחול**  
קונפוזיציה  
תגובה, מתקבב  
איון  
סימטריה  
חוורים  
**מקו, מצורה ומוחומר ליצוג**



## להמשיך תמונה גוזרת מעיתון

**תכנים לפעילויות**  
**מוכרבים סיופרים**  
**אופייניים לילדים בגיל הגן**  
 יכולות להישגא ברגע  
 או בנסיבות מוגבלות ואישיות  
 הכל בעודוה  
 אני  
 – ומשפחותי...  
 – נכית, בסביבתי...  
 – וחברים...  
 – אהוב, שפחה, חולם,  
 שוכן, מקאר...  
 – בחגיגות וEventManager...  
 דמיונות  
 חיונות  
 צמחים  
 מכנים  
 כל תחכחות  
 מכונות ומכשורים  
 עצמים  
 כל אלה מהסבבאה או מההווין

**חומרים, כלים וארגון סביבה**  
 מצע לעובודה – ניר ציר לבן או אחר בגודל 8/1 עד 1/4 גילוין.  
 ד'ורנלים צבעוניים ועתונונים מצוירים (גם שחורתלן).  
 דבק טפטיים, מכחול או ספג ללבוק, גיר שעווה צבעוני, עפרונות, לודדים.  
 עובדים ליד שולחן.

**גיל**  
 בוגרים.

**מהלך העבודה**  
 – הילד מעלען, מחתט ומוחפש במבחן עיתונים ודורנלים ובוחר לו תמונה.  
 – הילד גור חלק מן התמונה ומדביק על המצע.  
 – הילד ממשיר לציר בגיר שעווה, בלודדים או בעפרונות, באופן חופשי על החלק שהדביק. מוכן שאפשר לציר גם בתוך התמונה הגוזרת ולשונוה.

**הערות**

- \* בغالל אופי העובודה, המוכתב בחלקו, מומלץ להציג דזוקא לליד המהסס לעבוד באופן ספונטני.
- \* פעילות כזו עשויה להימשך זמן רב – יש ילדים שעיצם החיטוט והעלול מרתתקים אותם ותורמים להעשרה עולמים החזותי.

**מושגים ותוכנים**  
**לפעילות**

**עקחות מורכבים צורניים**  
 אחד או כמה מהם  
 צריכים להימצא  
 בכל עובודה,  
 בדו-סמד או בثلاث-סמד.

**ק**  
 סמי קויים  
 קיז – צורה  
**צורה**  
 בקי פטאר  
 בכתמיות  
 במושיות  
**צבע**  
 חומר  
 חומריות  
 טרנס  
**מרחב וחלל**  
 קומפוזיציה  
 תנועה, מזkick  
 אייזן  
 סימטריה  
 חיבורם  
 מנקה, מצורה מחומר לשיזוג

# קילץ, איזוג והגבקה

## לארוג בנייר

### חומרם, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – מסגרת בריסטול ( $30 \times 40$  ס"מ,  $20 \times 30$  ס"מ,  $20 \times 20$  ס"מ), רצועות נייר צבעוני, נייר זהור או נייר בריסטול (רוחב הרצועות  $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$  ס"מ; האורך יותאם למסגרת).  
מספריים, 'שדקן'.

### גיל

בוגרים.

#### תכנים לפעילות

חומרים סיפוריים  
אופייניים לילדים בגיל הגן

אפשרים להימצא בסטודיו  
או ביצירות מגוונות ואישיות  
בכל עבדה

അנו  
— ומפתחת...  
— נויית, בסביבתי...  
— ותבריט...  
— אובי, פטרוי, חולם,

שווים, מקנאות...  
— בחגים ובסעודיהם...  
דמיות  
חיות  
צמחים  
نبטים  
כל תחבורת  
מכוגות וכקשרים  
עוצמים  
כל אלה מהסביבה או מהודוטין

### מהלך העבודה

- מניחים את המסגרת על השולחן.
- בעזרת הגנטת הילד מצמיד 'שדקן', רצועות נייר לשולדים העליונים של המסגרת.
- אחר כך הוא מותח אותן עד לשולדים התחתונים של המסגרת. כך מכינים את השטן.
- הגנטת מדגימה איך ארגנים ברצועה לדוחב – עבר.
- הילד שורה אחת והגנטת מדגימה שוב אין מתחילה את השורה החדשה על פי עקרון השתי ועברית.
- מדגימיםليل פעמים אחדות את עקרון הארגנה בשתי ועברית.
- הילד ממשיך לארוג את פסי הרוחב עד מלאו כל שטח המסגרת. בסוף כל שורה הוא מודדק ב'שדקן' את קיצה הרצועה. אם לא ישלים את העבודה בפעם אחת, הוא יכול להמשיכה למחרת.
- אפשר גם לצבע בלודדים או בגין שעווה את הריבועים שנוצרו מאירוגת השטן והערבה. אפשר גם לעבד בדבוקיות או בניר צבעוני.

### הערות

- בתחילת המשטחים רק בשני צבעים, כדי להציג את עקרון השתי ועברית. אחר כך אפשר לעבוד בגוונים אחדים של צבע מסוים או לשלב צבעים שונים.
- מומלץ מאוד שהילדים ישבו בזוגות או בקבוצות קטנה תוך שיתוף פעולה ועזרה הדידת.

### מושגים ותכניות לפעילות

עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צרכיס להימצא  
בכל עכוזה,  
בדי-סמד או בתלת-סמד.

### קי

סוי-קיום  
קי – צוות

בקן מתחאר  
נכחות  
גבשושית

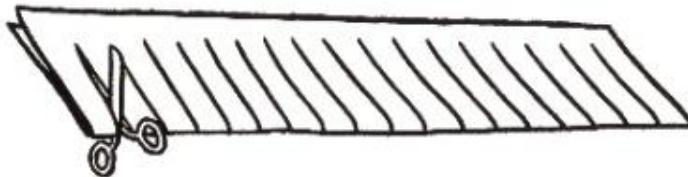
### צבע

חוואר  
חומרית  
מרקם  
מרחוב ומלל

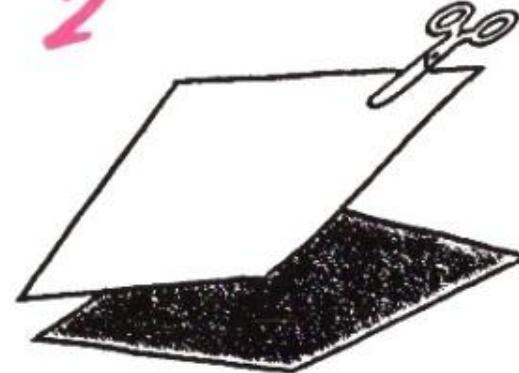
קיטופחציה  
תבונעה, מתקבב  
איין

סיטסחרה  
חיבור  
מקו, מצורה ומוחדר ליצג

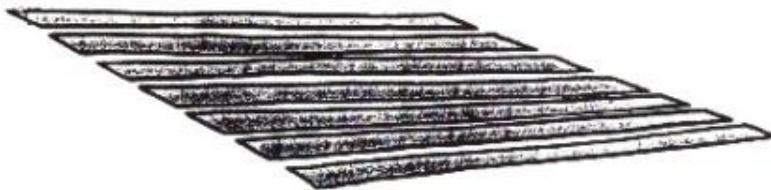
1



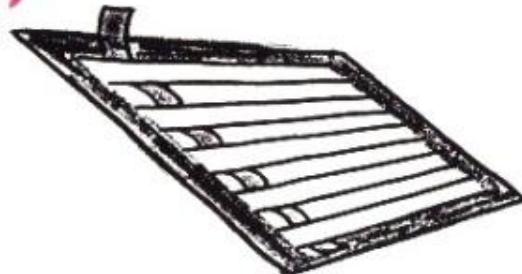
2



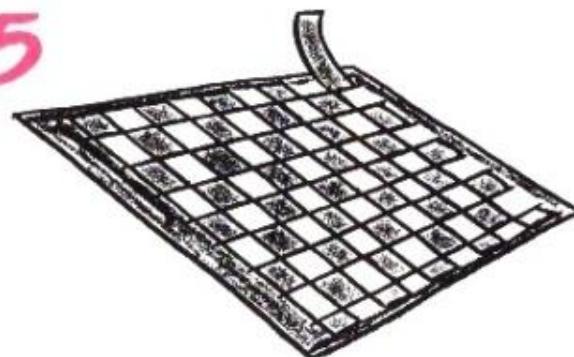
3



4

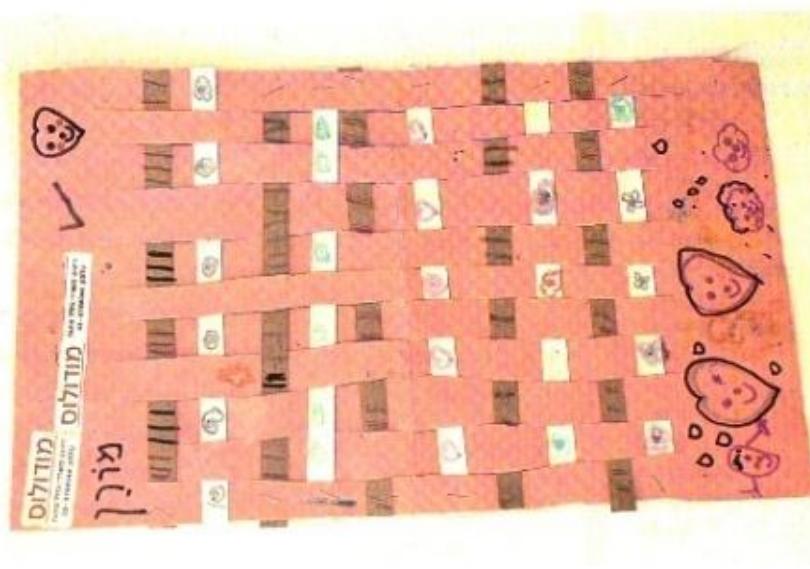
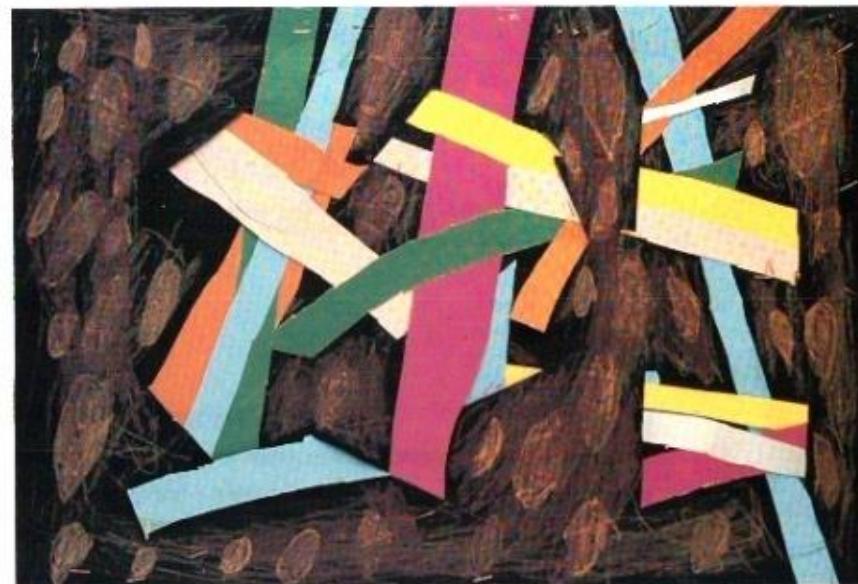


5



אריגה בנייר,  
כל מה שצריך, מספריים וניריות צבעוניים.

אריגת ברכעות ניר.



## להבליט ולפסל ברכעות בריסטול מדוז-מדוד לתלת-מדוד

<b>תכנים לפעילות</b>
<b>חומרים סיפוריים</b>
<b>אופיינם לילדיים בגיל הגן</b>
יאולים להימצא בגלוף או גבירותים מגוונים ואישיים בכל עבדה
אני — ומשפחות... — נכית, בסביבתי... — וחברם... — אהוב, מפחד, חולם, שאנן, מקרח... — בחוגים ובמוסדות...
דמיות חוויות צמחיים מנבים כל תחבורת מכותות ומכתירים עגמים
כל אלה מהסביבה או מהדרין

- מעץ לעובדה — בריסטול או קרטון ביצוע בגודל 8/1 עד 4/1 גילוון.  
ההתקקה — רצעות בריסטול בחרוכ שונה ובצבעים שונים, שראות בריסטול מגוונות,  
רצעות קרטון גלי (אורך עד 25-30 ס"מ; רוחב 1-6 ס"מ).  
חומרים, דבק פלסטי, מכחול או ספוג לדבק, 'שדקן', סלוטיפ.  
עוביים ליד שולחן, אפשר בעמידה.
- גיל**  
ציירים לקרהת ק חובה ובוגרים.
- מהלך העבודה**
- הילד בעזרת הגנטת מגלה מה אפשר לעשות בניר: איך אפשר לגלגול ולסלול (על עצבע, על עיפרון), לקפל ולעשות ממנו הרמונייה, להעמיד אותו על ידי קיפול, לגזר אותו לחלקים קטנים ועוד.
  - אחר התנסויות אחודה של 'טיפול' בנייר יבחר הילד מה הוא רוצה להדק על המצע. הוא יבחר באחת משתי אפשרויות ההתקקה: למורה דבק על הניר המעובד ולהדביקו למצע, השימוש את הניר המעובד עליו, או למורה דבק על הניר המעובד ולהדביקו למצע. השימוש ב'שדקן' מאפשר מעבר לתלת-מדוד ויצירת תבליט גבוה יותר.
  - סומלץ להרבות בתתנויות חוזרות ונשנות.
  - אפשר לצבע את הבריסטול בגין שעווה או בלורדים.
  - לבוגרים: מומלץ לכוון את הילדים 'עלות לגובה' עם רצעות הניר ולהשתמש בkarton הביצוע רק כבסיס לעובדה פיסולית.

**מושגים ותכניות  
לפעילות**  
**עקרונות ומרכיבים צוותיים**

אחר או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבדה,  
בד-מדוד או בתלת-מדוד.

<b>קי</b>	סוי קווים קי — צורה צורה
<b>בקן</b>	בקן מטהר בקטניות בגושיות
<b>צבע</b>	חומר
<b>חומר</b>	חומריות מרקם מרחיב ומלח קיטופחיזיה
<b>תנועה, מיקב</b>	תנועה, מיקב איון סינסורה חיבור מקו, מצורה ומחומר לשיגור



# קייזר, איזיג והגבקה //

## 'להעמיד' את הניר... מדו-ממד לתלת-ממד

### חומרים, כלים וארגון סביבה

נייר בריסטול בעוביים שונים (10x15 ס"מ, 15x15 ס"מ, 15x20 ס"מ).  
פיר שעווה, לודים, מספריים.  
עוכדים ליד שולחן.

### גיל

צעירים ובוגרים.

#### תכנים לפעילויות

#### חומרים סיורים אפקיניס לילדים בגיל הקטן

יכולם להימצא ב:red  
או במקומות מוגנים ואישיים  
בכל עכוזה  
או

— ומשפחתי;  
— נביטי, בסביבת;  
— חברים;  
— אובייב, מפחה, חולם;  
— שומן, מקנא;  
— בחגיגות ובעמצעים;

דמויות

חיות

צמחים

מבנים

כל תחבורת

מכונות ומachinery

עצמים

כל אלה מהשכינה או מההרים

### מהלך העבודה

- הילד בוחר נייר בריסטול צבעוני ומקפל אותו במדוק לשניים. לצערם הגנתה מסמנת קו באמצע הניר וועזרת להם לקפלו במדוק.
- בהכנות הגנתה הילד מעמיד את הבריסטול המקופל ומגלת אף אפשר להפר נייר שטוח ל'עומד'.
- הילד מציר על הדף ומעמיד שוב את עבדותה.
- הגנתה מעודדת את הילד לצייר גם בצד השני, כדי שיחוש את התלת-ממדיות.
- הילדים הצערם מצירם באופן חופשי, צייר מופשט ואולי גם תיאור. לבוגרים אפשר להציג לציר דמות אדם, חיים, בית, עץ וכדומה. יש לציר אותו הפריט עצמו בשני הצדדים, תוך התייחסות לכך שצד אחד קדמי והآخر — אחורי.

### הערכת

- \* אפשר להציג את הפעולות במסגרת נשוא המשפה, ועוד הילד יציג דמויות משפחתו. אפשר לבנות באופן זה שכונה, עיר וכדומה.
- \* אפשר לצרף עבודות של ילדים אחדים לעבודה אחת גודלה.

### הרחבה

- לאחר התנסויות אחודה אפשר לשככל את עיצוב הדמויות והאובייקטים על ידי גיראות תלקדים מהנייר המקופל — אלה שמקורם למתחזה הצייר — ובלבד שקסע אחד ישאר מחובר בקנו הקיפול. רק לבוגרים.

מושגים ותכנים  
לפעילות

עקבנות ו邏輯ים צורניים

אחד או כמה מהם  
צרכיס להמצאה  
בכל עכוזה,  
בדו-ממד או בתלת-ממד.

קנו

סוגי קווים

קנו — צורה

צורה

בקנו סתאור

בכתמיות

במושיות

צעב

חוואר

חומריות

מרקם

מורחב וחולל

קוטופחציה

תבואה, מזנק

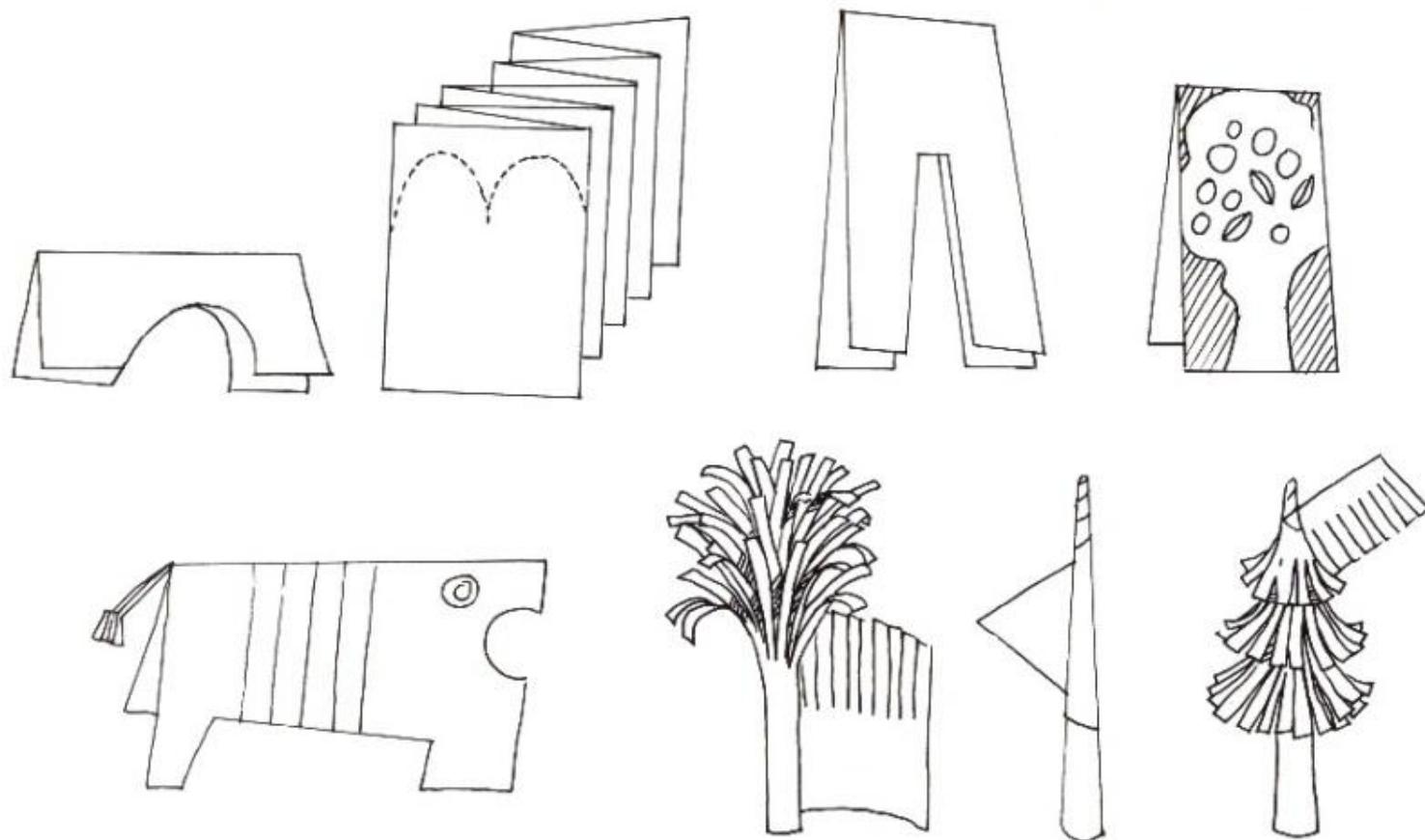
איון

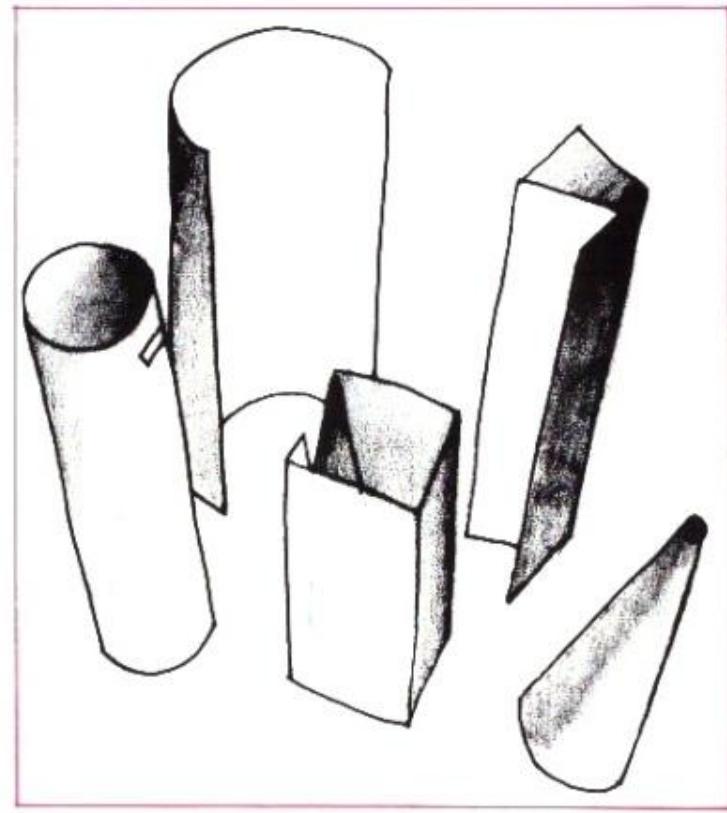
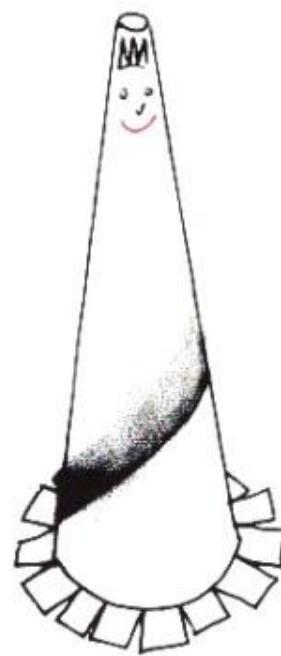
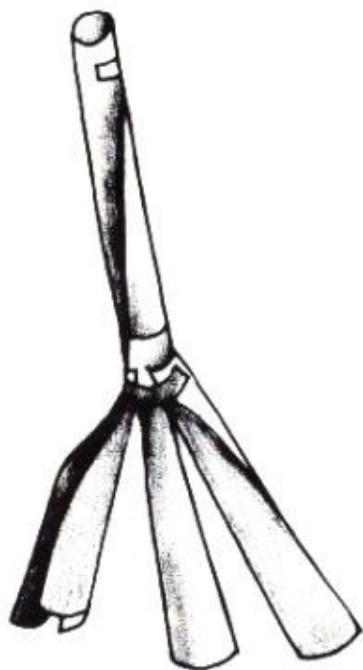
סימטריה

חיכוך

בקנו, צורה ו邏輯ו ליצוג

פיסול בנייר, מודפסר לثلاث מסדר.





# קייזר, איזור והגבקה 12

## لשחק בקיפול נייר

### א. משחק חופשי בקיפול נייר

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

נייר צבעוני מס ("חן") או מבריק, נייר ציור, נייר אריזה חום קרטון. גודל נייר מ 16/1 עד 4/1 גילוון. גיר שעווה, לזרדים, מספרים, 'שדן'.

עובדם ליד שולחן, אפשר בעמידה.

#### תכנים לפעילויות

#### מורכבים סייפוריים אופניים לילדים בגיל הגן

כליils להימצא בנפרד  
או בצחופים מגנינים ועשויים  
בכל עזודה

איי  
— שופחות...  
— ניירות,...  
— ותברים...  
— אוחב, מפחד, חולם,  
שואג, סקר...  
— בחנים ובמגעיהם...

דמויות  
חיות  
צמחים  
מגנים  
כל תחורתה  
מכונות ומתקנים  
עגמים

כל אלה מהסביבה או מהdomין

#### גיל ערים וborgim.

#### מהלך העבודה

- הgannt מעודדת את הילדים לגלות אפשרויות שונות של קיפול נייר.
- הילד מתנסה באופן חופשי בקיפול גילוון נייר לכל הכיוניות. הוא מחבר כמה ניירות מוקופלים באמצעות 'שדן'. בזמן ההتانנות הgannt עוזרת הילד לגלות אפשרויות מגוונות. אפשר להציגו הנטה מניפה, כובע, סירה ומוסוס שימושיים באוויר (בגוזדנות זו משוחחים על תופעות פיזיקליות).
- אפשר לציר על גבי הניר המוקופל. הציר יכול להיות קישוט או תיאורי, לפי בחירת הילד. ניתן ליצור עבודות מורכבות ותלתממדיות על ידי חיבור ניירות מוקופלים ומציריהם.
- חיבור שרשות נייר נכלל גם הוא בפעילויות מסוג זה. כדי לאגון בסוגי הניר לשירות ולהשתמש בניר משי (סולפי), בניר מתקכת מבריק, בניר צבעוני מס ("חן") ואף בדף זורנלים. חשוב גם לגונן באמצעות החיבור של השרשנות. מלבד דבק אפשר לחבר בעורות 'שדן', סלוטיפ וכדומה.

#### מושגים ותכנים

#### לפעולות

#### עקרונות וmericים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבורה,  
בז-פמד או בתלת-פמד.

#### קי

סוגי קיטים

קי — צורה

#### צורה

בקן פתא

בכתמיות

במושיות

#### צעב

חומרות

שרוף

#### טרכוב וועל

קופופיזיה

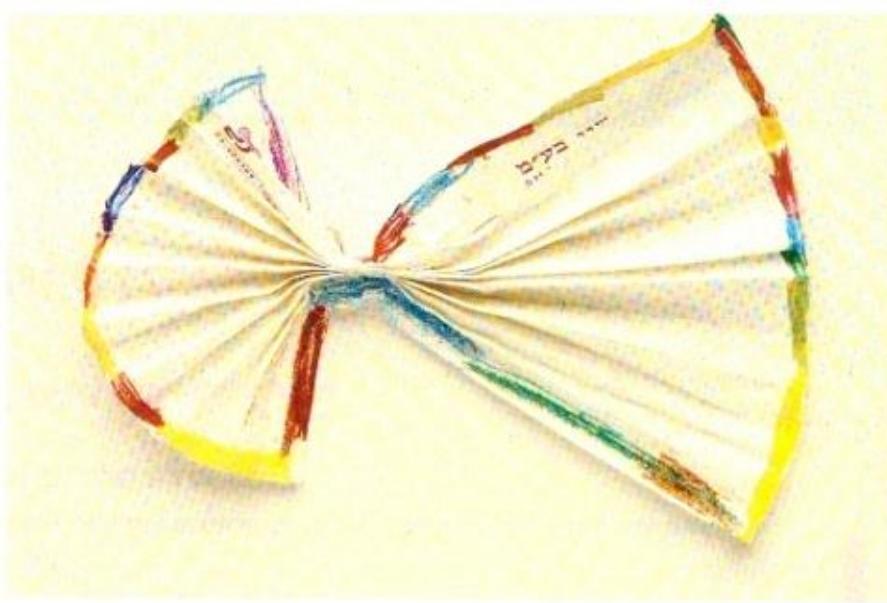
תגעה, מתקבב

#### איון

סגולות

חיבורם

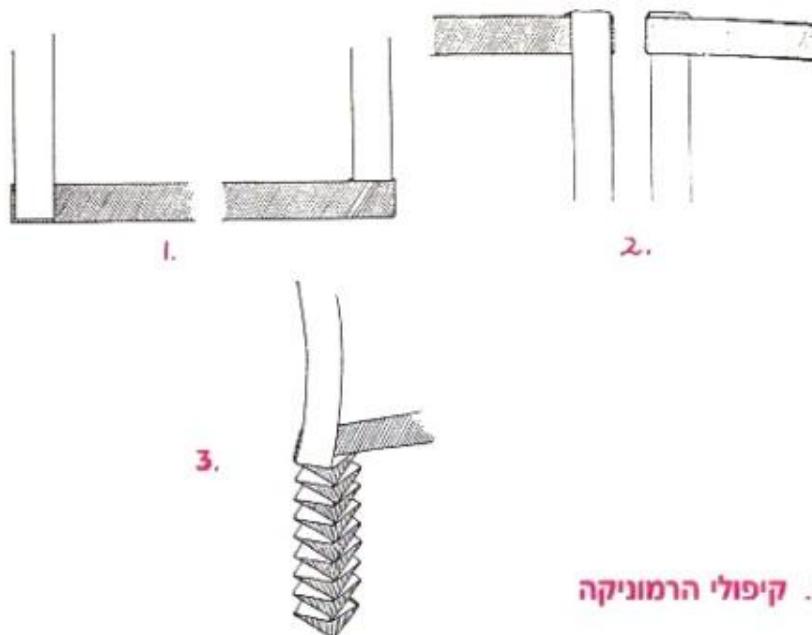
מקן, מזורה ומוחמר ליצוג



**תכנים לפעילויות**

**מורכבים סימוריים**  
אופניים לילדים בגיל הנק

אפשרם להמצוא בנוף או ביצירות מבוגרים ואישים בכל עבודה או – ומשפחותי... – זגית, בסביבתי... – חברים... – אהוב, מפטח, חולם, שומן, מקנא... – חגיגים וגסועדים... וטיפות חיות צמחים מבנים כל תחבורה מכונות וכשירים עצמים כל אלה מהסבבאו או מהדמינו



## ב. קיפול הרמוניקה

גיל  
בוגרים.

### מהלך העבודה

- הגנט מכינה רצועות ניר צבעוני ברוחב 2-3 ס"מ בערך ובאורך 30 ס"מ בערך.
- הילד בוחר שתי רצועות ניר צבעוני. הגנט מדגימה איך מניחים את הרצועות זו על גבי זו ומחזקם בישדן.
- הגנט מסבירה ומדגימה הילד איך לкопל רצעה אחת על גבי השניה ואחר כך להחליף את הциון.
- אחר התנסויות אחות אפשר להרכיב מהרמוניקה אחות קומפוזיציה מופשטת או תיאורית, כמו בעלי חיים, דמיות או שרשות.
- אפשר לתלות מהתקורה, להשתמש ככמיד ליד, או כמרצתה (טלפון).

### מושגים ותוכנים לפעילויות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפצא  
בכל עבודה,  
בדו-פנד או בתלת-פנד.

ל

סוגי קיטים  
קי – צורה

בקן פטאר  
בתמיות  
במושית

כב

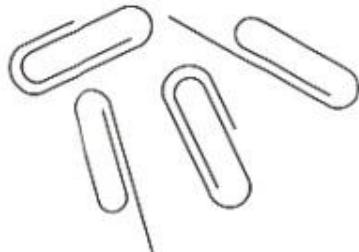
חומר  
מרקם  
מרחץ והלל  
קונפוזיציה

תגובה, מקצב  
אין

סימטריה  
חיבורים

מקן, מזרעה ומוחמר לייצור  
/31

# קיזוז, אינטג'ר ותגובה 13



תכנים לפעילויות

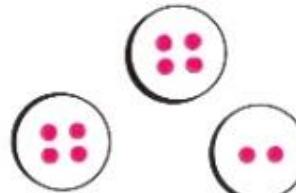
מרכיבים סיפוריים  
אופייניים לילדים בגיל זה

אפשרם למצוא בנפרד  
או ביצירות מוגננים ואישיים  
בכל עבודה

אני  
— משפחתי...  
— בוכית, בסככתית...  
— וחרום...  
— אותן, מפחד, חולם,  
שומן, מוקדם...  
— בחגיגות וஸוערים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
מבנה  
כלי תחבורה  
סכנות וכישורים  
עוצמים

כל אלה מהסביבה או מההדרין



מושגים ותכנים  
לפעילות

עקבות ומרכיבים צורתיים

אחד או כמה מוחם  
צריכים להימצא  
בכל העבודה,  
בז-פמד או בתלת-סמד.

ק

סובי קויים  
קי – צורה

בקן פתאך  
בתמיון  
בגוניות

כבר

חומר  
חומרות  
מוקדם

מרחב וחול  
קונספטואליה  
תנועה, מקצת

איזון  
סימטריה  
יחסים

מקן, מצורה ומחומר ליצוג

## לעבור מקולאז' לאסמלАЗ'

(מצרפים בשילוב חומרם)

חומרים, כלים וארגון סביבה

נייר צבעוני, נייר טपטיים, תבניות ביצים מפורקות, עטרות נייר (מנדיס של עוגה), נייר בריסטול, קרטון ביצוע, גלילי נייר טואלט וקונוסים של סליל חוטים (בצורות שונות), רצועות נייר ארוכות, מפיות תחרה ושרירות אחרות של פריטים מנייר.  
דבק פלסטי, 'שדקן', מהדקים, נייר דבק, מספריים.  
עוביים ליד שולחן, אפשר בעמידה.

גיל

ערים וborgrim.



## תכנים לפעילויות

**חומרים סיורים**  
אופניים לילדיים בגל הק

סוללים להיפצא ב\_nfrod  
ואבחרופים מוגנים ואשיטים  
בכל עבודה  
אי

— ומשפחתי...  
— נגיון, בסכבי...  
— עוברים...  
— אוקט, פטוח, חלום,  
שוכן, מוקט...  
— בחסם ובמיזעים...

דסניות  
חיות  
צמחים  
מכבים  
כלי תחבורה  
מסכת ומכשירים  
עגמים

כל אלה מהסבכה או מההדרין

## מהלך העבודה

- מכינים מגוון חומרים, והילד בוחר מהם.
- הצעירים ידביכו את החומרים המגוונים על מצע קשיח, כמו קרטון ביצוע.
- הבוגרים יכולים לצרף את החומרים המגוונים על מצע קשיח, או לצרף אותם לעבודה ללא מצע.
- חווב שהילד יחליט בעצמו, אם יעבוד על מצע ומאהZA חומר יהיה המצע, או אם יעבוד בלי מצע.
- הילד מתחזק עם חיבור החומרים ונעדן בגנטת — האם ל'שוך' או להדביק בדבקן, או להדק במוחלקים, או להדביק בנייר דבק.
- ככל שרבות התתנסויות, יגלה הילד אפשרות מעניינות נוספת לkompozycja  
ולחיבורים של נייר, לאו דווקא בהדבקה: הידוק בעזרת 'שדקן' הפקן את העבודה לתלתממד — לתבליט או לעבודה פיסולית. ניתן גם לצבוע בנייר שעווה וכן בגואש.

## הרחבה

- אפשר להוסף לחומר הקולאז', שם ניר לסוגיו, גם בדים עם טקסטורות מעניינות, חוטי צמר, סיבי אקרילן, כפתורים, מכסים בקבוקים, ניירות אריזה, עליים, קליפות, זרעים, גרעינים ועוד. העבודה זו הינה מעבר ליצירת מצורפים — אסטמבלאד.

## הערה

- \* חשוב שהחומרים יהיו בגודלים ובצורות שונות ומגוונות ביותר.

**מושגים ותכנים  
לפעריות**

**עקרונות ומרכיבים Zusammensetzung**

אחד או כמה מהם  
ארכפים להיפצא  
בכל בעודה,  
בד-ספוד או בתלת-ספוד.

**קי**  
סרגי קוויס  
קי — צורה  
פערה

בקן פטאר  
בכחות  
בנשיות  
**צבע**

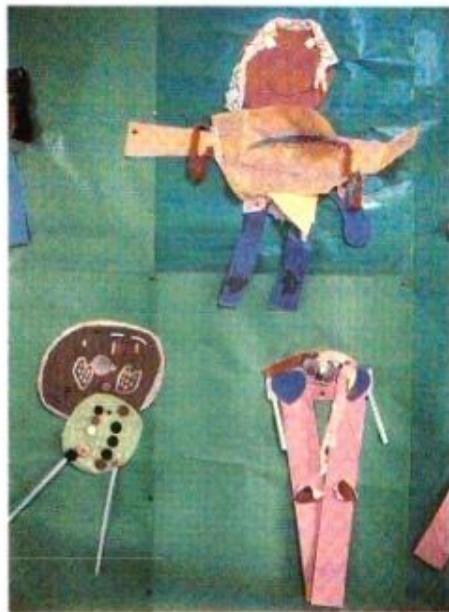
**חומר**  
חומריה  
מולקן  
**מורט ומלל**

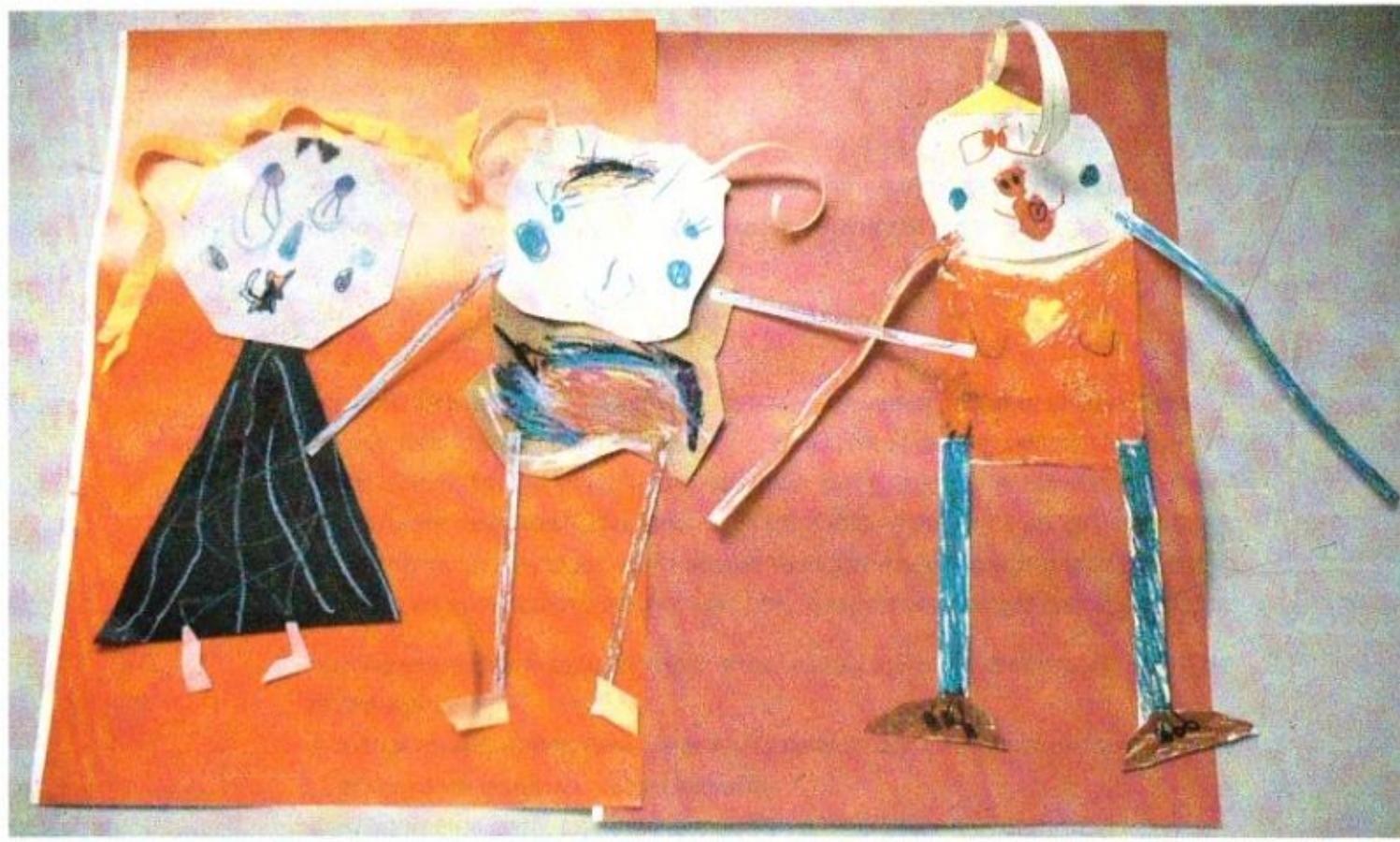
**קומפוזיציה**  
תנועה, מיצג  
איון  
סמסריה  
חוכרם

מקן, מצורה ומחרור לייצוג



שילוב של קולאז' ו אסטבלדי





## 3. ציור בצבע לח

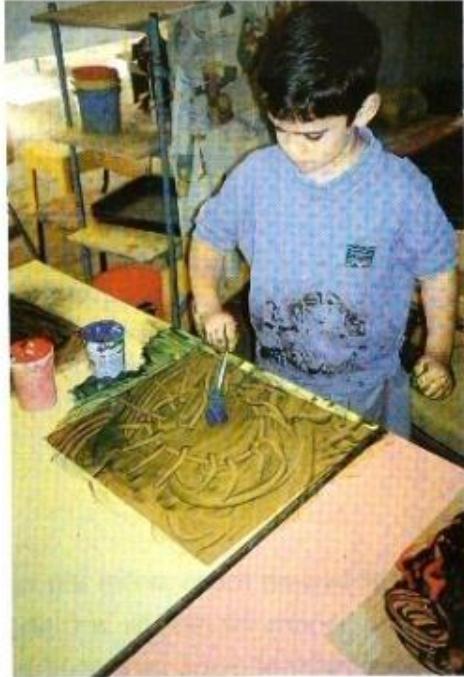
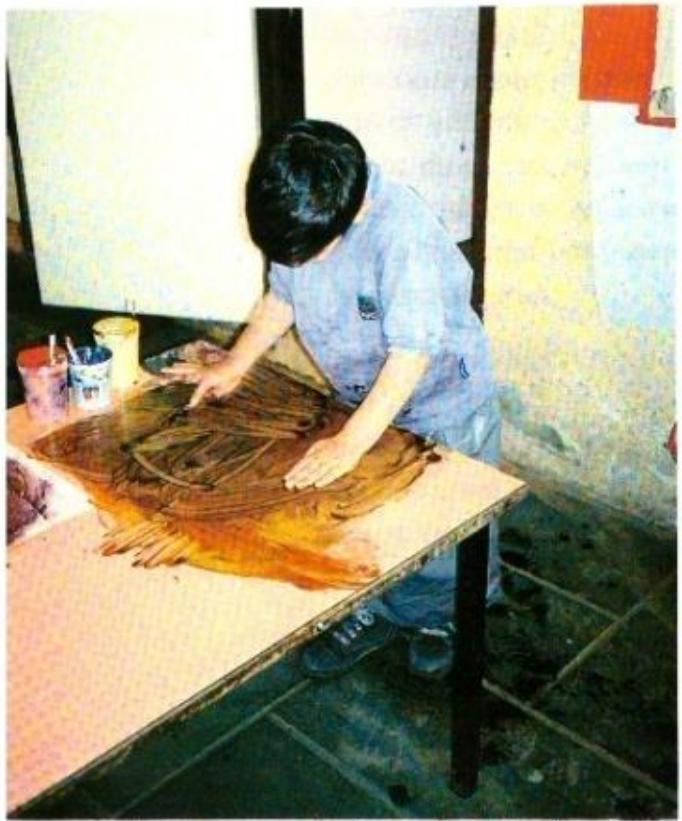
ציור בצבע לח משמע ציור בצבעים נייריים, כמו גואש, מים (אקוורל), שמן ואקריליק. בגין מתננסים הילדים בציור בגואש, בצבעי אצבעות ובגואש מודול, הדומה לצבע מים.

### ציור בצבע לח – למה?

ציור בצבע לח מאפשר ביתוי רגשי ספונטני. עצם העיסוק בחומר רך ונוזל מזמן התננסות חשית וחושנית. הציור בידים או במכחול עשוי לספק הנאה מוטורית וקינסטיית. הוא מאפשר שרורו דחפים ולחצים פנימיים, למשל תוקפנות. ההתנסויות מזמן תחילף מעודן לצורות התנאנגות בלתי מוגבלות בחברה, שהילד הצער נמשך אליון באופן טבעי, כמו משחק בדיסחה ואף בצוואה. כיוון שהאהחרונות אין לגיטימיות, אנו מסיבים את הגיטייה הטבעית לעסוק בכך לצורות התנאנגות מעודנת (סובלימציה), שמספקת את צרכי הבסיסיים של הילד, מחוד גיסא, ומתקבלת באופן לגיטימי בחברה, מאידך גיסא.

נספר לתרומתו של הציור בצבע לח בתחום הריגושי מזמן התננסויות בו חקירה, גילוי ולמידה של הדברים הבאים:

1. תופעות ומושגים הנוגעים לצבע, בעיקר החיבור הכימי (הרכבת צבעים וגונוים, הבירה והצללה שלהם), כלומר משמעותם החומריות והחוותית.
2. אפשרויות ביתוי בכתם, בקן, בצבע ובמרקם ליצירת תמונה תיאורית או מופשטת.



### **ציור בצבעי אצבעות**

עבודה בצבעי אצבעות היא חוויה מرتתקת לרוב הילדים, הננהנים מעוצם הגירוי המשישוי. ההיבט 'הכלכלי' עלול להפריע בתחילת חלק מהילדים, אך הסתכלות בחבריהם המצ'רים מפחיתה את רתיעתם. הנגעה בצבע היא עצמה עשויה להפחית את החודה מהכללו, ובעקבותיה יעדו גם המהססים. נוסף לשיטה המסותית, שבה הילד יוצר ומעצב צורות, אפשר להשתמש בצבעים באופנים רבים אחרים. ניתן להשתמש בהם להדפס, לניסויים בצבעים ובערבות גוונים חדשים, לצביעת מצבי עבודה וכן הלאה.

מומלץ לזמן את הפעולות לבני שנתיים ואילך. כדי להמשיך לעסוק בכך מדי פעם גם בגין חובה, נוסף לציור בצבעי גואש.

התנסות מתבטהת בתחילת בעיקר בתנועות רחבות של היד ושל הגוף כולו. במשך הזמן הילד מגלה אפשרויות עדינות יותר של פעולה באמצעות אצבעות. כדי להפיק את מרבית התוצאות, אפשר להשתמש גם בחזרות, בציורים ובירוקים. רק אחרי התנסויות רבות כדאי להוסיף אמצעים נוספים ליצור צורות: סכיני פלסטייק, מסרקים ופריטים אחרים, שבזורתם הילד מפיק טקסטורות שונות. רצוי להקפיד, שהעבודה תישא בעמידה ליד שולחן, המאפשרת חופש תנועה.

לעתים אפשר לזמן התנסות בלבד נייר. עבודות על שולחן בעל משטח חלק, כשההפעילות עם הצבע מסתמכת בתחילת העבודה לבן ללא תוכה. פעילות זו מומלצת לילדים צעירים מאוד (בנין 2-3), אך היא רצiosa מדי פעם גם בגיל יותר. ילדים הבוגרים אפשר גם להרחיב את הפעולות: מצ'רים בצבע על השולחן עצמו, מכסים נייר, מודדים ומסירים את הניר — מתקבל הדפס על הניר.

## **ציור בצבעי גואש**

הציור בצבעי גואש חשוב מאוד כבסיס לרכישת המיומנויות הדורשות **לפערונות אמנותיות**. הכרת אופן העבודה בצבעי גואש אפשרית כבר בגיל הגן. רצוי לזמן ציור בצבעי גואש אחרי התנסויות חוזרות ונשנות בציור בצבעי אצבעות.

ילדים מגיבים לצבעים בדרך כלל בהתאם עם שלבי התפתחות הגրפית המתוארים בפרק 3. עם זאת, פיתוח מיומנויות בצבעי גואש אינו מתרחש בהכרח בד בבד עם התפתחות הביטוי הגרפי בעיפרון ובגיר שעווה. חלק מהילדים, שעשוו משלב השירות ברישום לשלב הייצוג והם מצירפים כבר צורות סמליות בגין שעווה ובעפירות, ימשיכו לשרבט בצבעי גואש ולערוך בהם ניסויים במשך תקופה ממושכת. הם יכולים לבצע משיכת מכחול או שתיים ובכך לסייע את העובדה, או לכוסות את כל הדף בצבע, כפי שצובעים קיר, ולא להתייחס עדין לייצוג. עם הזמן והניסיונות רבים הילדים יוכשים את השליטה והביצוחון, הדורשים לשימוש הבעתי בצבעים לחים. על הגנתה להתאר בסבלנות ולראות בהתנסויותיהם החקרניות **משימה בפני עצמה**. בתחילת החיים הם יפיקו ציורים הצובעים בערבותיה. אך עם הזמן הם יגיעו באופן טבעי גם לצייר 'נק'י' יותר ויפיקו כתמי צבע נקיים וברורים. הפעלת לחץ ליצור ציור 'נק'י' מביאה לתוצאות הפוכות: לעיתים הלחץ מתסכל את הילדים, והם מעדיפים להעתלם מהציור בצבע גואש ולא להתמודד כלל עם הקשיים. אחריו הרובה התנסויות הילדים יצירו צורות הבעתיות שונות, מופשטות או תיאוריות.

בתחילך הציור הילדים עצם מגלים צורות שימוש שונות במכחולים. מכחולים ישים יוצרים טקסטורות מעניינות, עיות המכחול יוצר דגם מעגלי, נייר המכחול יוצר דגם של התזה ועוד. ילדים מגלים, שמכחול רחב מתאים לצביעת שטחים גדולים, בעוד מכחול דק שימושי לquistים. אלה הן תגליות אקרואיות, המושמות אחר כך באופן מבוקר. מכחולים הם האמצעי המקובל ביותר ליציר בצבע גואש, אף כי ניתן ליצור אובייקטים ורגביות ומפתחות באמצעות מאכטעים נוספים, כמו כפות ידיים, אצבעות, נזנות, ענפים, ספוגים, חבלים ועוד. אמצעים אלה אינם תחליף לממחולים, אלא אמצעים לגיון.

ילדים הנמצאים בשלב הציור התיאורי אפשר להציגו שיצירו על הגואש היבש פרטיטים, כמו דמויות ואובייקטים, בגין שעווה שמנוני (פנדה). כך יוכל למשתמש יכולתם לייצג אובייקטיבים ודמיות, משימה שקשה יותר לביצה בצבעי גואש בלבד.

## ארגון פעילות הציור בצבא גואש

### איזה נייר?

מתאים ביותר הוא נייר לבן – 90 גרם (נייר דק ונ кру בעלות). נייר בעל טקסטורה שונה מהרגיל יכול לשמש לאפקטים מיוחדים. גודל הנייר הרצוי לילדים המתחילה הוא  $50 \times 35$  ס"מ = 1/4 גילוון. נייר בגודל זה מאפשר מרחב לתנועות הדorous האופייניות לילדים צעירים (הנייר ניתן לרכיבה ב-1/4 גילוון או בגודל של גילוון בריסטול,  $70 \times 100$  ס"מ, ואז יש לחלקו לרבעים). תחלף לניר ציור משובח הוא ניר המחשב, ואז רצוי לצרף יחד שני גילוונות. מדי פעם רצוי לזמן ניר גדול יותר – 2/1 גילוון ואף גילוון שלם ( $70 \times 100$  ס"מ). גם ניר אריזה חום-קרפט מתאים לציור בגואש, בעיקר שימושוניים בדףים גדולים. ניר זה וחוכשים בגליל או בגלוונות.

### אילו צבעים?

צבע גואש המוכנים לעבודה צריכים להיות סטניים כמו שמנת.

הצבעים הבסיסיים הם צבעי היסוד: אדום, כחול וצהוב בתוספת שחור ולבן. אפשר גם להוסיף כתום, יוק וסגול. כל שאר הצבעים והגוונים ניתנים להפקה על ידי ערבות, וחשוב שהילד יתנסה בכך ויגלה בעצם את האפשרויות הרבות.

השemptת אחד מהצבעים הבסיסיים פירושה הגבלת הבעתיות של הילד. למשל, גוונות שאין מזמינות צבע שחור, מונעות ילדים אחידים להתבטה בעוראה אישית. חשוב להזכיר, שכחירת צבע היא עניין ראשוני והוא ביטור. לפיכך יש להימנע מלמן פעילותצבע אחד מסויים, שהוא בעצם בחירה של הגנתה ולא של הילד.

חוויי שלכל ילד יהיה מוגש עשוי לערבות צבעים, מה שבຕיטה את חופש הפעולה שלו. את הצבעים יניחו הגנתה או הילד עצמו על המגש. ניתן להשתמש בצלחות פלסטיק שטוחות עגולות או מלכניות, או במגשים מחומר קשיח, ובلد שהילד יוכל לערבות את הצבעים כרצונו.

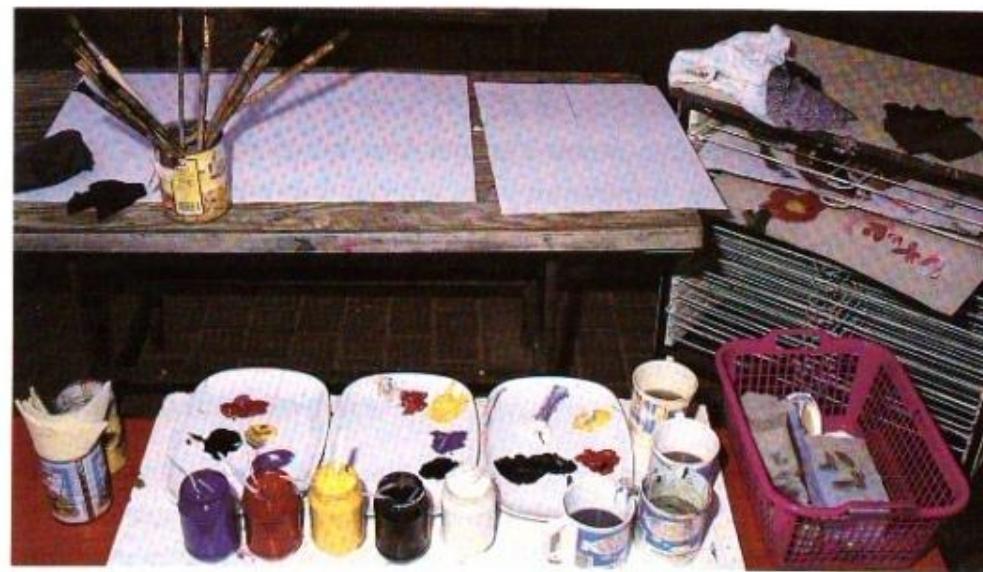
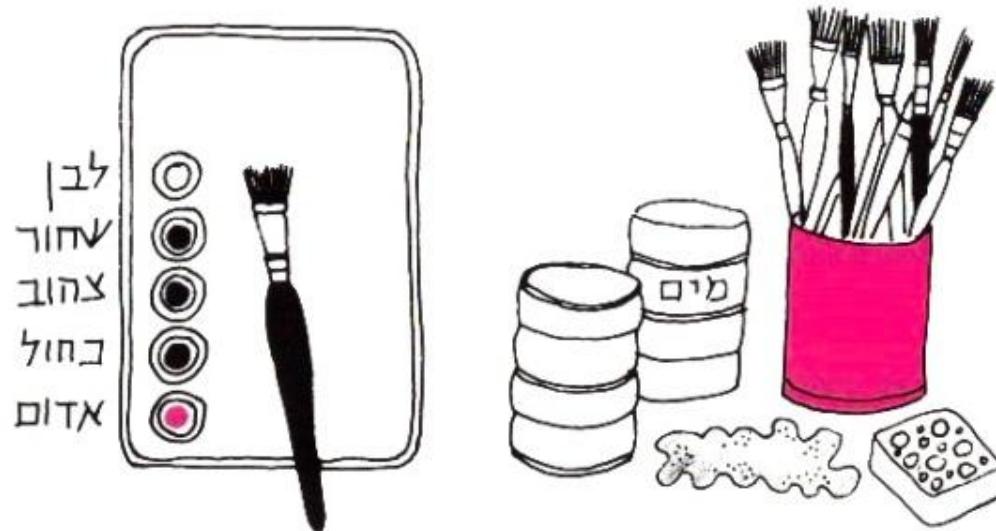
## אילו מכהלים?

המכהלים המוצעים, בעלי ידית ארוכה וمبرשת שטוחה וקשה, הם המתאימים לילדיים הצעיריים. המכהלים מסומנים במספרים. מומלץ לרכוש מגוון של מכහלים קשים שטוחים במספרים 6 עד 20. אין להגביל את הילדים למכהל ברחוב אחד, אלא לעודדם לערוך ניסויים במכהלים שונים. כך לומד הילד, שיש קשר בין רוחב המכחל לבין הקוו המופק ממנו. מכහלים וחוצים מהסנים בעמידה בכלי, כשעשרותיהם כלפי מעלה. מצלים למים: מכל המים המומלצים — בגל יציבותם — הם קופסאות שימושים. חשוב להציגם במטליות, בספוגים או במגבות נייר. כל אלה צריכים להימצא בהישג יד, כדי שהילדים יוכל לנקוט את הצבע שנחל או את המכහלים, בעת שהם עוברים מצבע לצבע.

## היכן מצאים?

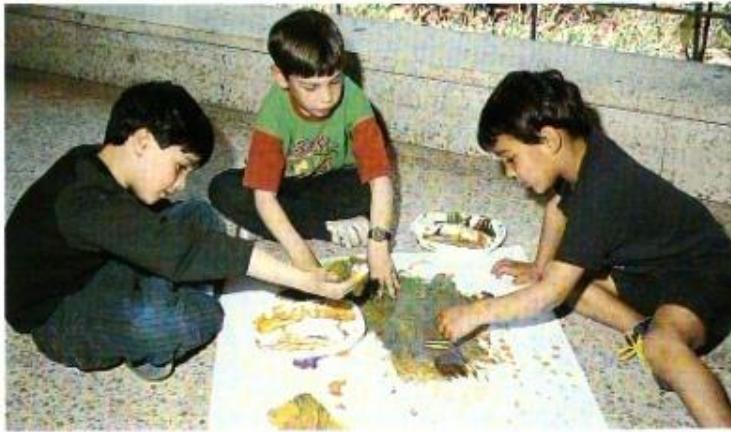
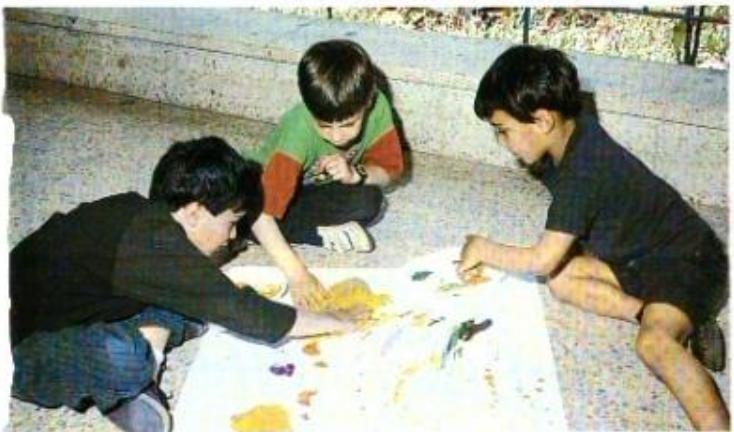
הדרך הפשוטה והמקובלת היא ליצור על גבי שולחן ובעמידה. יש להקפיד על מרחב על גבי השולחן ומסביבו, כדי לאפשר עבודה נוחה וחופשית. אפשר גם ליצור על גבי נייר המוצמד לקיר. הגנטת מיידת קיר מסויים (מומלץ קיר במרפסת מקורה), והילדים יודעים, שਮותר ליצור על קיר זה בלבד ולא על קירות אחרים. מצלפים את הקיר מן הרצפה ועד לגובה כ-½ מ' בדיקט, בטרילול (karton חום בעל 3 שכבות), בסלוטקס או בשעם. על משטח זה מצמידים הילדים את נייר הציור בנעיצים או מדבקים במסקינטייפ. אל הלוח מצמידים מודף להנחתת מגשי הצבע, המכහלים והחוצים, או שמניחים את הציור על שולחן הסמוך לקיר. גם כן ציור יכול להתאים לעבודה, בתנאי שהוא יציב מאד. ציור על כן מאפשר לילדים לצudo לאחר מכן פעם, להסתכל בעבודתו ולבחון אותה. גם על הרצפה אפשר ליצור, בתנאי שתהיה מכוסה בכיסוי חלק ובעל צבע אחיד ניטראלי (לינוליאום בצבע אחיד בלי דוגמת פרחים וכו').

שינויים באופן הצבעת הנייר והציור שעליו משפיעים גם על אופי הציור: ציור על נייר גדול המוצמד לקיר מומין התיחסות לקוויםancy, שהודיע מבצעת באופן ספונטני מוקד הציור בצבע לח צייר להיות סמור לבני מים לשטיפת המכහלים ולשטיפת ידיים.



צורת ארבען העכודה, תנוחת הגוף של הילד, גודל המצע ומקומו משפיעים על אופיו הציור.







לצייר על בד.





## לשרבט ולצייר באצבעות

<b>תכנים לפעילויות</b>
<b>מרכיבים סיטופריים</b>
<b>אופינים לילדים בגיל הגן</b>
כליים להימצא בפוד או בצחופים מגנומים ואישיים בכל עבדה
איי — אומשפתות... — נגיתות, בסביבתי... — וחרבים... — אהוב, מפחד, חולם, שואן, מקר... — בחפים ובממעדים... דמויות חיות צמחים מכבים כלי תחבורה מכונות ומכשירים עצמם
כל אלה מהסבוכה או מהdomain

### א. צבעי אצבעות

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבדה — נייר צייר לבן חלק בגודל 4/1 גילון יותר, המוצמד לשטח העבודה (מודבק בניר דבק או מוצמד אל המשטח במים).  
צבעי אצבעות — בשלושת צבעי היסוד: אדום, כחול, צהוב, מוצעים במקלים שנוח ליד לחתת מהם צבע.  
עובדים ליד שולחן, בעמידה.

#### גיל

צעירים ובוגרים.

#### מהלך העבודה

- הגנתת מצמידה את הניר לשולחן, כדי שייהי מונח באופן יציב.
- הילד בוחר צבע אחד מתוך הצבעים המוצעים ומורוח אותו על הגילון בשתי ידייו; אחר כך הוא יכול להוסיף עוד צבעים וולרכב אותם. חשוב שהילד יקח בעצמו צבע מה מכל.
- הילד משחק עם הצבע על הניר עד שיחילט לסיטו.
- הגנתת עוזרת הילד להרים את הניר הצבע ולהעבירו לשטח יבוש.
- רצוי לעודד את הילדים לשרכט לצורה משוחורת, לא להירגע מלכלוך; כך הם יתמקדו בתהליך הפיזי והפסיכומוטורי ובחויה החושית-תחשותית.

### מושגים ותכנים

#### לפעילויות

#### עלחותם ומרכיביהם צורניים

אחד או כמה מהם  
צרכיס להימצא  
כלל עבודה,  
בזה-סידור או בתלת-סידור.

#### קי

סוג קווים

קי — צורה

#### צורה

בקן פטאר

#### בכתמייה

בגושים

#### צבע

חומר

#### חומריות

סדק

#### מרקם

מרקם ומלל

#### קומפוזיציה

תבונת, מוקבב

איון

#### סיטופיה

חוכרום

#### מקן, מצורה ומחומר ליציגות

## הערות

- לאחר התנסיות חוזרת ניתן להוסיף עצמים שונים לחירטת צורות וקווים בתוך הצבע, כגון פקקים, מסרק, מברשת, מסמר, מזלג ועוד. תוספות אלה מומלצות לבוגרים.
- בציר היבש אפשר להשתמש כמצע לעבודות הדבקה, או מצע לציר במקול (בגואה), או נייר עטיפה, או נייר לגדרה.
- כבי אצבועות אפשר להכין במקום לknותם. תהליך ההכנה הוא כדלקמן: מערובבים 1 כוס מים קרים עם 1 כוס קמח, עד שαιן גושים. מוסיפים 1 עד  $\frac{1}{2}$  כוס מים רותחים, מביאים את הבלילה ידיו ורתיחה ומוסירים מהאש. כאשר העיסה נעשית שקופיה – היא מוכנה. מושגים טיפת שמן וטיפה של צבע מאכל (אפשר גם צבע גואש). להכנת כמות גדולה יותר יש לשמרו על אותו יחס כמותיות בין החומרים.

### תכנים לפעלויות

#### מורכבים סיפוריים אופניים לילדים בגיל הגן

יכולים להימצא כנפוף או ביצוריים מונחים ואישים בכל עבהה או – ומשפחתי ... – וגיטית, בסביבתי ... – ותברים ... – אהוב, מפחד, חולם, שוכן, מקרר ... – בחגים ובמועדים ... דמיות חיות דמיינים מבנים כל תחורה מכנות וכישורים עצמים כל אלה מהסבינה או מהדרין

### ב. צבעי גואש

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

צבעי גואש בקעריות קטנות, כליל למימים, מטלית. עשויים על גבי שולחן, או על נייר העמוד לקיין, או על נייר העמוד לפן יציב, או על הרצתה, כשהיא מכוסה בחומר שnoch לעבודה עליו בעל צבע אחד וכייטראל, למשל לנולאים.

#### גיל

צעירים ובוגרים.

#### מהלך העבודה

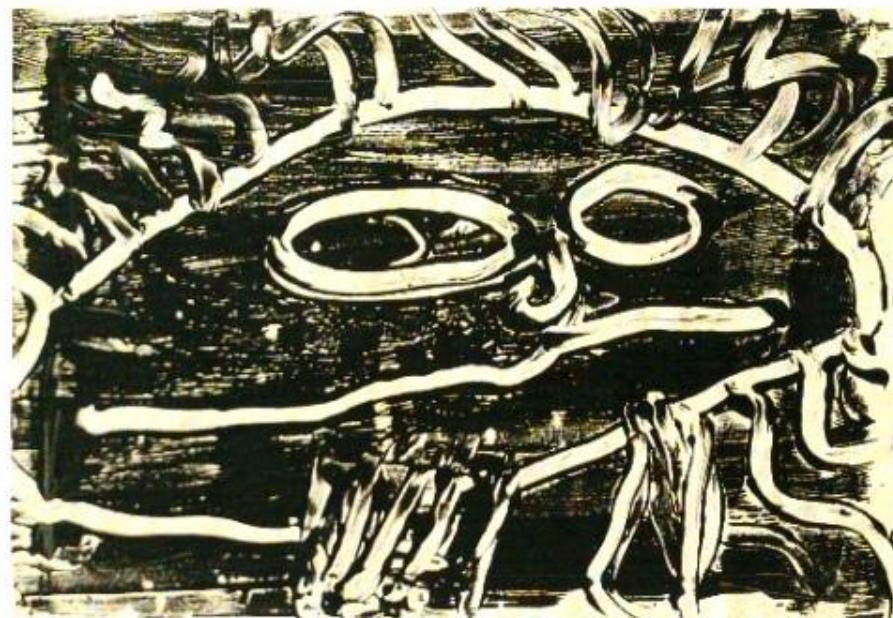
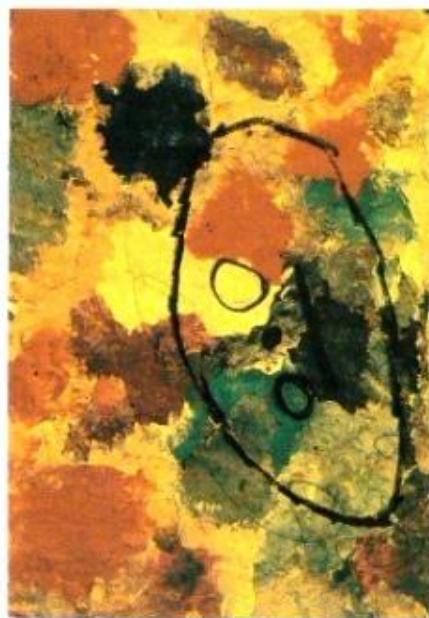
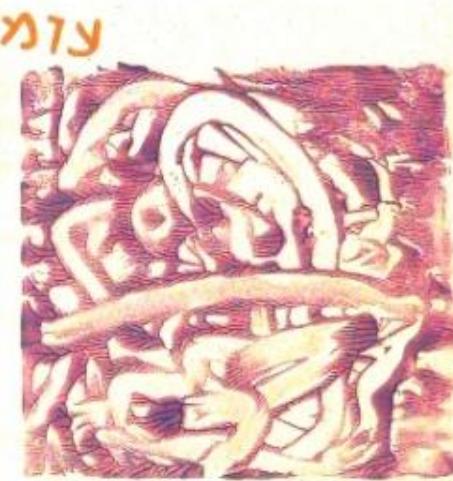
- הילד סובל את האצבע בצבע ומוציא בחפשיות על דף הנייר.
- הילד מגלה את האפשרויות השונות של הנחת הצבע על הדף: טפיחה, מריחה ועוד.
- הילד חוזר על אותו התהילה בצבעים שונים.
- אפשר לטבול את אצבועות שתי הידיים ולמרוח על הדף בזמןית בכל הכוונים.
- ניתן להמשיך באמצעות נספפים שהילד מכיר, כמו מכחול וספוג, ולצייר קווים, כתפים וכדומה.

### מושגים ותוכנים לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם צריכים להיפגא בכל ערכו, ביחסudo או בתלת-פמד.

קווים	קו – צורה	צורה
בקן סטאר	בקטמיות	בגשיות
צבע	חומר	חומר
תרמילים	טריקם	טריקם וחלל
קונפוזיציה	תבונה, פקcing	אינון
סיפורייה	חיבורם	חיבורם
מקו, מצורה ומחרום לייצוג		



## לחוחות צבעוניים התנסויות בסיסיות

### תכנים לפעילויות

#### חומרים סיפוריים

#### אופיינים לילדים בגיל הגן

יכולות להימצא בפרד  
או בצויחפים מגוונים ואישיים  
בכל עבהה

- אמי
- משפחתי...
- ניבית, בסביבתי...
- חברים...
- אהוב, מפחד, חולם,
- שואם, מדקמן...
- בחגים וכטועדים...

- דמיות
- חיויות
- צמחים
- מבנים
- כל תחכחות
- מכונות ומכשורים
- עצמים

כל אלה מהסבב או מהdomin

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובודה – ניר ציר לבן, ניר אריזה חומdíקרט או כל ניר אחר (גודל מינימלי – 4/1 גילון או 2 דפי מחשב מחוברים). אפשר לגונן את צורות הניר לעיגול, למושלש ועוד. צבע גואש במנגש אישי לכל ילד: כחול, צהוב, אדום, שחור, לבן. אפשר להוסיף ירך, כתום וסגול.

ממחולים קשים שטוחים ברוחב שונה מס' 6-20, כלי יציב למים, ספוגים, מברשות, מגבות, פריטים שונים להדפסה על הניר ועוד אמצעים להפקת כתם, קzo, צורה וצבע.

עובדים על שולחן, או על ניר הצמוד לקיר, או על ניר הצמוד לפן ציר יציב, או על הרצפה, כשהיא מכוסה בחומר שנוח לעבוד עליו בעל צבע אחיד וכיוראלי, כמו לינוליאום.

### גיל

ערים וborgim.

### מהלך העבודה

- פעילות זו אינה חד-פעמית, אלא חוזרת ונשנית במשך כל שנת הלימודים. כל טכניקה שנלמדה בפעילויות מוכנות בזאת יכולה להשתלב בתנסויות אחרות.
- הילד בוחר את גבויו והרצוי לו.
- הילד מציר על גבוי הניר בכל האמצעים הנראים לו: מעורבב צבעים, מרכיבים צבעיים, מדפיס, מטפטף, מורה וכדומה.

### מושגים ותכנים

#### לפעילויות

#### עקחותם מרכיבים צורתיים

אחד או כמה מהם  
אריכים ליריעה  
בכל עובודה,  
בדו-סמד או בתלת-סמד.

#### קי

סמי קווים

קי – צורה

#### צורה

בקן פתאור

בכתמיות

בגושים

#### צע

#### חומר

חומרים

מרקם

מרחב וחלל

קומפוזיציה

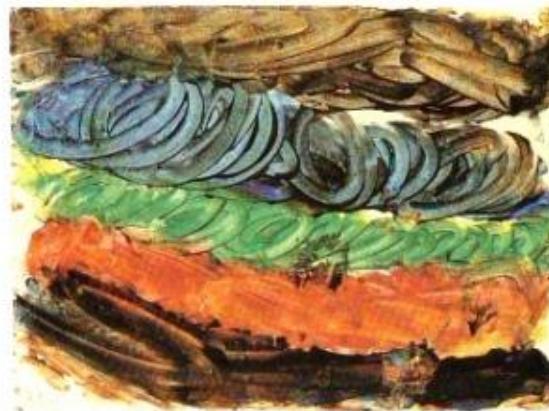
תנועה, מזג

#### איין

סימטריה

חיכורים

מקו. צורה ומתחור ל"צע"



## תכנים לפעילות

**מורכבים סיפוריים**  
אופייניים לילדים בגיל הגן

יכולים להימצא בנפרד  
או ביצירות מגוונות ואישיות  
בכל עכודה

אני  
— משפחתי...  
— נכית, בסביבתי...  
— וחברם...  
— אוחג, ספרתו, חולם,  
שואו, מקנא...  
— בחגים ונחודדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
نبטים  
כל תחבורה  
מכונות ומכבישים  
עצמים

כל אלה מהסבינה או מההדרין

## לבוגרים:

- הצורך יכול להיות של צורות מופשטות או תיאוריות.
- כדי לעודד שימוש בגיר שעה צבעונו לבוטים תיאוריים. הצורך בגיר שעה בא אחרי שצבע הוגש מתיישב. אפשר לבצע את התוספת ביום אחר.

## הרחבה

- ניתן ליצור בצבע גואש על גייד כוונתנו או بد יוספה. את הגד יש למתוח על גבי מסגרות. משתמשים בצבע גואש מעורבב בצבע פלסטי או בצבע פלסטי מוקן. הצבע עמיד, כי הוא אינו נמס בקלות בימי, ואפשר לטלות את העבודה בחוץ. בכלל עמידותה של הצבע אי אפשר להסיר כתמים מבגדים.

## הערה

- עבודות בצבע גואש הן בדרך כלל אישיות, אך מידי פעם אפשר לזמן ניר גדול מאד או פשוט בד גוזלה ולשתף כמה ילדים בעבודה על אותו המצע.

## מושגים ותוכנים לפעילות

### עקבות מורכבים צורניים

אחד או כהה כהה  
צריכים להימצא  
בכל עכודה,  
בד-ספוד או בתלת-ספוד.

קי	סוגי קווים
קי – צורה	צורה
בקני סתמאר	בקני סתמאר
בכתמיות	בכתמיות
בנושיות	בנושיות
צבע	צבע
חוואר	חוואר
חומריות	חומריות
מרקם	מרקם
מרחב וחלל	מרחב וחלל
קומפוזיציה	קומפוזיציה
תכוונה, פרזיב	תכוונה, פרזיב
אייזון	אייזון
סימטריה	סימטריה
חיבור	חיבור
תקין, צורה וחותם לצייר	תקין, צורה וחותם לצייר

### **עקרונות הרכבת צבעים**

- א. משלושת צבעי היסוד הרוחניים (אדום, כחול וצהוב) אפשר להפיק אינסוף גוונים.
- ב. להפקת גוונים נחוצים לפחות שני צבע יסוד. ברוב המקרים נחוצים כל השלשה. (לבן ושחור נוספים אפשריים אפשרות הבהרה והצללה ולא הרכבת צבע וגוון.)
- ג. משפחת צבעים כוללת צירוף של צבעים וגוונים סכיב צבע מרכזי אחד.
- ד. אפשר ללמוד את עקרונות הרכבת באמצעות כל אחד מצבעי היסוס. הילך יתנסה בעקרונות הרכבה בכל צבע שהוא בוחר:

צבע + צבע = —> גוון.

### **עקרונות הבהרת צבעים והצללים.**

- א. כל צבע אפשר להבהיר באמצעות קרני אור.
- ב. כל צבע אפשר להבהיר על ידי דילול במים.
- ג. כל צבע אפשר להבהיר באמצעות תוספת צבע לבן.
- ד. הצללה הצבע – הכהיה – תעשה על ידי תוספת צבע שחור.

צבע + לבן = הבהרה

צבע + שחור = הכהיה = הצללה

צבע + צבע – גוון + לבן = הבהרות הגוון

צבע + צבע – גוון + שחור – הכהיה = הצללת הגוון

\* הצללה – תהליך שבו מכחים צבעים.

## גלגל הצבעים

מרכיבים צבאים וגווניים משלושה צבעי יסוד: אדום, כחול וצהוב.



### **כוכב הצבעים**

מבריחים צבעים באמצעות צבע ללבן, מכחים – באמצעות צבע שחור.



## להרכיב צבעים וגוונים

**תכנים לפעילויות**

**חומרים סיופוריים**  
אפיינים לילדים בגיל הנק

בכליים להטזאה בוגרת או ביצירוף מגוונים ואישיים בכל עבדה אפיי – משפחתי... – נכית, נסכיבת... – ותברים... – אהוב, פחד, חולם, שואג, מוקא... – בחנים וגסועדים... דמיות חיות צמחים מבנים כל תחובות מכונות ומיכנירים עצמים כל אלה מהסבינה או מהדרמן

**חומרים, כלים וארון סביבה**

מצע לעבודה – ניר ציר לבן בגודל 1/4 גלון או 2 דפי מחשב מחוברים. צלחת אישית לכל ילד ועליה שלושת צבעי היסוד: אדום, כחול, צהוב. מגוון מכחולים קשים שטוחים בעלי רוחב שונה, מס' 6-20. כל יציב למים, משלית לניגוב המכחול. עוכבים על שולחן, או על ניר הצמוד לקיר, או על ניר הצמוד לבן ציר יציב, או על הרצפה, כשהיא מכוסה בחומר שנוח לעבוד עליו בעל צבע אחד ניטראלי, כמו לנולאים.

**גיל**

ערים לקראת גן חובה ובוגרים.

**מהלך העבודה**

מציאות פעלויות, שאפשר לזמן בהדרגה. לימוד עקרונות הרכבת הצבעים מצריך התנסיות חוזרות ונשנות לאורך תקופה ממושכת. עצם ערבות צבע בערבוב הוא התנסות לצלעים אפשר לזמן הרכבת צבעים באופן חופשי. עצם ערבות צבע בערבוב שלושת צבעי היסוד בלבד. לבוגרים אפשר לכוון את התנסויות ברצף שבו מודגשת ההדרגותיות. למשל:

**מושגים ותכנים לפעילות**

**עקרונות ומכבים צורניים**

אחד או כמה מהם צריכים להטזאה בכל עבדה, בוגר-סמדו או בתלת-סמד.

<b>קו</b> סוג-קוים קו – צוזה <b>זרה</b> בקן מתחאר בכתרניות בגושיות <b>צבע</b> חומר חומרית מרום מרחב ומלל קומפוזיציה תנועה, מקצב איזון סימטריה חיבורם מתקן, מצורה ומוחמר לשיזוג
---

## פעילות א'

- **יצירת משפחה משני צבעים**
- הילד בוחר צבע יסוד אחד, שהוא מעדיף צבע מרכז, בכמות גדולה.
- הילד מוסיף עוד צבע יסוד בכמות קטנה יותר.
- הילד מגלה תור כדי ערבות הצבעים, שאפשר לייצר אינסוף גוונים משני הצבעים. הילד יכול לערрабב את הצבעים על הניר או על הצלחת או בשיכם. (אין כלל קבוע, ורקzeitig להתנסות באפשרויות השונות.)
- בעדרות הצבעים החדשין הילד מצייר על הדף ציר חופשי: משחק כתמים וקווים, צורות מופשטות או ציר תיאור.

## פעילות ב'

- **יצירת משפחה שלושה צבעים**
- הילד בוחר צבע יסוד מרכז בכמות גדולה. הוא מוסיף עוד שני צבעי יסוד ומרכיב משפחה של גוונים.

## פעילות ג'

### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיטוריים

#### אפקינים לילדים בגיל הגן

צמלים להימצא בנפרד  
או ביצירות מוגנים ואשימים  
בכל עכוזה

אני  
...  
ומשפחתי...  
...  
גביתי, בסביבתי...  
...  
ותהברם...  
...  
אהוב, מפchor, חולם,

שונן, מקרח...  
...  
בחגים ובמגעים...  
דמויות

חוויות  
צמחיים  
מבנים  
כל תחוכמה

מכנות ומוכרחים  
עכמים

כל אלה מהסבירה או מהדרמי

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צרכיים להמצאה  
בכל עבודה,  
בזה-המד או בתלת-המד.

קי

סוג קווים

קי — צורה

צורה

בקן פטאר

בתכנית

בגושיות

צבע

חומר

חומרית

מרקם

מרוחב וועל

קוטופחיזיה

תנועה, מרכיב

איון

סימטריה

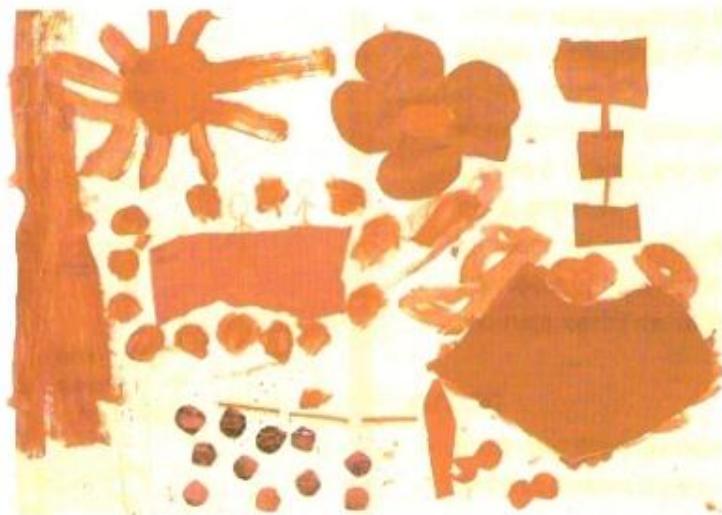
תבוריום

מקן, מצורה ומוחומר לייצוג

### הרחבה

- הgenthet יכול להציג התיחסות למצוות רוח, לאוירה, למוג אעור או לנושא אחר באמצעות משפחות הצבעים, כשהיא מודעת לכך, שאין לקבוע כללים ואין פתרונות אחידים להבנת נושאים אלה.

הרכבת משפחות צבעים.



## להבahir ולהכהות צבעים וגוונים

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובודה – נייר ציר או לבן בגודל 4/1 ג'יליאן או שני דפי מחשב מחוברים. צבעי גואש – אדום, כחול, צהוב, לבן, שחורה. מנגש אישי לעורכוב צבעים. כלי יציב למים, מכחולים קשים שטוחים ברוחב שונה מס. 6-20, מטלית או ספוג. עופדים על שולחן, או על נייר הצמוד לקיר, או על נייר הצמוד לבן ציר יציב, או על הרصفה, כשהיא מכוסה בחומר שנוח לעבוד עליו בעל צבע אחד וニיטראלי, כמו לינוליאום.

### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיפוריים אופיינים לילדים בגיל הגן

ישולים להימצא במרחב  
או ביצירותיהם מוגנים ואישיים  
בכל עכוזה

אני  
— ומשפחת...  
— נגנית, בסביבתי...  
— ווכברים...  
— אהבה, מפקח, חולם...  
שואוג, מקא...  
— בחורים במועדים...

דמויות

חוות

צמחיים

טבבים

כל תחבורות

מכנות ומוסחרים

עצמים

כל אלה מהסבירה או מהדמיין

### גיל בוגרים.

### מהלך העבודה

גם בນושא זה מומלץ לכוון את התתנוכיות ברצף המדגיש הדרגותיות.

### פעילויות א'

- הבקרה על ידי צבע לבן – הילד מניח על המגש האישני כפית צבע גואש ועוד כף גדולה של צבע לבן.
- הילד טובול את המכחול בצבע ומעורבב עם הצבע הלבן. הוא מתחילה עם כמות קטנה של צבע לבן מוסיף עליה עד מידת הבבירות הרצויה לו ומוציא על הדף. ככל שהנתנו שהנתנו השתנו הערוכות רבות יותר, יופקו יותר גווני צבע.
- הילד שוטף את המכחול במים ומונגב בספוג או במטלית, כדי שהמכחול יהיה נקי לערובוב נסוף.
- הганנת תעוזד את הילד לנצל את ערובי הצבע לציר מופשט או תיאורי. הганנת יכולה להציג נשאים לציר תיאורי, המדגיש את הבבירות הצבע, כמו עננים, ים.

### מושגים ותוכנים

#### לפעילות

#### עקרונות וmericים צורניים

אחר או כמה מהם  
וצריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בדוח-סמסד או בתלת-סמסד.

### קן

סוגי קווים  
קן – צורה

### צורה

בקן פתרואר  
ככתמיות  
בגניות

### צבע

חומרים

מרקם

מוחב וחולל

קונספטואיזציה

תבונה, מักษב

### אין

ספרייה

חבירות

מקום, מצורה ומוחדר ליצוג

<b>מושגים ותכנים</b>	<b>לפעילות</b>
עקרונות ומרכיבים צורניים	
אחד או כמה מהם צרכיס לחיים כלüberה, בוחן-מבחן.	
<b>קי</b>	
סוגי קווים קי – צורה	
<b>צורה</b>	
בקו סת�אר בכתמיות בגושים	
<b>צבע</b>	
חומר חומריות מרקם מרקם ומלל	
<b>קומפוזיציה</b>	
תנעה, מ <tbody>קעב</tbody> איזון סימטריה חיבורים מקו, מזרה ומחומר ליצוג	

## פעילות ב'

- הבהרה על ידי דילול במים כמו בפעילות א', אך במקרה תוספת גושן לבן מוסף מים.

## פעילות ג'

- הבהרה על ידי קרי או ר
- הילד מציר שני צירום זחים ככל האפשר בשלושה צבעי יסוד לפחות.
- הgenthet מראה לילד איך להאר בפנס או במנורה ציר אחד ולהשוותו לציר השני, שאיינו מואר. אפשר גם לעורוך השוואה על ידי הצבת אחד משני הצירום על שימוש חלון. הילד יראה שאור משפייע על בהירות הצבע.

## פעילות ד'

- הצללת צבעים על ידי צבע שחור כמו בפעילות א', אך במקרה תוספת צבע לבן הילד יוסיף צבע שחור. מתוך התנאים הוא יגלה, שדי במעט מודר צבע שחור כדי להכחות צבעים. מצירום צבעים ובגוניים הכהים כתוספת לצבעים ולגוניים אחרים.

## הערה

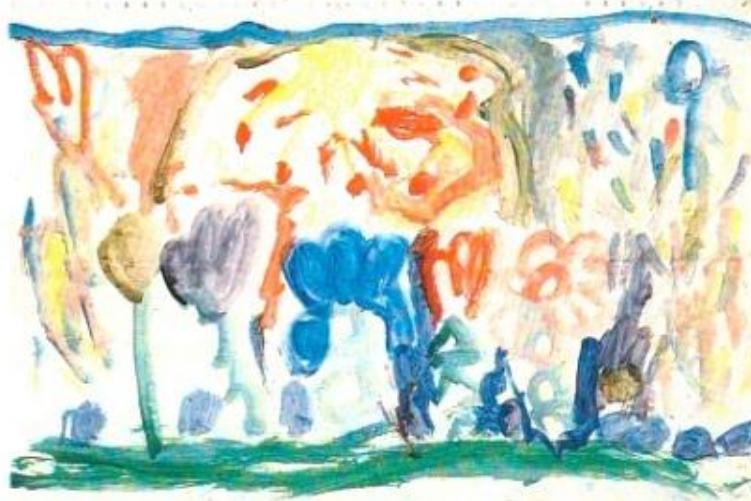
**תכנים לפעילות**

**מרכיבים סיטופיים**  
אופנים לילדים בגיל הגן

יכלטים יהו נושא בפרט או ביחסים מוגנים ואישיים בכל עבורה

אוי  
— ומשפחתי...  
— ניתית, בסביבתי...  
— וחברתי...  
— אוחגן, מפחד, חולם,  
שואוג, מתקה...  
— בחגים ובמועדים...  
דמויות  
חיות  
צמחיים  
מבנים  
כל תחוכמה  
מכנות ומכשורים  
עצמם  
כל אלה מהסבבאו או מהdomino

- \* אין העדפה מנומקט לסדר הפעילות. הילד בוחר אם להתנסות קודם בפעילות הבהרה ואחר כך בהצללה או להיפך. **לגיל צעיר – זימון הצבע הלבן והשחור בא לתוספת לצבעי היסוף לשם התנסות חופשית ולאו דווקא לשם התנסות חקרנית.**
- אין צורך למדוד ילד צער את עקרונות ההבהרה.



עבודות בצבע גאש, גיל 4-5

## לצייר במגן כלים ומכשירים

### תכנים לפעלויות

### חומרים סיופריים אופניים לילדי גיל הק

יכולים להימצא נפוץ  
או ביצורים מגוונים ואישיים  
בכל עבדה

- אפי
- משפטתי...
- ניתת, בסביבתי...
- ותבטים...
- אוגב, פփוח, חולום,
- שוקץ, מקרז...
- בחגים וגמועדים...

המיות

חיות

צמחים

מבנים

כל תחבותה

מכותם ומכשירים

עצמים

כל אלה מהסבכה או מהמדאין

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה — נייר ציור לבן, נייר אריזה חומ-קרפט או כל נייר אחר בגודל מינימלי של 4/1 גילוין, או שכ דפי מחשב מחוברים. אפשר לגונן את צורות הניר לעיגול, למשולש  
ועוד.

צבע גואש בмагש אישי לכל ילד: כחול, צהוב, אדום בתוספת שחור, לבן. אפשר להוסיף ירוק, כתום וסגול.

מקחולים קשים שטוחים ברוחב שונה — מס' 6-20, כל יציב למם, ספוגים בגודלים שונים, אטבים, מברשות, מגבי גומי קטן ו/או מרית, מברשת שניים, גולות, פריטים שונים להדפסה על הניר ועוד אמצעים להפקת כתם, קו, צורה וצבע.  
עוביים על שולחן או על נייר הצמוד לקיר, או על נייר צמוד לכך ציור יציב, או על הרצפה,  
כשהיא מכוסה בחומר שוכן לעבוד עליו בעל צבע אחד וニיטראלי, כמו לינוליאום.

### גלו

צעריות וכוגרים.

### מהלך העבודה

אמצעי הציור הללו משמשים לגירוי, לגיון ולהפקת איקויות בכתם, בצבע ובמרקם. רצוי  
למן כל אמצעי באפן נפרד. ורק כאשר הילדים שולטים במילויו הטעינה הטכנית, מציעים  
 להם את כל האמצעים לבחירתם. מונן שאפשר להוסיף מכשירים אחרים — כיד הדמיון  
של הילד ושל הגנטה. להלן דוגמאות:

### מושגים ותכנים לפעילות

עקבותם ומרכיבים צורניים  
אחד או כמה מהם  
ऋכים להימצא  
בכל עבדה,  
בדו-ממד או בثلاث-ממד.

קי

סוג קווים

קו — צורה

בקטוואר

בקטוואר

במושיות

בקטו

חומר

חומריות

סדק

מרחב וחלל

קומות-ביצה

תנעה, מנגנון

איון

סימטריה

חיבורים

תקע, מצווה ומוחמר ליצוג

	<b>במהירות</b>	<b>במגב</b>	<b>בסוג</b>
<b>תכנים לפעילויות</b>			
<b>מורכבים סיטוריים</b>			
אופניים לילדים בגיל הגן			
אפשרם להיפגא בנפרד או בקבוצות מוגבלות ואישיים בכל עכוזה			
אני — ומשפחתית... — ביתית, בסביבתי... — חברים... — אובי, מפח, חולם, שוא, מזקן... — בחנים וגמועדים... דמויות חיות צמחים نبטים כל תחכורת סכנות וכישורים עצמם			
כל אלה מהסכמה או מהדמיין			
	— הילד מורה את הצעע במגב גומי בכיוונים טובל בעכע, צובע, מתהי' בעכע, טופח מזהר מבחן ספוגים. — הילד מצל אל כמבשת ומשתמש בה עד באופניים שומם.	— הילד מורה את הצעע מרוחות המגב להפקת מרקם ומושיר לציר על ידי החלפת המברשות. כל מבשת נוספים שהוא מכיר, יצירת סימנים שונים כמו חריטה, ציור של בעכע, וכר מופק מרקם שונה. מתקבל ציור בעל מוקמים מוגונים.	— הילד בוחר את הספג הרצוי לו במגב גומי בכיוונים שוניים. — הילד מגלה איך להעביר את הצעע לספגוג: טובל את הספגוג בעכע גואש או מורה את הצעע על הספגוג במקחול. — הילד מציר או מדפים בעזרת וقدומה הספגוג. עצמת החליצה קובעת את גודל הכתם ואת המזהם.
		— משתמשים בצענתת מים לליקוי הספגוג ובמטלית — לינגב. אפשר גם לייעד לכל בעכע ספגוג נפרד.	
			בכל אחת מן האפשרויות ובשילובים בינהן חשוב לשים לב, שההתנסויות אין בגד טכניקה בלבד, אלא שתהיינה התנסויות הבנותיות. כמובן, הганנת תעודד את הילד לעבד את מה שሞפק מהפעלים הטכניים; להוסף בכך מודע בתמים, צבעים, צורות ופרטים כציור תיאורי או מופשע. תוספות בגין שעה לאחר שהציגו הראשן התייבש מאפשרות הוספה פרטימ.
			<b>מושגים ותוכנים</b> <b>לפניות</b> <b>עקרונות ומרכיבים צורניים</b> אחד או כמה מהם צריכים להיפגא בכל עכוזה, בוחן או בثلاث-פנד.
			<b>קו</b> סוגי קווים <b>קו — צורה</b> בקו סטאור <b>נכחות</b> במושיות <b>צעע</b> חוור <b>חומר</b> חומריות <b>מרקם</b> מרקח ומלל <b>קונפיחיה</b> גונעה, מקובב <b>איון</b> סימטריה חיבורים <b>מקו, מפורה ומחומר ליצוג</b>

## להפגיש צבע גואש עם צבע שמן

גיר שעווה שמנוני

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובודה — נייר צירור לבן או ניירות צבעוניים בגודל 8/1 ג'ליון.

גיר שעווה שמנוני (פנדיה, הוליבין, פנ'ארט), צבע גואש מודולרי במים, ספוג, צמר גפן או  
סגול שטוח ורחב.  
עובדים ליד שולחן.

### תכנים לפעילויות

#### מוכרבים סיוריים אופייניים לילדים בגיל הנע

יכולים להימצא ב\_nfrod או בעורפים מנוגנים ואישיים  
בכל עכוזה  
או  
ומושפעות...  
ובתי, בסביבתנו...  
ונדרם...  
אהוב, מפחד, חולם,  
שונה, מתקנא...  
בחגים ובמועדים...  
דומים  
חוויות  
צמחיים  
نبטים  
כל תחבורה  
מכונות ומוצרים  
עצמם

כל אלה מהסבינה או מהמדיום

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

— הילד בוחר ג'ליון נייר מצע לעובודה (לבן או צבעוני) ומצייר עליו בפיר שעווה שמנוני,  
בשכבה עבה של צבע (צייר תוך כדי לחיצות). רצוי שהילד יצבע קווים וسطحים רכים  
ויכסה את רוב הדף.

— הילד מכסה את העבודה בצבע גואש מודולרי במים. הוא יכול לבחור מתוך כמה  
צבעים מוצעים. היכסו יכול להיעשות במקחול שטוח, בספוג או בצמר גפן. מתקבל  
צייר, המכוסה חלקית בכעין מסך שקוף, מפני שצבע המים לא נקלט על הצבע  
השמנוני.

— הגנטת מעודדת התנסויות נוספות לגילוי חזרה של התופעה ומשוחחת עם הילדים  
עליה.

### הרחבנה

— צירור בגור שעווה לבן ויכסו בצבע גואש שחור מודולרי במים. צורה זו ממקדת את  
הפעולות בתופעת 'שחורלן'.

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקינות ומורכבים צווניים

אחד או כמה מהם  
ארכיטקט להימצא  
בכל עכזה,  
בוד-ספנד או בתלת-ספנד.

#### ק

סמי קווים

קי — צורה

#### צורה

בקן סתאי

בכתמיות

#### גע

חומר

חומריות

#### מזהם

מזהם

מורח וחלל

#### קומפוזיציה

תנועה, מזג

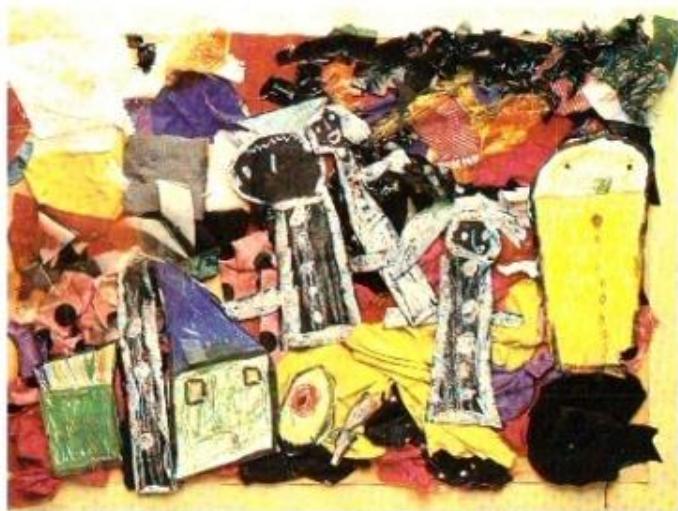
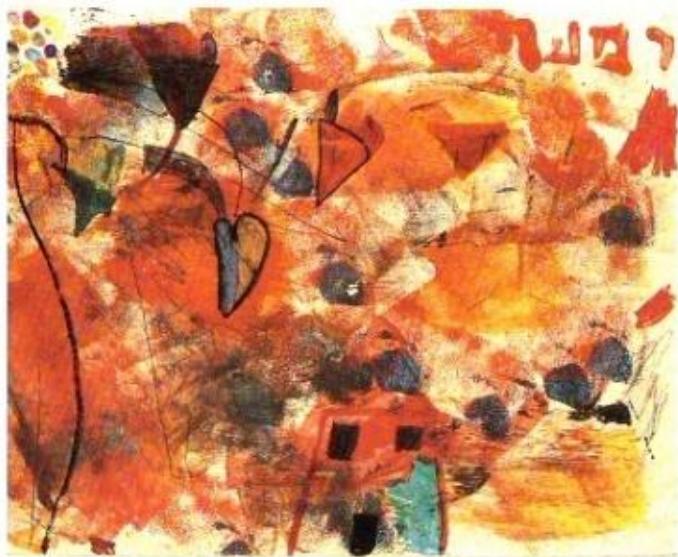
#### איון

סימטריה

חוכרם

מקן, מצורה ומחומר לשיצוג

שילוב צבע גואש וגיר שעווה.



## לציר בדוק, בחול, באדמה ובצבע

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעכודה – קרטון ביצוע או אחר בגודל 8/1 גילון יותר. דבק פלסטי, מכחולים שטוחים קשים בעובי שונה מס' 6-20, חול או אדמה בתווך סקל, צבעי גואש שונים. עוכדים ליד שולחן.

#### תכנים לפעילויות

##### חומרים סייפורים אופייניים לילדי גיל הנק

יכללים להימצא בנפרד או ביצירויות מודומות ואישים בכלל העבודה

- אי
- ... ומשפחתי!
- ... וביתית, בסביבתי!
- ... וחברים...
- אווה, מפחח, חולם,
- שונאי, מCKER...
- ... בחגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
מבנים  
כל תחבורה  
מכונות ומachinery  
עצמם

כל אלה מהסביבה או מההדרין

#### גיל

עריםם לקראתן חובה ובוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד טובל מכחול בדבק פלסטי ומוציא על הקרטון באופן חופשי ציר תיאור או מופשט. הוא יכול לשרבט עם הדבק על המצע.
- הילד לוקח חול ביד (או בעזרת כף) מתוך המכל ומפזר על הציור.
- הופכים את הציור והחול שלא נדבק נושא. כדי לשיטים ניר או ירידת פלסטיק לפני פעולה זו, כדי לאסוף את שרירות החול.
- בן מה שציר בדוק, מתחסה בחול ומתגללה ציר.

### הרחבה

- אחרי הציור בחול והיבוש צובעים בצבעי גואש או בגיר שעווה את השטחים והחלקים שלא דבק בהם חול.
- אפשר גם לערcccccccברב את הדבק שבו מציריהם בצבע גואש או באבקת צבע מאכל ולצייר בו.
- אפשר גם להוסיפו עלים יבשים, זרעים וכדומה כחלק מן הקומפוזיציה, כי הם מתאימים לחומר הציור – חול ואדמה.

#### מושגים ותכנים לפעילות

##### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם צריכים להיות נמצאה בכל עוכדה, בכל עבודה, בז-טפסט או בתלת-טפסט.

#### קי

סמי קווים  
קי – צורה

#### צורה

בקן פתרIOR  
בכתמיות  
בגושים

#### צבע

תומריון  
מרקם  
מרוחק וחלול

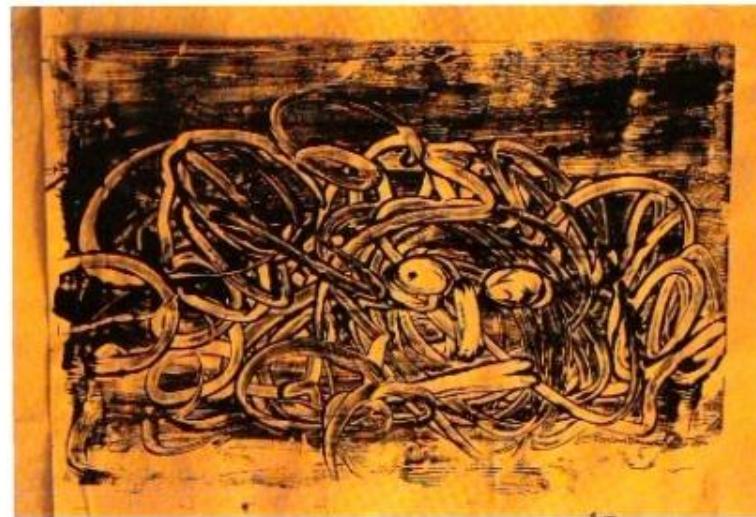
#### קומפוזיציה

תנעה, מקצב  
איון  
סימטריה  
חיבורם

#### חומר

מקום, מצורה ומוחומר ליצוג

פינון בכליים ושלילוב צבע גוаш בחול.



הדפסה היא תהליך של העברת תבנית תמונהית (image) אל נייר באמצעות צבע, דיו או נוזל צבעוני אחר. התבנית התמונהית להדפסה יכולה להיות:

1. פנים עצם (למשל פנים עלה), דופן של קובייה או גדר חתור — כל אלה משמשים "חותמת". מכסים את החותמת בצבע, הופכים ומעבירים את הצבע תוך כדי לחיצה אל נייר.
2. תבנית תמונהית שועצבה בדרכים מגוונות, כמו ציור, חרטה, הבלטה על גבי לוח שטוח. הלוח יכול להיות ארוך, לוח מפרספוק, לוח עץ, לוח מתכת, אבן ועוד. מכסים את הלוח בצבע לח או בדי ומעבירים לחיצה את הצורות של התבנית התמונהית מן הלוח אל נייר. על פיולה זו אפשר לחזור פעמים רבות.

בפועלות החריטה ניתן ליצור עותקים זוהים; אלה הם הדפסים. כמו כן ניתן להדפיס את התבנית התמונהית פעמיים אחדות על פניו דף הדפס אחד ורק ליצור קומפוזיציה, המורכבת מהדגמים החזר על עצמו.

בэн הילדים אנו מזמינים התנסויות ראשוניות מבל' להתיימר ולעסוק בהדפסים אמנותיים. עם זאת, גם ביצורי החריטה פשוטה מתקנים העקרוניים והתבצעים התהילתיים המשמשו יפים של הדפס האמנותי.

## הדפסה – למה?

ילדים מגלים בהנאה ובスクירות איך ניתן לשכפל צורה כלשהי על ידי הדפסה חוזרת של עצם הטבול בצבע. בד בבד הם מגלים עיירון חשוב בחינינו — שכפול.

בעת שליד מדפיס עצמים או חומרם מהטבע ומהתעשייה, הוא מתוועע לך, שסימנים וצורות הנוצרים בהדפסה הינם עיקובות. העקבות מיידים על נוכחות של מקור כלשהו — חפץ, צמח, חייה או אדם. גילויים כאלה תורמים לתהtrapות החשיבה של הילד ורכישת מינונות של פענוח ורמזים חוזתיים למתחולל בעולם סביב.

המראות מסביב נתפסים על ידי האדם כתכניות תמנוניות. לעיתים האלמנטים של התכניות ערוכים בסדרות ובדגמים החוזרים על עצם ויוצרים קצב. הדגם הקוצבי החוזר על עצמו מצוי הן במרקאות שכטבע והן במעשה ידי האדם, למשל במבנים ארכיטקטוניים, בשטיחים ובכלים. השכפול בהדפסה נעשה על ידי פעילות מוטורית של חזרה קצבית. עכודה קצבית כזאת מתאימה מאוד לנטייתם הטבעית של ילדים צעירים לחזור בرتטמו על פעולות מוטוריות. לפיכך העבודה בהדפסה מתאימה במיוחד למיוזד לילד הגן.

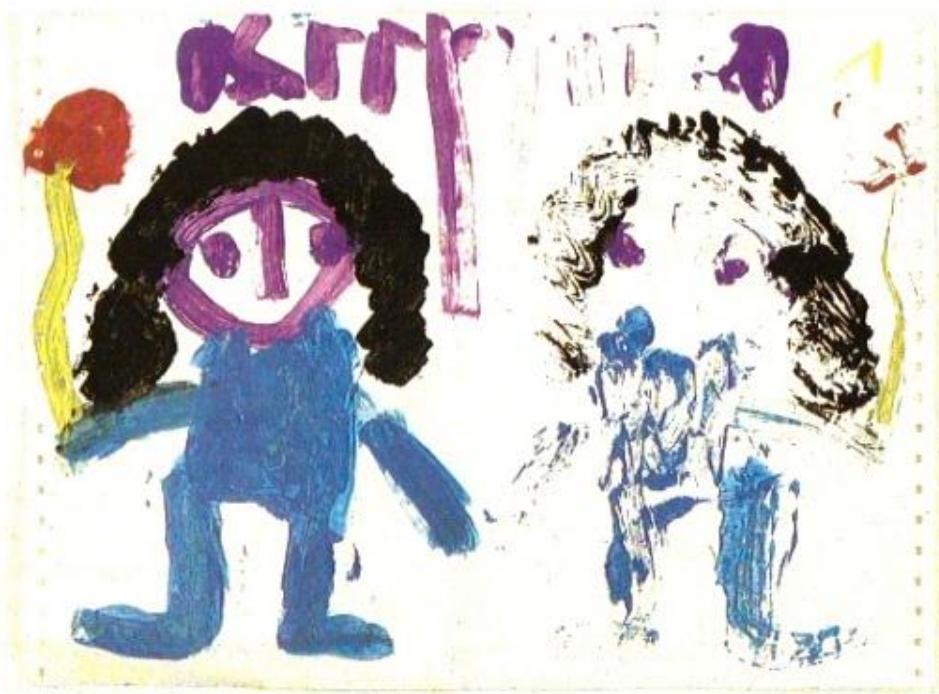
## ארגון פעילויות ההדפסה

ארגון הפעולות דומה לזה של פעילויות הציור בצעע לח (גם צבעי אצבעות וגם צבעי גואש). הכלים, חומרי הצבע, ניריות המצע כמו גם ארגון הסביבה לפעילויות הדפסה הם כולם כמו בציור בצעע לח.

### חומרים להדפסה:

- אריחים מחורסינה בגדים שונים;
- לוחיות פורמייקה ופרנספקס שקוף, לוחות פוליגל;
- קוביות עץ ושרירות נגריה אחרות;
- פקקים, מכסים למיניהם;
- גלילי נייר, סיליל חוטים;
- חוטים, כפתורים, חבלים, חוטי צמר;
- קריסטן גל, קריסטן ביצוע;
- עלים, אבנים, ענפים יבשים, צדפים וחומרים אחרים מהטבע;
- יריעות ספוג, גושי ספוג, סול או חומר פלסטי אחר, שאפשר לגזר ולהקין ממנו חותמות.

עכירות דרפסה.



## להתנסות בהדפסה

### א. להדפיס בעצם ממהסבכה

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – נייר ציר לבן או כיר איריה חומקraft בוגוד 8/1-4/1 גילון. מומלץ להציג רצונות ארוכות של נייר ברוחב 10 ס"מ בערך ויתר. פריטים שונים להדפסה, שנוח לילד להחזיקם, כמו קוביית עץ ופסולת מנגריה, פקקים, מיכסים לסוגיהם, גללי נייר טואלט וכדומה. צבעי גואש, מכחולים קשים שטוחים, ספוגים. עובדים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.

#### תכנים לפעילויות

**מרכיבים סיופוריים**  
אופניים לילדים בגיל הגן

יכולת להימצא בנפרד  
או בחרופים מנוגנים ואשימים  
בכל עבודה

אני  
— משפחתי...  
— ביתית, בסביבתי...  
— חברים...  
— אוהב, מפחד, חולם,  
שואו, מקאר...  
— בחגיגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
מבנה  
כלי תחבורה  
מכונות וכ謝ים  
עצמם

כל אלה מהסבכה או מחדמי

**מושגים ותוכנים**  
**לפעילות**  
עקרונות ומורכבים אזרחיים

אחד או כמה מהם  
צירוצים להימצא  
בכל ערכות,  
בזה-סמד או בתלת-סמד.

קי

סובי קווים  
קי – צורה  
צורה

בקן סתאך  
כתמיות  
גמשיות

צעב

חוופר  
חומריות  
מרקם

מרחוב וחלל  
קונספטואליה

תבעה, מסקב  
איון

סימטריה  
חיכורים

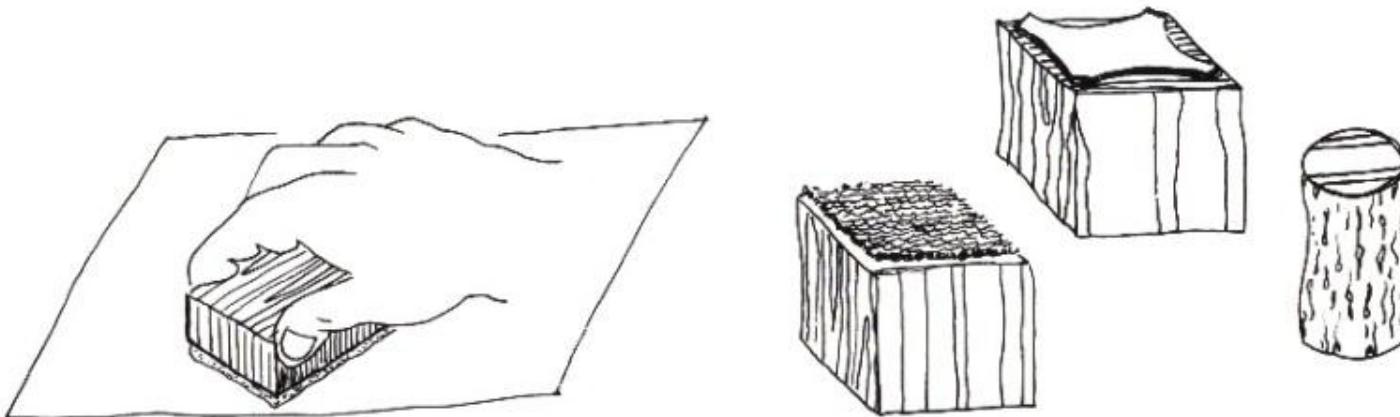
מקן, מצורה ומחומר לייצוג

#### גיל

צעירים ובוגרים.

#### מהלך העבודה

- הילד בוחר פריט להדפסה מתוך מגוון העצמים המוצעים.
- הילד מתנסה בהעברת הצבע אל הפריט: הוא מורה את הפריט בעכבר גואש או טובל אותו בעכבר. רצוי להתנסות בשתי הצורות של העברת הצבע.
- הילד מפנה את הפריט על גבי חנייר חתום, לחוץ וודפי. הוא מסיר את החותמת, ומתקיים הדפס של הצורה והמרקם. חווית הקסם היא מרכזית.
- רציפות התנסויות חזותיות ונשנות. הגנתת תעוזד את הילד להמשיך את העבודה על ידי תוספת הדפסה או ציר או במקביל אצל הבוגרים.
- בפעולות זו החזזה בתנועה ובڪעב על אותן הצורות מובילת ליצירת עיטור חזור – אורנמנט.
- הגנתת יכולת ליצור יצירה אורנמנטיס, כדי להפיק מההדפסה את המרב.
- אפשר לגזור את הניר המודפס לאחר שהתיבש וליצור קומפוזיציה חדשה על גבי נייר אחר.



### תכנים לפעילות

**מרכיבים סייפים**  
אופיינם לילדים בגיל הגן

יכולים לסייעו בוגר  
או ביצוחים מוגנים ואישים  
בכל עבודה

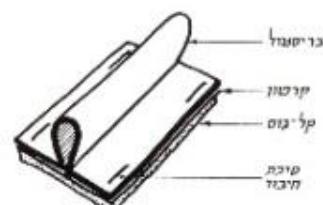
אי...  
— ומשפחתי...  
— ובית, בסביבתי...  
— וחברים...  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שואן, מקנא...  
— בחגים וגמועדים...

דומינט  
חוות  
אתניות  
מנחים  
כל תחבורת

סכנות וכשיירים  
עגמים

כל אלה מהסבינה או מהדרמיין

- מוסףים לחומר המוזכר: כפתורים, חוטים, קרטון גל, קרטון ביצוע, דבק פלסטי



**gil**  
בוגרים.

### מהלך העבודה

- הганנת מורה לילדים איך להכין חותמת על ידי הדבקת חומר אחד על גבי חומר שני, למשל חוטים על גבי גיל ניר טואלט; כפתור, פיסת קרטון גל על גבי קרטון ביצוע.
- תהילן מרכיב עוד יותר: הילד גוזר מחרום מסוים את צורת החותמת וմבדיק אותה על חומר קשיח, למשל גוזר מסול צורה וմבדיק על גבי קוביית עץ. יש להשתמש בדבק פלסטי, כדי שהחומרים ייצמחו היטב.
- הילד טובל את החותמת בצעב גואש או צבע את החותמת במקחול ומודפים על גבי הדף. הוא חורר על התהילן פעמים ורכות. רצעת ניר ארוכה מהווע גירוי לעבודה בקצת חזק.
- במהלך העבודה אפשר להחליף את הצבעיים.
- אפשר גם לצבע את כל הדף בצעב גואש דילן מאד. בוחרם חותמת, טובלים בצעב סמיך וחותמים על הדף הלה. תוך כדי החתימה מתמוגז הצבע שעל החותמת בצעב הדילן של הדף.

### מושגים ותכנים לפעילות

#### עדינות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בזמן-סదם או בטלת-סdem.

קן

סוג קווים  
קן – צורה

צורה  
בקן פטאר  
בכתמיות  
בגניות

גב

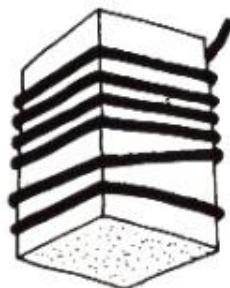
חומר  
חומריות  
מרקם

מוחב וחיל  
קונפדייציה  
תונועה, מתקבב

איון

סימטריה  
חיבורים  
 مكان, מצורה ומחרום לייצוג

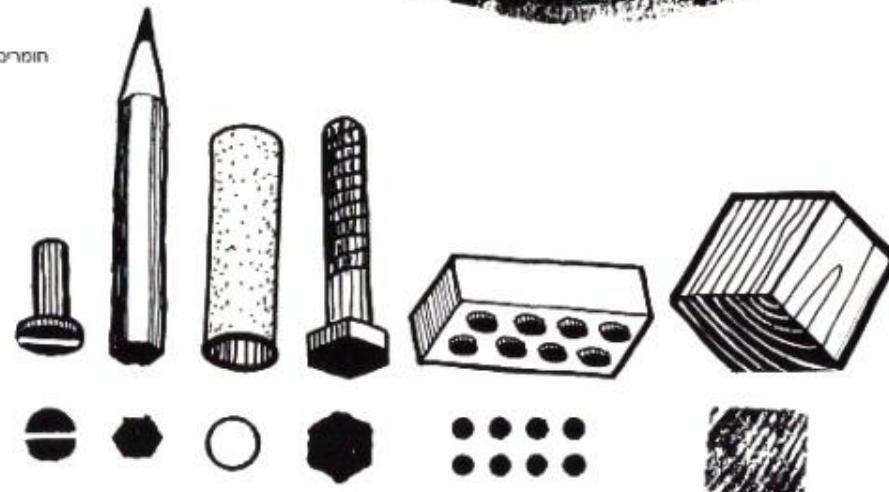
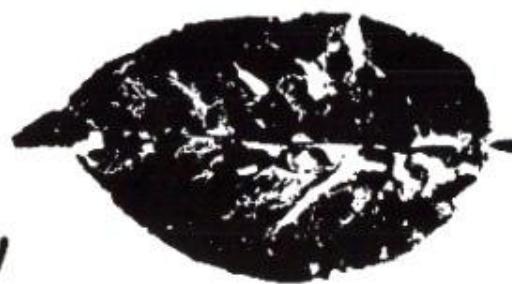
סתוּן עִזְבֵּב וְעַשְׂיָה, בְּחֹרֶה בָּרֶק, מַעֲמִי גַּעַט, הַזְּבָתָת תֵּיל (אַלְמָ).



חוּטִים פְּתַחְלִ



חוּטִים פְּתַחְלִ



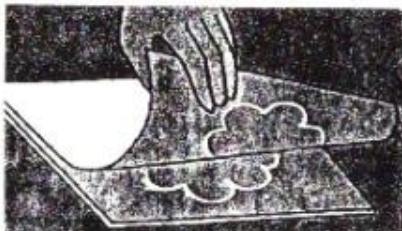
הדף באמצעות עצמים מהסביבה הקרובה (קוביות, פקקים, גלילים וכדומה).



## להדפס מונופרינט – הדפס יחיד

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה – נייר ציר לבן, או נייר אריזה חומפ-קרפט בגודל עד 1/4 גילון.  
כבי גוש, מכחולים שטוחים קשים. אריחי חרסינה חלקים, לוחיות פורמייקה.  
עוכבים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.



### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד מציר על גבי האריה או לוח הפורמייקה צורות, קוים או ציר תיאור לפי התכוונו.
- הילד מתנסה באפשרות העברת הציר לדף: מניח את דף הציר על האריה, או הופך את האריה ומניח אותו על הדף. הוא לוחץ, 'מג'ח' בידיו את הניר, מרים את הדף ומגלה מה הודפס. כל עוד הלוחית רטובה, אפשר להמשך ולהדפס. הילד חוזר ומתנסה בכך פעמים רבות. חווית 'קנס' זו היא מרכזית בהתנסויות הראשונות.
- לאחר שהילד כבר התנסות, רצוי שהганנת תעוזד אותו להמשיך לציר תוך כדי התיחסות לכתמים ולקוים שנוצרו וולעד אותם; לא להסתפק ב'פלאל' הטכני בלבד.
- יש אפשרות לציר על מחיצת הדף, לקפל אותו بعد הצבוע לה, ללחוץ 'ולג'ח' את הניר ולפתחו. הילד יגלה את תופעת הסימטריה שנוצרה מן ההדפסה. האפשרות זו מתחילה גם לצעירים.

### הרחבה

- לאחר שההדרפסים התייבשו, אפשר לגזר מהם חלקים ולהדביקם על מצע אחר וליצור קומפוזיציות חדשות.
- אפשרות אחרת היא להמשיך ולעבד הדפס שהתייבש באמצעות ציר בגיר שעווה או כלורדים.

### תכנים לפעלויות

#### חומרים סיפוריים

אופניים לילדים בגיל הגן

יכולים להימצא ב\_nfud  
ואו בציורים מנגנים ואישיים  
בכל עובדה

#### אי

– ומשפחתי...  
– נובי, סבובי...  
– וובי...  
– ווברם....

– אהוב, מפחד, חלום,...  
שוכן, מקאן...  
– נהנים ובכבודים...

#### דמויות

#### חוויות

#### צמחיים

#### מכבים

#### כלי תחבורה

מכחות ומכשורים

#### עצמים

כל אלה מהסבב או מהdomin

**מושגים ותכנים  
לפעילות**

עקבונות ומורכבים צווניים

אחד או כמה מהם  
אריכים להימצא  
בכל עובדה,  
בדומה או בטלת-טמד.

#### קי

סוגי קווים  
קי – צורה

#### צורה

בקן פתאואר  
בכਮימות

#### נבשיות

אבע

#### חוור

חומריות  
מוציאים

#### מרקם

מרקם  
מרקם

#### מרקם וחלל

קומפוזיציה  
חונעה, מקצב

#### איון

סימטריה  
חוורים

מקן, מצורה ומחומר לשיצוג

## להדפס בחומרם המקורי

תכנים לפועלות	
מורכבים סיטוריים	
אופיים לילדי בית הספר	
יכולות להימצא ב_nf	
או בנסיבות מוגנות או אישיות	
כל עבודה	
אי	
— ומשחתת... — נבייה, בסביבתי... — ותבונת... — אהוב, מפחד, חולם, שואג, מוקדם... — בחגים ומוחלטם...	
דמיות חיות צמחים מכנים כל תחבורת סוכנות ומכשורים עדים	
כל אלה מהסבירה או מהדמיען	

**חומרים, כלים וארגון סביבה**  
 מצע לעבודה — נייר ציר לבן או ניירות צבעוניים עד 1/4 גילון, או רצועות נייר ברוחב 5-15 ס"מ ובאורך 40-70 ס"מ בערך.  
 אוסף של חומרים טבעיים מוסכיבבה, כמו אבכים, ענפים יבשים, צדפים, עלים וכדומה.  
 אפשר גם גזר טרי חתוכ ותפוח אדמה טרי חתוך.  
 צבעי גואש, כלי עם מים, מטלית, ספוגים ומחלולים שטוחים.  
 עוביים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.

### גיל

ערים וborgim.

### מהלך העבודה

- הילד בוחר פרטיים מהחומרים שנאספו.
- הילד מגלה, כיצד ניתן להעביר צבע אל הפריט: טובל את הפריט בצבע גואש או מכסה אותו בצבע בעודרת ספוג או מחלול.
- הילד מודפים בלחיצה על הניר.
- יש לחזור על הדפסה פעמיים מספר. רצועת נייר ארוכה מזינה חזרה זאת.
- הילד בוחר צבע אחר וחוזר ומודפס על הדף סדרה של הדפסות.
- אפשר להמשיך בכך עם כמה צבעים וכמה פרטיים.
- ילדים יושפלו להדפסה עיבוד לצבעים, בהדבקה ובטכניקות אחרות.

מושגים ותכניות  
לפעילות

עקרונות ומרכיבים צורניים  
אחד או כמה מהם  
צרכיס להימצא  
בכל עבודה,  
בד-סידם או בתלת-סידם.

קי	סוי קווים קי – צורה
צורה	בקן מתחאה נכתרות בגשותות
בען	חפוף חדרות מרקם
חפוף	מרקם וחלל קונפוזיציה תבונה, מ慷慨
ארון	סימטריה חיבורים מקן, מצורה מהומר לשיזוג

## תכנים לפעילויות

### מורכבים סיפוריים אופיינים לילדים בגיל הגן

אפשרים להומצא ב:red>גנוד

בכל עובודה

אני  
— משפחתי...  
— גיבת, בסביבתי...  
— וחברם...  
— אובי, מפהו, חולם,  
שואמ, מוקם...  
— בחזים ובמושדים...  
דמיות  
חיות  
צמחיים  
מכבים  
כל תחבורות  
מכונות ומconomics  
עצמים

בגளיה מברכתה. בזמן האיסוף הганנת מעודדת את הילדים לבדוק את צורתם הכלילית של העלים, את צורת שפת העלה והעורקים ולשים לב לגונונים ולצבעים. אפשר למיין את העלים על פי אפיונים שונים.

הganנת והילדים אוספים סוגים שונים של עלים מן הקרקע או כאלה שנגנוו מענף

הילך צובע את העלה בצעיר גואש בעוזרת ספוג או מכחל בצד שבו העורקים בולטים. הילך מניה את העלה בשצדי הצבע על הדף ומהדק את העלה אל הדף בתקקה. הוא

מסיר את העלה. על הדף מתקבלת צורת העלה.

חוורים על התהילך פעמיים רוכות, כדי להתנסות בעקרון השכפל.

אותה הפעולה אפשר לבצע במיחוי באמצעות גיר שעווה.

ניתן להשתמש בנייר שעלי הודפסו העלים בהתקנות נספתח, שבה גוזרים את החודפסים ומורכבים את העלים המודפסים בקומפוזיציה חדשה. אפשר לכזען את

הילדים ליצור תמונה תיאורית דמיוניתמן הצורות הגזירות והמודפסות.

מורכבים סיפוריים שמתאימים במיוחד לעובודה זו הם חיות וצמחים (מן המיציאות וכן הדמיון).

כל אלה מהסבינה או מהדרמיין



## הרחבת לבוגרים

### מושגים ותוכנים לפיעילות

### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עובודה,  
בוח-טמד או כתלה-טמד.

קו

סמי קווים

קו – צורה

צורה

בקן מתחאר

בכתמיות

בגושיםות

כצע

חומר

חומריות

מרקם

מרקם וחול

קומפוזיציה

תבונה, מักษך

איון

סימטריה

חיבורם

מקן, מצורה ומוחדר ליצוג

## לשחק בהדפסת דגמים

### א. לגזרו ולהדפיס דגם אישי

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה — נייר ציר או לבן בגודלים שונים עד 1/4 גילון.  
גיר שעווה שמנוני, צבע גואש, נייר בריסטול לגזרה, מספריים.  
עובדים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.

#### תכנים לפעולות

##### מרכיבים סיפוריים אופיינים לילדים בגלican

ישולים להימצא ב\_nfrod  
או ביצירותיהם מוגננים ואישים  
בכל עובודה

— אמי<sup>ת</sup>  
— ומשפחתי...  
— נכית, בסביבתי...  
— ותברים...  
— אובי, מפחיד, חולם,  
שואג, מוקמן...  
— בחגים ובמועדיהם...  
דמויות  
חיות  
צמחיים  
מכבים  
כל תחבורת  
מכונות ומיכליים  
עצמים

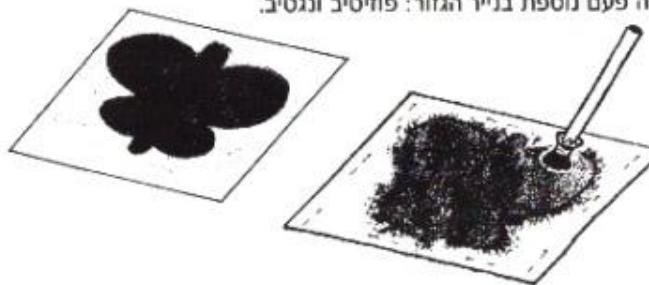
כל אלה מהסבינה או מהמדפסין

#### גיל

בוגרים.

#### מהלך העבודה

— מראים לילד איך להכין דגם אישי להדפסה על ידי גזרת צורה מריסטול. אפשר  
לציר את הצורה על הנייר ולגזרו, או לזרור ישרוטת בלי ציר. כדי ליצור את הדגם,  
אפשר לקפל את נייר הבריסטול ולגזר צורה. אחריו שגוזרים את הצורה, מתיקבלת  
הצורה פעם נוספת בניר הגזרה: פוזיטיב ונגטיב.



— הילד מתנסה בהעברת שתי הצורות (פוזיטיב ונגטיב) שהופקו מן הגזרה בעזרת ניר  
שעווה. מורחים את צבע הגער מסביב לצורה הגזרה (כמו ב"ספר זיכרונות"). אפשר  
לملא בצבע גיר את החלל שנוצר בדף הגזרה.

**מושגים ותכנים  
לפעילות**

#### עקרונות וmericאים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עובודה,  
בדו-פמד או בתלת-פמד.

#### ק

סובי קווים  
קי — צורה  
צורה

בק טסתא  
ככתמיון  
בגנטיות

#### כבע

חוואר  
חומרה  
מרקם

מרחוב וחלל  
קונפוזיציה  
תנוועה, מקצב

#### איין

סימטריה  
חיבורם  
مكان, מצורה ומוחומר ליצוג

## מושגים ותכנים לפניות

### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כהן מלה  
אריכים להמצאה  
בכל עכיה,  
בדומה או בתלת-פה.

קן

סמי קווים  
קן – צורה

צורה

בקן סטאר  
בקתיות  
במושית

כבע

חומר  
חומריות  
מרקם

מרקם

מרקם ומלל  
קיטוף-חיציה  
תונעה, מלקך

איזון

סימטריה  
חיבורם

מקן, מצורה ומוחמר ליצוג

### תכנים לפעולות

מרכיבים סיטוריים  
אופיינים לילדים בגיל הגן

יכולם להימצא במרחב  
או בנסיבות מוגנים ואישיים  
בכל עבודה

אני  
— ומשפחותי...  
— בית, בסביבתי...  
— וחברם...  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שוכן, מקרין...  
— בחגיגים וגמינויהם...

דמויות  
חיות  
אחסונים  
מבנה  
כלי תחבורה  
מכונות וכשירים  
עצמם

כל אלה מהסביבה או מהדרמי

- אפשר גם להדפיס בINU גואש: למrhoח צבע גואש על הצורה המזרה ולהדפסה על נייר אחר, או להניא את הניר המזרה (המנטייב) על נייר אחר ובעדות ספוג למלא בINU את החלל המזרה.
- חשוב להתנסות בהדפסת הדגם שנוצר (הפויזיטיב) ובhudפסת הניר שמןנו נגזר הדגם (המנטייב).
- כדי להבין את עקרון השכפול שבhudפסה, רצוי להדפיס כמה פעמים.

### ב. עוד וריאציה

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

מעץ לעכורה — משטח פורמייקה, פוליגל, מפל, שקי של צילום רנטגן, ארית.

לגירה — בריסטול.

נייר שעלי מודפים — נייר ציר לבן עד 1/4 גילין.

צבע גואש שחור או אחר, מכחולים או ספוגים.

עבדים על שולחן, מומלץ בעמידה.

גיל

בוגרים.

<b>תכנים לפעילויות</b>
<b>מודלים סיוריים</b>
<b>אופיינים לילדים בגיל הגן</b>
ילדים לוייצאו בפודר או ביצירופים מגוונים ואישים בכל עכוזה
Amy — ומשפחתי... — נביות, בסביבת... — וחרבים... — אהוב, מפחד, חולם, שוכן, מתקנא... — בחגים ובמועדים... דמויות חיות צמחיים מבנים כל תחכום טכנות וכישירים ענמים כל אלה מהסבינה או מהדרין

## מהלך העבודה

- הילד גוזר מבריסטול צורות גיאומטריות או חופשיות.
- הילד צובע את מצוע העבודה (פוליגל או פורמייקה או אריח) בכמות גדולה של צבע, כי הצבע מתיבש מהר.
- הילד מניח את פיסות הbrisstol הגוזרות על גבי המצע הצבעו ומארגן קומפוזיציה.
- הילד לוקח גילון נייר לבן ופורס על פני המצע הצבע. הוא מהדק הייסכ את הניכר, 'מג'הץ', מסיר אותו ומתקבל הדפס. במקרים מסוימים שהילד מניח פיסות Brisstol, הצבע לא נקלט.

## הערות

- \* רצוי לבצע את החודפה בזריזות לפני שהצבע מתיבש.
- \* הטכניקה החומרה ביותר להרדוף אמיתית מתקבלת על ידי שימוש בצבע שחור, אולם אפשר להשתמש בכל צבע גואש אחר.

## מושגים ותכנים לפעילות

### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עכוזה,  
בוחן או בטלת-סמל.

קי	סוג קווים
קו	צורה
בקן	חתואר
ככתום	בגניות
צבע	תבונת
חוור	חומרית
טוקם	טוקם
מרחוב וחליל	קומפוזיציה
תבונה, מתקבב	איכון
סימטריה	шибורים
מקן, מזורה ומוחמר ליצוג	מקן

## להcin חותמות מחומר ספוג ולהדפס

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבורה – נייר ציר לבן או צבעוני בגודל עד 1/4 גילוון.  
חותמות – 'דף' ספוג או סול או מטלית ספוג של מטבח בעובי 3-5 מ"מ ואף יותר  
(בתנאי שאפשר לגדור בקלות).  
פריטים שלא יכולים לאפשר להדביק את הספוג הגמור, כמו קוביות, קופסאות שקופות של  
קלוטות (ורכן הילד רואה את הזרה ויכול לתקן מיקום מהדק וכיון של ההדפסה).  
צבע גואש, מכחולין קשים שטוחים, דבק פלסטי.  
עוביים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.

### תכנים לפעילויות

**מרכיבים סיוריים**  
אופניים לילדים בגיל הגן

כליים להיפגא בונפרד  
או בקשרים מוגנים ואישיים  
בכל עבודה

איי  
— ומשמעותית...  
— יצית, בסביבתי...  
— ותברים...  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שמען, מוקם...  
— חגיגים ובנסיבות...

דמיות  
חיות  
אחסמים  
מגנים  
כלי תחבורה  
מכונות וכשירים  
עצמם

כל אלה מהסביבה או מודמיין

**מושגים ותכנים**  
**לפניות**  
עקרונות וmericities צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפגא  
בכל עבודה,  
בדו-המוד או בתלת-המוד.

### קי

סוגי קווים  
קי – צורה  
צורה

בקן פתאורים  
בכתמיות  
במושיות

### צעב

חומריות  
טרקם  
מרוחך וחלל

### קומפוזיציה

גבועה, מלבג  
איין

סימטריה  
חיבורים

מקו, מצורה ומחומר לייצוג

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד גוזר בעצמו צורת מהחומר הספוגי ומבדיק בדבק פלסטי את הפיסות הגמורות אל הפריט המהווה יצית. כך נוצרת החותמת.
- הילד טובל את החותמת בצבע גואש ומדפיס על הביר פעים אחדות בכיוונים שונים ובצעבים שונים.
- לאחר התנסויות אחדות הגדנת מכוonta את הילדים לעבד את הצורות המודפסות על ידי תוספת פריטים ומתן משמעות לצורות שהתקבלו: מופשטת, תיאורית או ייסורית.
- אחרי התנסויות אחדות אפשר להcin חותמות מגוונות בעלות צורה ומרקם שונים. בעת ההדפסה הילד משתמש לשירוגין בחותמות השונות, ונוצרת קומפוזיציה סורכנית.
- אפשר לאסוף את כל החותמות שהילדים הכינו למאגר אחד, והילדים יוכל להחליף ביניהם חותמות.

## להדפס בעזרת חוטים

### תכנים לפעולות

### חומרים סיורים אופייניים לילדים בגיל הקטן

אפשרם להימצא בפרד או בצריכויות מזוניות או אישיות בכל עבורה

איי  
— ומשפחות...  
— נוכית, בסביבתי...  
— וחברם...  
— אהוב, ספחת, חולם,

שואן, מקמן...  
— בחגיגות וכມועדים...  
דוחיות  
חוטות  
צמחיים  
מבנה  
כל תחרות  
מכונות ומכשירים  
עכמים

כל אלה מהסבוכה או מהძקון

### חומרים, כלים וארוגן סביבה

מצע לעבודה — ניר ציר לבן או צבעוני בגודל 8/1 עד 4/1 גליון. חוטים שונים, כמו חוטי רקמה, חוטי צמר, חבלים בעובי שונה. צבעי גואש בקעריות. עובדים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.

### גיל

צעירים לקראת גן חובה, בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד בוחר חוט או כמה חוטים ווטבל אותם בעבורה גואש.
- הילד מפחח את החוט או החוטים הטבולים על ניר לבן. הוא מוסיף ומגונן בסוגי החוטים ויוצר קומפוזיציה של חוטים צבעוניים על הדף.
- הילד לוחץ דף שני, מניח אותו על גבי הדף עם החוטים ולוחץ ימגהץ' בוהירות את הדף בכיוונים שונים.
- הילד מסיר את הדף. מתקבל הדפס של חוטים. הוא מניח את הציר ליבוש.
- אפשר לחזור על התהליך, כל עוד הצבע לא התייבש על החוטים.
- מומלץ לעודד את הילד להמשיך את הדפס שנוצר על ידי תוספת כתרמים וקווים צירורתיים או מופשטים. המשך הצייר יכול להיעשות בגין שעווה, בגואש, בהדבקת חוטים או בלודדים.

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### ឧקהנות ומריכיים צורניים

אחד או כמה מהם  
צרכיסים להימצא  
כלל עבורה,  
בדוחס-סמד או בתלת-סמד.

קדו

סמי קווים  
קדו — צורה

צורה  
בקו טטאור  
בכתמיות  
בגושיםות

צעב

חומרה  
טוקם  
טוחב וחלל

קומפוזיציה  
תמונה, מסקב

איון  
סימטריה  
חיבורים

מקו, מצורה ומחומר ליצוג  
טוקם  
טוחב וחלל  
קומפוזיציה  
תמונה, מסקב  
איון  
סימטריה  
חיבורים  
מקו, מצורה ומחומר ליצוג

**תכנים לפעילויות**

**מרקיבים סיטריים**  
אופייניים לילדים בגיל הקטן

אפשרים להימצא ב:red>פנוי או בעורפים מוגנים ואישיים  
בכל עבדה

או  
— אומשפתות...  
— בות', בסכתי...  
— וחרם...  
— אהוב, מפה, חולם,  
שומן, מקרם...  
— בחבים וכוכעים...  
דופיות  
חיות  
צמחיים  
תבניות  
כלי תחבורה  
מכונות ומכשורים  
עצמם  
כל אלה מהסבוכה או מהדרין



### הרחבה

- הילד טובל את החוט בצעע גואש ומניח אותו בפיתולים על מחצית הדף. את קצה החוט הוא משאיר מחוץ לדף.
- הילד מקפל את הדף. ביד אחת הוא לוחץ קלות על הדף המקופל וביד השנייה הוא מושך את החוט ומפתח אותו, כשהחוט עדנו בין שני חלקיו הדף.
- הילד פותח את הדף המקופל. מתקבל אפקט מפתיע של קווים וצורות. מומלץ להמשיך את היציר כתיאורי או כሞ�שת לפי התכוונות הילד ולא להסתפק ב'יפלא', הטכני בלבד.

### הערה

- אפשר להוסיף לצבעי הגואש דבק פלסטי, ואך כאשר טובלים את החוטים ומניחים אותם על הנייר, הם נדבקים. מודפים כמתואר לעיל, ולאחר הרדפסה משאים את החוטים מודבקים. נוסף לדפים המודפסים נשאר עוד נייר שבו מודבקים החוטים הצבעוניים וגם אותו ניתן לעבד ביציר.

**מושגים ותכנים  
לפעילות**

**עקרונות ומרקיבים צורניים**

אחד או כמה מהם  
צרכיים להימצא  
בכל עבדה,  
בדומספ או בתלת-סמד.

**ק**

סוגי קווים  
קו — צורה  
צורה

בקן טמפר  
בכתמיות  
בגשמיות

**אבע**

חומר  
חומרות  
סודם  
מרוח וחליל

קומפוזיציה  
תמונה, סקאנ

איון  
סימטריה  
חיבורים  
מקום, מזורה ומוחמו לשיזוג



## 5. כיר ופיסול

עבודות כיר ופיסול הן עבודות תלמידיות ניצבות בחלל, או שהן תבליטיות ובולטות על גבי מצע שטוח.

בגן הילדים עוסדים בכיר ובפיסול בחומרים האלה: חומר חרסיתי (חומר), פלסטילינה, עיסת נייר וגבס. המשותף לכלם הוא היותם רכים ונוחים לליה ולעיצוב צורתה בולטות וشكיפות. סגולותם העיקרית של חומרים אלה היא הפלסטיות, ועל כן הם נוחים להשתנות בעת העבודה הן בצורתם, הן בגודלם והן בפוזיציה של גוש החומר בחלל.

## כior ופיסול – למה?

עבודה בחומר חרסיטי היא אחת מפעולותיוasis היסוד של האדם בתרבותות השונות. זהו אופנות עבודה אקספרסיבית מאוד. עיבוד החומר נעשה על ידי מגוון מניפולציות, כגון לישה, מעיצה, נעיצה, חבטה, צביטה, ליטוף, גלגול ועוד.

כior ופיסול מאפשריםחויה חששית, תנועתיות ואך חושנית, הנובעת מעוצם המגע הבלתי אמצעי עם חומר רך וגמיש והמניפולציות שבמציעים בו.

המגע עם חומרים רכים תורם לעזון צרכים ודעות של הילד. יש ילדים המגלים ותיעה מהגע ומחוויסוק בחומר. סבלנות, הבנה ועידוד לגעת בחומרים רטובים חלק בלתי נפרד מהפעילויות יעדוזם להם להשתחרר מהרטיעה. ילדים שמסתpigים ממגע ולישה של חומר רטוב למורות העידוד, יש לכבד את גטייהם.

התנסויות החקיריה והגילוי, הנעשות תוך כדי המגע עם החומר, מדגימות לילד בצורה מידית תהליכי שינוי בחומר ומאפשרות לו להכיר תופעות, מושגים ועקרונות כגון:

- בניית לגובה;
- הצבת גושים תלמידיים למרחב;
- העיקרון שליפוי העבודה פיסולית נבחנת מכל צדיה;
- העיקרון שליפוי תוספת או גרעינה משנים את צורת החומר;
- בעיות של יציבות החומר, שווי משקל וכובד;
- הכרת תכונות פיזיקליות וכימיות של חומרים שונים והכרת השינויים במצב הצבירה של כל אחד מהם (למשל קוק, חום, נדיפות המים, מנודל למוצק);
- מוקמים שונים ו מגוונים, שנitin להפיק בחומר.

בחומרים פלסטיים ניתן לחזור ולעבד את גוש החומר ולשנותו לפי התכוונות הילד. על ידי עיבוד החומר שוב ושוב קונה הילד את השיטה בו.

העבודות יכולות להיות תיאוריות (אובייקטים כמו מגדל, בית, דמיות, חיות) או צורות מופשטות (גム אמורפיות-יחסניות וגם גיאומטריות).

עבודה בכior ובפיסול מתאימה לילדים הצעירים והבוגרים בגין. כל ילד פועל בהתאם לשלב התפתחותו ובהתאם לנטיותיו האישיות. חשוב לתת לילדים הרגשה, שהחישוך בחומר עצמו חשוב לא פחות – ואלו יותר – מאשר העבודה המוגמרת.

## ארגון פעילות הכיבור והפיסול

### אילו חומרים?

החומרים הבסיסיים המומליצים הם: חומר חרסיתי, פלסטינה, עיסת נייר וגבש. רצוי לזכור אתם בנפרד, וזאת מטעמים דיזקטיים: כדי שהכרת החומר והטכניות לעיבודו יירכשו באופן שיטתי. לאחר התנסיות חוזרות ונשנות ניתן לאפשר לילדים לנסות שלובים מגוונים בין החומרים (למשל, הוספת פלסטינה לעיבודה בחומר חרסיתי).

נוסף לחומר הייסוד האלה קיימים חומרי כיבור ופיסול, כמו דאס, פימו ואחרים. חומרים אלה יקרים יותר, אך עקרונות השימוש בהם זהים לאלה של החומרים המתוארים בהמשך.

לחומר הכיבור אפשר להוסיף אבזרים ופריטים, אבל יש לזכור, שעיקר העבודה נעשית בחומר עצמו. לפיכך: א. התוספות הראשונות רק אחרי התנסיות חוזרות ונשנות בחומר עצמו. ב. יש להקפיד, שהאבזרים והפריטים יהיו בגדר תוספות בלבד.

### חומר חרסיתי \*

מומלץ לרכוש חומר חרסיתי מוקן בגלילים גדולים עטופים פלסטיים. החומר המתאים הוא זה שאינו מיועד לשרפה והוא זול יותר.

בתום השימוש ניתן למחדור את החומר על ידי שרית החומר היבש במים וכייסוי ההורמתו בפלסטיין. מיחזור אפשר לבצע רק בחומר חרסיתי, שלא עבר תהליך שרפה ולא כוסה בצע או בלכה או בדבק פלסטי. כשהחומר מתיבש, מוסיפים מים ולשימ, עד שמרגשיהם שהוא רך וגמיש. אם החומר רטוב מדי, מניחים אותו ליבוש קצר על משטח סופג, כמו בד או ספוג. אפשר לבדוק את גמישותו של החומר על ידי קר שבחזעים גוש חומר ובודקים אם יש בו הרבה נקבים. אם יש הרבה נקבים, החומרzekוק ל��צת שימוש. מוסיפים טיפת שמן מאכל רגיל ולשים היטב.

חומר חרסיתי המוקן לעיבודה הינו גמיש, נוח לליהשה ואינו נדקק לידיים. רק אחרי התנסיות רבות בחומר בלבד אפשר להוסיף כלים ואבזרים, כמו סכינים (לא חדים), קיסמים, ענפים, גפרורים, פרות יבשים שונים למאכל, חוטי ברזל, חפצים לציצות מרקמים, קונכיות, חצץ, מסמרים, ברגים ועוד.

\* מה שכחוג לכנות 'חומר'.

בהתאם לגישה החינוכית המוצגת בתכנית, אנו מתייחסים לעובדה בחומר חרסתי כהתנסות בכיר ובפיסול ולא כהכנות כלים ומוצריו קרמייקה. לפיכך אין צורך לשורף את העבודות בתנור ואין לדרש גימור קפדי. מדי פעם אפשר לשמור עבודות על פי שיקולי הגנתה או רצונו של הילד, ואז מכסים את העבודה בשכבת דקה של דבק פלסטי בעוד החומר החרסתי לה, כדי שהדבק ייספג. שכבה זו מהדקת את החומר ומשווה לו ברק לאחר הייבוש. ניתן גם לדלל את הדבק במעט מים. כמו כן אפשר לצבע את העבודה בצבע גואש, המעוורב בדבק פלסטי או בצבע פלסטי. צבעים פלסטיים עמידים למים אחרי שהם מתיבשים.

### פלטילינה

פלטילינה ניתן לרכוש בಗושים. חשוב לכלול את צבעי היסוד (כחול, צהוב, אדום) + שחור ולבן לצבעים בסיסיים. אין מנעה, כמובן, להוסיף את כל הצבעים והגוגנים הנחוצים לרכישה. צבעי הפלטילינה הם עדינים וססגוניים ומהווים חוויה חזותית בפני עצמה. אחד מסוגי הפלטילינה הנמכרים בשוק ארוז בוגושים המורכבים מגליים. כדאי לנצל את צורת האריזה זאת לעיצובים מעניינים, הקשורים ב'עליה לגובה'. את הגוש המעובד לגובה אפשר להציב על פיסת קרטון ביצוע.

אחרי התנסויות בעבודה בפלטילינה בלבד אפשר להוסיף אבזרים: סכינים (לא חדים), קיסמים מעץ ומפלסטיק, פקקים ממתקת ומפלסטיק, חפצים לצריטת מרקמים, שייפורים מעץ, מנקיי מקרתת, חוטי ברזל. כשרוצים לעודד את הילד ליצור תבליט, מזמינים מציע עבודה מkarton ביצוע או מkarton אחר. אם רוצים לשמר עבודה, אפשר למארח על העבודה הפיסולית או על התבליט שכבת דבק פלסטי דקה. הדבק געשה שקווי אחרי הייבוש ומוסיף ברק לעובדה.

## **עיסת ניר**

העכודה בעיסת ניר הינה אמצעי חשוב לפורגן ולעידון. בנוסף לכך היא בעל ארכיאות אמנותיות בדומה לחומר הפיסול המקורי יותר – החומר החרסיתי והגבש. ארכיאות אלה מתגלות, כאשר מעובדים את העיסת על גבי שלד מחוטי ברזל, מקופסאות קרטון, מכליל פלסטי בעלי צורות מעניינות וצדומה. בשיטה זו אפשר להציג לעבודות תיאוריות של חיות דמיוניות, של דמיונות, של בובות, של מסכות ועוד.

עיסת ניר היא חומר רך וגמיש, הנוצר מעורבבו בדבק של פיסות ניר או של קרטון. אחרי שעובדים בעסה, משאירים את העכודה ליבוש במשך יומיים-שלשה. העיסה מתיבשת, ומתקיים חומר קשיח מאוד, שלא ניתן לעיבוד פלסטי נוספת ולא למיחזור. לעכודה בעיסת ניר ניתן להשתמש בדבק טפתיים או בדבק פלסטי המהול במים. אבל הדבק המתאים ביותר וגם הזול ביותר הוא דבק קמח מבושל. כיוון שעובדים בידים באופן בלתי אמצעי, המגע עם דבק קמח מבושל הוא הנעים ביותר.

### **הכנת דבק קמח מבושל:**

מערביבים 1 כוס מים קרים עם 1 כוס קמח, עד שאון גושים. מוסיפים 1 עד  $\frac{1}{2}$  כוס מים רותחים ומביאים את הכלילה לרטיחה. כשהכלילה נעשית שקופה, מסירים מן האש. מצננים מעט. נעים לעובד בדבק מבושל כשזהו חפים. להכנת כמות גדולה של דבק יש לשמר על יחס זהה בין החומרים  $\frac{1}{2} : 1$ . אם נוצרם גושים, אפשר להעביר את הדבק במסנן או לערבב במיקסר. הדבק אינו ניתן לאחסון ולשמירה.

### **שימוש הניר נעשה בכמה דרכים:**

1. חותכים פיסות ניר קטנות ומערביבים בדבק קמח מבושל.
2. שרים במים פיסות קרטון של תבניות ביצים. סוחטים את העיסה ומוסיפים דבק. מערביבים ולשים את העיסה, והוא מוכנה לכיוו.
3. טובלים פיסות ניר קטנות בדבק קמח מבושל. אפשר גם בדבק טפתיים וגם בדבק פלסטי מודול במקצת. מודבקים אותן אחת על גבי שלד או תבנית. ממשיכים להדבק פיסת אחר פיסת בשכבות אחדות.

הכנת עיסת נייר יכולה להיות סיטואציה למודית בפני עצמה. הגנתה מכינה עם הילדים את הדבק ואת העיטה. אגב כך היא מזביעה על השינויים החלים בחופרים.

אחרי תהליך העיצוב וההתיכשות אפשר לעבוד בדרכים אחדות:

- צביעה בגואש וכיסוי בלקה שקופה;
- צביעה בגואש מעורב בדבק פלסטי;
- צביעה בגואש אחר כר בשכבה דקה של דבק פלסטי מודול במקצת;
- צביעה בצעע פלסטי;
- תוספת של אבדרים ופריטים מחומרם שונים בהדבקה בדבק פלסטי (שער, עיניים וכדומה).

### גבס

גבס הוא חומר זול, ואפשר לקנותו בכל חנות לחומר בניין. הצעה היא שצריך להכין היטב את הפעולות, כדי לא להפכה למטרד של ניקיון. הגבס מופיע באבקה. מומלץ לקנותו בשקיות קטנות; כך אחסنته והכנתו קלות יותר. מתאים ביותר לבצע עבודה בגבס בחצר, על מנת לא לילך את הרצפה ואת גדי הילדים.

הפעולות בגבס מתחבסות על שניי מהיר במצב הצבירה של החומר ומתבצעות בתהליך יציקה. מכנים אבקת גבס לכלי פלסטי גמיש ושובכים סימן ומערבים היטב, עד שמתתקבלת בלילה סמיכה כמו שמנת. את הבלילה יוצקים לתבנית. המים מתנדפים, הגבס מתיבש ומתקשח ומתקבל את צורת התבנית. מחלצים את גוש הגבס הקשיח מתוך התבנית. הילד עוקב אחר השינוי 'קוסם' הזה במצבי הצבירה; וכן, מעבר לחוויה היוצרת, הוא לומד על תופעות ותהליכי פיזיקליים וכיומיים של החומר.

בעת יציקה אפשר להטביע בטור הבלילה חפצים שונים. הם שוקעים לתחתית התבנית. כאשר מפרידים בין התבנית ובין גוש הגבס והופכים את הגוש, מתגלים עקבות החפצים שהוקעו בגבס.

אפשר לצבוע גבס בצבע גואש + דבק פלסטי או לקה. עיבוד זה מבטל את אפקט החומריות של הגבס הטבעי. עיבוד מעניין אחר הוא מריחת דבק פלסטי על העבודה ופייר חול או אדמה בזמן שהדבק רטוב. מתקבל מרקם מעניין.

צריך לזכור, שעבודות גבס נשברות בקלות הרבה. לכן רצוי לשוחח על כך עם הילדים, כדי למנוע תסכולים. כאשר עוכדים בגבס, רצוי להתמקד בסביר על חשיבותו של תהליך השינוי במצבי הצבירה של החומר.



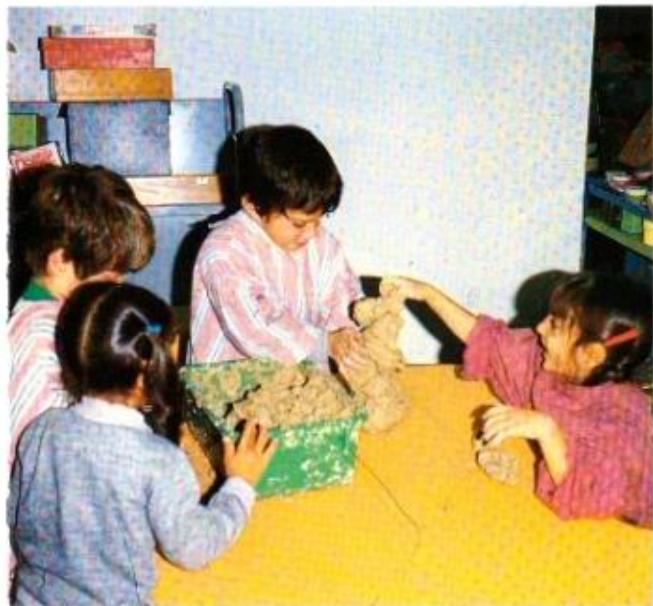
### הין עובדים?

העבודה בכל חומרי הכיר והפיסול נעשית ליד שולחן. רצוי שהשולחן יהיה סמוך למקור מים. חשוב שתהיה נגישות למים (ברד או דלי), כדי שהילדים יוכלו לשוטר ידיים בשעת הצורך. כמו כן חשוב להקפיד, שהכיר לא ישטם על ידי גבס ועיסת נייר. מומלץ למקם את מזקק העבודה בחוץ, למשל במרפסת מקורה, ולהתאים את בריחת החומר למזג האוויר. הרתחבות בתנאי מזג האוויר היא רלוונטית לכל עבודה בחומרים לחים. למשל, ביום קר לא כדאי לעבוד בחומר חרסיתי. גם העבודה בגבס אינה מתאימה לימים קרים וגשומים.

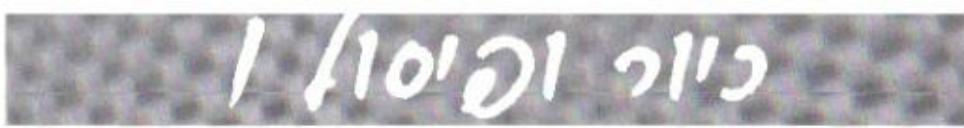
שולחןות הכיר בחומר חרסיתי ובפלסטינה הם בדרך כלל שולחנות פלסטיים עגולים. במרכז השולחן פתוח, שבו מניחים את הקערה עם החומר. גם שולחן פורמייקה ורgel מתאימים לעבודת כיר, או כל שולחן אחר, וב惟ב שහמשת יהיה קשיה, חלק ורוחץ. חשוב לאפשר לילדים לבחור, אם יעדכו ישירות על השולחן, או על גבי משטחי עבודה שמניחים על השולחן. המשטחים יכולים להיות מודיקט, מפורמייקה או מכל חומר קשיח אחר, שאינו שביר ושמאפשר ליצור תבליט.

תוחושת החומר בעיניים עצומות.





בריעת מגוש מוכן, מכחורי או מקוביה. כל ילד לוחץ גוש מתוך המכל הגדול.



## לעבודה בגוש בחומר חרסית

### חומרים, כלים וארגון סביבה

חומר טocoן לעובודה הינו חומר רך וגמיש, נוח לליישה ואינו נדבק לידיים. אפשר להציג את החומר לילדים בשתי צורות: 1) פכל בו גושים מוכנים בגודל אגרוף, הילד בוחר לעצמו גוש; 2) גוש גדול אחד, שמננו כל ילד לוקח חומר לעצמו. רצוי לגונן ולהציג את החומר בשתי הצורות.

עובדדים ליד שולחן, העובודה יכולה להיעשות: 1) על משטח – לוח עץ /או פורמייקה; 2) ישירות על השולחן. רצוי להציג את שתי השיטות במקביל והילד יבחר את הרצiosa לו בכל פעם.

#### תוכנים לפעילויות

##### חומרים סיפוריים אופייניים לילדים בגיל הנק

אפשרים להימצא בפדר או ביצירותיהם מגוונים ואישיים בכיל עבודה:

- אפי
- ומשפחתי...  
— נביטי, בסביבתי...  
— וחברים...
- אהוב, מפחד, חולם,  
שומם, מקרא...  
— בחגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
צמחיים  
מבנים  
כל תחבורה  
מכונות ומachinery  
עצמים

כל אלה מהסבבנה או מהמדפסין

#### גיל

צעירים ובוגרים.

#### מהלך העבודה

- הילד משחק עם החומר כרצונו ללא הכוונה. הוא צוברת, לוחץ, מונע, מהדק, מורוח על היד.
- הgambarת מציעה לילד לעצום עיניים ולהפעיל לחץ על החומר באכבעות. הילד פוקת עיניים ומגלה, שהחומר שינה את צורתו. עצמות העיניים מאפשרות התרכזות רבה, מפחיתה את הביקורת העצמית ומעודדת יצירה עצמאית ותגלית.
- פעילות זו חזורת ונשנית פעמים רכבות כהנטסוטה בסיסית, שבה הילד מגלה את מגע החומר ואת איזיותו המיחודת.
- עובדדים בתוך הגוש בשתי כיפות הידיים. מחדדים את האכבעות לתוך הגוש בתנועת קידחה וסיבוב אגב הטלת הגוש בכיוונים שונים.
- חוזרים על ההנטסוטה האלה פעמים ורכות תוך כדי אינטראקציה מילולית פתוחה בין הילדים ולגנתן ובין הילדים לבני עצם.

למי התנטסוטה בשיחות הוא הכרחי ומתמתק בשני עניינים:

- מה מרגשים בעת העבודה?  
מה קורה לחומר?

#### מושגים ותכנים לפעילות

#### עקחות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכת להימצא  
בכל עבורה,  
בדו-פדר או בثلاث-פדר.

#### ק

סובי קריוס  
קי – צורה

#### צורה

בקן פטאר  
בכתמיות  
במושיות

#### צבע

חומר  
חומרים  
מרון

**מORTH וחליל**  
תונעה, מכבב  
איון  
סימטריה  
חבורות

מקן, מזורה ומחרmr ליצוג

## להכיר עיבוד בסיסי בחומר חרסיתי

### א. גלילים.

#### חומרם, כלים וארגון סביבה

חומר חרסיטי, המוגש לפי המוצע בפעולות מס' 1.  
עובדים ליד שולחן.

#### גליל

ערים וborgim.

#### מהלך העבודה

- הוננת מראה ליל, שאפשר לגגל את גוש החומר בין כפות הידיים באחור או על גבי השולחן, כדי ליצור נחשים, גלילים, נקניקים.
- הוננת מכונתת את הילדים ליצור גלילים שונים – ארכיטים, קצרים, עבים ודקים. היא מעודדת את הילד לשתף אותם, לגגל אותם סביב עצם או לחבר כמה גלילים יחד.
- כל צורה שהילד נמצא מתקבלת בברכה. החיבור יכול להיעשות בעורמת לחיצה של שני קצוות הגלילים זה זהה.
- הילד יוצר צורות או דמיות כרצונו בהתאם לשלב ההתקפותו של.
- בעבודה כזאת התוצרים יכולים להיות תבליטים או עבודה 'לגובה'.

#### הערות

- אם ילדים מעדיפים לעבוד בגוש של חומר ולא בגלילים, יש לאפשר להם זאת.
- עבודה בגלילים אינה פעילות חריפה-מעט, אלא חזורים עליה שוב ושוב גם במהלך פעילות אחרית בחומר חרסיטי.

תכנים לפניות	
מרכיבים סיפוריים	אפיקונים לילדים בניל הנק
אפקונים לילדים בניל הנק	אפקונים לומדים בכפר או במקומות מוגנים ואישיים בכל עכבותה
אבי	... ... ומשפחותי... ... נסית, בסביבתי... ... וחברים... ... אובי, מפוח, חולם, ... שוכן, מוקאר... ... בחגים ובמועדים...
דמויות חיות צמחים מבנים כל תחבורת מכונות ומכשירים עצמים	הסכמה לעובדו גלילים מופיעה כאן כפעילות נפרדת, אך הכוונה היא, שהילד יעסוק בה במקביל לטעניות בסיסיות אחרות, המתוירות בהמשך. או חשבונות לדוד הצגתן של הסכנות בסיסיות. הוננת יכולה לשמש את הsofar.
כל אלה מהסבירה או מהדרמן	

#### מושגים ותכנים לפעולת

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
אריכים להימצא  
בכל עכבה,  
בד-פמד או בתלת-פמד.

סמי קווים	קו – צורה
בקרה	בקן פתרור בכונסית בבונסית
צבע	חומר חותמות סוקם מרוחב וועל
קונפוזיציה	תמונה, מקאב אייזן סימטריה חיבורים
מקום, מצורה ומוחmr ליעցג	

**תכנים לפעילויות****מרכיבים סיפוריים  
אפיינם לילדים בגין הגן**

יכולם להימצא במרחב  
או ביצירופים מגוונים ואישיים  
בכל עובודה

אגן  
— ומשפחתי...  
— ביתית, בסביבתי...  
— תחרומי...  
— אותן, מפתח, חולם,  
שואף, מקנא...  
— בחורים וכותרים...

דמויות  
חוויות  
צמחיים  
מכבים  
לי תחכורה  
מכמות ומכשרים  
עגמים

כל אלה מהסבוכה או מהדרין

**ב. כדרים.****חומרם, כלים וארגון סביבה**

חומר חרסתי, המוגש לפי המוצע בעניות מס' 1.  
עובדם ליד שולחן.

**גיל**

ערים ובורגים.

**מהלך העבודה**

- הגדנת מראהليل, שאפשר להicken כדרים בגודלים שונים על ידי גלגול החומר בתוך כף היד באוויר או על גבי השולחן.
- הילד מתנסה פעמים רבות ביצירת כדרים קטנים וגדולים.
- הגדנת מעודדת אותו לחפש דרכים לחבר ה כדורים, כמו הידוק, לחיצה, תחיבת כדור לתוך גופה של כדור אחר.
- הגדנת מעודדת ליצור כדרים, למעור אותם, להקוט עליהם בכף היד, לפרק אותם ושוב ליצור מחדש.
- העצים מסתפקים במיניפוליזציה בחומר; הבוגרים מנסים גם ליצור עבותות תיאוריות, כמו חיות, ראשיים ודמויות המתבססות על צורת כדור.

\* הילד יושק בטכניתה זו במקביל לטכניות בסיסיות אחרות.

**מושגים ותכנים  
לפעילות****עקרונות ומרכיבים צורניים**

אחד או כמה מהם  
צרכיסים להימצא  
בכל עובודה,  
בדוח-טמוד או בתלת-טמוד.

קי

סובי קויים  
קי – צורה

צורה

בקן מתראר  
בכתמיות

כונשות

צבע

חוורר  
חומריות

טריקם

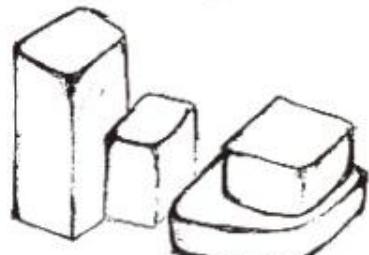
מרוחב וועל  
קונפוזיציה

תנודנה, פקצע  
אידון

סימטריה

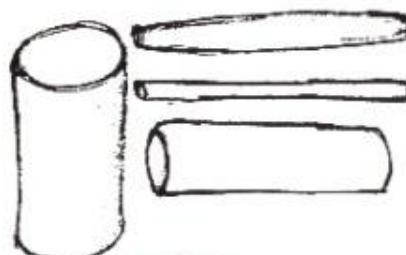
חיכורים  
מתקן, מצורה ומוחמר ליצוג

גיאורה א-ט-ט, א-ט-ט



טבילה נלעוגין

ט-ט-ט ג-ט-ט, א-ט-ט



ט-ט-ט

ט-ט-ט א-ט-ט, א-ט-ט



טבילה

ט-ט-ט ג-ט-ט, א-ט-ט

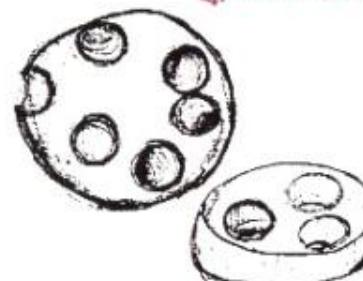


טבילה נלעוגין

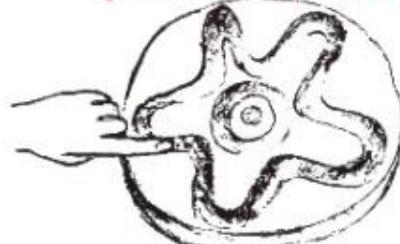
הקלת חישול א-ט-ט



הקלת חישול א-ט-ט

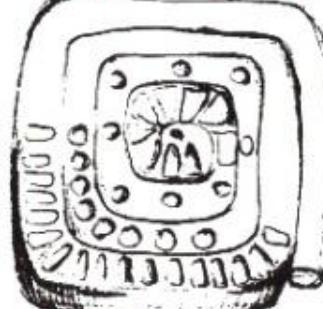


ט-ט-ט א-ט-ט א-ט-ט



טבילה

ט-ט-ט ג-ט-ט א-ט-ט



טבילה

טבילה א-ט-ט



טבילה נלעוגין

## לגרוע מוגש

תכנים לפעולות	
מרכיבים סיפוריים	אפיקים לילדים בגל הגן
יכולים להימצא ב_nfod	או ביצירותם מוגדים ואישים נכל עבודה
או	או – ומשפחתי... – וכיתת, בסביבתי... – ותרבומי... – אותן, מפה, חולם, שואג, מקרין... – בחום ובמוחם... דושיות חוות צמחיים מבנים לי תחכורה מכונות ואובייקטים עפים כל אלה מהסבירה או מהדרמי

### חומרים, כלים וארגון סביבה

חומר חרסיתי, המוגש כמו בפעולות 1.  
סכים לא חדים, כפות.  
עובדים ליד שולחן.

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הגנתת מכינה עם הילדים גושים לצורות של קוביה, כדור, חרוט או כל גוף בעל צורה חופשית. אין לדרש עיבוד מדויק ומשוכלל. חשוב לשוחח עם הילדים על צורות הגושים.
- הגנתת מראה לילדים, שבורות הcaf או הסcin אפשר לחצב ולגרוע מתוך הגוש. על ידי הוצאת חלקים מן השלם נוצרת צורה חדשה ומעניינת. היא מעודדת את הילדים להמשיך לפסל על ידי גירעת חלקים וליצור עבודה פיסולית מופשטת או תיאורית לפי התכוונתו של הילד.
- מומלץ לזמן רפרודוקציות של פסלים מאבן או מעץ, שכחים בולט עקרון הגירעה והחציבה, כמו גם תמונות, המתארות אמנים בעבודתם.
- אחר התנסויות ראשוניות, שבahn הטיפול בחומר הוא עיקר העבודה, הגנתה תעוזד את הבוגרים ליצור עבודות תיאוריות, כמו מבנים, מכונות, דמויות, חיות, תוך כדי שימוש בטכניקות העבודה האחרות.

**מושגים ותכנים  
לפעולות**

**עקרונות ומרכיבים צורתיים**

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבורה,  
בדי-טמד או בתלת-טמד.

קי

סוג קווים  
קי – צורה

צורה

בקן טמאר  
בכתמיות

בנישות

צבע

חומר  
מרקם

חומר וחליל

קומפוזיציה  
תבונעה, מתקבב

אזור

סמסטריה  
חיבורם

מקן, צורה ומוחדר ליציג

## להכין תבליט בחומר חרסיתי לחחת ולהטביע

### חומרים, כלים וארגון סביבה

חומר חרסיתי, המוגש לפי המוצע בפעילות מס' 1.

לחחרטה — מסמר עבה, מקל, עיפרון, מברג, סכין פלסטיק, מולג, מסרק וכדומה.  
להטבעה — פיסות بد בעלות מרקם מעניין: בדי יוסטה, שק, תחרה, רשת; חפצים בעלי מרקם מגוון להטבעה, כגון ברגים, פקקים, מכסיים, מפתחות, אצטרובולים, רשתות ועוד. עובדים ליד שולחן.

### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיופרים אפיינים לילדים בגיל הגן

נכליות להיצנאה בוגרת  
או ביצירויות מעוותים ואשיים  
בכל עבדה

או  
— ומשפחתי...  
— ביתית, בסביבתי...  
— וחברים...  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שוכן, מקר...  
— בחורים וגמונאים...

דמויות  
חיקוי  
אתניות  
נבניות  
כל תחכורה  
סכנות וఈירות  
עוצמים

כל אלה מהסבינה או מהמדמיין

ערים המנוסים בכיוון בחומר, בוגרים.

### מהלך העבודה

— הילד בעזרת הגנטת מכין משטח מחומר, כמו לוחית שצורתה מלבן, ריבוע, אליפסה או עיגול בעובי של כ- 1 ס"מ. אפשר להכין את הלוחית על ידי הדיק החומר ביד בלבד או בעזרת מעורר. אחרי הכנת הלוחית מניחים אותה על פיסת بد, כדי שההמשך העבודה לא תידבק הלוחית לשולחן.

— הגנטת מדימה צורות שונות של עיבוד לוחית החומר:  
1. חריטה בעזרת מסמר עבה, מקל או עיפרון וכדומה.

2. חיתוך החומר השטוח בחותכי עגוזיות.

3. הטבעת פרטיטים בעזרת לחיצה: להחצם את הפרט על גבי החומר, וכן מוטבעים בחומר צורתו של הפרט והמרקם שלו.

4. הטבעת בדים בעלי מרקמים מעניינים: מניחים את בד היותה או התחרה על לוחית החומר ומכים באגוזף על הבד, כדי שהלוחית תקבל את מותק הבד.

5. תוספת חלקים בולטים ללוחית, כמו כדורים, גליל וצורות חופשיות, על ידי הדיק.

— הילד יוצר תמונה בולטת — תבליט. התבליט יכול להכיל צורת מופשטות, קישיותות ותיאוריות (גם דמיוניות). מדי פעם אפשר לכוון את הילד ליצור תבליט בונושא כלשהו, למשל פרצוף על פי תפיסתו של הילד (סמלי, דמיוני), חיות דמיוניות, צמחים ועוד.

### מושגים ותכנים לפעילות

#### עקרונות ומכבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בזמן או בתלת-טמד.

#### קו

סוג קוים  
קו — צורה

#### צורה

בקן, טטרא  
בכתמיות  
בגושים

#### גביע

חומר  
חומריות

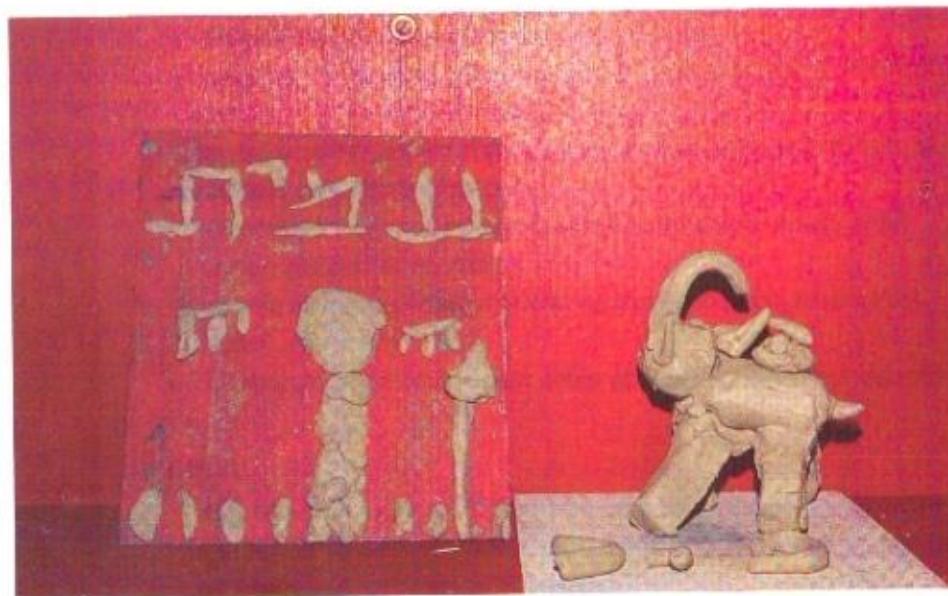
#### מרקם

מרקם  
מרקם וודל  
קונפוזיציה

תנוועה, מקאב  
איון

סימטריה  
חיבורים

מקום, מצורה ו חומר | לייצוג



## לעבוד בפלסטינה

### חומרים, כלים וארגון סביבה

גושי פלסטינה בצבאים שונים.

- עובדים ליד שולחן. העבודה יכולה להיעשות: 1) על משטח – לוח עץ או פורמייקה;
- 2) ישירות על השולחן. רצוי להציג את שתי השיטות במקביל, והילד יבחר את הרצויה לו בכל פעם.

### גיל

צעירים ומבוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד משחק עם החומר כרצונו ללא הכוונה ופועל עליו: לוחץ, מוערך, מהדק, מורה, מכקה בזו.
- הגנתת מציאותו של הילד לעצום עיניו ולהפעיל באצבעות לחץ על הפלסטינה. הוא פוקח עיניים ומגלה, שגשש הפלסטינה שינה את צורתו.
- הגנתת מראה הילד, שאפשר להזכיר כדורים או גלילים או צורות אחרות, והילד מתרנסה בכך.
- הגנתת מראה הילד, שאפשר להתחילה את העבודה מגוש גדול ולפרקו לחלקים, לחזוב בו, לѓרשו מממו חלקים ולעצב צורה.
- הגנתת מדגימה איך לחבר בין הצורות, הגושים והגלילים על ידי לחיצה, מריחת התיבת גוש בגוש בעדרת גומחה.
- הצעררים מסתפקים במיניפולציה בחומר. הבוגרים יוצרים עבודות תיאוריות כמו דמויות, חיות וכדומה.
- כל ההנטסיות הללו חוזרות ונשנות פעמים רבים, והילדים בוחרים בכל פעם כיצד יעבדו.

### הערה

- חשוב להקפיד על עבודה בשתי צורות היסוד של הפיסול: 1) חוספה: חיבור חלקים לגוש אחד על ידי תוספות; 2) גראעה: ביצוע שימושים בגוש עצמוני על ידי סילוק או הסרה של החומר.

### תכנים לפעילויות

#### חומרים סיופוריים

#### אופניים לילדים בגיל הגן

ביכלים להמתנה ברגע  
או ביצירוף מוגנונים ואישים  
בכל עבדה

או  
או משפחתי...  
או ביתית, נסיבתי...

או חברתיים...  
או אהוב, פחד, חולם,

או שואם, מתקן...  
או בחרים ובוטדים...  
או דמיות

או חיים  
או מבנים  
או כל תחבורת

או מכונות ומכשוריהם  
או עצמים

כל אלה מהסבינה או מהמדמיין

### מושגים ותוכנים לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צוותיים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפגZA  
בכל עבדה,  
בזמן-טמד או בתלת-טמד.

#### קי

סובי קווים

#### קו – צורה

בקני סתדר

#### בהתמצאות

במושחת

#### צבע

חומר

#### חומר

חומר

#### מוחב וחלול

קונפוזיציות

#### תמונה, מקבץ

איון

#### סימטריה

חיבורים

#### מקן, מזרחה ומזרחה ליעוד

## להכין תבליט בפלסטינה לחורט ולהטביע

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע העבודה — קרטון ביצוע או קרטון אחר בגודל עד 8/1 גילוון, פיסת מפל או פוליגל. פלסטינה בצבעים שונים (גם זוהרים).  
לחירתה — סכין לא חד, מולג', מברג, מסרק, מסמר עבה, ייפורון וכדומה.  
להטבעה — חפצים בעלי מוקם מעניין, כמו מפתחות, קוביות, מסרקים ועוד.  
עובדים ליד שולחן, אפשר בעמידה.

### תכנים לפעולות

#### מוכרחים סיפוריים אופיינים לילדים בגיל הנק

יכולם להימצא בנפרד  
או בצוירפים מגוונים ואישיים  
בכל פעולה

איי  
— ומשפחתי...  
— ובטי...  
— בכוכבתי...  
— וחבירי...  
— אוחה, מהבד...  
— חולם,  
שואו, מקאר...  
— בחגים ובמנעדים...

דמיות  
חיות

צמחים  
מבנה

כלי תחבורה

מכונות ומכשירים

עצמים

כל אלה מהסבירנה או מהדוחין

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד מכין לעצמו גלילים 'נחשים' ו'ינקנקיים' מפלסטינה בצבעים שונים.
- הגנתת מכונתאותו להניחם על המצע ולחוץ את הפלסטינה אל המצע, כדי שתדייבק. אפשר למrhoח באכבעות הידים חלקו פלסטינה ולשתח אוטם על גבי המצע. אפשר לנצל גלילים דקים בתוקן קו מנתאר מסביב לשטחים שנוצרים ממරחת הפלסטינה על המצע או כתוספת פרטיטים וקישוטים.
- יש לכוון את הילד לצורו משטחים וקווים בגביהים שונים, כדי להפיק תבליט.
- כשבושים תבליט, יש לשמרו כל הזמן על האיכות התבליטית של הפלסטינה ולא להופכה לצבע מרוח בלבד.
- כדי לעודד את הילדים להשתמש בגלילי הפלסטינה כקו מנתאר ולצייר בעורמות על מצע הקרטון או הפלסטייק דמיות, בתים, עצים וכדומה. כמו כן אפשר לעבר בהם פרטיטים זעירים.
- ניתן לחורט ולהטביע בפלסטינה כמו שנוהגים בחומר חרסיתי (ראה פעילות 4 עמ' 196.).
- אם רוצים לשמר את התבליט, מוחרים על כל העכודה שכבה דקה של דבק פלסטי הדבק נעשה שקו אחורי הייבוש, והעבודה נעשית קשיחה ואחדה.

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל ערכאה,  
בזו-פמד או בתלת-פמד.

### קי

סוגי קווים

### קו

קו — צורה

### צורה

בקן מהתאר

### בכתמיות

בגושיות

### ցես

ചռօթ

### Չռօթ

Շռկը

### Մրհօթ և հլ

կոմփոזիցիա

תמעה, מלקוב

### այշն

Տիպուրա

### ինքրու

մոկն, մցորդ և լցոց

## להוסיף ... לחומר חרסיתי ולפלטילינה

### חומרים, כלים וארגון סביבה

חומר חרסיתי בגוש גדול ו/או בגושים קטנים, פלטילינה בצבעים שונים. כל אחד מן החומרים הללו יוגש בפעילות נפרדת. חשוב לזכור התנסויות בשנים בוגר אלכוהוליהם השונות.

קיסמים מעץ ומפלטילין, גפרורים, פלקטים, חלקים יצוקעים מפלטילין, חרוזים, חוטי ברזל, מנקי מקטרות, כפתורים, זודים ועוד – כל אלה תוספות. עוכדים ליד שולחן.

### תכנים לפעילויות

#### מרכיבים סיוריים אופניים לילדים בגיל חך

יטילים לויומצא בנפרד או ביצירות מגנוגים ואישיים ככל עבודה.

איו –  
ושפהות...  
וביתני, בסביבתי...  
וחברים...  
ואהוב, מפחד, חולם,  
שואם, פקאה...  
בחגים ובמונעים...

דמויות

חיות

צמחיים

מכבים

כל תחכורה

מכונות ומיכנירים

עכדים

כל אלה מהסביבה או מהמדמיין

### גיל

צעירים לקראת גן חובה ובוגרים.

### מהלך העבודה

– לאחר התנסויות רבות בעבודה בלתי אמצעית בחומר ובפלטילינה אפשר להוסיף פריטים לכל הפעולות שתוארו קודם (1-6).

הצעירים משתעשעים בעקבם הנעה של הפריטים ובעיריכתם המקרית או הוקטורית. הבוגרים מנצלים את הפריטים לעיצוב פרטיטים דמיוניים, בחיות, מבנים וצדומה.

– הילד יגלה בכוחות עצמו את האפשרויות לחבר הפריטים לעבודה בחומר ובפלטילינה.

– הגנתה מדגימה איך אפשר לייצר את החומרים בעדרת מנקי מקטרות וחוטי ברזל, המשולבים בגלי הפלטילינה. צורת העבודה זו מדגימה שימוש תלת-ממד. הבוגרים יעצבו דמיות של חיות וצדומה.

– ניתן לשלב פלטילינה וחומר חרסיתי – אם הילד יוזם התנסות זאת. במקרה זה רצוי להתמקד בהשוואת החומרים.

### מושגים ותכנים

#### לפניות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם צריכים להימצא בכל עכודה, בכל עמוד, בו-פה או בתלת-פדה.

קי

סוג קיימים

קי – צורה

בקני טהאר

בכתמיות

בऋשות

כבע

חוואר

חווריות

סדק

שורטב וכלל

קומפוזיציה

תבועה, מקbez

איון

סמסטריה

חיבור

סקוק, מסקרה ומוחמר לייצוג

**תכנים לפעילויות**

**מרכיבים סיפוריים**  
אופיינים לילדים בגיל הגן

- נטילים להימצא במרחב  
או ביצירויות מגוונות ואישיות  
בכל עדרה
- אמי
- וספחתות...
- צוית, בסכבותי...
- וחביבים...
- אוטוב, מפחד, חולם,
- שוכן, מוקם...
- בחוגים ובמפעדים...

**דמויות**  
חוות  
אמהות  
מבנה  
כל תחבורת  
סכנות וכישורים  
ענפים

כל אלה מהסבבאו או מהודרין

## לבנות לגובה

### חיבור והוספה של גושי חומר או פלסטינה

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

חומר חרסיתי/פלסטינה. כל אחד מן החומרים הללו יוגש בפעולות נפרדות. חשוב לשים את שנייהם בגלל ארכיטוקטוניקת השונות.  
סכךים לא חדים.  
עובדים ליד שולחן.

#### gil

צעירים ובוגרים.

#### מהלך העבודה

- בזמן התנסיות החפשיות בכיר הганמת מדגימה אפשרות של בניה לגובה, כדי להפיק וריאציות בתלתימוד.
- הганמת מראה איך לחבר גילי פלסטינה מוגנים (גושי פלסטינה הנמכרים בשוק טורכיבים מג'ליים) בעבעים שונים על ידי היוזק. היא מעמידה אותן לגובה ומראה איך להפוך ביניהם בחלקם העליון. בחלקים התחתון הם נשארים צמודים, כדי ליצור גוש יציב.
- חותכים חלקים קטנים מגילי פלסטינה נוספים (אפשר גם בעזרת סכין) ומוסיפים אותם על ראשו של המבנה הגדל.
- אותה הפעילות יכולה להיעשות בגלילי חומר חרסיתי, שהילדים והганנת מוכנים מראש.
- מתייחסים לחלקי הפלסטינה או החומר הקטנים כמו לקוביות בכיה קטנות. אפשר גם להוסיף כדרים קטנים וגדולים ולחברם לבנייה לפני מעלה. בונים לגובה כמו בקבוקיות עץ.
- העצירים מסתפקים בבניה ובבחירה החלקים באופן אקרוא. הבוגרים יכולים לעצב צורות תיאוריות, כמו מבנים, עצים, מכונות וכדומה.

**מושגים ותכנים**  
**לפעלויות**

עקרונות וmericבים צווניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עכוזה,  
בדי-סמד או בתלת-סמד.

<b>קן</b>	סוגי קניים קן – צורה
<b>בקן פתא</b>	בקן פתא בכתמיות
<b>בבושים</b>	בבושים
<b>גביע</b>	גביע
<b>חומר</b>	חומר מרקם
<b>מרקם ומלל</b>	מרקם ומלל
<b>קוטופחציה</b>	קוטופחציה
<b>תנוועה, מתקבב</b>	תנוועה, מתקבב
<b>איון</b>	איון
<b>סימטריה</b>	סימטריה
<b>חיבור</b>	חיבור
<b>מקן, צורה ומוחמר ליציג</b>	מקן, צורה ומוחמר ליציג

פיסול בפלסטינה.



עבודות תבליט בפלסטינה.

חומר חרסיטי ותוספות.



## לכיאר ולעצב בעיסת נייר

### תכנים לפעולות

**מרכיבים סיפוריים**  
אופיינים לילדים בגין הגן

יכולים להימצא ב\_nfud  
או ביצירותיהם מזוהים ואישים  
בכל עבדה

אני  
—  
— משפחתי...  
— גותית, בסביבתי...  
— חברים...  
— אוגה, ספרח, חולם,

שונאן, מקנא...  
— בחגיגים ובנסיבות...  
דמויות  
חיות  
צמחיים  
מבנים  
כל תחבורת  
סכנות וכישורים  
עצמם

כל אלה מההביבה או מהדרין

### חומרים, כלים וארגון סביבה

פיסות נייר, משטח לבחודה מפורמייה, מדיקט או מקרטון ביצוע.

דבק מוקם מבושל או דבק טפטיים.  
צבע גואש, נייר משי צבעוני (סולפיט).  
עבדדים על שולחן המכוסה פלסטיק או קרטון.

### גיל

ערים ובורגים.

### מהלך העבודה

עבודות בעיסת נייר מבוססות על כר, שפסות נייר קטנות, המעורבות בדבק, הופכות עם התיבשותן לחומר מוצק וקשה. בהיות החומר רך הוא ניתן לכיאר ולייבוד חופשי  
ונגיש. אם במשך העבודה העיטה מתקשה, יש להוסיף לה מים.

### מושגים ותכנים לפעולות

עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בוחן או בתלת-סמד.

קי

סוגי קווים

קי – צורה

צורה

בקן שתואר

בכਮניות

בגוניות

צבע

חרום

חוויות

סלים

שורב וחול

קונפיטציה

תבונה, מכך

אלהן

סימטריה

חיבור

מקן, מצורה ומוחדר ליצוג

\* להכנת דבק מבושל – ראה סיכום כללי של כיאר ופיסול / עיסת נייר (עמ' 186)

## אפשרות א'

- הילד קורע או גוזר כמהות גדולה של נייר לצורות חופשיות בגודל של  $4 \times 4$  ס"מ בערך.  
(מומלץ להשתמש בניר עיתון)
  - הגנט מראה לילדים אך מערכבים את פיסות הניר בדבק, ומתקבלת עיסוה ס邏יכה.
  - הילד לש את העיסוה ומעצב עובודה על המשטח. העובודה יכולה להיות מופשטת או תיאורית.
  - מניחים את העובודה ליבוש ממשך יומיים-שלשה.
- גימור העובודה:
- כאשר העובודה יבשא, אפשר לצבוע אותה בצבע גausח או למורה עליה שכבת דבק פלסטי, שנעשה שקוּר עם הייבוש.

גימור אחר:

- מדקרים בדוק פלסטי פיסות קטנות של נייר משי צבעוני על העובודה שהתייבשה ויזרים שכבת ציפוי צבעונית.
- מפיקים ליבוש ליום אחד.
- אפשר לצבוע על שכבת הציפוי פרטים בצבע גausח ובולדמים.

## אפשרות ב'

תכנים לפעילויות	
מרכיבים סיפוריים	אחד או כמה מהם
אויגינים לילדים בגלן	צריכים להיפמצא בכל עובודה,
יכולים להימצא ב_nfוד	בד-ספוד או בתלת-ספוד.
או במקומות מגוונים ואישיים	
בכל עובודה	
איי	
— ומשפחותי...	
— נוגה, בסכבותי...	
— וברשות...	
— אהוב, מפחד, חולם,	
— שונא, מקנא...	
— בחורים ובכ嘲דים...	
דומניות	
חוות	
צוחחים	
מנחים	
כל תחבורה	
鄯וכנות וככשרים	
עצמם	
כל אלה מהסבירה או מהדרמן	

## מושגים ותכנים לפעילויות

### עקחות ומורכבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפמצא  
בכל עובודה,  
בד-ספוד או בתלת-ספוד.

ק'

סוגי קווים

קן — צורה

אותה

בקן פתואר

בכתמיות

במשיטות

גביע

חוור

חומריות

מתקדם

מרוח וחלוף

קומפוזיציה

תמונה, מזגב

איון

סימטריה

חיבורים

מקן, מצורה ומוחומר לייצוג

- הילד מכין כמהות גדולה של פיסות נייר עיתון ( $4 \times 4$  ס"מ בערך) בקורע או בגיזו.
  - הגנת מיצעה פרטיטים שיכולים לשמש שלד לעובודה, כמו גילי ניר טואלט, צלחת לשימוש חד-פעמי, קופסת קרוטון, מכל פלסטיק של מוצר חלב למיניהם, בלון מנופה, כדור ועוד.
  - הילד בוחר פרט שישמש שלד לעובודתו.
  - הוא טובל את פיסות הניר בדבק ומונח אותן על השלד אחות אחת. יש להדביק לפחות 3-4 שכבות זו על זו.
  - בזמן ההדבקה הגנת מראה הילד, כי אפשר לעצב בשכבות הללו גושים בולטים או שקעים.
  - מניחים את העובודה ליבוש ליוםים-שלשה.
  - שלב גימור העובודה — כמו באפשרות א'.
- אפשרות ב': מומלצת לבוגרים בלבד.

## תכנים לפעילויות

**מרכיבים סיפוריים**  
אופניים לילדים בגיל הגן

יכלטים להימצא ב\_nfrod  
או ביצירופים מוגנים ואישיים  
בכל עובודה

אני  
— משפחתי...  
— נכית, בסביבתי...  
— ותברים...  
— אובי, מפהה, חולם,  
שואג, מקא...  
— בחדים ובמושגים...

דמיות  
חיות  
צמחיים  
טביגים  
כל תחבורות  
מכונות ומכשורים  
עצמם

כל אלה מהסבינה או מהמדיום.

- הגנת מוגינה אך לפהן תבניות ביצים ולפרור את הקרטון. חשוב שאות פעולת פירוק התבנית יעשה הילד בכוחות עצמו.
- הגנת שורה את הקרטון המפורר במים עד ליום המחרת.
- הילד מוצא מתוך הקערה גוש של עיסת ניר, סוחט אותו ומעבירו לקערה אחרת.
- הוא מערבב את הגוש בדק מקומו מבושל או בדק טפחים ולש את העיסה.
- הוא מכיר בעיטה ויוצר עבודה פיסולית תיאורית או עבודה פיסולית אחרת על פי התכוונתו.
- מניח את העבודה ליבוש יומיים-שלשה.
- גימור העבודה — כמו באפשרות א'.

## הרחבה

### הנתן כלים תפקודיים

- עובדים באחת מיטות הנתן העיטה המתואמת באפשרויות הקודות.
- הגנת מצעה כלים, כמו צלחת, כוס או קערית, והילד בוחר באחד מהם, הופך אותו על פניו, כדי לשימוש הבניה.
- הוא מכסה את הכליל בשכבות עיסה — 3-4 לפחות.
- הוא מניח את העבודה ליבוש יומיים-שלשה.
- כאשר העיטה מתיישבת, החומר הוא קשה ומתנתק בקלות מן התבנית. נוצר כל העשו יכול מעישת ניר. על ידי גימור שכבות צבע + דבק פלסטי או לקה יכול הכליל החדש לשמש לאחסון ולהגשה. מומלץ לבוגרים.

**חומרים ותוכנים  
לפעילויות**

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפעא  
בכל עובודה,  
בזה-פמד או בתלת-פמד.

קן	סוגי קניים
קן — צורה	צורה
בקן פטאות	בקן פטאות
בכתמיות	בכתמיות
בגומיות	בגומיות
גביע	גביע
חומר	חומר
חותמי	חותמי
סרגם	סרגם
טרכם	טרכם
טרכוב וועל	טרכוב וועל
קופופחzieה	קופופחzieה
תנוועה, מקאב	תנוועה, מקאב
איין	איין
סימטריה	סימטריה
תיכורים	תיכורים
מק', טקרה ומוחומר ליצואן	מק', טקרה ומוחומר ליצואן

עכחות ילדים, גיל 3-5



## לעצב בחוטי ברזל ובעיסת ניר

### חומרים, כלים וארגון סביבה

בחוטי נחושת או חוטי ברזל או מנקי מקטורת, ניר עיתון, ניר משי צבעוני (סולפיט), חرزונים גודלים לארשים, דבק מוקמה מבושל או דבק טפסים. עוכדים ליד שולחן.

#### תכנים לפעילויות

##### מרכיבים סיפוריים אופיינים לילדים בגיל הגן

יכולים להימצא ברגע  
או במקומות מגוונים ואישים  
בכל עובודה

אנו  
— ומשפחתי...  
— נכית, נסכמת...  
— וחברם...  
— אובי, פחד, חולם,  
שונאי, מקנא...  
— בחנים ובטעמיהם...

דומינט  
חויטת  
צמחים  
טבבים  
כל תחבורת  
מכותות וכוכריות  
עצמים  
כל אלה מהסבינה או מהודמיין

#### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הגנתת מדגימה עצוב צוחות בחוטי ברזל או במנקה מקטורת לא צבעוניים על ידי כיפוף וקיפול. בעת ההתנסות בכיפוף החוטים ובחקרות אפשרויות העיצוב אפשר לכוון את הילד ליצור דמיונות — בובות, חיות וחיות דמיוניות.
- השימוש בחרזונים מסייע לליד ביצירת דמיונות: החרז מזכיר ראש, למשל.
- הילד חותך ניר עיתון או ניר צבעוני (סולפיט) לרצועות על ידי גיזור או קירוע (ברוחב עד  $\frac{1}{2}$  ס"מ, לא מדויק).
- הילד מלפף את הניר כשהו טבול בדק סביב החוטים בשכבות אחדות. תוך כדי הילוף אפשר לעבות תקלים ולהצהר תקלים אחרים.
- מינוחים ליישוש ליום-יוםים.
- הילד צובע את העבודה בעכע גואש, או מכסה בדק פלסטיק, המגען ברק לעובודה.
- אפשר להוסף לדמות פרטים על ידי הבדיקה חומרם מגוונים — צמר לשער, בדים, כפתורים וצדופה.

### הערה

- הגנתת מכונת יצור דמיונות דמיוניות דזוקא, כדי לעזור לילדים להשתחרר מהרגשות המתחייבות ליצור דמיונות ריאליסטיות.

#### מושגים ותוכנים לפעילות

##### עקרונות וmericאים צורניים

אחד או כמה מהם  
צחילים להיפצא  
בכל עובודה,  
בזו-mando או בתלת-סמד.

#### קי

סובי קווים

#### קי – צורה

בקני סטאר

בכתמיות

#### בגושיות

#### צעב

חומר

#### מרקם

מרקם

#### מרקם וחולל

קונטראצייה

חומרה, מכבב

#### אין

סימטריה

#### חבירות

מקין, מצורה ומתחום ליציג



הרלסה בעיסת ניר



## להבליט בעיסת ניר

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעכבה – קרטון ביצוע או קרטון קשיח אחר.  
לעבותה הרכבתה – ניר עיתון, ניר משי (סולפיט).  
דבק מוקם מבושל או דבק טפסים, אפשר גם דבק פלסטי (לא ניתן להסיר כתמיים).  
עוביים ליד שולחן, אפשר בעמידה.

### gil

צעירים ובוגרים.

### מהלך העבודה

#### אפשרות א'

- הילד קורע ניר עיתון או ניר משי צבעוני (סולפיט) לצורות ובדלים שונים. הוא מוקטן, מכוחז או מגלאל את הניר לצורות שונות ובדלים שונים.
- הילד מודח דבק על מצע הקרטון ומבדיק את הניר שעיבד. בעת ההדבקה הוא יכול להסוך עוד ניריות מעובדים.
- הוא מניח את העבודה ליבוש במשך יום וצובע למחרת בצבעי גואש.

#### אפשרות ב'

- הילד קורע ניר עיתון או ניר משי צבעוני (סולפיט) לצורות ובדלים שונים וסובל את פיסות הניר בדבק מבושל.
- הוא לש את העיסה, מעצב ממנה צורה ומזהק אותה אל מצע הקרטון. החומר נדבק למצע.
- מניחים את העבודה ליבוש במשך יום וצובעים למחרת בצבעי גואש.

### הערות

- תקנים לפעילות**
- מרכיבים סיפוריים**
- אופיינים לילדים בגיל הגן**
- יכולם להימצא ברגע**  
או בנסיבות מסוימות ואישים  
בכל עדרה
- אני**  
– ומשפחתי...  
– וabit...  
– גאנט...  
– וחברת...  
– אהוב, פחד, חולם...  
– שואן, מקאן...  
– בחורים ובנות...  
– דמיות  
- חייה  
- צמחים  
- מבנים  
- כל תחבורת  
- מוכנות ומכשולים  
- עצמים  
- כל אלה מהסבוכה או מהודרין

### מושגים ותוכנים

#### לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים אורתוגניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפגא  
בכל עדרה,  
בדומם או בתלת-ממד.

#### קי

סוגי קווים  
קי – צורה

#### צורה

בקן פתארא  
בכתמיות  
בגאשוות

#### אבע

חומר  
טירוף

#### טרכוב וחלל

קונפוזיציה  
תנווה, מקבב

#### איון

סימטריה  
חיבורים

מקה, מצורה ומתחום ליצוג

## לכימר בגבש

### חומרים, כלים וארגון סביבה

אבקת גבס, מים, שקיות נילון,

עובידים ליר שולחן (מולץ בעמידה) מכוסה בニילון או בחומר מגן אחר. אין לשפוך את מי הגבס או שרירות אחרות לכירום ולאלות, כדי שלא תיווצרנה סתיימות. מולץ לעבודה בחצר.

#### תכנים לפעולות

**מרכיבים סיפוריים**  
אופניים לילדים גני הגן

יטלים להמצוא בפרד  
או בערופים מנויים ואישיים  
בכל עובוה

איי  
— ומשפחתי...  
— גיבתי, בסביבתי...  
— וחברים...  
— אהוב, מפחד, חולם,

שונאי, מפחד...  
— בחורים ובכובעים...  
דמויות  
חוות  
צמחיים  
מבנים  
כל תחבורת  
מכונות ומכשירים  
עצמים

כל אלה מהסבגה או מהודמיין

#### גיל

ערים וborgim.

#### מהלך העבודה

- הגנתת והילד עורכים ניסויים להכרת התופעות הבאות: 1. אבקה + מים הופכים לעיסה נוזלית. 2. העיסה מותיבשת, המים מתנדפים והחומר נעשה מוצק. 3. בעת תחליך ההתקשות החומר מתחכם, ואפשר לחוש את החום המתפשט על ידי שימוש.

- כדי לנצל את העבודה, שהמעבר מאבקה לנוזל ולמוצק הוא מהיר מאוד בגבש  
ומאפשר לדאות, לחוש ולהתנסות בכל שלבי השינויים מבצעי הצבירה של החומר.

- הילד בעזרת הגנתת יזקק את עיסת הגבס לשקית נילון וסגור אותה.
- הילד לש את החומר הנמצא בתוך שקית נילון. בצדורה כזו ידו של הילד או סביבתו אינם מותלכלים, ואפשר לעצב את הגבס בצורה גמישה וחפשית, כמו גם שונוגאים בחומר חרסיתי.

- העבודה מסתיעית, כשהגבס מתקשה ולא ניתן עוד לשנות את צורתו.
- מנוחים לישוש. לאחר היישוש מסירים את השקית.
- אפשר לצבוע את הגוף שנוצר.

- בוגרים יכולים להמשיך את העבודה ולגלוף את גוף הגבס בעזרת סכינים לא חדים, מסמרות גודלים וכדומה.

\* להקמת עיסת גבס — ראה הסבר כללי על כיר ופיסול/גבס עמ' 187

#### מושגים ותכנים

#### לפניות

#### עקחות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
חרכים להימצא  
בכל עובוה,  
בד-סמד או תלת-סמד.

#### קי

סמי קווים

קי — צורה

#### צורה

בקן פטאור

#### בכתמיות

#### בנשיות

#### אבע

#### חומר

חומר

מרקם

מרקם וחול

#### קומפוזיציה

הנעה, מקבב

#### איין

#### סימטריה

#### חיבורים

מקן, מצורה ומוחומר לייצוג

## לעצב בגבש לצתת, להטביע, לגלף

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע – קרטון ביצוע.

tabanot yizikha, gan arizot had-pumiot maklakha peflesetik ve-alomim, maccsi kofesotot nulim mukrot, ao cilim shicholim l'shemesh tabaniyah liyizikha – zlachot, kuraith, mafrata, abkut gibes, mios.

hotchi uvoit b'ali zorot megozot, Plesstilina, uverbim lid sholchan mkozah beniyalon ao b'chomer man achor (mofalz b'umida). Razi lebav b'hazra.

### gil

bogrim.

### מהלך העבודה

apshoriot ha'avoda bagbesh han rovot v'magnotot v'kol muniviot v'mafteiutot. Kolon mabotsotot ul hataksotot mahriyah shel gabes, hamafshar lemudo ul topuat hasheni b'matzbi tsavira be-zotra mohashit v'goloha le'ui.

halil camah man apshoriot harbotot.

### אפשרות א'

– chilid be-urot hanant yizik usit gibes latbaniyah. Ba'ud ha'usisa nedolit, mknisim letwotcha chafzim, camu maftehot, chbel, pakkim, scotim yishan, mafshirim yishim, mafshirim gedolim, berghim u'veud, ha'chafzim 'tovbeim' v'nulamim b'kerkutit ha'usisa.

– minchim li'ybos b'mashr' yom.

– ha'ofcim at ha'ebniyah v'machlachim at meshach gabes v'mgalim ul givo at ha'chafzim shahotbenu.

– misirim ottem; motkbel meshach um zorot motbe'utot. zorot ha'ala han ha'ekbotot, shemotrim ha'chafzim b'chomer.

### תכנים לפעילויות

#### חומרים סיורים

#### אפשרים לילם בגיל הגן

yalim lematsa b'nefod  
ao b'zifrotim segudim v'ayshim  
b'chol avoda

ani  
– v'mafchotit...  
– v'viti, v'sabibti...  
– v'chabrim...  
– avoh, spach, cholm,  
shana, skaka...  
– chagim v'cemudim...

zmaniot  
chotot  
zmanim  
mavim  
v'cholma

all t'hava  
mekonot v'machshirat

shemanim

al alha mabshecha o mordim

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקחות ומרכיבים צורניים

achd ao camah mrah  
azrichim lehme'uz  
b'chol udorah,  
bd-madot ao batlat-madot.

ל'

so'i kinos

ki – zotra

zotra

b'ki p'tatar

b'chamotit

b'goshiot

zav

chomer

chafzot

mofalz

morag v'chul

komfachzia

t'muna, makkav

aiyan

simterot

chibrotot

meku, mazora v'mohor le'iyug

## אפשרות ב'

- מכינים תבנית ליציקה: אוריוזת חדרעמויות מקלקר, מפלסטיק או מאלומיניום, מכסה של קופסת נעלים או כל אוריה אחרת שטוחה ובעלת דפנות בגובה שבין 3 ל-5 ס"מ.
- הגנת מודגימה איך לעצב צורה כלשהי בתוך התבנית בעזרת גלי פלסטינה שהילד מכין. הגלילים יהיו עכימים — בקוטר 2 ס"מ בערך. נוצרות כען 'חומר' של פלסטינה.



### מושגים ותכנים לפעילות

עקרונות ופרinciples צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להיפוץ  
כל עכודה,  
בד-סמד או בשלת-סמד.

### קי

סוג קווים  
קו — צורה

### צורה

קוו סתואר  
בכתמיות  
בנשיות

### צבע

חוואר  
חומרית  
מרון

### טרות וחל

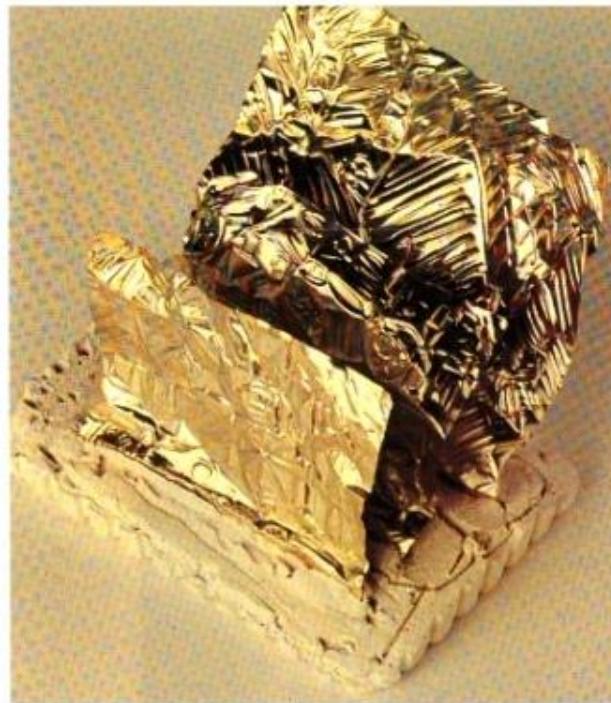
קונפוזיציה  
תמונה, מקבץ

### איון

סימטריה  
חיכורים

מק, מצורה ומחרור ליצוג





## תכנים לפעילות

### מרכיבים סיופוריים אפיינם לילדים בגיל הגן

יכולת להימצא בפרד  
או ביצוחים מגוונים ואישים  
בכל עבודה

אני  
ומשפחתי...

וגית, בסביבתי...  
וחברים...

אותה, פחד, חולם,  
שוכן, פקנץ...  
בחגים וגמועדים...

דמויות

חיה

צמחיים

מבנים

כל תחורה

סכנות ומכשפים

ענפים

כל אלה מהסבינה או מהדרין

## אפשרות ג'

- יזקיעים夷起 מפעילות גבס בתבניות שונות, למשל מכסיים שונים של אריזות חומר ניוקן, גביעים של גבינות וمعدני חלב, תבניות פלסטיק של בונכניות. עצם היצקה בתבניות בעלות צורות וגדלים שונים מבטיחה גיון בנסיבות היפיסוליות של הגבס המוצקן.
- אחרי שהגבס מתיבש ומפרידים אותו מן התבניות, מקבלים הרבה גופי גבס, כמו קוביות ורבגוניות.
- הילד בונה מגפי הגבס מבנה תלת-ממד תיאורי (מגדל, בית, ארמון), מוכנות דמיונות, רובוטים וכדומה) או מופשף. רצוי להסביר את תשומת לבו של הילד לביעות של שווי משקל בעת הבנייה.
- מחברים את החלקים בעזרת דבק פלסטי.
- ניתן להוסיף למבנה פריטים מחומרם השונים על ידי הדבקתם לגוף הגבס.

ឧבודה זו מתאימה במיוחד לפעילות קבוצתית, שבה כל ילד מכין 1-2 גופי גבס והקבוצה מחברת אותם למבנה אחד גדול.

## מושגים ותכנים לפעילות

### עקרונות ומכבים צורניים

אחד או כמה מהם  
ऋיכים להימצא  
בכל עבודה,  
בד-幡ם או בתלת-幡ם.

ה

סוגי קבאים

קו – צורה

בקן מתחאר

בכמימות

כוניות

צבע

חומר

חותמות

מרקם

טרוח וחלל

קונפוזיציה

תגעה, מתקצע

איון

סימטריה

חכורת

מקן, מוגרה ומוחמר ליצוג

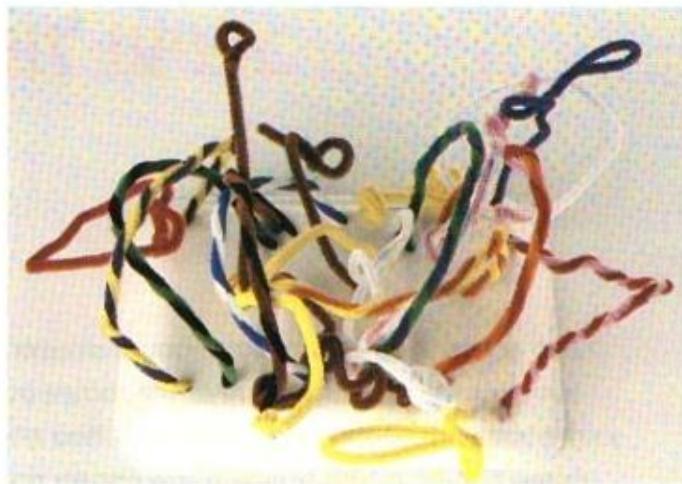
## 6. צירוף, פיסול ועיצוב

צירוף הוא יירה חומרית, המשלבת יחד אלמנטים דו-ממדיים ותלת-ממדיים. עובוה מסוג זה מקובל לבנות **מצורף** – *Assemblage*. המוצרף, כמו הקולאז', יכול להיות תבליטי על מצח שטוח, ועם זאת הוא יותר לתלת-ממדיות ולזוכחות פיסולית בחלל. האסמבלהז' מטבש את הגבולות המסורתיים בין הפיסול לצירוף: כמו בציור ובקולאז', מחרבים ומיצרפים שטחים צבעוניים מניר או מחומרם. שטחים אחרים כגון פיסות בד, רירות פלסטיים וכדומה; כמו בפיסול, בונים ומרכיבים אלמנטים, שהיסודות החומריים והנפחיים שלוטים בהם.

קשה לעשות הבחנה מדויקת וחדרשנית בין מה שמכונה באופן מסורתי פיסול לבין המוצרף – *Assemblage*.

פיסול מוגדר כ"ייצוג אמןוני בתבליט מלא או חלק", כלומר כל ייצוג שישודות נפחיים שלוטים בו, המבוצע בחומר אבן, עץ, מזכוכית, חומרים סינטטיים ועוד, ובטכניקות חריטה, הטבעה, גילוף, כיווץ ויציקה." המוצרף הינו מושג חדש, שנוצר באמנות המאה ה-20, והוא מעציע נוספת על הגדרת הפיסול המסורתית גם על חיבוריהם ושילוביהם של חומרים, חפצים ומוצרי תעשייה מוכנים (Ready Made) בטכניקות חדשות ומגוונות.

גם הגדרת **עיצוב** התרחבה מאוד בימינו. בעבר, עיקר משמעותו של העיצוב היה בהקשר תפקודי. כיום לא ניתן להפריד חדרשנית בין עיצוב לבין אמנות בכל אופנייה העכודה באמנות כולל פיסול. לפיכך משתמשים בהקשר דומה לעיתים במונח פיסול ולעתים במונח עיצוב. לעיתים קרובות מכנים בעבודות תלת-ממדיות בחומר עכודות עיצוב, בין שיש להן תפקוד ובין שנועדו להציג בלבד.



במסגרת תכנית זו אנו כוללים במושגים צירוף, פיסול ועיצוב את צורת החבאה, המותקשרת ביסודה לתלת-ממדיות ולחומריות. המוקד המתואר כאן, "צירוף, פיסול ועיצוב", הוא 'גלגול' של מה שמכונה בין הילדים 'עגלת גורטאות או 'שולחן הדבקה'. הניסוח המוצע כאן מצביע על הדגש המשמש על תהליכי העבודה ולאו דווקא על החומר שבו עוסקים או על המוצר המוגמר. כדי להקל על ארוגן המוקדים בגין, מומלץ להפריד את מוקד עשיית המוצרים, הפיסול והעיצוב בחומרים ממקודם העובדות בנייר, שלחן הועדנו את מוקד ה"קירע, גיזור והדבקה בניר" (עמ' 10). למרות ההפרדה בין שני המוקדים מטעמים דидקטיים, מומלץ למקם אותם בסמיכות זה לזה, כדי שילד החוצה בקר, יוכל לעבור בחפשיות ממוקד אחד לשני ולשלב עבודות. פירוט והרחבה על עשיית מוצרים בגין הילדים ניתן למצוא בחוברת של גدعון לין "מצרפים".

את העבודות יוצרים בדרך כלל מוחומרים מגוונים, הנאספים בסביבה הקרובה: חומרים מן הטבע וחומרים תעשייתיים. על פי רוב מגעים החומרים כהם כבר מעובדים למוצרים. ניתן גם להשיג בbatis הח:right; חומרים במצב גלי או מעובד חלקית. למרות היותם נסדרים לתעשייה, חומרים אלה הם אמצעים מושכים ומגרים לחשיבה יצירתית. אנו מנצלים אותם כחומרים יצירה.

## צירוף, פיסול ועיצוב – למה?

למרות שאין מוצפים מילדיים צעירים שפסלו פסלים, אוט מעוניינים שיתנסו כבר מגיל צעיר בתהליכי הספציפיים של עבודה תלת-ממדית בחומר. כך יכירו מתוך עשייה את עקרונות היסוד של הפיסול והעיצוב. המפגש וההתנסות עם החומר והתלת-ממד מקרבים את הילד לאמנון בת זמנה ומחנכים אותו להיות קולט אمنות רגיש. האסטבלאלז' בן זמננו בא ליצור שלמות חדשת מצרופי חומרים ופריטים זמינים מן הסביבה הקרובה. הוא עולה בקנה אחד עם נטייתם הטבעית של כל ילדי העולם לציר, לבנות, לכיר וליצור פריטים שונים ומדוונים לשימוש חדש כפי שמסביר גדוע לנו. לION טען, שייש בכך יותר מאשר העונת לגירוי חזותי או משושי יותר מאשר פורקן מוטורי.<sup>1</sup> "כל 'твор' מעשה ידיו של הילד הוא מעין הכרחה על סדר חדש, אישי, מקורי וייחודי, שהילד הצליח ליצור בתוך שפע הגירויים הסביבתיים".\*

הפעולות בחומרים מן הסביבה מזמנת לילד שפע של התנסויות להכרת תכונותיהם הפיזיקליות והכימיות של החומרים במקביל להכרת תכונותיהם החזותיות, המשושיות והבעתיות. ההתנסויות הן זו שיח מתפתח בין היוצר ובין החומר. התהליכים הדינמיים בעשייה הם 'משחק' בין היוצר, החומר המקורי והחומר העובר שינויים בעת תהליך היצירה.

בהתנסויות אלה הילד חוקר ונחשף לתגליות כמו:

- תופעות המתיחסות לשינוי משקל ולאיזון.
- תופעות של תלת-ממדיות.
- בניית לגובה.
- גיון במרקמים.
- אפשרויות חיבור מגוונות.

העבודה והיצירה בחומרים מן הסביבה מזמנת ההתנסויות הבעתיות – ובאופן מיוחד פיתוח הדמיון: הילד מעניק ייצוג חדש לאובייקטים מהחיי היום-יום לפוי מיטב דמיונו. הוא יכול להפוך חומרים מהסביבה לדמיות, לבני חיות, למבנים וכדומה, המייצגים מראות מן המציאות או מן הדמיון.

\* לION, ג' (1985). מצרופים, הוצאה לאורנים, קריית סבעון.

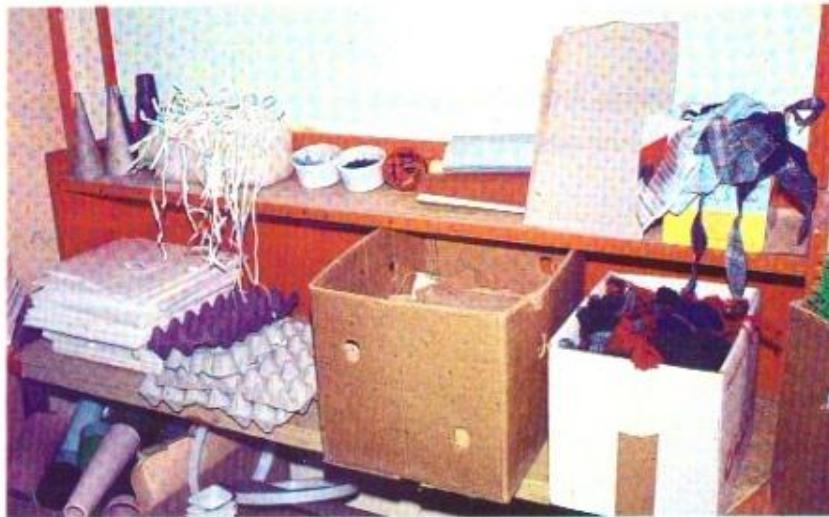
## ארגון פעילות צירוף, פיסול ועיצוב

### איזה חומרים?

סומלץ לא לקבוע עבור הילד איזה חומר ישמש בסיס. בכלל, לא תמיד נדרש בסיס או מצע לעובדה תלתימודית בחיל.

להלן רשימה של חומרי עבודה בסיסיים. עליהם ניתן להוסיף כדי הדמיון וכי השגת מכל מקור אפשרי בסביבה:

- קופסאות קרטון מכל הסוגים והגדלים, מקופסת גפרורים ועוד לאריזות קרטון גדלות, של מקרר, של תנור וכדומה.
- גליי קרטון בגודלים שונים: של נייר טואלט, של נייר אלומיניום וכדומה;
- קונוסים מקרטון או מפלסטיק, שעלייהם מגולגים חותמים וצמר;
- קרטון ביצוע, קרטון גלי וכל קרטון אחר, בצורות שונות ובגדלים שונים;
- שאריות של קרטון מבית דפוס, מחנות למוגרות ומכתבי מלאכה: בדרך כלל בצורת רצועות, דסקיות, ריבועים וכו' ;
- אריזות לביצים מקרטון ומפלסטיק. חשוב להקפיד על אריזות שלמות, כמו תבנית גדולה, במקביל לאריזות ביצים מפרקנות;
- חומרי טקסטייל: בדים, לבד, חוטים, צמר, צמר פרום, צמר מסולסל, פיסות עור, שאריות ממפעלי טקסטייל. חשוב שכל אלה יוגשו לילדיים בגודלים שונים;
- פלסטייק קשיח ורך: יריעות, שקיות, רצועות, אריזות. הפלסטייק יכול להיות שקוף או אטום וגם צבעוני. מכל אריזה, קנקנים ובקבוקים אחרים. מכסים מפלסטייק, שאריות של פוליגל ופוליפרופילן (מפל) בעוביים שונים בגודלים ובצורות שונים;



- רשתות ממתקת או מפלסטיק: רשתות עם חורים גדולים וקטנים, למשל אריזות לירקות ופירות, שאריות רשת לחולנות, רשת גדרות ועוד;
- חוטי מתכת ולפלסטיק: חוט מתכת דק ונוח לקימוט ולכיפוף (קונים בחנות לחומר בניין), חוטי טלפון, מנקי מקטרת צבעוניים או לבנים;
- חבלים ורפייה — מהחומר טבעי ומהחומר פלסטי, בצבע טבעי או בצבעים, באורך ובעובי לא אחידים;
- קלילקר: בלוחות שטוחים, בגושים מוכנים מתוך אריזות, בשביבים בכל הצורות, הגודלים והצבעים;
- גושי עץ בגודלים שונים: שאריות מנגריה — חשוב שההיפותsie היה גוזלות, ארכוכות ומגוננות, בזרותן (לא להסתפק בקוויות קטנות), עץ לא מעובד שנאסף בטבע, מקלות ארטיטיק, קיסמים, גפרורים משומשים, שיפודי עץ, משטחי דיקט לשוגיהם;
- אטבי כביסה, חרוזים, נזוצות, סיכות בעלות ראש צבעוני, שאריות עצבעים, פריטים זעירים מהבית ומפסודת תעשייה וכדומה;
- גובי נילון ישנים, חומר מילוי, כמו אקרילן, צמר גפן או אחר;
- ניר לשוגיו;
- חומרים מן הטבע: ענפים, קונכיות, אבן, פרות שאיןם למאכל, כמו איצטרבליים, פרות הברוש, בלוטי אלון ועוד.

## **במה מוחברים?**

אמצעי החיבור מונחים על השולחן, והילד בוחר מהם להתנסויות החוזרת ונשנות. עם הזמן הילד רוכש ידע והבנה בהתאם לאמצעי החיבור לחומר על פי היזיקה שבין סוג החומרים לבין הרווחות ההבעתיים.

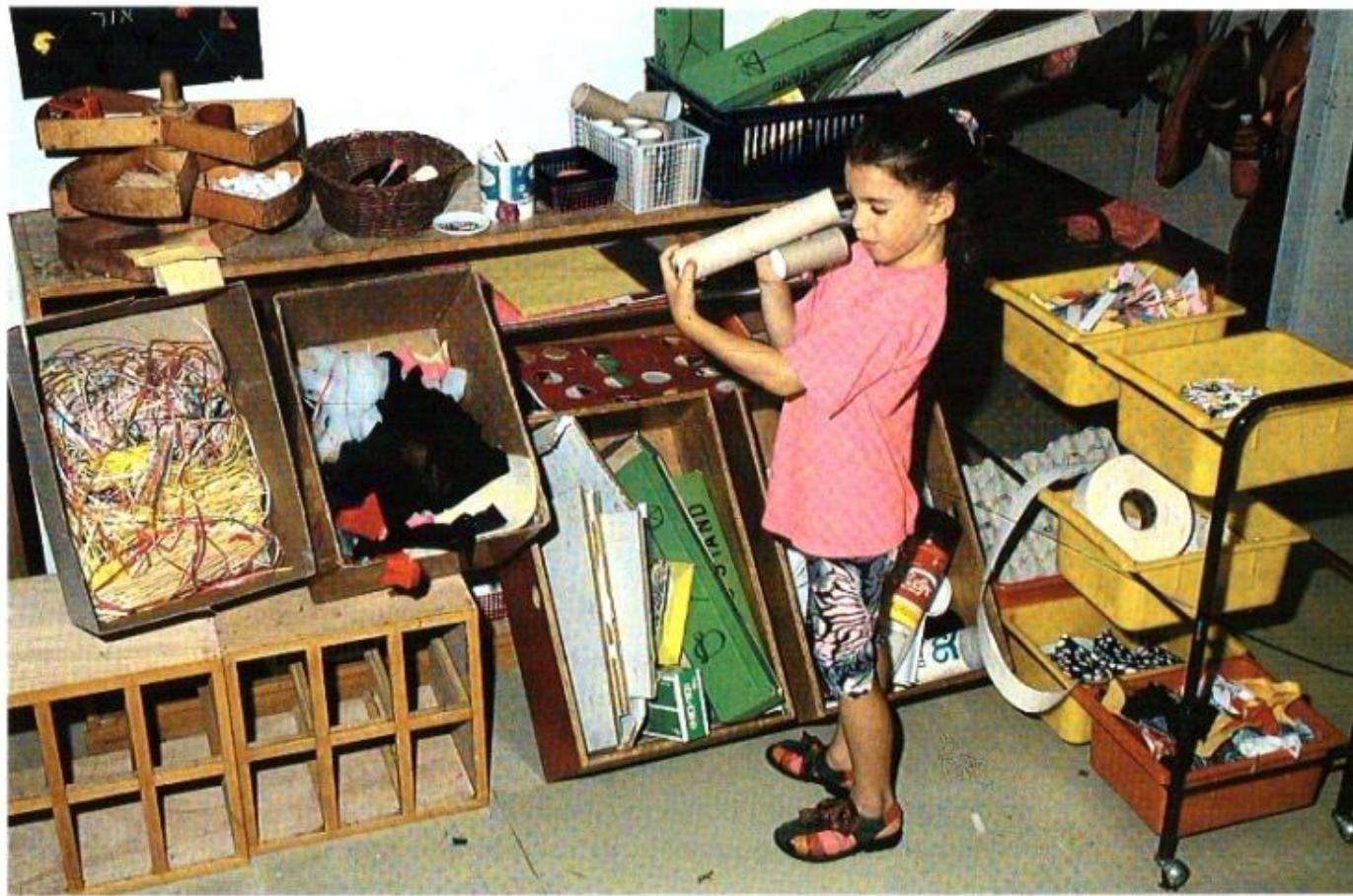
אמצעי החיבור המומליצים הם:  
נייר דבק מסקינטייפ וסלוטיפ;  
מחדקים, אטבים;  
'שדקן' וסיכות;  
סיכות מתפצלות;  
מחטים וחוטים;  
חותמים, חבלים ושריכים לקשייה;  
דבק פלסטי;  
פטיש ומסמרים לעבודות עץ;  
פלסטילינה לחיבור חומרים מהטבע.

## **הין עובדים?**

מומלץ לארגן מוקד לצירוף, פיסול ועיצוב באופן נפרד מעבודות הקולאדי' בנייר וזאת משיקולים דידקטיים בלבד, אף שההיבטים האמנוניים אינם מצדיק זאת, עקרונית. ההפרדה נעשית, כדי שההפגש של הילדים עם החומרים יהיה הדרמטי ומאורגן באופן שיטתי.

בمוקד עובדים ליד שולחן יציב ומרוחה. הילדים יכולים לעבוד בשינה ובעמיניה. רצוי לכנות את השולחן בכינוי פלסטי בצעב ניסרائيلי ואחד. מבחר החומרים מונח במתקן מתאים סגור, במוקד העבודה עצמו, או ב'יסופרמרקט' הכללי של חומרי עבודה יצירה — הכלול לפי אופן ארגון הגן (ראה פרק א', עמ' 44). מתקן לפריסת החומרים יכול להיות ספף, שעלי מניחים מכלים, או מדף או עגלה או כל סידור טכני אחר, המבטיח את זימון החומרים בצורה מגירה ומושכת. חשוב מאוד לאפשר לילדים לבחור חומרים גם מתוכן מכלים, שבהם החומרים ממונעים, וגם מותן מכל גחל, שבו אין מין וחומרים בו ממונחים בערבוביה. האפשרות השנייה מבטיחה חקירה וגילוי מצד הילד בלי הכנה מוקדמת מצד המבוגר, שפירושה התערבות בבחירה ובמיון החומרים.

ארגון מוקדר לצירוף, לפיסול ולייצוג בחומריו.



## להcin מצרפים בתבליט לҚarאת תלת-ממד

**תכנים לפעילויות**

**מרכיבים סיפוריים**  
אופניים לילדים בגיל הגן  
ייחלט להמצאה בפרד או ביצירוף מנגנונים ואישים  
בכל עבורה  
אני  
— ומשפחתי...  
— וויתרי, בסביבת...  
— וחברים....  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שונאי, מקנא...  
— בחגים ובמועדים...  
דמויות  
חוויות  
צמחים  
מגנים  
כל תחבורות  
סכנות ומכשדים  
עכברים  
כל אלה מההסיבה או מההמצאה

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעבודה — קרטון ביצוע או קרטון קשיח אחר.  
חומרם מהסבiba לצירוף ולהדבקה — ניר ליטוגרפי, גליים, קופסאות, כפתורים, מכסים  
של בקבוקים, תבניות ביצים שלמות ומפורדות, חוטים בעובי שונה, קיסמים, פקקים ועוד.  
ספרים, דבק פלסטי, ניר דבק מסקינטייפ, 'שדקן'.  
עובדים ליד שולחן.

### גיל

ערים וborgim.

### מהלך העבודה

לערים — יש לזמן בנפרד עבודות תבליט על גבי מצע ולהציג בניה לגובה אחר הרבה התנסיות במצרכי תבליט.  
לבורגים — יש לאפשר יצירת תבליט ובניה לגובה בעת ובעונה אחת. הילד הוא הקובע את צורת העבודה.  
הכנת מצרפים בתבליט אינה פעילות חריפה, אלא חזות ומשנית המשך כל שנה הלימודים. ככל שהילד מותנסה בה יותר, כן הוא רוכש שליטה במיניות העבודה, המאפשרת לו להתמקד בהבעה.

**מושגים ותוכנים  
לפעילויות**

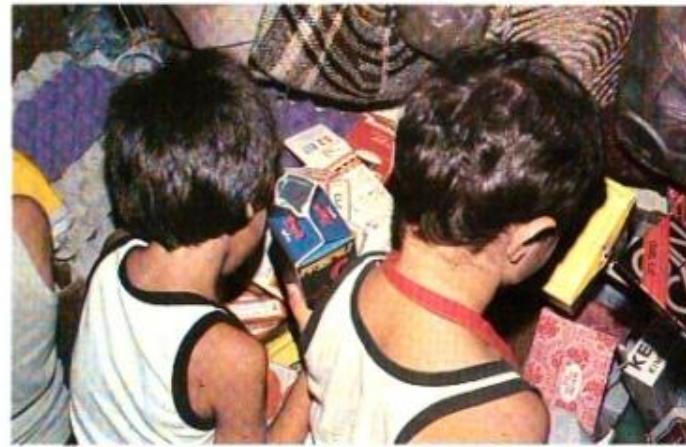
**עקרונות ומרכיבים צורניים**

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בדו-ממד או בתלת-ממד.

<b>קי</b>	סוג קווים קו — צורה
<b>צורה</b>	בקני פתרואר בכתמיות במשושים
<b>אזור</b>	חומר מרקם טורח וחליל קומפקטיבית תנועה, מקבץ
<b>זמן</b>	אין סימטריה חיבורים מקום, מסורה ומוחומר ליצוג

**תכנים לפעילויות**

**מרכיבים סיופרים**  
אופניים לילדים בגלן הגן  
יכללים להימצא בנוף  
או ביצירפים מגוונים ואישיים  
בכל עבורה  
אי...  
...ומפתחת...  
...ובית...  
...בסביבתי...  
...ותברם...  
...אהוב, פחד, חולם,  
שונאי, מוקנ...  
...בחגים ובפוגדים...  
דמויות  
חוות  
צמחיים  
מכבים  
כלי תחבורה  
מכונות ומכשוריהם  
עצמם  
כל אלה מהסבינה או מההדרין



- הילד לוקח של ווצאה 'קניות', הוא בוחר חומרים מתוך הצע של חומרים, הממינים במקלים או מונחים במקל אחד בלתי ממון.
- הגנתן מוכנת את הילד לבחר מצע מן החומרים.
- הילד מארגן את החומרים זה ליד זה על גבי זה ומרכיב עבודה, שתיהיא תבליט על מצע קשי.
- הילד מתמודד עם בעיות של חיבור החומרים ומתנסה בהדקה במסקינטיף, בחיבור 'בישרוף' וצדמה.
- הילד הצעיר מ לחבר את החומרים לעבודה מופשטת על ידי הדבקה.
- הילד הבוגר יכול להרכיב עבודה תיאורית, המתארת חפצים בסביבה, דמיות, חוות נדונה. הוא יכול לעבד את העבודה לצורה פיסולית — לגובה ולאו דוחק בתבליט ויש לעודד זאת.

### הרחבה

- לקומפוזיציות שהרכבו מן החומרים אפשר להוסיף עיבוד בצבע גואש או בגיר שעווה שמןנו.

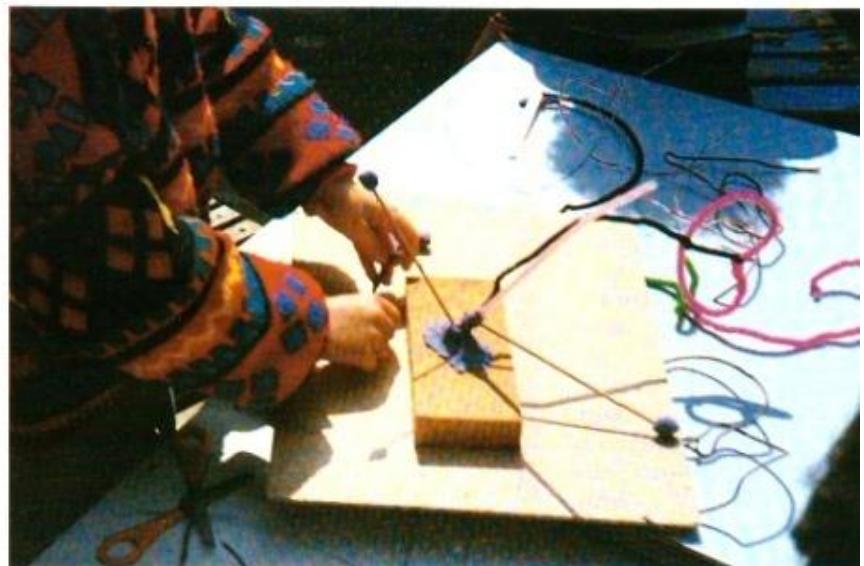
## מושגים ותוכנים לפעילויות

### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים לlimeaza  
בכל עבודה,  
בד-ממד או בתלת-ממד.

<b>קן</b>	סובי קווים
<b>קו</b> – צורה	
<b>צורה</b>	בקן מתחאר
<b>בכתמיות</b>	בכתמיות
<b>בונשיות</b>	בונשיות
<b>אבע</b>	
<b>חומר</b>	חומרים
<b>מתקם</b>	מתקם
<b>שורח וחלץ</b>	שורח וחלץ
<b>קומפוזיציה</b>	תונעה, מנגנון
<b>אין</b>	אין
<b>סימטריה</b>	סימטריה
<b>חיכורים</b>	חיכורים
<b> مكان</b> , מזורה ומוחדר ליצוג	מקום, מזורה ומוחדר ליצוג

טיפול ובחירה של חסרים



## לנעוץ ולפסל

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעכזהה – גושי קלילקר מקופסאות אריזה, לוחות קלילקר שטוחים, לוחות לאירוע מריצפות.

קיסמים מעץ, קיסמים מפלסטיק, נצרים, שיפודי עץ וכל דבר אחר שקל לנעוץ. פיסות בד קטנות, שראות נייר, חוטים שונים, סיבי אקרילן לבן וצבעוני, חרוזים צבעוניים ופתיתי קלילקר – כל אלה לחיבור החומרים שנעצים.

נייר דבק מסקינטייפ ודבק פלסטי.

עוביים לד שולחן.

### גיל

צעירים ובוגרים.

### מהלך העבודה

– הילד בוחר מצע גוש או לוח קלילקר.

– הילד נועץ פריטים במצע בכל קומפוזיציה שהיא.

– הצעירים מסתפקים בדרך כלל בנעיצה פשוטה. את הבוגרים הגנתת ממצא פתרונות נעיצה שונים: לא רק נעיצת פריט במצע, אלא גם חיבור פריט אל פריט.

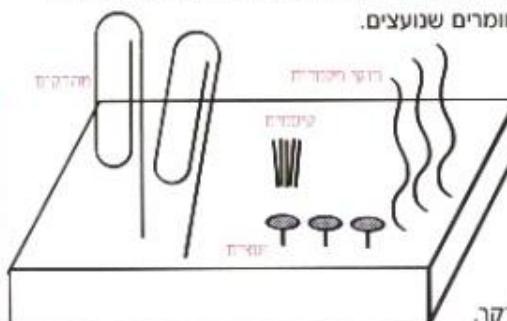
– במהלך ניסיונתי הילד מבצע עבודות תבליט או מצליח 'לעלות לגובה' ולפסל.

הגנתת מעדודה את התהליך 'העליה לגובה' והפתרונות המתלוים לכך.

– אפשר לחבר עוד חומרים אל פריטי הנעיצה בעדרת דבק פלסטי או ניר מסקינטייפ.

– את הבוגרים מעדודה הגנתת לכיוון של עבודה תיאורית (מן הדמיון או מן המציאות).

חומרים סיפורים שמתאימים לעבודה זו: עצים דמויים, מגדלים, גשרים וכדומה.



### תכנים לפעלויות

#### חומרים סיוריים אופניים לילדים בגיל הגן

יכולות להימצא ב\_nfוד  
או ביצירות מוגזמים ואישים  
בכל עבדה

אני  
... ומשפחתי...  
... נבייתי, בסביבתי...  
... וחברים...  
... אהוב, מפחד, חולם,  
... שונאי, מילא...  
... בחפים ובמושדים...  
... ומוניות  
חוות  
צמחיים  
מכבים  
כל תחבורת  
מכונות ומוצרים  
עצמיים

#### רשות חומר

סוגי קיימים  
קו – צורה

#### כונה בקן פתאואר בכתריות בגושים

צבע  
חומר

#### סרך מרקם

מרוחך וחולל  
קומפוזיציה

#### חומרה, מקבב אין

סימטריה  
חבורות

#### מקן, מזורה ומתחור ליצוא

כל אלה מהסביבה או מההדרין

### מושגים ותכנים

#### לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
אריכים להמשך  
בכל עכזהה.  
בדומה-מוד או בתלת-סמד.

#### קו

סוגי קוים  
קו – צורה

#### כונה

בקן פתאואר  
בכתריות  
בגושים

#### צבע

חומר

#### חומר

סרך  
מרקם

#### マーク

חומרה, מקבב

#### אין

סימטריה

#### חבורות

## לפסל בלה

### תכנים לפעילות

### חומרים סיוריים אפיינים לילדים בגלן

יגולם להימצא בפרד  
או ביצירות מגנומות או אישיים  
בכל עובודת

אני  
— ומשפחת...  
— ביתית, בסביבתי...  
— חברים...  
— אהוב, מפחד, חולם,  
שואן, מתקן...  
— בחיקס ובמודדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
טבבים  
כלי תחכורת  
מכונות ואחסרים  
עצים

כל אלה מהסבירה או מהדרין

### חומרים, כלים וארגון סביבה

חותמי מותכת גומיים (מצופים ובלתי מצופים), מנקי מקטורת, קשיות, שיפודים וקיסטים.  
תוספות — פתית קל-קר, חרודים ועוד. לחיבור ולהעמדת בסיס — פלסטילינה.  
עובדים ליד שולחן.

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

— הגנטה מדגימה איך מעמידים חוטי בחל לגובה על ידי ניצחם בגוש פלסטילינה  
המהווה בסיס. כאשר החוטים עומדים בצורה יציבה, מקמטים ומkapלים ומעצבים  
צורות קוויות בחלל. מוסיפים קיסטים, שיפודים, קשיות. משלחים חרודים ופתית  
קל-קר.

— במן העבודה הגנטה משוחחת עם הילדים על אפשרויות שונות של יצירת חללים  
בעזרת החוטים, על הצורות הנוצרות בחל בעזרת הצעיר בחוטים, על שווי משקל,  
על אפשרויות החיבור בין החומרם וכדומה.

— כדי שהבסיס יהיה יציב, אפשר להצמיד את גוש הפלסטילינה ללוח דיקט, לקוביה  
מצע או לקרטון קשיח.  
— הילד מעצב עבודה פיסולית מופשטת או תיאורית.

### מושגים ותוכנים לפעילות

### עקבות ומורכבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עוכזה,  
בדו-הגד או בתלת-הגד.

### אלה

օדי קשים  
לה — צורה  
צורה

בקם פתא  
בכתמיות  
בגאשיות  
צעב

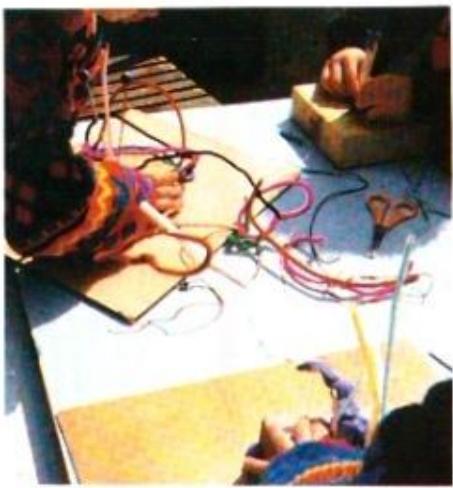
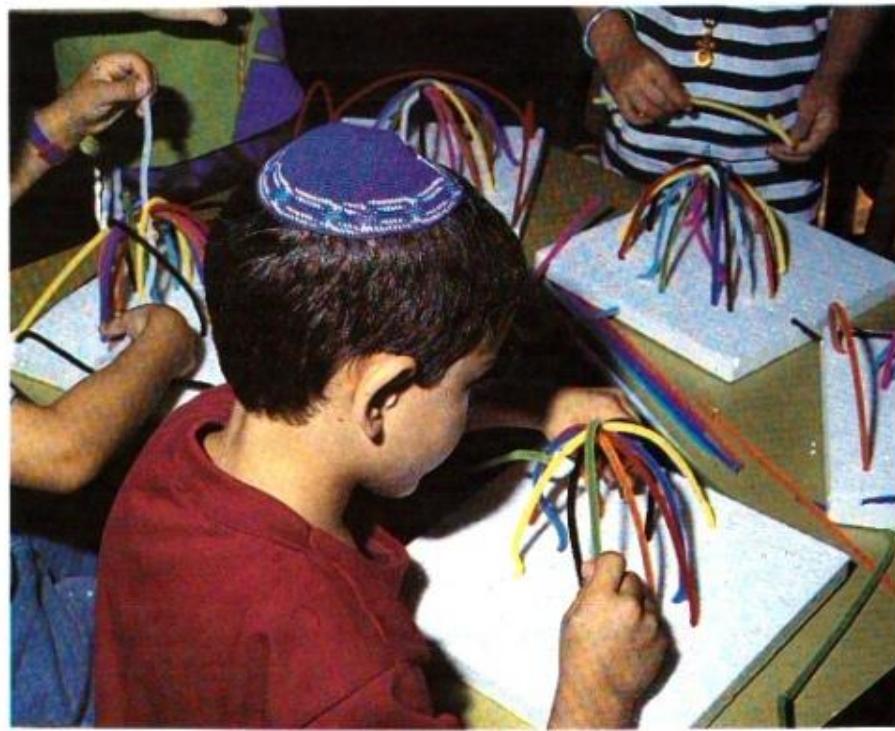
### חומר

חומריות  
מרקם  
מרקח וחלל  
קונטראיזיה  
הונאה, מקאצ'

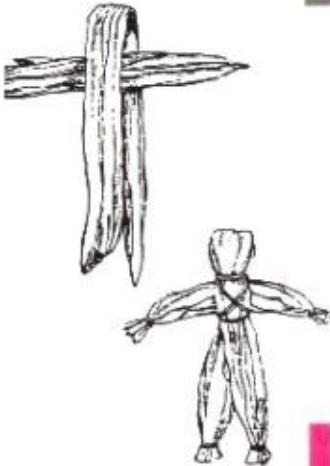
### lien

סימטריה  
יחסים  
מקורה, מהומר ליצוג

פיסול במנוקי מקטרת וחוטי מתכת.



# 3 ו- 4, כו�ן ועוזי



**תכנים לפעלויות**

**חומרים סיורים**  
אפקינס לילדי ביתן

יכולים להימצא בigenous  
או בציודים מוגנים ואישים  
בכל עכבה

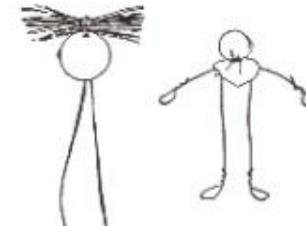
אי...  
...ומשפחתי...  
...ביתה... בסביבתי...  
...וחברים...  
...אותה, פחד, חולם...  
שאוב, מקאר...  
...בחגים ובמונדים...

**דמויות**  
חוות  
צמחיים  
מכבים  
כלי תחבורה  
מכונות ומachinery  
עיטמים  
כל אלה מהסבינה או מהדרמן

## לעצב דמויות בובות, חיות

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מקני מקטורת צבעוניים, חוטי מתכת גומיים (מצופים ובולטי מצופים), שיפוחם וקיסומים.  
לראשים: חרוזים, כדורי קליקר מוכנים, פקקי שעם, פיסות כותנה, לחיבור – נייר דבק  
שקווי, חוטים ומספריים.  
עובדים ליד שולחן.



**מושגים ותכניות**  
**לפעלויות**

עקרונות ומרכיבים צורניים

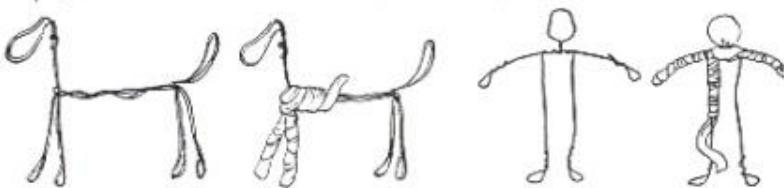
אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עכבה,  
בדי-סמד או בתלת-סמד.

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

– הганנת מדגימה איך יוצרים 'שלד' של אדם או 'שלד' של חיה. אחרי הדגמה של אפשרויות אחדות, הганת מפרקת את הישלים, כדי לא להשאיר דוגמאות להעתקה.



– הילד בוחר ראש ומעצב בעזרת הганנת את 'השלד'. בשלב בנייתו 'השלד' הганנת חייבות לסיע, ובשלבים הבאים הילד עובד באופן עצמאי.

– אפשרויות עבוד הדמויות והחיות הן רבות:

תוספת רפה – ליפוף מסביב לחוטי המתכת;

הדקמת בדים ולבר;

ליפוף על תירים מיובשים מסביב לחוטי המתכת (כדי להרטיב את העלים כדי שיהיו גומיים).

ליפוף של צעקות נייר משי צבעוני (פוליפיט) הטבול בדבק (טפטים או פלסטיק).

### קי

סמי קווים  
קי – צורה  
צורה

בקן מתחאר  
בכתמיות  
בגושיות  
צעב

### חומר

חומריות

מרקם

מרחב וחליל

קיטופיזיון

תנועה, מקצב

### אזור

סימטריה

חיבורם

מקן, פאזרה ומוחמו לירזוב

## לעבור מראש לדמות שלמה

### חומרים, כלים וארגון סביבה

שקיות נייר חום, צלחות קריסטן, צלחות קלילקר חד-פעמיות, גביעי פלסטיק, כבקוני פלסטיק ריקים (קנקלים), דבקיות, לוידים, גיר שעווה, פסולת תעשייה (לעיצוב עיניים, שער ופרוטיס אחרים), ניירות מגוונים, פיסות בד, מספריים, דבק פלסטי, חוטים, 'שרכן', נייר דבק מסקונטייפ. עובדים על יד שולחן.

#### תכנים לפעילויות

##### חומרים סיוריים אופניים לילדים בגיל הגן

יכולים להימצא בנפרד או בצירופים מגוונים ואישיים בכל ענוהה או

— ומשפחתי...  
— זוגית, בסכבי...  
— חברתיים...  
— אוטוא, מפהה, חולם, שומן, מקא...  
— בחזים ובCMD...  
— דמיות

חוות  
צמחיים  
מנגנים  
כל תחכורה  
מסמות וכישוריים  
עצמם

כל אלה מהסבינה או מהמדאין

#### gil

בוגרים.

#### מהלך העבודה

- הילד מציר פנים על השקית, על הצלחת או על הגביע בלוידים או בגיר שעווה.
- אפשר גם להדביק חומרים או דבקות במקום לציר את פרט הפנים.
- האגנט מעודדת את הילד להוסיף הרובה פרטים לראש החומרים המגוונים: שעור, שפם, אוזניים וצדומה.
- הילד ממלא את השקית בכיר עיתון ליצירת נפח, או מEMPL את הצלחת השטוחה כדי ליצור נפח. נחוצה עזרה מבוגר.
- הילד מוכניס מקל אחיזה לתוך הראש שנוצר. נחוצה עזרה מבוגר.
- אפשרות נוספת: למלא תחילת השקית ליצירת נפחיות ואחר כך ליציר פנים בהדבקת חומרים ובצבעה.
- אפשרות אחרת: להשאיר את השקית ריקה ולהכין לתוכה את היד, כמו בובת תיאטרון.
- ניתן להוסיף 'בגדים' מנוי או מבד וכן ידיים ורגליים מקריסטן וمبرיסטול. הוספת הידיים יכולה להיעשות כך: מחראים לליד אורך עיתיק בעיפרון את מתוחה כפי יוזן, כשהיא מונחת על דף נייר. הילד גוזר את כף היד המצטנרת ומוחבר אותה לדמות.
- אפשר להשתמש בדמויות להמחזה סיורים ושירים.

#### מושגים ותכניות לפעילות

##### עקרונות ופרincipים צורניים

אחר או כמה מהם  
צריכים להיפגza  
בכל עכוזה,  
בדו-סמדו או בתלת-סמדה.

#### ki

סובי קווים

ki — צורה

#### צורה

בקו סטאר

בכתמיות

#### בנישיות

#### בע

חוואר

חווארות

סילון

מרוח וחליל

קונפונציה

תמונה, מזגן

איין

סימטריה

חיכום

מקו, כבורה ומוחמור לייצוג



בנין וריצוף בד

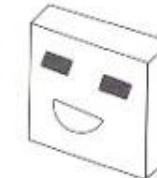
מגון ראשיהם ממוצרים תעשייתים.



בונד צהוב



בונד לבן



בונד לבן



עיצוב דמויות, גל 5-6.



## לעבוד בטקסטיל ובעור

<b>תכנים לפועלות</b>	
<b>טרכיבים סיפוריים</b>	
<b>אופינים לילדים בגיל הנן</b>	
עכליים להימצא בפה או בצל עורה או ביצורים מגוונים ואישיים בכל עורה	
<b>גיל</b>	
<b>מזהן העבודה</b>	
כל אלה מהסבינה או מהודמיין	

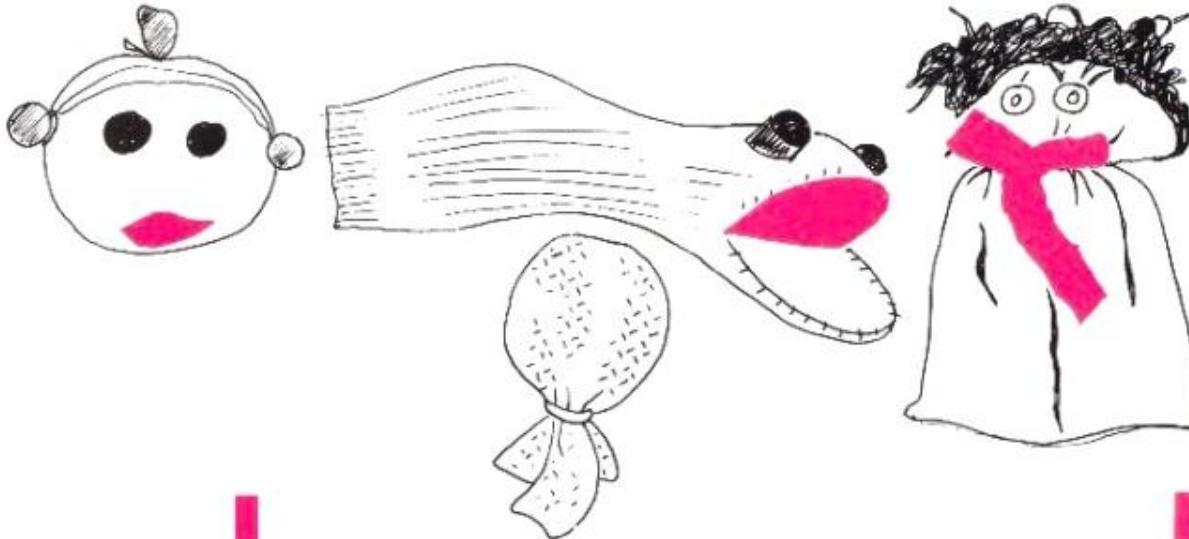
- חומרם, כלים וארגון סביבה**  
 מצע לעבודה — קרטון ביצוע.  
 שרירות עור או בד ולבד חתכות לצורות אקריאיות ומעניינות, חוטים מגוונים, כפתורים,  
 צמר, צמר פרום (מסולסל) וכדומה.  
 בדוק פלסטי, מספריים.  
 עובדים על יד שולחן.
- גיל**  
 בוגרים
- מזהן העבודה**
- כדי שchipור החומרם לא יהיה הדבקה טכנית סתמית, מומלץ להתבונן בפישת בד או עור ולהעלות אסוציאציות — "מה זה מזכיר לך?". מתקבלות בברכה כל ההצעות שהילדים מעלים.
  - הגנת מראה לילדים צורות שונות של טיפול בלבד — קימוט, קיפול, גזרה וכדומה.
  - הילד בוחר פישת עור או פישת בד ומוניה אותה על גבי המצע.
  - הילד מתבונן בצורה וברקע שלה ומנסה לראות מה זה מזכיר לו. גם אפשר להציג רעיונות כמו — "איזה חיה זה מזכיר לך?"
  - בהתאם לרעיוןתו הילד ממשיך את התמונה בהדבקות נוספת של חוטים מגוונים, כפתורים, צמר ועוד.

### חומרים ותוכנים לפעילות

עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עורה,  
בוחן או בתלת-סיד.

<b>קי</b>	סוי קווים
קי — צורה	צורה
בקני מתחאה	בכתמיות
בקמיות	במושית
צבע	חומר
חומר	חרמורת
מרקם	מרקם
מרקם וחלל	קומפוזיציה
תנועה, שักษ	תנועה, איזון
איזון	סימטריה
סימטריה	חיכורם
חיכורם	מקו, מצורה ומחומר ליצוג



### תכנים לפעילויות

**חומרים סיוריים**  
אופניים לילדים בגיל הגן

יכולים להימצא בنفذ  
או ביצוריים מגוונים ואישיים  
בכל עובודה

אני  
— משפחתי...  
— אכתי, בסביבתי...  
— חברים...  
— אותם, מפיח, חולם,  
שונם, מקאר...  
— בחנים ובכעוזים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
نبטים  
כלי תחבורה  
מכונות וככשירים  
עצמם

כל אלה מהסבוכה או מהדרין

### ב. פיסול רך . טקסטיל

#### חומרים, כלים וארגון סביבה

גרבי ניילון שkopים וצבעוניים, גרכיים אחרים, חוטים שונים, מחטifs עבות, צמר סריגה,  
צמר גפן, אקרילן, בלבד בצבעים מגוונים, פיסות עור ופלסטיקה.  
דבק פלסטי, 'שדקן', ניר דבק מסקינטייפ, מחטifs עבות.  
עבדדים על ידי שולחן.

#### gil

בוגרים.

#### מהלך העבודה

- הганנת מדגימה איך למלא גרבים בחומר רך כמו אקרילן ובעזרה קשירה ליצור גוש כדורי.
- אחרי שהילד למד את עקרון העבודה (המלוי והקשירה), הוא מעצב דמות או חיה או צורה מופשטת, מעבד אותה בעזרת כד, בלבד, עור ועוד.
- החיבורים יכולים להתבצע בחוט ומחס, בשדקן או בדבק.
- כדי שהילד ידריש שהוא פטור מלשנות דמיות ריאלייטיות דזוקא, רצוי לכוון ליצור דמיות של מפלצות או דמיות דמיונות אחרות.

### מושגים ותכנים לפעילות

עקרונות וmericים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עובודה,  
בד-ספנד או בתלת-ספנד.

#### קי

סמי קווים  
קי – צורה

#### צורה

בקן פטאר  
בכתפיות  
בנשיות

#### גביע

חומרה  
טרקם

#### מורח וחלל

קומפוזיציה  
תנועה, מתקבב

#### איין

סימטריה  
חיבורים

מקו, מנורה ומחומר ליצוג

## לעבוד בסוף ובסול.

### חומרים, כלים וארגון סביבה

פיסות סוף בעובי שונה (גム יריעות וגム גושים) בצורות שונות ובצבעים שונים, פיסות סול, שאריות צמר, חוטים מגוונים, מכחול, קיסמים, סיכות בעלות ראשים צבעוניים, אטבי כביסה, נזחות צבעוניות, חרוזים ועוד.

דבק פלסטי. מספריים.  
עובדים ליד שולחן.

#### תוכנים לפעילויות

#### מודדים סיטוריים אפקינים לילדים בגיל התקן

יכולים להימצא בפרד או בצויפות מוגננות או ישירות בכל עבורה  
או  
איי  
ושפהותית...  
וביתית, בסביבתית...  
וחברות...  
אהוב, מפחד, חולם,  
שונה, מקאן...  
בחגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
מכבים  
כל תחבורת  
מכונות ומachinery  
ע舐מים

כל אלה מוסכיבה או מהדרמין

**גיל**  
בוגרים.

### מהלך העבודה

- הганנת מודגמתה איך לחבר פיסות סוף שונות זו לזו בקשירה, בהדבקה או בהידוק באמצעות אטבי כביסה.
- הילד מנקט פיסות סוף שונות, מ לחבר אותן ומעצב גוף מופשט או דמות לפיה התכוונות.
- הילד גם יכול למחוץ דבק פלסטי על הסוף, להדבק על מצע מקרטון קשה וליצור תבליט.
- הילד מוסיף פיסות סוף ופרטים מהמגן המוצע ו לחבר אותם אל העבודה בהדבקה, בישדקן, בקיסמים ובכל דרך אחרת שהוא ממציא.
- ניתן ליצור דמויות, מסכות, חיות, עצים, צמחים וכדומה.
- כל מה שמעוניין לגבי העבודה בסוף מתאים גם לעבודה בסול.

סול הוא חומר פלסטי הניתן לרכישה בחניות תחביב. הוא קיים בעוביים שונים: 3-15 מ"מ.

#### מושגים ותכנים לפעילות

#### עקרונות ומכבים צווניים

אחד או כמה מהם  
צרcisים להימצא  
בכל עוכדה,  
בוח-מדם או בתלת-מדם.

קו

סרג' קווים  
קו – צורה

צורה

בקן מתרח  
בכתמיות  
בגאומיות

צבע

חוואר  
חומרית  
סול

חוואר ותול

קונספטואיזציה  
תבונה, מכך

אזור

סיטוריה  
חיבור

מקום, מצורה ומוחדר ליצוג

## לעבוד בעץ

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובדה – משטחי דיקט או גוף עץ משאריות נגריה. שאריות עץ נגריה, פיסות עץ קטנות לעיצוב פריטים עדינים – מקלות ארטיק, קיסמי עץ, גפרורים משומשים. פטיש ומסמרם. עובדים ליד שולחן, בעמידה. מומלץ לעבוד בחוץ.

### תוכנים לפעילויות

#### מרכזים סיוריים אופניים לילדים בגיל הגן

כליים להימצא בנפרד או בצירופים מגוונים ואישיים בכלי עבודה

אַיִל  
— ומשפחתי;  
— ניתת;  
— בסביבתי;  
— וחברים;  
— אהוב, מפהה, חולם,  
שומך, מקא...  
— בחגים ובמועדים...

דמויות  
חיות  
צמחים  
תבניות  
כל תחבורת  
סכנות וכישירים  
עצמים

כל אלה מהסבבנה או מהדמויין

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד בוחר חלקיק העץ ומתנסה בבניה ובהרכבה של החלקים.
- אפשר לעורק את חלקיק העץ כתבליט על גבי מצע של לוח עץ או דיקט ואפשר לבנות לגובה מבנה תלת-ממדי.
- מומלץ שחיבור החלקים "עשה בפטיש ובמסמרם". לעיתים גם אפשר להודבק בדק פלסטי לפיה שמתכבים החומר והמבנה.
- אפשר לצבע את העץ בצבעי גואש או צבעני ביצ'.
- העבודות יכולות לתאר ודברים מן המציאות או מן הדמיון (מבנים, ארונות, מכונות, כלי רכב, חיות,Robots ועוד).
- אפשר להוסיפו חומרם אחרים, המתאימים למאה שהילד מתאר בעבודתו, כמו מפרש מבד לסירה, גלגלים לכלי רכב, קיסמיים ושיפודי עץ לעמודים ותרנים, כפתורים לעיניים, מכיסים לפרוטי פנים וכדומה.

### הערה

- \* אין הצדקה לעבודות בעץ שנעשות בדק פלסטי בלבד. בעבודות עץ השימוש במסרmons ובפטיש הוא מהותי ואין לו תחליף.

### מושגים ותוכנים לפעילות

#### עקרונות ומרכזים צורתיים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בדו-סמסד או בתלת-סמסד.

### קי

סובי קווים

קי – צורה

### צורה

בקן סטאר

כתמיות

בנישיות

### גביע

חומר

סוקום

טרכוב ומלל

קיטופחציה

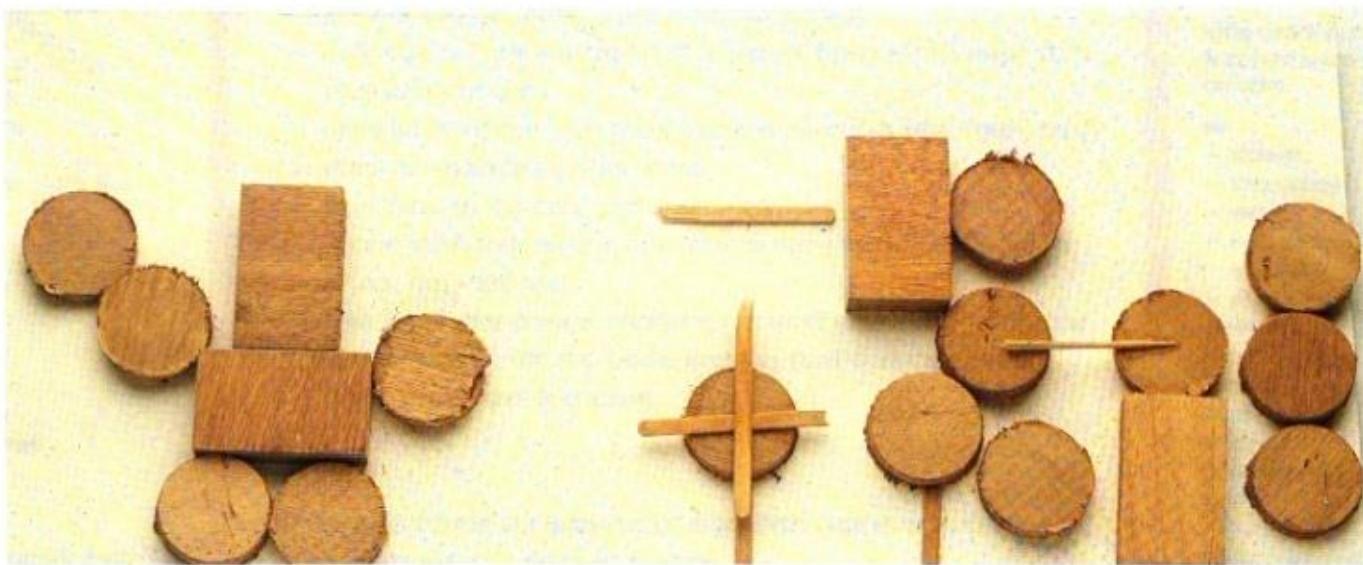
חינה, מקצב

### איון

סימטריה

חיכורם

מקן, מצורה מחומר ליצוג



## לעצב ולבנות בגלילים ובקופסאות

### חומרים, כלים וארגון סביבה

אריזות קרטון מגוונות – של סיגריות, של גפרורים, של נעלים, של מזון ועוד. גללים שונים ומגוונים בצורתם, בגודלם ובצבעם, כמו גליי ניר טואלט, גליי חוטים וגליי מגבות ניר, קרטון גלי. מספריים, דבק פלסטי, 'שרכן', מהדקים, מסקינטיפ. עובדים ליד שולחן.

### gil

צעירים ומבוגרים.

### מהלך העבודה

אפשריות העבודה באrizות קרטון וגללים הן רבות מאוד. למשל:

- הוננת מכינה גללים ברוחב שונה ובאורך שונה. חותכים מהgelils המוכנים gelils צרים כמו צמידים ברוחב שונה. חלק מן gelils כדי להשאיר בגודלים המקורי. ככל שהgelils מגוונים בצורתם ובגודלם, כן העבודה מעניינת יותר.

אפשר לעובדו על מצע קרטון שטוח ואפשר להשתמש בקופסה או בגליל מצע.

- הילד בוחר גללים ומארגן אותם על מצע שטוח או על קופסה. הילד הצעיר יסתפק בהדבכה של פרטיטים על מצע שטוח. אפשר גם לצבע את העבודה או להדביך עליה ניירות צבעוניים.

- את הילד הבוגר מעודדת הוננת לחפש אפשרויות שונות של הרכבת gelils בתוספת אריזות שונות מקרטון. הוא יכול לעבוד על מצע, ואז בעבודתו תהיה תבליט. רצוי להוביל אותו לקרה פיסול ובניה לגובה.

אפשר לעבד את העבודה בצעע גausח או בניירות צבעוניים או בתוספת חומרים אחרים וליצור מהתבליט או מהמבנה העבודה תיאורית, כמו מגדל, ארמון, חומה, מתחם של מקום או עיר.

אפשר ליצור מהאריזות ומהgelils בובות, חיות, רובוטים, מקומות ועוד.

- יש לאפשר לילדים להוסיף פרטיטים תיאוריים וקייםים בלודים, בצעע, בדבקות וכדומה.

### תוכנים לפעילויות

#### מרכזים סיוריים אופןיים לילדים בגליל הג

יכללים להטמא בפוד או בצריפים מגוונים ואישים בכל ענוהה

אני – ומשמעותי...  
– ובית, בסביבתי...  
– וחברים....

– אהוב, מפחד, חולם,  
שונה, מתקה...  
– בחנים ובERRUדים...

דמויות  
חיות

צמחיים  
תבניות  
כל תחבורת

מכונות ומכשירים  
עצמם

כל אלה מהסבבאו או מהdomin

### מושגים ותוכנים

#### לפעריות

#### עקרונות ומכניים צורתיים

אחד או כמה מהם  
אריכים להימצא  
בכל ענוהה,  
בדי-טמד או בתלת-טמד.

#### קז

סמי קווים  
קו – צורה

#### צורה

בקן פתרא  
בכמתניות  
בגושיות

#### צעב

חומרים  
מרקם

#### מרחב וחלל

תבונעה, מפרק  
איזון  
סימטריה  
חיבורים

מקו. סכמה מוחומר ליצוג



# זיגזג, כינור וצינור

## יצור תנועה בעזרת סיכה

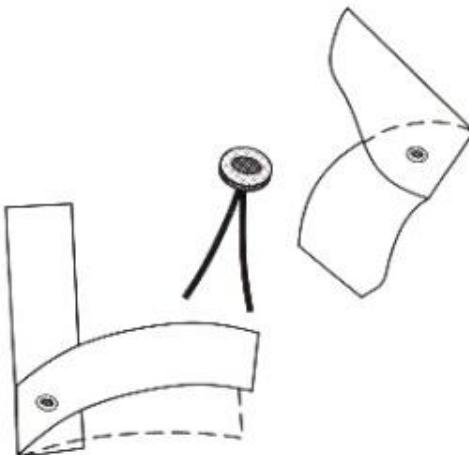
### חומרים, כלים וארגון סביבה

שאריות בריסטול, שאריות קרטון וקרטון ביצוע, פיסות פוליגל, פיסות מפל, צלחות חד-פעמיות (מרקוטון, מפלסטיק או מחומר אחר), פיסות סול.  
מספריים, כלי לנקוק חור (מסמר, מסרגה וכדומה), סיכות מותפצלות בגודל בינוני (מס' 4).

לודדים ודבקות לעיבוד פרטיהם.  
עובדים ליד שולחן.

### גיל

בוגרים.



### מהלך העבודה

- **תכנים לפעלויות**
- **חומרים סיורים**
  - אופניים לילדים בגליל הגן
  - יכולם להימצא בנוף או במקומות מגוונים ואישיים בכל עובה
  - אובי
  - ומשפחתי...
    - נכית, בסביבתי...
      - חברים...
        - אובי, מסדר, חולם, שואן, מקאן...
          - בחגיג וכסיפה...
            - דמיונות  
חיות  
צמחיים  
 מבנים  
 כל תחמות  
 מכונות ומכשורים  
 עצמים  
 כל אלה מהסבב או מהdomin

מושגים ותכנים  
לפעילות

עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עובדה,  
בוח-סמו או בתלת-סמד.

### קי

סוג קניים

קי – צורה

### צורה

בעו שתואר

בכתמיות

בגושות

### צבע

חומריות

Matehm

מרחב וחיל

קואופצייה

תמונה, מנגנון

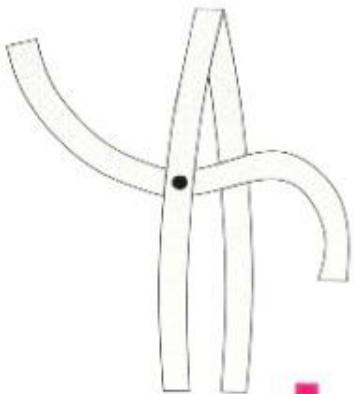
### אחוין

סימטריה

חרוכים

מקן, מעורר ומחומר ליצוג

- הוננת מראה לילד, שכונות סיכה מותפצלת, המחברת 2 פיסות בריסטול או קרטון. דק, אפשר להניע את הבריסטול.
- אחרי שהילד למד את העיקרון, הוא יכול לשחק עם החומרים ולנסות לצרוף בעודרת הסיכה בצורות שונות ולמטרות שונות.
- אפשר לנצל עיקרון זה ליצירת דמיות מצחיקות, דמיוניות ובועלות פרופורציונליות קריקטוריסטיות. בכר הילד מקבל לגיטימציה ליצור יצירות הרוחוקים מן התיאור המציאות.
- אפשר לנצל עיקרון זה גם להתנסויות במבנה ותלות-הມמד של מכונות, מכוניות, מנופים או כל אובייקט אחר בעל אלמנטים של תנועה.



## תוכנים לפועלות

### מרכיכים סיופרים אופניים לילאים בגיל הנך

אפשרים להמציאו במנוף  
או ביצירוף ממנופים ואישים  
בכל עבדה  
או

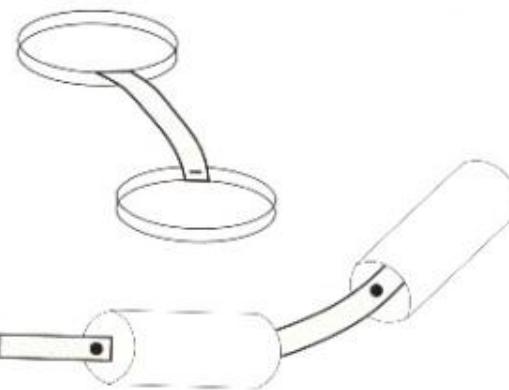
— ומשפחתה...  
— ביתית, בסביבת...  
— וחברים...  
— אהוב, מפחיד, חולם,  
שואן, מוקדם...  
— בחגיג נוכחות...

דמויות  
חוות

צמחיים  
نبטים  
כל תחבורות

סכנות וכיסויים  
עצמים

כל אלה מהסכינה או מהדמינו



## לחבר ולהניע... בgalils

### חומרים, כלים וארוגן סביבה

galils בגודלים שונים, רצועות בריסטול ברוחב 2-3 ס"מ ובאורך של עד 10 ס"מ.  
מספריים, 'שדקן', סיכות מתקפלות.  
עובדים ליד שולחן.

## gil

בוגרים.

### מושגים ותכנים לפעילות

### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבודה,  
בוחסמו או בתלת-מד.

## קו

סוני קוים  
קו – צורה

בקן פתאואר  
בכתמיות

בגושיםות

## צבע

חווארות

מודם

מרוחך וחלל

קומפקטייה

תמונה, מקסז

## איזון

סימטריה

חיכורים

מקן, מצורה וסומר ליצוג

- היגנת מכינה אוסף מגוון של galils בגודלים שונים. היא חותכת מגיללים ארוכים galils קסומים יותר.
- הילד בוחר galils אחדים בגודלים שונים ומתנסה באפשרויות החיבור ביניהם.
- היגנת מדגימה לדוד רצעת ביריסטול: 1) עושים חריצים בשני galils ומחברים את galils זה לה מקום החירץ. כך מוסיפים galil למבנה מורכב. 2) מחברים שני galils בעדרות רצעת ביריסטול: מחברים 'שדקן' את קצה הרצעה האחד ל galil אחד ואת קצה השני — ל galil השני. חיבור זה מאפשר תנועה של galils, כמו במלפרך.
- ניתן להוסיף לפיסול galils שאריות קרטון ביצוע שיטות. בעזרת חריצים ניתן לחבר אותן זו לזה או לצרפן ל galils. כך העבודה תהיה מורכבת גם מגיללים וגם ממשטחים.
- לאחר התנסויות חוזרות ונשנות בחיבור galils אפשר להציג ייצור בובות מרינטה מהgalils. את הבובות מעבדים בעדרות רצעתות נייר קרפט ונייר צבעוני אחר.

## לעבוד עם נילון ופלסטיק קשייה ו/or

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע לעובודה – שקפים, מגשי אריזה שkopים, קנקלים וכל פריט קשייה מפלסטיק שkop.

שאריות נילון, שקיות נילון צבעוניות, שקפים צבעוניים, שרירות צילומי רנטגן, פיסות נייר צבעוני אסומ ושקוף (משי, צלופן).  
לודדים צבעוניים לא מחיקים (ולא על בסיס מים), מספריים, 'שדקן', ניר דבק, סילוטיפ.  
עוגבים ליד שולחן. כשההעובה שטוחה, מומלץ להשתמש בשמשת חלון כמשתח העבודה.  
מודבקים את הנייר על החלון בסילוטיפ. בסיום העבודה אפשר להסיר את העבודה מהחלון.

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

– הганנת מכינה עם הילדים אוסף של פיסות נייר צבעוני, שקיות נילון רך, פיסות נייר צלופן ועוד.

– הילד לחבר את החומר הרך אל המצע הקשייה – מצע שטוח או גוף תלמידי כמו קנקן. מחברים בעדרת ניר דבק או 'שדקן' ומעצבים עבודה שטוחה או תלת-ממדית.

– הганנת מעודדת את הילד להתנסות בחוויה הצבעונית: הנחת פיסות נילון צבעוניות זו על גבי זו ויצירת צבעים חדשים. התבוננות ודין בתופעות הצבעוניות שנוצרו הרכיחסים בזמן היצטיוע או אחריו.

– אפשר להמשיך את העבודה בציישה בלוודרים, בעיקר כדי להפוך קווים מקשרים בין הכתמים הצבעוניים.

### תכניות לפעילויות

#### מורכבים סיופורים אופניים לילדים בגלן

יכולים להימצא בפרד או בצירופים מגוונים ואישים בכלי עבודה

אני – ומשמעותי...  
– ביתית, בסביבתי...  
– וחברים...  
– אהוב, פחד, חולם,  
שונה, מתקאה...  
בחגים ובמוחדים...

דמיות

חוויות

צמחיים

מנגנים

כל תחבורת

מכונות ומachinery

עצמים

כל אלה מהסביבה או מההדרין

### מושגים ותוכנים לפעילות

#### עקרונות וmericים צורניים

אחר או כמה מהם  
ازריכים לימצא  
בכל עבודה,  
בד-ספדי או בثلاث-ספדי.

קי

סוגי קווים

קי – צורה

צורה

בקו פטאר

בכתמיות

בגושים

אבע

חומר

מרחב

מרחב וחלל

קונפוזיציה

תמונה, מקבב

איון

סיטרטה

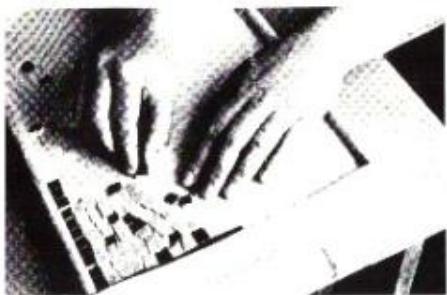
חיכום

מקן, מצורה ומחומר ליצוג

פלסטיק כחומר ליצירה ותבעה



# ליזור פסיפס באבניים ובקונכיות (צדפים)



## לייזור פסיפס באבניים ובקונכיות (צדפים)

### תכנים לפעילות

### מרכיבים סיפוריים אופניים לילדיים בגיל הגן

יכולם להיפגא בפוף  
או ביצירוף מנגנונים אישיים  
בכל עובודה

אני  
— משפחתי...  
— גיבתי, בסביבתי...  
— וחרם...  
— אוגם, מפה, חולם,  
שואם, מקבר...  
— בחגים ובמועדים...

דמיות

חיות

אמחים

מבנים

כל תחבורת

מכונות וכישוריים

עצמם

כל אלה מהסבירה או מהודרין

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצע קשית, כמו לוח דיקט, לוח פורמאלקה, אריה חרסינה,  
אבנים קטנות, חצץ או קונכיות.  
דבק פלסטי סמייך, עיפרון, לודז.  
מומלץ לעבוד בחוץ. אפשר ליד שולחן, או בחצר על הקרקע.

### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- הילד מתנסח ביצירוף ובארגון באבניים, בקונכיות וכדומה על גבי מצע העבודה.
- הילד יכול לסייע בעיפרון או בלודז ציר אוishi על המצע העבודה ולהדקיק עליו את האבניים. אפשרויות אחרות — להדקיק את האבניים על המצע בלבד סימון קודם.
- ההדבקה יכולה להיותה ב 2 דרכים: 1) מריחת דבק על המצע והדבקת האבניים.  
2) מריחת דבק על האבן או על הקונכיה והדבקתם על המצע אחד אחר.
- הילד ממשיך ומוסיף אבניים או קונכיות, עד ש滿מלא את השטח הרצוי לו.

### הרחבה

- התוכניות בצלומי טבע אמןוטיים של קונכיות, אבניים וכדומה.
- התוכניות ברפרודוקציות של פסיפסים עתיקים ומודרניים.

**מושגים ותוכנים  
לפעילות**

עקרונות ומרכיבים צורניים  
אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עובדה,  
בדי-ספוד או בתלת-ספוד.

קי	סוגי קווים
קו – צורה	צורה
בקן פסתור	בקנתיות
ככתמיות	בגושיות
צעב	הדר
חומר	חומראות
מולט	מולט
מרוח וחלל	קונפחתיה
גונואה, מכבב	גונואה, מכבב
איון	סימטריה
סימטריה	חיבור
חיבור	מקוקו, מכוור ליזוג

## להרכיב "כailo" פסיפס

### חומרים, כלים וארגון סביבה

מצוע לעובודה – קרטון ביצוע או קרטון קשיח אחר. שאריות של חומרים, כמו פוליגל בעוביים שונים, בריסטול בעוביים שונים, נייר קרטון גל, נייר צבעוני מס' ("חן") ומבריק. דבק טפסיס לנייר, דבק פלסטי – לחומר אחרים. עובדים ליד שולחן, מומלץ בעמידה.

#### תוכנים לפעילויות

##### מרכיבים טיפוריים אופניים לילדים בגיל הגן

בכל עובודה או בעוביים מגנינים ואישיים יכולים להימצא נפוץ:  
... אני ... ושהפחתת...  
... נכית, בסביבתי...  
... וחברים...  
... אהוב, מפחד, חולם,  
... שואג, מתקף...  
... בחגים ובמועדים...  
דמויות  
חיות  
צמחים  
טבבים  
כל תחבורת  
騰空と構成する  
עצמים

כל אלה מהסביצה או מהמדמיין

בוגרים. (העכודה מצורכה דיקמות, שאינה מתאימה לצעירים.)

#### ג'ל

- מהחומרים שנאספו הганנת מכינה עם הילדים ריבועים בגודלים שונים כמפורט: 1x1 ס"מ,  $\frac{1}{2} \times \frac{1}{2}$  ס"מ,  $2 \times 2$  ס"מ. הריבועים ממוקמים על פי החומר (ולא על פי הגודל) במקלimes נפרדים.
- הילד בוחר מצע עובודה קשיח ובוחר באיזה חומר הוא יעבדו: ריבועים מפוליגל או ריבועים מקרטון וכדומה.
- הילד מتنסה באפשרויות הדבקה ומחליט מה מתאים לו:
  1. למרוח את הדבק על המצע ואז להדקיק עליו את הריבועים.
  2. למרוח דבק על כל ריבוע חתוך ולהדקיק על המצע.
- אפשר לסתמן על המצע קווי מהתאר ומלמלאם בריבועים.

#### הרחבה

- התכוונות ברפורודקציית של פסיפסים באמנות: בתיאו הכנסת יהודים, אמונות ביזנטית, אמונות מודרנית.

#### מושגים ותכנים לפעילות

#### עקרונות ומרכיבים Zusatz

אחד או כמה מהם צריכים להימצא בכל עובודה, בכל עובודה, בחלקת-סמסטר.

#### ק

סוגי קווים

#### צורה

בקן מתרז'

#### ככתמיות

בגושים

#### צבע

חומר

#### חומר

חומריות

#### מרקם

מרקם וחולל

#### קונספטואיזציה

תנוועה, מנגנון

#### איון

סימטריה

#### חיבורים

מקן, מצבורה ומתחומר ליצוג



## חומרים, כלים וארגון סביבה

### תכנים לפעלויות

**מרכיבים סיפוריים**  
אופיינם לילדים בגיל הגן  
אפשרות להימצא בנפרד  
או בקבוצות מוגנות ואישיים  
בכל עובודה

אני  
— וושפחת!...  
— נביית, נסבכתי!...  
— ווחברם!...  
— אוכב, מפחד, חולם...  
שומן, מדפק!...  
— בחגבים ובמושדים!...

דמיות  
חיות  
צמחים  
מבנים  
כל תחבורת  
מכונות ומكسرיהם  
עיצמים

כל אלה מהסבינה או מהדרין

רשנות מסווגים שונים: רשת של חלון או של גדר, רשת מפלסטייק לאירגה ולחטמה. אפשר לעובוד כל פעם בסוג אחר של רשת ואפשר גם לשלב כמה סוגים שונים בשותה בעובודה אחת).

רצועות בעובי ובאורך מגוונים של נייר קраф, של נילון, של ברום וחלבים, חוטי מתכת, מנקי מקרורת, שחורים, סרטני אוורזה של מוגנות וכדומה. עשויים ליד שלוחן או על הרצתה — תלוי בגודל הרשת. אפשר לעובוד בתוך הגן או בחוץ, גם על גבי הגדר של חצר הגן.

**גיל**  
צעירים לקרהת גן חובה, בוגרים.

## מהלך העבודה

— הගנת מודגימה איך אפשר לאORG, להשתיל, לקשור וללפוף רצועות של חומרים (מלאה המוזכרים לעיל) בין חורי הרשת. ה'משחק' שנוצר בין חור הרשת והחומר הוא עבודת הפיסול.

— הגנת מודגימה איך אפשר 'לשחק' עם הרשת כולה — לкопל, לכופף, להציג על מעע כתבלים או כעבודה תלת-ממדית בחול. תהליך הפיסול הוא המניפולציה שהילד עשו עמו הרשת עצמה ועם החומרים תוך כדי מציאת פתרונות של הצבה, שיוי משקל וחיבורים.  
— אפשר לעובוד באופן יחיד או בקבוצה, כאשר הרשת גודלה או כשהיא בחזקה.

### מושגים ותוכנים

#### לפעליות

#### עקבונות ו邏輯ים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להישג  
כל עובודה,  
בדו-ממד או בתלת-ממד.

ק

סוג קווים

קו — צורה

צורה

בקן פתארא

בתמימות

במושית

כבע

חוור

חומריות

מרקם

מרחב וחלל

קומפוזיציה

תבונת, מילוג

איון

סימטריה

חבירות

מקס, מצורה ומחרומר ליצוג



## לשחק בפיסול סביבתי

### חומרים, כלים וארון סביבה

כל החומרים שהוזכרו בפעליות הקודמות והמתאימים בגודלם לשכיבתם.  
עובדים בחצר הגן, או על הרצפה בחיל הגן.

#### תכנים לפעילויות

##### מרכזים סיוריים אופניים לילדים בגיל הנק

יכלסים להימצא בוגר או בוגרhc מוגנים ואישים  
בכל עבורה

איי  
— משפחתי...  
— ביתוי, בסביבתי...  
— וחברים....

אות, פחד, חולם,  
שונן, מוקנא...  
— בחגיג ובעודים...

דמויות

חיות

צמחיים

מכנינס

כל תחבורת

מכונות ומ>thisרים

עצמים

כל אלה מהסבירה או מהדרמן

#### גיל

בוגרים.

### מהלך העבודה

- משחקי פיסול סביבתי בגודלים ממשחקי היצור, הפיסול והעיצוב אחרים בכך שהעבודה מתאפיינת לחיל החצר או החדר ולנתונים המיוחדים לשכיבה. לכן עבודות מסווג זה מטריות:
- הסכמה משותפת של כמה ילדים (בעזרת הגנטת) על תכנית כללית: היכן מוצבים את העבודה ובאיזה חומרים.
- בחירה של הגנטת בין שתי אפשרויות: כל ילד מעצב באופן אישי חלק קטן מהתוך העבודה הגדולה, או כמה ילדים עובדים כבודנויות על העבודה כולה.
- בחירה של הגנטת: האם העבודה תהיה דרומדית, כמו ציר והדבקת חומרים על ריצעת ניילון גדולה, המכסה את הגדר או המכסה מתקנים אחרים בחצר; או שהעבודה תהיה תלת-ממדית ומוצבת בחיל, כמו בניית שטיח בחדר או בתוך ארגז החול, או עבודה תלת-ממדית התלויה מלמעלה ומרחפת (מרצדות התלוויות מהתקורה או בסוכה או בין העצים).
- תכנון וארגון העבודה לאורך זמן ולא דוקא ביום אחד.
- שימוש בחומרים העמידים בתנאי חוץ והקפה על חיבורם חזקים — כל זאת, אם מעוניינים שהעבודה תישמר לאורך זמן.

#### מושגים ותכנים לפעילות

##### עקרונות ומרכיבים צורניים

אחד או כמה מהם  
צריכים להימצא  
בכל עבורה,  
בוחם או בתלת-סיד.

#### קי

סוגי קווים  
קי — צורה  
צורה

בקן פטער  
בכתמיות  
בגאומטריה

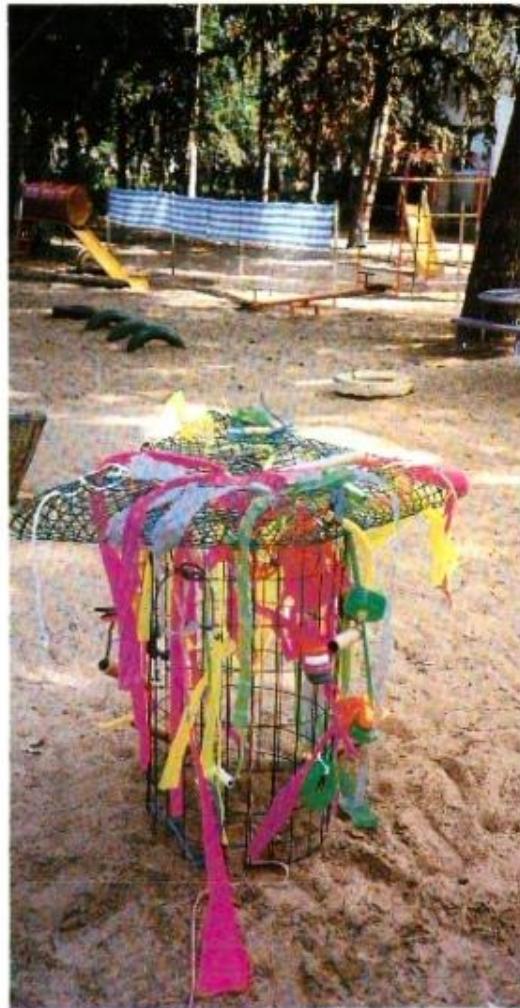
#### צעב

חומר  
חומר  
מרקם

מרחב וחלל  
קוטופדייה  
תינוי, מזאג

#### איין

סימטריה  
חיכורים  
 مكان, מצורה ומתחום ליצוג





בנספח שלהן מובאים הסברים למרכיבים צורניים של שפת האמנות החזותית ועל עקרונות. נקודת המוצא בבחירה המרכיבים והעקרונות המובאים כאן היא מידת הנגיעה שלהם לעובdotו של הילל, מחד גיסא, והיותם בגדר ידע בסיסי הכרחי באמנות למחנכת בגיל הגן, המומנת פעילות 'אמנותיות', מחד גיסא.

הסבירים אלה אינם מקייפים את כל מרכיבי השפה ועקרונותיה וגם אינם מתיארים להעומק בהם. המרכיבים והעקרונות המוסברים כאן הם יסודותיה של השפה החזותית. הם מופיעים במשולב ובאחדות, הן ביצירת האמנות והן ביצירה הילדית. רק לצורך העין והלימוד נהוגים להפריד ביניהם כזרה מלאכותית.

להבין את היסודות הללו משמע לגבות אוצר מילים ומושגים מוסכמים (ידע), המאפשר דיוון ושיח בין הגננת והילדים ובין הילדים לבין עצמם. שימוש באוצר מילים מוסכם מאפשר לגננת להתייחס באופן מיידי למה שהיא רואה וחשה בזמן הפעילות וכן להגביל ולהעניק הילד תחושת מעורבות בה מה שהוא עשווה. אוצר מילים מוסכם גם מאפשר לילדים להעלות לכלל מודעות את מה שהוא עשוה באופן ספונטני ולשוחח על כן.

בחלק מן ההסבירים השתמשנו בקטעים מסורה של חנה מרן מפגש בין ילדים ואמנות מודרנית.

## 7

הקו מוגדר כעקבותיה של נקודה נעה או כמקום החיתוך של שני משטחים. אנו נתונים לעקב בمبرטונו אחרי כיוון הקווים, لكن הקו הוא המכתב את הכיוון של עין המסתכל. הקו קשור קשר הדוק עם תנועה, כי בעת המעקב בעינינו אחריו הקווים, אנו נתונים לשותם להם תנועות.

הקו באמנות נגלה הן בציור והן בעיצוב צורות תלמידיות בפיסול ובאריכטקטורה. הקו הוא האמצעי הראשון והטبيعي שהילד משתמש בו בשרכוט. משך תקופת הילודות זו האמצעי הבסיסי לציוו. בפעולות 'האמנותיות' הילד לומד — בכוחות עצמו ובהכוונות המבוגר — להפיק ביצוי קווי בחומרים מגוונים, ולאו דזוקא בציור. קווים אפשר ליצור בעיפרון, בגורפים, בלודדים, במקחול ובסכע — כל אלה הם אמצעים גראפיים מקובלים. גם חוטי צמר וכותנה, חוטי מטבח, חוטי פלסטיק ורצועות נייר (בריסטול, קרטף) הינם אמצעים חומריים להפקת קוים בדיזיין ובתלת-ממד.



### סוגי קוים

ניתן למיין קווים באופנים שונים. אפשר למיין אותם על פי קритריון אובייקטיבי כמו: חד-מכוון-שיטש, דק-עבה, קוטעים-תמשך, ישרא-קוט-ישבו, מגדר צורה ועוד. קритריון אובייקטיבי אחר הוא הכוונון: אנכי, אופקי, משופע, מפותל, דוויתני, גלי, דzag, סלילי, שבולו ועוד. גם אפשר למיין קווים **לפי אסוציאציות סובייקטיביות** — אישיות ותרבותיות: רך, כבד, מתוח, מהסס, רוטט, שלם, קשה, קליל, נינוח, מתפרק, סוער, עצבי, שמח, צוחק וכדומה.

הילד מפיק קווים במהלך עבודות הציירה באופן ספונטניאריאוני. חשוב לשמר את הספונטניות זו על ידי עידוד הציור החפשי, בין שהוא שרוכס (בכל הגילאים) ובין שהוא ציר תיאורי. לצד השאייפה לשמר את ההתיחסות החפשית והרגשית למגוון הקווים (גם בקילטה וגם ביצירה) מומלץ להביא למודעות מאפיינים של קווים — גם אובייקטיביים וגם סובייקטיביים, כמוסבר לעיל.

הפעולות הרוחחת, הקטרגלת סוגי קווים בפני עצמן, אינה פעילות 'האמנותית'. המגד 'האמנותי' מתקיים, רק כאשר ציר הקווים או עיצובם הינו אמצעי הבעה, אם מופשט או תיאורי, **למדג אישי, למצב רוח, לתיאור וליצוג עצמים, דמיות ורעיונות**.

## **קו – צורה**

קו יכול ליצור צורה ולהגדירה – זהו קו תוחם, קו מותאר (קונטור). קוים מגדירים צורות מופשטות וצורות של עצמים, נוף, דמיות ועוד. הקו הוא האמצעי הראשוני והבסיסי, שבאמצעותו מתארים מראות מן המציאות ומן הדמיון. הקו התוחם יכול גם להיווצר מפגש של כתמי צבע. המפגש בין כתם הצבע ומצע או המפגש בין שני כתמי צבע יוצר גבולות שהם קווי המתאר.

ילדים יוצרים צורות מוקוים בעלי' שהם לומדים זאת. הפעילות 'האמנותית' ראוי אפוא שתזמנן ליד אפשרויות לגילוי ולהפקה של צורות – לא כתיגלים מוכתבים, אלא תוך כדי התנסות ופעולה בחומרים. היענות והחנהנת לתגליות העולות בעקבות ההתנסויות ושיחת פתיחה עליהם תורמות להעלאת ההתנסות לרמה של המשנה.

## **צורה – כתם**

צורה נוצרת גם מוקו (כמפורט קודם) וגם מכתמי צבע. המפגש בין כתם הצבע למצע יוצר צורה. המפגש בין כתמי צבע לבין עצם יוצר גם הוא צורות חדשות. אלה הן צורות בודדות.

ניתן לסוגג צורות על פי מאפיינים שונים. למשל צורות טבעיות לעומת צורות גיאומטריות. הצורות הטבעיות כוללות גם צורות אורגניות, הנגלוות בצמחים ובבעלי חיים, וגם צורות אמורפיות, הנגלוות באבנים, בעננים וכדומה.

חלוקת אחרת מבחינה בין צורות מכניות לצורות טבעיות. הרשונות מרכבות בעיקר מצורות יסוד גיאומטריות, כמו ריבוע, מלבן, משולש ועיגול. הן מדדיות ושימושיות בעיצוב חפצים ומוסרים תעשייתיים. הצורות הטבעיות קשות יותר להגדירה, כי הן מופיעות באופן ספור וריאוית.

כל הצורות מעורחות אצלם אסוציאציות אישיות ותרבותיות. היותם אליהן מושפע מההתנסויות מוחשיות של מראה ומגע, ואנו נוטים להגדיר צורות גם במושגים חמושים ורגשיים, למשל: צורה רכה, צורה توקסנית וכדומה.

הצורות שיוצרים ילדיים באופן ספונטני ובלתי נלמד הן לעיתים צורות מייצגות, המתארות דמיות, חפצים, נוף וכדומה, ולפעמים צורות מופשטות בעלות ערך הבוטרי ואסתטי בפני עצמה. לחומרם ולאופן העבודה בהם תפקוד מכירע בביטוי הרעיון או הרגש ותרגםו לצורה. למשל, החלטה אם לקרוע נייר צבעוני או לגזר אותו במספריים משפיעה באופן ישיר על מה שהצורה מבטאת. דוגמה אחרת – צורה שנוצרת מצבע גואש נזול שונה בערוכה ההבעתי מצורה שנוצרת מצירור בלודים, המתאים בעיקר להפקת צורות מכניות.

### צורה – מסה

היסוד המקביל לצורה-יכתם בחזמיד הוא המסה בתלת-יממד. מסה בתלת-יממד פירושה כאן שילוב של הגושיות, הנפחיות והמשקל של החומר. למשל, תוך כדי כירע בחומר חרסיטי יוצרים צורות גושיות תלת-יממדיות בעלות נפח ומשקל.

באמנות קיימת המסה ביצירות של ציור, פיסול, ארכיטקטורה וכדומה והיא נובעת מן הפלסטיות של החומר. המסה יכולה גם להתקיים כאשליה בעבודות דו-יממדיות, שאון בהן פלסטיות של החומר, כמו רישום, צילום וכדומה. למשל, השימוש באור ובצל בעיצוב ציור יוצר אשליה של מסה. האיכות האסתטית של המסה ברורה יותר לעין, כמשמעותו בארכיטקטורה ובפיסול.

חשיפת הילד לאיכות ההבעתיות והאסתטיות של צורת ההפעה של המסה מתאפשרת באמצעות התנסויות של כירע ופיסול בחומרים רכים והתנסויות של עיצוב ובניה בחומרים מנ הסביבה.

## צבע

אדום, כחול וזהוב הם צבעי יסוד ראשוניים. סגול, ירוק וכחולים הם צבעי יסוד שניים. על ידי ערבוב הצבעים מפיקים גוונים לאין ספור (ראה עמוד 151, 152.). כל צבע וגוון ניתן להבהיר באמצעות קרתי אוו או באמצעות דילול במים או תוספת של צבע לבן. הבהרה יוצרת טוונים בהירים של הצבע או של הגוון. ניתן גם להכהות כל צבע וכל גוון באמצעות הפחחת האור המוקן עליו או תוספת של צבע שחור. באמצעות תהליך הצללה (הכהה) מתקבלים טוונים כהים של הצבע או של הגוון (ראה עמ' 151, 153.).

הצבע על גונו הבהיר והכהים, העדינים והעדים נותן ביטוי לעולם הפנימי והחיצוני שלנו. הצבעים יוצרים אווירה ומאפשרים לתאר מראות מן העולם שסבירנו ומראות מן הדמיון. לא תמיד משמש הצבע לחיקוי המציאות. באמצעות הצבע אפשר לתאר מציאות פנימית. הצבע יכול לבטא ולסמל רגשות, חלק רוח, התייחסות אסתטית, רעיונות ואיידיאות, השקפות חברתיות ועוד.

אף על פי שהפעליות מזמנת ילדים לתהיליכי למידה אוזנת הרכבת צבעים, הבהרותם והצללתם, מומלץ לא להתערב בבחירה הצבעים ולא לקבוע נורמות והעדפות של צבעים מסוימים, שכן מכל מרכיבי שפת האמנות הצבע הוא המרכיב האקספרסיבי ביותר.

## חומריות

באמנות החזותית-הפלטטיבית החומר הוא הבסיס הפיזי של היוצרה. השימוש בחומר יכול להיות דו-ממדי שטוח או תלת-ממדי – כגון חומר בחלל. בין שתי צורות אלה של שימוש החומר יש צורות בניינים, כמו תבליט, מצraft, פסיפס ועוד. תכונות החומר קובעות במידה רבה את אופי תהליך היוצרה ואת אופי התוצר. בתכונות החומר אנו כוללים תכונות כימיות-פיזיקליות ואיכות הבעתית.

האמנות עשו שימוש בחומרים רבים ומגוונים, שכן הדמיון והיצירתיות של האדם יכולים לעשות שימוש הבועתי בכל חומר שהוא. באמצעות חומר מסוים מביעים רעיונות, מצב רוח, תחושות וצדומה.

היעץ החומרים להבעה וליצירהليلי הגן יכול להיות מגוון מאוד. עם זאת, יש להתאים חומרים אלה לאופן ההבעה האופייני לרמת התפתחותם של ילדי הגן וכן לנטיותיו האישיות של כל ילד ולגבלוות יכולתו. למשל, עבודה בעכבי שמן ואקריליק או בעכבי מים אינה מתאימה לילדים צעירים.

## מתקם

האיכות החזותית והשימושית של שטח היצירה, בין שהיא דו-dimensionית ובין שהיא תלת-dimensionית, נקבעת ממרקם. ביצור ניתן להפיק מרקמים באמצעות החומרים שבהם מצירפים, באמצעות הכליל שעמו עובדים והמצע שלו ממצירפים. למשל: גיר שעווה, צבע גואש, חול — מכל אחד מן החומרים האלה ניתן להפיק מרקמים שונים. כל סוג ניר וקרטון מהווים מצע בעל איכות שונה, ולפיכך מופקים על פניו מרקמים שונים. מצעים כמו זכוכית, עץ, בד, ניילון ואחרים משפיעים על המרקם שיוצג בעטת העבודה. האופן שבו מניחים את הצבע על המצע (הדף, מיחוי, הנחת צבע סמייך במינוח, חritisה ועוד) עשוי גם הוא להשפיע על איכות המרקם. בעבודות כיוו, פיטול ועיצוב (תלת-dimensionיות) נקבע המרקם על פי אופי החומר וצורת עיבודו. למשל, החומר החרסיטי הוא בעל מרקם ייחודי, ואפשר לעבודו בחritisה, בהטבה ואף בצביעה.

ראו להבחין בין מרקם שאפשר למשש בידים וגם לראות בעיניהם (פקטורה) לבין מרקם שרק תואם בעיניהם, אבל הוא יוצר אשליה מישושית (סקסטורה). למשל, ציר של כסא קש, המעובד לצורה ריאלית, נוטע בczופה את תחושת המרקם המיחודה של קש קלוע.

גם בלי מאיץ מיוחד נוצרים בעבודתו של הילד מרקמים ורבים ומגוונים מעוצם השימוש בחומרים שונים. מומלץ לעוזד התנסויות בклיטת המראה של מרקמים הן באמצעות שימוש מישוש וראייה והן על ידי עצם יצירת המרקמים. בעקבות התנסויות אפשר לעורר את המודעות להבדלים בין המרקמים ולקשר שבין סוג המרקם לרעיונות שהילד רוצה להביע.

## **מרחב – חל**

באמנות קיימות שתי צורות של מרחב-חלל. האחת היא קונקרטיבית: CISIZERS על מצט דיממדי (ציר) וכישירים בחומר תלת-ממדי (פיסול). השנייה היא אשליתית: CISAILITY המרחב-חלל נוצרת באמצעות אמנויות, כמו פרספקטיבה, יחס דמות ורקע, אור וצל, חפיפה ועוד.

בשי האופנים מתייחס האמן גם למרחב-חלל של החומר עצמו וגם למה שקרה מסביבו בשטח (ציר) או בחלל (בפיסול). ההתייחסות למרחב-חלל אינה רק למלה שיש (פוזיטיב), כמו גושי החומר, כתמי הצבע, הקווים המצוירים, אלא גם למלה שאין (נטטיב), כמו חור שנוצר בתוך החומר, מרוחש שנוצר בין צורה או בין קו לבין. ה'יש' וה'אין' הינם שני מרכיבים שווי ערך. הדבר דומה ליחס שבין צליל ובין מרוחש של שקט בין שני צללים (פאזה) במוחיקה.

להלן דוגמאות אחדות: המרוחש שבין שני קווים שצירותו על דף הוא שווה ערך לקוויים שצירותו. שתי פיסות ניר צבעוני יכולות להיות קרובות זו לזו בדרכם או רחוקות זו מזו. המרחק בין שתיהן קובע את איכותה של הצורה שתיווצר, בדיק כפי שצורתן וצבען של הפיסות קובעים איכות זו.

בפיסול מתקיים אותו העיקרון – הפסל מורכב מן החומר, מן החלל הסובב אותו ומחללים שנוצרים בתוכו כתוצאה מגירעה. הפסל עובד באופן מודע על היחסים האלה שבין החומר, החלל שמסביבו והחלל שבתוכו. בפיסול גם אפשר ליצור צורות על ידי תיחום של חללים. למשל, בעיצוב החוט מותכת יוצרים צורות שהן 'אוור'. הן נקבעות על ידי קו המתאר שתוחם אותן בחלל.

כיוון שגם ילדים עשויים מבצעים באופן ספונטני עברות, שבahn קיימים יחסים בין ה'יש' ל'אין', ראוי להעמידם על היחסים האלה. שוויון הערך של 'יש' ו'אין' הוא עקרון יסוד, ולכן ראוי להימנע מן ההנחה הרווחת, שלפיה חובה למלא חללים ביצירה, "למלא רקע".

### **קומפוזיציה**

קומפוזיציה היא הדרך שבה קווים, צורות, צבעים וחומרם מאורגנים ביצירה חזותית-פלטיסטית. הקומפוזיציה מבטא את ההיגיון הפנימי של היצירה. היא מבטא את הכלויות של היצירה, ועל פי הפסיכולוגיה התבניתית היא יותר מסכום חלקיה ומסכם יחסיו הגומלין ביניהם. קומפוזיציה בציור מתרחשת במסגרת המצע שעליו עובדים. קומפוזיציה בפיסול ובעיצוב תלת-ממדי מתרחשת במסגרת החומר שהוא עובדים והחלל שבו הם בתוכו.

בכל עבודה שלילדים עושים, הם מייצרים קומפוזיציה המורכבת מיסודות צורניים ולפעמים גם מיסודות סיפוריים. הילד יוצר את הארגון והסדר האישי שלו באופן ספונטני ורחוב בלתי מודע. מקומו של הסדר זה יכול להיות רגשי, אישיות או אסתטי, או שהוא יכול לבבוע מנישואן לפטור בעיות. מתוך הנחה זו משתמשת באופן ברור המסקנה, שאין 'לנגן' בארגון ובסדר שהילד יוצר, יש לכבדם, כי הם לוב לבה של ההבעה האישית.

### **מרקם**

אחד מצורות הארגון פשוטות והראשונות ביותר באמנות היא יצירת תנוצה באמצעות מרכיב צורני אחד החזר על עצמו. החזרה על המרכיב הצורני בשילובים וברוחים שונים יוצרת קומפוזיציה סדרה, קזובה, שמעוררת הרגשת מ锴ב ותנוועה.

בטבע קיים ארגון קצבי זהה, למשל בצמחייה.

כבר בעת העתיקה יצוח בני אדם עיטורים (אורמננטים) על גבי כדים, שטיחים, אריגים ושאר חפצי אמנות שימושיים. בכללם יסוד המકצב החזר מהווה את עיקר הקומפוזיציה. בדרך כלל העיטורים מכילים שרשרת רציפה של חזות על אותה הצורה עצמה.

גם ילדים נוטים באופן טבעי לחזור באותה עכודה שוב ושוב על אותן הצורות. כדי לנצל את הנטיה הטבעית הזאת ולכון את הילדים ליצור עיטורים חזורים (אורמננטים). זאת, על ידי שימוש חומרים, כלים ובעיקר מצעים (כמו רצאות ניר), המתאימים ליצור אורתמננט.

## **סימטריה**

סימטריה משמע ארגון של צורות המשתקפות זו בזו כמו בבאות מראה, מימין ומשמאלו או מלמעלה למטה. סימטריה היא אופן ארגון צורות בסיסי וראשוני באמנות. היא מעניקה לצופה תחושה של איזון ורוגע.

בגלל ראשוניותה של תופעת הסימטריה מומלץ להעלות את ההתנסויות החושיות של הילדים (הן בקלט והן ביצירה) לרמת הכללה והמשגנה. כמובן, יש להביא את תופעת הסימטריה למודעותם של הילדים בדרך של שיחה בעת עבודתם בחומרים, למשל בעת קיפול של ציר בעט גאנש והדפסתו על גבי חצי חנייה המקופל, שאז הילד מפיק את בבאותה של הצורה שצייר בצורה סימטרית. גם בזמן שילד גוזר צורה מניר צבעוני המקופל לשניים, הוא מפיק צורה סימטרית. ארגון סימטרי של ציר או של עבודות ציר או של כל עבודה אחרת אופיני במיוחד לילדים, בשלב שבו הוא מגבש לעצמו צורות "צוג חזותיות קבועות ואישיות" (שלב המושגים החזותיים – השלב הסכמטי, אופיני לבני 6-9).

## **מקו, צורה וחומר לייצוג**

"צוג באמנות הוא תיאור חזותי, הבא למקום חוץ, דמות, רעיון, רגש וכל דבר שרוצים לתאר. יש "יצוג ריאליסטי", שהוא תיאור המנסה לחקות את המראה, יש "צוג מופש", המתאר את המראה בצורה סמלית בדרגות שונות של הפשתה. המראה שמתארים ביצוג שאוב מן המציאות או מן הדמיון.

ילד מגע ליצוג חזותי בשלב מסוים של התפתחותו (ראה עמ' 28). גם כשהילד הגיע לשלב שבו יש לו היכולת לייצג בציור או בחומר, אין הכרה שעבדותו תהיה תמיד ייצוגית ותיאורית.

באמנות החזותית, עבותות שכבותיות, עבותות תיאוריות, עבותות פיגורטיביות) ועבותות מופשטות (בן שיש להן נושא ותוכן סיפורים ובין שאין תוכן כזה) – כולן שות בערוך האמנות. לפיכך ראוי להניח ליד את החריות ליצור בכל הדרכים לפי נטייתו הטבעית והאישית.

## ספרי עיון מומלצים

- אגם, ר./ נווה, ע' (1991). "טיפוח היצירה וההבעה בחומרים בגיל הרך", **צריכת תורות בגיל הרך**, ניב ייב, נ', וינפרה, ד' (עורכות), משרד החינוך והתרבות, ת"ל, ירושלים.
- אדן, ש' (1982). **תכנית לימודים בהפעלה, גישה להערכתה**, האוניברסיטה הפתוחה, ת"א.
- ऐשן, י' (1987). **יסודות היצירה והצבעה בהוראת האמנויות**, מוזיאון ישראל, אגף הנוער, ירושלים.
- ऐשן, י' (1979). **צבע**, מוזיאון ישראל, ירושלים.
- אייזנר, א' (1970). "מטרות חינוכית-הוראהיות ואקספרסיביות, ניסוחן ושימושן בתכנית הלימודים", **עלון הייחודה לתוכניות לימודים**, משרד החינוך והתרבות, ירושלים.
- אמיתי, ד' (1972). **ילדים יוצרים**, יבנה, תל-אביב.
- גודהן, א' ( ). **עבודות בפלטילינה**, מוזיאון ישראל, ירושלים.
- גודהן, א' (1992). "מה חזק כל-כך בציורי ילדים", בתור: ראוור עורך, ת', מוזיאון ישראל, ירושלים.
- געש, נ., ברק, ב' (תש"מ). **עיצוב ועשיה**, משרד החינוך והתרבות, ת"ל, ירושלים, החוברות: "מדריך כללי", "חומר חרסיטי", "נייר וקרטון".
- דובב, ל' (1970). **לקראת חינוך אסתטי**, קובץ מאמרים, ספריית הפועלים, תל-אביב.
- האם, מ' (1986). **ילדים מציריים**, המכון להוראת המדעים ולשיפור דרכי הוראה ע"ש מנסינגר, אורנים, קריית טבען.
- האם, מ' (1986). **ילדים מתחילה לסמול בציור**, המכון להוראת המדעים ולשיפור דרכי הוראה ע"ש מנסינגר, אורנים, קריית טבען.
- האם, מ' (1992). **צבעי ילדים לידיו הגן**, המכון לשיפור דרכי ההוראה ע"ש מסינגר, אורנים, קריית טבען.
- ר' הארטל', ל' פרנק, ר' גולדנסון (אורו רפ', מתרגם). **פסיכולוגיה של משחקי ילדים**, ספריית הפועלים, מרכזיה, פרקן : החימר וערכו לליד הקטן.

- זהר, צ' (1964). **בעני מבחן**, מקראה פדגוגית למחנכים, מורים והורם, מרחביה, להב, צ' (1987). **ציורי ילדים כתוב, לפידות, תל-אביב.**
- לוונפלד ז', (חשי'ק). **על החינוך האסתטי והאמנותי, בתוך כספי מ', למ ד', (עורכים) תורת החינוך, אוצר המורה, תל אביב.**
- לויין, נ' (1985). **מצרפים, אורנים, קריית טבעון.**
- מרון, ח' (1991). **דיאלוג בין ילדים לבין אמנויות מודרנית, אט, חיפה.**
- מרון, ח' (1994). **ילדים נפגשים עם יצירות אמנות, מדריך לגנטה, למורה ולהורים, מעלות, תל-אביב, תשנ"ה..**
- נבו, ד' (1989). **הערכתה המביאה תועלת, מסדה, גבעתיים.**
- סמיילנסקי, ש'. . נסי לבודיקת אפשרויות לקידום קוגניטיבי של ילדים צעירים באמצעות כירור בחומר , נבו, ד' (עורך), **המעשה החינוכי, אוניברסיטת תל-אביב, תל אביב.**
- סנפיאר, מ', קורות, ע', בכיר, א' (1991). **התפתחות הבנתה השפה הכתובה בגיל הגן ואפשרויות טיפוחה, מכללת לוינסקי, תל-אביב.**
- פיאנס-גליק, ש' (תשכ"ח). **החינוך בגיל הרך, יבנה, תל-אביב.**
- פינס, מ', מגול, פ' (1990). **התנשות בחומרי יצירה, תוכני פעילות לגיל הרך, החברה למתקנ"סים, ירושלים.**
- קדרון, ש' (תשמ"ב). **لראות ולהתבונן, משרד החינוך והתרבות, תל, ירושלים.**
- קדרון, ש' (תשלי"ג). **"ניסיוני לטיפוח יצירותם בין הילדים", הד הגן, חוברת ד'.**
- חזקת, ר', ליסיטמן, ת' . **ילדים הגן מצלמים, משרד החינוך והתרבות, ירושלים.**
- רעד ה' (תש"ח). **'חינוך באמצעות אמנות', בתוך כספי מ', צ' למ' (עורכים), **תורת החינוך, אוצר המורה, תל אביב.****

- ריה, ה' (תשכ"ו). **גן הילדים, אוצר המורה**, תל-אביב, פרק 12.
- ריממן, י' (1990). **ציורי ילדים כאמצעי הבעה ובדיקה**, אוצר המורה, תל-אביב.
- שבייד, ס' (תשל"ט). **لראות את הנסתור מעינינו**, משרד החינוך והתרבות, ת"ל, ירושלים.
- שורץ, י' (1975). **ההקשרים בין ההתפתחות השכלית והבטיqi האישqi בציורו של הילד**, הד (גן), כרך מ'.
- שורץ, י' (1972). **עינים בכטוי הפסיכולוגי בציורי ילדים**, לסטודנטים, אוניברסיטת חיפה.
- שורץ, י' (1973). **"היבטים יוצרים בחינוך בגיל הרך"**, הד (גן), חוברת ד'.
- תכנית המסגרת לגן הילדים הממלכתי והמלכתי-דתי, העברי והדורי**, (1994), משרד החינוך, התרבות והספורט, ת"ל, ירושלים.
- Eisner, E.W. (1972). **Educating Artistic Vision**, Macmillan Pub., New York.
- Gardner, H. (1980). **Artful Scribbles**, Basic Books Pub., New York.
- Golomb, C. (1992). **The Child's Creation of a Pictorial World**, University of California Press, Berkeley.
- Kellogg, R. (1969). **Analyzing Children's Art**. Mayfield Pub. Comp., Palo Alto.
- Lark-Horovitz, B. Lewis, H., Luca, M. (1973). **Undrestanding Children's Art for Better Teaching**, Charles, E. Merrill Pub. Comp., Columbos
- Lowenfeld, V., Lamber Brittain, W.L.(1971). **Creative and Mental Growth**, Macmillan Comp. London.
- Smith. N. 1983 Experienec and Art, Teacher College press, New York

**תודתנו נתונה למחברים ולהזאות לאור אשר אפשר לנו להשתמש בדוגמאות מספריהם:**

Rhoda Kellogg, **Analyzing Children's Art**, 1969, Mayfield Publishing Co.  
p. 26, 30, 31, 32.

Clair Golomb, **The Child's Creation of a Pictorial World**, 1992, University of California Press.  
p. 29.

W. Lambert Brittain, **Creativity, Art and the Young Child**, 1971, Cornell University.  
p. 35.

Itten. **The Elements of Colors**, 1970, Van Nostrand Reinhold Co.  
p. 152, 153.

## צלומים

**אבי משולם**  
43, 47, 67 (למעלה ולמטה מימין), 68, 71, (למטה מימין), 77, 78 (למעלה ולמטה מימין), 79, 83, 85, 119 (למעלה  
(למטה מימין) 123, 118, 114, 105, 104, 103, 102, 99, 95, 88 (למטה מימין), 130, 134, 134 (למטה מימין).  
137 (למעלה ולמטה מימין), 143, 142, 145, 144, 144 (למטה מימין, משמאלי),  
(למטה משמאלי), 150, 159, 156, 163 (למטה משמאלי), 165 (למעלה ולמטה משמאלי),  
.168, 238, 236, 230, 227, 222, 216, 214, 206, 202, 172, 249 (למטה משמאלי), 250.

**רעה אגם וסטודנטיות ממכללת לוינסקי**  
43 (למעלה מימין), 45, 66 (למעלה), 67 (למטה משמאלי), 70, 71 (למטה משמאלי, למעלה באמצע),  
.72, 78 (למעלה ולמטה משמאלי), 102, 86 (משמאלי), 111, 112, 119, 133 (למטה משמאלי),  
134, 137 (למעלה ולמטה משמאלי), 143 (למעלה מימין), 150 (למעלה), 163 (למעלה משמאלי, מימין),  
135, 236, 231, 226, 224, 223, 219, 208, 197, 190, 189, 188, 182, 249 (למטה) (מימין).

## ענת סקילי

91 (למעלה מימין), 119 (למעלה), 123 (למטה מימין), 148 (למטה), 165 (למטה מימין).



"מעלות" הוצאה ספרים בע"מ.



דאנדר 882-982